This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06822916 4

(Opera omnia sanct. Patr. Graec. v. 1)
ZEL

SANCTORUM PATRUM
OPERA POLEMICA
DE
VERITATE RELIGIONIS CHRISTIANÆ
CONTRA
GENTILES, ET JUDÆOS.

AD
COMMODIOREM USUM
EDITA.

NEW YORK PUBLIC LIBRARY

OPERA PATRUM GRÆCORUM
GRÆCE ET LATINE.

VOLUMEN I.

WIRCEBURGI,
Ex Officina Libraria STAHELIANA
M. DCC. LXXVII.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ
ΚΑΙ
ΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΤΑ
ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. P. N. JUSTINI
PHILOSOPHI ET MARTYRIS
OPERA
QUÆ EXTANT OMNIA.

TOMUS I.

TOMO I. CONTINENTUR

S. JUSTINI MARTYRIS.

AD GRÆCOS ORATIO.

COHORTATIO AD GRÆCOS.

LIBER DE MONARCHIA.

APOLOGIA I.

APOLOGIA II.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

Ad exemplar Editionis Pariſinæ 1742.
per
PRUDENTIUM MARANUM.

REVERENDISSIMO

AC

CELSISSIMO

S. R. I. PRINCIPI

AC DOMINO

D. ADAMO

FRIDERICO

EPISCOPO BAMBERGENSI

ET WIRCEBURGENSI

FRANCIÆ ORIENTALIS DUCI.

NEW YORK PUBLIC LIBRARY

QUOD

PRÆCIPUA SANCTORUM PATRUM

OPERA

ET EDI

IN COMMODISSIMA HAC FORMA;

ET DISTRIBUI

MARIANÆ CONGREGATIONIS
MEMBRIS

PER PARTES IN STRENAM

JUBENS

NOVO OPPORTUNISSIMO MEDIO

SACRARUM STUDIO SCIENTIARUM

PROVIDE CONSULUIT,

HÆC

TOTIUS LONGÆ SERIEI

AUSPICIA

AD

SUMMÆ GRATITUDINIS

MONUMENTUM,

AD

ÆTERNAM

SAPIENTISSIMI CONSILII

MEMORIAM

SACRA ESSE VOLUIT,

NEW YORK PUBLIC LIBRARY

SIMULQUE

UT PROVIDENTIÆ HUJUS SUÆ

FRUCTUM UBERRIMUM

PER

PLURIMOS INCOLUMES ANNOS

PRINCEPS OPTIMUS

IPSE VIDEAT

PRECATUR

OMNIUM NOMINE,

CUJUS CURA ET IMPENSIS

RES GERITUR

SUBJECTISSIMUS

JOANNES JACOBUS STAHEL.

ANALYSIS ORATIONIS AD GRÆCOS.

ORATIO S. Juſtini ad Græcos brevis eſt expoſitio rationum, quibus adductus Gentiles miſſos fecit & Chriſtianus factus eſt. Faſtidium illi moverunt inſtituta, nihil prorſus habentia quod Deo placere poſſit, dii ſcelerum notis inuſti apud Homerum & Heſiodum, heroes effeminati, ſolemnes conventus, in quibus luxus, tibiæ, unguenta, coronæ, pudoris pernicies & flagitiorum vigent irritamenta. Cum hi conventus in honorem deorum inſtituti eſſent, ac in eis ſcelera & flagitia deorum aut agerentur aut acta referrentur; ſtatuit Juſtinus nec patres in filiis, nec maritos in uxoribus ea reprehendere & caſtigare poſſe, quæ in diis coluntur. Conjunxit Juſtinus cum ſuperſtitionum faſtidio amorem & admirationem Chriſtianæ doctrinæ. Hortatur Gentiles ut cum olim fuerit id quod ſunt, id quod nunc eſt ipſi fiant. Captum ſe fuiſſe declarat doctrinæ vi divina & Verbi efficacia, quod ſedatis vitioſis affectibus tranquillitatem animæ affert. Simili modo Juſtinus in Dialogo cum Tryphone, poſtquam ſe Scripturæ divinæ admiratione perculſum ad Chriſtianam religionem acceſſiſſe dixit, hæc addit: Vellem equidem ut omnes rationem meæ ſimilem ineuntes a Salvatoris doctrina non aberrarent. Habet enim in ſe terribilem quamdam majeſtatem, & ad eos permovendos idonea eſt, qui de recta via deflexerunt: his autem, qui eam meditantur, ſuaviſſima eſt requies. *Confirmat utriuſque loci ſimilitudo conſenſum eruditorum in hac Oratione ad Græcos S. Juſtino adjudicanda.*

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ,
ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ,
ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

ΜΗ ὑπολαβητε, ὦ ἀνδρες Ελληνες, ἀλογον ἡ ἀνεπικριτον ειναι μου τον ἐκ των ὑμετερων ἐθων χωρισμον· οὐδεν γαρ ἐν ἀυτοις ἑυρον ὁσιον ἡ θεοφιλες· ἀυτα γαρ τα των ποιητων ὑμων συνθεματα, λυσσης και ἀκρασιας ἐστι μνημεια· τῳ γαρ ἐν παιδειᾳ παρ᾽ ὑμιν προυχοντι φοιτων τις, παντων ἀνθρωπων ἐστιν ἀργαλεωτατος· πρωτιστα μεν γαρ φασι τον Αγαμεμνονα τη του ἀδελφου ἀκρασιᾳ ἐπιτεταμενῃ, λυσσῃ και ἀκατασχετῳ ἐπιθυμιᾳ συνεργουντα, και την θυγατερα προς θυσιαν ἐυδοκησαντα δουναι, και πασαν ταραξαι την Ελλαδα, ἱνα ῥυσηται την Ελενην, ἀπο λεπρου ποιμενος ἡρπασμενην· ὁποτε δε και του πολεμου κατασχοντος αἰχμαλωτους ἠγαγον, ἀυτος Αγαμεμνων ὑπο Χρυσηιδος αἰχμαλωτος ἠγετο, προς την Θετιδος

παι-

S. P. JUSTINI
PHILOSOPHI ET MARTYRIS,
AD GRÆCOS ORATIO.

Ex Stephani interpretatione pluribus locis emendata.

NE exiſtimate, Græci, nulla me cum ratione, aut nullo cum judicio a veſtris ritibus deſciviſſe. Nihil enim in illis ſanctum aut Deo acceptum inveni. Illa ſi quidem ipſa, quæ Poetæ veſtri compoſuerunt, rabiei & vinolentæ cujuſdam petulantiæ ſunt monumenta. Nam ſi quis ad eum, qui apud vos doctrina excellit, diſcendi gratia accedat, in plures quam quiſquam hominum difficultates delabitur. Primum enim dicunt, Agamemnonem, magnæ fratris libidini, rabiei, & effreni cupiditati auxiliantem, filiam ad ſacrificium haud gravate dediſſe, & totam Græciam turbaſſe, ut Helenam recuperaret, quæ a ſcabioſo paſtore rapta erat. Cum autem bello etiam ſuperveniente captivos abduxerunt, ipſe Agamemnon a Chryſeide captivus abductus eſt, & adverſus Thetidis filium propter Briſeidem

 ini.

παιδα Βρισηιδος ἐνεκεν ἐχθραν ἠρατο· ἀυτος δε Πηληϊαδης, ὁ ποταμον πηδησας, Τροιαν κατασρεψας, Εκτορα χειρωσαμενο: , Πολυξεινης ὁ ἡρως ὑμων δουλος ἠν, ὑπο Αμαζονος νεκρας νενικητο· τα θεοτευκτα ὁπλα ἀποδυσαμενος, νυμφικην ϛολην ἐνδυσαμενος, φιλτρων θυμα ἐγινετο ἐν τῳ τȣ Απολλωνος νηῳ. ὁ γαρ Ιθακησιος Λαερτιαδης ἐκ κακιας ἀρετην ἐνεπορευσατο. ὁτι δε ἀγαθης φρονησεως αμοιρος ἠν, ὁ κατα Σειρηνας διαπλους ἐδηλωσεν, ὁτι μη ἠδυνηθη φρονησαι ἐμφραξαι την ἀκοην. ὁ Τελαμωνιος Αιας, ὁ το ἑπταβοειον φερων σακος, δια την προς Οδυσσεα περι των ὁπλων ἐρισιν ἡττηθεις ὑπο μανιας ἡλισκετο· ταυτα παιδευεσθαι ȣ θελω· ȣ γαρ τοιαυτης ἀρετης ἐπιδικαζομαι, ἱνα τοις Ομηρου μυθοις πειθωμαι. ἐϛι γαρ ἡ πᾶσα ῥαψῳδια, Ιλιαδος τε και Οδυσσειας ἀρχη και τελος, γυνη.

Ἀλλ᾽ ἐπει Ησιοδος μεθ᾽ Ομηρον ἐργα τε και ἡμερας συνεγραψε, τις ἀυτου τῃ ληρωδει θεογονιᾳ συνθησεται; φασι Κρονον τον ὀυρανου παιδα, της ἀρχης καθελειν τον πατερα, και των σκηπτρων λαβεσθαι· και δευλαβηθεντα το ομοιον παθειν, τεκνοφαγειν ἑλεσθαι· τῃ δε των Κουρητων ἐπινοιᾳ τον Δια κλαπεντα και λαθοντα, δεσμοις καθειρξαι τον πατερα· και διανειμασθαι, ὡς λογος, Δια μεν, τον αἰθερα· Ποσειδωνα δε, τον βυθον· και Πλουτεα την καθ᾽ ἀδȣ μοιραν λαχειν. ἀλλ᾽ ὁ μεν Πλουτευς την Κορην ἡρπασε· και ἡ Δημητρα ἀλωμενη κατα τας ἐρημας, το τεκνον ἐζητει. και τȣτον τον μυθον εἰς ὑψος ἠγαγε το ἐν Ελευσινι πυρ. παλιν ὁ Ποσειδων Μελανιππην μεν ᾐσχυνεν ὑδρευομενην, ὀχλῳ δε Νηρηΐδων ȣκ ὀλιγων κατεχρησατο· ὡν τα ὀνοματα ἐαν διηγωμεν

inimicitias ſuſcepit. Ipſe autem Pelides, qui fluvium ſaltu tranſiliit, qui Troiam evertit, qui Hectorem in poteſtatem redegit, veſter ille heros, Polyxenæ ſervitutem ſerviebat, ab Amazone mortua ſuperatus erat: cum arma a deo fabricata exuiſſet, & veſtem, qualem ſponſi gerunt, induiſſet, amoris conciliatrix victima in Apollinis templo fuit. At Ithacenſis Laertiades, ex improbitate famam virtutis lucratus eſt. Fuiſſe autem bonæ prudentiæ expertem, illa circa locum, ubi Sirenes erant, navigatio declaravit: cum prudentia aures obdurare non potuerit. Telamonius ille Aiax, ſeptemplicis clypei geſtator, judicio, quod de armis *Achillis* adverſus Ulyſſem intenderat, ſuperatus, furore corripiebatur. Hæc doceri nolo. Non enim de tali virtute contendo, ut Homeri fabulis fidem præbeam. Eſt enim tota rhapſodia, ac Iliadis & Odyſſeæ principium ac finis mulier.

2. Sed quoniam poſt Homerum Heſiodus, Opera & Dies conſcripſit, quis nugaci ejus Theogoniæ aſſentietur? Aiunt Saturnum Cœli filium imperium patri abrogaſſe, & ſceptra cepiſſe: cumque ortus ei metus eſſet, ne ſimilia pateretur, in animum induxiſſe liberos comedere: ſed Jovem, cum Curetum ſolertia furto ſublatus eſſet & latuiſſet, vinculis patrem conſtrinxiſſe: ac partitione, ut aiunt, facta, Jovem quidem æthere potitum eſſe; Neptunum autem profundo: at Plutonem inferos pro ſua portione ſortitum eſſe. Verum Pluto quidem Coren, *id eſt Proſerpinam*, rapuit: & Ceres per deſerta errans, filiam quærebat. Atque hanc fabulam in altum ignis Eleuſinius extulit. Alia autem ex parte Neptunus Melanippæ pudorem rapuit, dum illa aquaretur: quinetiam turba Nereidum non paucarum abuſus eſt: quarum nomina ſi commemoremus, magnam verborum multitudinem conſumeremus. Ad Jovem autem quod attinet, is multis modis adulter, in Antiope, ut ſatyrus: in

μεθα, πολυ πληθος λογων κατατριψομεν. ὁ μεν ȣ̓ν Ζευς, μοιχος πολλαχῃ, ἐπ' Αντιοπῃ μεν ὡς σατυρος, και Δαναῃ χρυσος, και ἐπ' Ευρωπῃ ταυρος ἠν· ἐπτερωτο δε παρα Ληδᾳ· ὁ γαρ Σεμελης ἐρως, και ἀυτȣ την ἀκρασιαν ἠλεγξε, και της Σεμελης τον ζηλον· τον γαρ Φρυγα Γανυμηδην, φασιν, εἰς το οἰνοχοειν ἀνηρπασε. και ταυτα μεν οἱ Κρονιδαι ἐποιησαν. ὁ γαρ μεγαλωνυμος ὑμων ὁ Λητοΐδης, ὁ μαντικην ἐπαγγειλαμενος, ἑαυτον ἠλεγξεν ὁτι ψευδεται. Δαφνην ἐδιωκεν, ἡν ȣ κατελαβε· και τῳ ἐρωμενῳ ἀυτον Αἰακιδῃ σκευοντι τον ἀυτȣ θανατον ȣκ ἐμαντευσατο. Αθηνας γαρ το ἀνδρικον σιγω, και Διονυσȣ το θηλυκον, και Αφροδιτης το πορνικον. ἀναγνωτε τῳ Διΐ, ἀνδρες Ελληνες, τον κατα πατραλοιων νομον, ται το μοιχειας προστιμον, και την παιδεραστιας αἰσχροτητα. διδαξατε Αθηναν και Αρτεμιν τα των γυναικων ἐργα, και Διονυσον τα ἀνδρων. τι σεμνον ἐπιδεικνυται γυνη ὁπλοις κεκοσμημενη, ἀνηρ δε κυμβαλοις και στεμμασι και ἐσθητι γυναικειᾳ καλλωπιζομενος, και ὀργιων συν ἀγελῃ γυναικων;

Τον γαρ τριεσπερον Αλκειδην, των ἀγωνων ἡγητορα ᾀδομενον, τον τȣ Διος υἱον· ὁς κατεπεφνε λεοντα, και πολυκρανον ὠλεσεν ὑδραν. συν δ' ἀγριον ἀκαματον ὁ νεκρωσας, ὀρνιθας δ' ἀνδροβορȣς ἱπταμενας καθελειν ὁ δυνηθεις, και κυνα τρικαρηνον ἐξ ᾁδȣ ἀναγαγων, Αυγειȣ δ' ὀχυρον τειχος σκυβαλων καθελειν ὁ δυνηθεις, ταυρȣ δε και ἐλαφον ἀνελων, ὡν μυξωτηρες ἐπνεον πυρ. και καρπον χρυσεον στελεχȣς ἐλαβεν, ἑρπετον ἰοβολον ἀνελων (και Αχελωον τινος ἑνεκεν ἐκτανεν, ȣ θεμις εἰπειν, και τον ξενοκτονον Βȣσιριν) και ὀρη πηδησας, ἱνα λαβῃ ὑδωρ ἐναρθρον φωνην ἀποδιδον, ὡς λογος· ὁτι τοσαυτα και τοιαυτα και τηλικαυτα δρασαι δυνηθεις, ὡς νηπιος ὑπο σατυρων

κατα-

Danae, ut aurum: in Europa, taurus erat: apud Ledam vero, alas ſumebat. Nam Semeles amor, & ejus petulantiam, & ipſius Semeles zelotypiam coarguit. At Ganymedem Phrygem, ceu ferunt, ut pincernæ officio fungeretur, rapuit. Ac Saturnii quidem ita ſe geſſerunt. Ac veſter ille Latoides, *id eſt Apollo*, qui magni eſt nominis, cum ſe artis vaticinandi peritum profeſſus eſſet, ſeipſum mendacii convictum reddidit. Daphnen enim cum perſequeretur, eam non eſt aſſequutus: & Æacidæ illum ſciſcitato mortem vaticinatus non eſt. Nam Minervæ virile vitæ genus, Dionyſi muliebre, Veneris meretricium taceo. Legite Jovi, Græci, legem adverſus eos latam qui parentem pulſant, & pœnam adulterio irrogatam, & prædicationis turpitudinem. Docete Minervam & Dianam quæ ſint mulierum opera; & Dionyſum, quæ ſint virorum. Quid majeſtate aliqua dignum præſtat mulier armis ornata? quid vir ille qui cymbala & corollas ac muliebrem veſtem pro ſuo cultu habet, & cum mulierum grege orgia celebrat?

3. Nam triveſperum Alcidem, certaminum clarum ducem, Jovis filium: qui occidit leonem, & capitum multorum hydram ſtravit. Verum is qui aprum robore infatigabili præditum morti dedit; qui aves hominum voratrices potuit volantes deturbare; qui canem tricipitem ex inferis ſurſum abduxit, qui Augiæ validum murum purgare ſtercoribus potuit; qui tauros & cervam interfecit naribus ignem ſpirantes, & fructum aureum ab ipſo trunco accepit; qui ſerpentem venenum jaculantem confecit; (& Acheloum quam ob cauſam occiderit, fas non eſt dicere, & hoſpitum interfectorem Buſirin) qui montes ſaltu tranſiliit, ut aquam acciperet quæ vocem articulatam edebat, ſicut fama eſt: qui tam multa & alia tantaque facere potuit, is tamquam puerulus, aures ſuas perſonare ſtrepitu cymbalorum, quæ ſatyri pulſabant,

κατακυμβαλιϑεις, και ὑπο γυναικειυ ἐρωτος ἡττηϑεις, ὑπο Λυδης γελωσης κατα γλυτων τυπτομενος ἡδετο. και τελος, τον Νεσσειον χιτωνα ἀποδυσαϑαι δη δυνηϑεις, πυραν ἀυτυ ἀυτος ποιησας, τελος ἐλαβε τυ βιυ. Θετω το ζηλος Ηφαιϛος, και μη φϑονειτω εἰ πρεσβυτης ὢν και κυλλος τον ποδα μεμισητο, Αρης δε πεφιλητο, νεος ὢν και ὡραιος· ἐπει ὑν, ανδρες Ελληνες, οἱ μεν ϑεοις ὑμων ὑπο ἀκρασιας ἠλεγχϑησαν, ἀνανδροι δε οἱ ἡρωες ὑμων, ὡς αἱ παρ ὑμιν δραματυργοι ἱϛοριαι ἐδηλωσαν, τα μεν Ατρεως ἀγη, Θυεϛυ λεχη, και Πελοπιδων μυση, και Δαναον φϑονῳ φονευοντα, και ἀτεκνουντα μεμεϑυσμενον· και τα Θυεϛεια δειπνα Εριννυες ἠρτυον· και Προκνη μεχρι νυν ἐπτερωμενη γοα, και ταυτης ἀδελφη γλωσσοτομητος τετριγεν ἡ Κεκροπις· τα γαρ ΟΙδιποδυ κεντρα τι δει και λεγειν; και την Λαϊυ φονον, και μητρος γαμον, και τον των ἀδελφων ἀυτυ και τεκνων ἁμα ἀλληλοκτονιαν;

Και τας πανηγυρεις ὑμων μεμισηκα. ἀμετροι γαρ ἐκει πλησμοναι, και ἀυλοι γλαφυροι, ἐκκαλυμενοι προς οἰϛρωδεις κινησεις· και μυρων περιεργοι χρισεις, και ϛεφανων περιϑεσεις. και τοσυτῳ σωρῷ των κακων την αἰδω περιγραφετε· και νουν πληρυσϑε, ὑπο ἀκρασιας ἐκβακχευομενοι· και ταις ἀνοσιαις και λυσσωδεσι χρασϑαι εἰωϑατε μιξεσιν· ἐιποιμι δ᾽ ἀν ὑμιν ἐτι και τυτο· τι ἀγανακτεις, Ελλην ὤν, προς το τεκνον συ, εἰ τον Δια μιμυμενος ἐπιβυλευει σοι, και συ τον γαμον σεσυληκε; τι τυτον ἐχϑρον ἡγῃ, τον δε ὁμοιον ἀυτῳ σεβῃ; τι δε μεμφῃ συ την γυναικα ἀκολαϛως ζωσαν, την δε Αφροδιτην ναοις τετιμηκας; και εἰ μεν ταυτα ὑφ᾽ ἑτερων ἠν εἰρημενα, κατηγορια ἐδοξεν ἐιναι ψιλη, και ὐκ ἀληϑεια· νυν δε

ταυ-

paſſus, & feminæ amore ſuperatus, ſe a Lyde ridente in nates cædi lætabatur. Ac tandem, cum Neſſeam tunicam exuere non potuiſſet, ſua ipſius a ſe extructa pyra, vitæ finem ſtatuit. Deponat zelotypiam Vulcanus, & ne invideat ſi, quum ſenex & claudus eſſet, odio haberetur, at Mars carus foret, qui juvenis ac formoſus erat. Veſtri igitur dii, o Græci, præ libidine tales eſſe convicti ſunt; veſtri autem heroes, effeminati, ut declararunt veſtræ hiſtoriæ, quæ tragœdiis argumenta ſuppeditarunt, Atrei piacula, Thyeſtæ concubitus, & Pelopidarum exſecranda facinora: & Danaum invidia impellente cædes perpetrantem, & filiis carentem ebrium: & Thyeſteas cœnas, quas Erinnyes ſtruebant. Ac Procne ad hunc uſque diem pennata gemit; & hujus ſoror Athenienſis poſt abſciſſam linguam ſtridorem quemdam edit. Nam Oedipodis transfixos fibulis pedes quid attinet referre? & Laii cædem, & cum matre initas nuptias, & quomodo fratres ejus ſimul ac filii mutuis vulneribus occubuerint?

4. Veſtros etiam conventus panegyricos odio proſequor. Ibi enim luxui immenſum in modum & multo plus quam ad ſatietatem, indulgetur: ibi ſunt artificio exquiſito factæ tibiæ, quæ ad motus incitant, quales ſunt œſtro percitorum: & unctiones curioſæ ac ſupervacaneæ, quæ unguentis fiunt, quod & de corollis dici poteſt quibus capita redimiuntur. Ac tanto malorum acervo verecundiam circumſcribitis: impleturque vobis mens, dum præ intemperantia & petulantia in Bacchicum quemdam furorem prorumpitis: unde etiam rabioſis uti concubitibus ſoliti eſtis. Dixerim autem vobis hoc quoque: Quid tu, cum Græcus ſis, filio tuo ſuccenſes, ſi Jovem imitans, tibi inſidiatur, & nuptias tuas furatus eſt? Cur hunc eſſe inimicum cenſes; at illi ſimilia perpetrantem veneraris? Cur item de uxore tua expoſtulas, quod pe-

ταυτα οἱ ὑμετεροι ᾀδουσι ποιηται, και αἱ παρ̕ ὑμιν κεκραγασιν ἱςοριαι.

Ελθετε λοιπον ἀνδρες Ελληνες, και σοφιᾳ ἀπαραμιλλητῳ κοινωνησατε· και θειῳ λογῳ παιδευθητε, και μαθετε, βασιλεα αφθαρτον· και τουτους τους ἡρωας ἐπιγνωτε οὐχ ὁτε λαοις φονον ἐργαζομενους· αὐτος γαρ ἡμων, οὐ βουλεται σωματων ἀλκην, και τυπων ἐυμορφιαν, οὐδε ἐυγενειας φρυαγμα, ἀλλα ψυχην τε καθαραν, ὁσιοτητι τετειχισμενην, ἠδη δε δ̕ινεκως ἐπιςατων ἡμιν ὁ θειος λογος, και τα του βασιλεως ἡμων συνθηματα, πραξεις θειας, ὡς δια λογου δυναμεως εἰς ψυχην διϊκνουμενης, (ὡς σαλπιγξ εἰρηνικης ψυχης πολεμουμενης. ὠ παθων δεινων φυγαδευτηριον, ὠ πυρος ἐμψυχου σβεςικον διδασκαλιον·) ἡτις οὐ φιλοσοφους κατασκευαζει, οὐδε ῥητορας δεινους· ἀλλα παιδευουσα, ποιει τους θνητους, ἀθανατους· τους βροτους, θεους· ἐκ γης δε μεταγει εἰς τους ὑπερ Ολυμπον ὁρους. ἐλθετε, παιδευθητε· γενεσθε ὡς ἐγω· ὁτι κἀγω ἠμην ὡς ὑμεις. ταυτα με εἱλε, το τε της παιδειας ενθεον και το του λογου δυνατον· ὁτι καθαπερ ἐπαοιδος ἀγαθος, ἐκ φωλεου ἐξερπυσαι ποιησας φυγαδευει δεινον ἑρπετον· οὑτως ὁ λογος ἐξ ἀυτων των της ψυχης μυχων τα δεινα της αἰσθησεως ἀπελαυνει παθη· πρωτον ἐπιθυμιαν, δι̕ ἡς παν δεινον φυεται, ἐχθραι, ἐρει, ζηλος, ἐριθειαι, θυμοι, και τα ὁμοια τουτοις· ἐπιθυμιας οὐν ἀπελαθεισης, ἐυδιος ἡ ψυχη και γαληνιωσα γινεται· περιλυθεισα δε των περι τον τραχηλον ἀυτης κακων περιῤῥεοντων, ἀπερχεται προς τον ποιησαντα ἀυτην. δει γαρ ἀποκαταςαθηναι ὁθεν ἀπεςη, ὁθεν τις ἐγενετο, ἠ ἐςιν.

ΤΟ

petulanter vivat & libidinoſe; at Venerem templis honoraſti? Ac, ſiquidem iſta ab aliis dicta eſſent, accuſatio mera eſſe viſa fuiſſent, ac non veritas: ſed contra poetæ veſtri hæc canunt, hæc clamant eæ quæ apud vos ſunt hiſtoriæ.

5. Accedite in poſterum Græci, & ſapientiæ incomparabilis participes eſtote: ac divinis ſermonibus docemini, & regis corruptioni non obnoxii notitiam capite: minimeque heroes iſtos agnoſcite, qui cædes patrant in hominum turba. Noſter enim ille *imperator*, Verbum divinum, quod nobis aſſidue præeſt, non vult corporis ſtrenuitatem, & neque faciei pulchritudinem, neque nobilitatis elatos ſpiritus: ſed animam puram, ſanctimonia munitam, & regis noſtri teſſeras, divinas actiones; quippe cum per Verbum vis quædam in animam pervadat, (o tibia pacifica animæ bello appetitiæ! o gravium affectuum fugatorium inſtrumentum: o ignis animæ inſiti exſtinctorium magiſterium!) quæ nos non efficit poetas, non philoſophos reddit, neque oratores excellentes; ſed docens, ex morti obnoxiis immortales, & deos ex mortalibus facit: e terra autem in ea loca transfert, quorum termini ſunt ultra Olympum. Accedite *Græci*, docemini. Eſtote ut ego: quoniam & ego eram ut vos. Hæc me ceperunt, & doctrinæ vis enthea, & Verbi efficacia: quoniam ſicut incantator peritus formidabilem ſerpentem fugat, poſtquam fecit ut e ſuo latibulo ereperet: ſic Verbum ex intimis animi penetralibus formidabilis ſenſuum affectus expellit: ac primum cupiditatem, ex qua quidquid formidabile eſt naſcitur, inimicitiæ, rixæ, invidia, æmulationes, iræ, & his ſimilia. Cupiditate igitur expulſa, tranquillitatem & ſerenitatem anima conſequitur. Soluta autem malis quæ cervicem ejus circumfluunt, ad eum abit qui ipſam condidit. In eum enim locum oportet reſtitui unde abſciſſit.

ANA-

ANALYSIS COHORTATIONIS AD GRÆCOS.

HÆC ad Græcos Cohortatio, cum leniori diſputatione, non vehementibus querelis contineatur, ſcripta non videtur inter perſecutionum incendia, quæ ſancti Martyris majorem vim & animi dolorem excitaſſent, ſed potius inter eas veluti inducias, quibus Eccleſia, tum cum Juſtinus ad fidem converſus eſt, perfruebatur. Atque id quidem cauſæ eſſe arbitror, cur hujus orationis ſtylus, & ſi Juſtinum omnino redolet, nitidior tamen & paulo expolitior ſit, quam in aliis operibus. Vix dubium quin Romæ ſcripta fuerit. Jam enim Italiam peragraverat Juſtinus, ut patet ex his quæ ſe Cumis audiviſſe & vidiſſe narrat. Propoſitum eſt ſancto Martyri veritatis cognitionem non a Græcis ſcriptoribus, ſed a Prophetis petendam demonſtrare. Qua enim via ad fidem adductus fuerat, eadem alios adducere conabatur; & cum initium Chriſti cognoſcendi habuiſſet ex cujuſdam ſenis ſermone, qui quantum philoſophi a prophetis diſtent egregie diſſeruerat, viſus eſt ſibi pretium operæ facturus, ſi in eodem argumento verſaretur.

Con-

Conſtat oratio duabus potiſſimum partibus, quarum in prima S. Martyr demonſtrat nihil de vera religione ex ſcriptoribus Græcis cognoſci poſſe: in altera autem, ſi quid veri dixerint, id ad commendationem chriſtianæ religionis valere, utpote hauſtum ex Hebræorum fontibus.

In prima parte S. Martyr inquirit quoſnam & quales religionis ſuæ magiſtros habuerint ethnici & Chriſtiani, quibuſque exſtiterint temporibus. Probat veritatem neque ex poetis, quorum abſurda refert commenta, neque ex philoſophis, quorum adhuc abſurdiores recenſet opiniones, diſci poſſe. Plato & Ariſtoteles non ſolum inter ſe, verum etiam ſecum ipſi pugnant. Longe diſſimiles prophetæ qui veritatem dono divinitus accepto cognoverunt. Horum primus Moyſes, cujus antiquitas pluribus teſtimoniis probatur, ac ceteri deinceps cæleſte illud donum acceperunt. Quod ſi ad oracula confugiant Græci, relictis philoſophis; ea favent Chriſtianis. Huc accedit quod recentes admodum Græcorum magiſtri. Nihil accurate ſcriptum ante Olympiades. Nondum inventæ erant litteræ Græcorum, cum Moyſes ſcripſit. Quod ſi Moyſis & aliorum prophetarum libri græce exſtant, id ortum ex Ptolemæo rege Ægypti; cujus rogatu in græcum ſermonem converſi fuere.

In altera parte ethnicos hortatur ut judicii futuri metu ad uſus ſuos adjungant, ſi quid veri eorum magiſtri dixerint.

Di-

Divina enim providentia factum, ut multa cum Chriſtianis facientia vel inviti dicerent, ii præſertim, qui in Ægypto verſati ſunt, & ibi aſſervatas Moſis doctrinæ reliquias collegerunt. In hunc uſum citantur Orphei de uno Deo ejuſque Verbo teſtimonia: Sibyllæ etiam, Homeri & Sophoclis de uno & ſingulari Deo. Pythagoras quoque unum admittit Deum. Platonis varia ſententia. Deos admittit ob metum Athenienſium, ſed videtur in Ægypto cognoviſſe illud Dei dictum: Ego ſum exiſtens ille. *Quibus ex verbis patet nullum Deo eſſe nomen, ac error refellitur a ſerpente inſinuatus primis hominibus. Non abſimile illud Platonis,* Quod ſemper eſt, minime vero genitum. *De diis autem contraria ſtatuentem inducit Deum opificem. Unde immerito vituperat Homerum, qui & ipſe in Ægypto cognovit de ſingulari Deo. In metum Athenienſium rejicitur hæc varietas ſententiæ Platonis. Multa alia ex Moſe mutuatus Plato, de Prophetis Deo afflatis, de judicio & reſurrectione. Sic etiam Homerus, cujus teſtimonia referuntur de anima in inferis cum corpore cruciata, de creatione, de Paradiſo, de Turre, de diabolo e cœlis præcipitato. Ideæ Platonis ex Moſe minus belle intellecto ortum habuère. His adde currum Jovis & igneam eſſentiam, in qua Deum eſſe dicit. Videtur etiam aliquid cognoviſſe de dono cœlitus deſcendente in ſanctos homines. Ex Moſe deſumtum quod ait tempus cum mundo creatum.*

Ipſi

Ipſi etiam auctores ſimulacrorum videntur aliquid audiiſſe de divina hiſtoria, illud nempe: faciamus hominem ad imaginem, &c. *Hortatur ergo Juſtinus ut ad ſacros Chriſtianorum libros ethnici confugiant, cum Philoſophi ipſi nihil ſe ſcire fateantur: aut ſaltem Orpheum audiant, & ex parte veram religionem ex Sibylla diſcant, & antiquos philoſophos Mercurium & Acmonem conſulant.*

EJUS-

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ
ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

ΑΡΧΟΜΕΝΟΣ της προς ὑμας παραινεσεως, ὦ ἀνδρες Ἑλληνες, ευχομαι τῳ Θεῳ ἐμοι μεν ὑπαρξαι, τα δεοντα προς ὑμας εἰπειν· ὑμας δε, της προτερας ἀφεμενους φιλονεικιας, και της των προγονων πλανης ἀπαλλαγεντας, ἑλεσθαι τα λυσιτελουντα νυνι· οὐδε οἰομενους περι τους προγονους ὑμων ἐσεσθαι πλημμελες παρ᾽ ὑμων, εἰ τἀναντια νυνι των προτερον μη καλως δοξαντων ἀυτοις, χρησιμα φαινοιτο παρ᾽ ὑμιν· ἡ γαρ των πραγματων ἀκριβης ἐξετασις, και τα δοξαντα καλως ἐχειν, πολλακις ἀλλοιοτερα δεικνυσιν, ἀκριβεστερα πειρα τἀληθες βασανισασα· ἐπει τοινυν ἡμιν ὁ περι της ἀληθους θεοσεβειας προκειται λογος, (ἡς οὐδεν, οἰμαι, προτιμοτερον τοις ἀκινδυνως βιουν προῃρημενοις ἐιναι νενομισαι, δια την μελλουσαν μετα την τελευτην τουδε του βιου ἐσεσθαι κρισιν· ἡν οὐ μονον οἱ ἡμετεροι κατα Θεον κηρυττουσι προγονοι, προφηται τε και νομοθεται, ἀλλα και οἱ παρ᾽ ὑμιν νομισθεντες ἐιναι σοφοι, οὐ ποιηται μονον, ἀλλα και φιλοσοφοι οἱ την ἀληθη και θειαν ἐπαγγελλομενοι παρ᾽ ὑμιν εἰδεναι γνωσιν·) ἐδοξε μοι καλως ἐχειν, πρωτον μεν τους της θεοσεβειας ἡμων τε και ὑμων ἐξετασαι διδασκαλους, οἱ τινες και ὁσοι, και καθ᾽ οὓς γεγονασι χρονους· ἰν᾽ οἱ μεν προτερον την ψευδωνυμον θεοσεβειαν παρα των προγονων παρειληφοτες, νυν γουν αἰσθομενοι, της παλαιας ἐκεινης ἀπαλλαγωσι πλανης· ἡμεις δε, σαφως και φανερως ἡμας ἀυτους ἀποδειξωμεν τῃ των κατα Θεον προγονων ἑπομενους θεοσεβειᾳ. Τι-

EJUSDEM

JUSTINI

COHORTATIO.

AD GRÆCOS.

I. COHORTATIONEM apud vos, Græci, inſtituens, Deum precor, ut mihi quidem apud vos, ut par eſt, dicere contingat; vos autem priſtinam pertinaciam relinquentes, & a majorum diſcedentes errore, quæ utilia ſunt in præſentia eligatis: nec quidquam a vobis in majores veſtros peccatum iri exiſtimetis, ſi quæ pugnant cum iis, quæ olim minus belle opinati ſunt, nunc vobis utilia videantur. Accurata enim rerum inveſtigatio, ea etiam quæ præclare ſe habere viſa fuerant, ſæpe alia eſſe demonſtrat, poſtquam accuratiore trutina verum exploravit. Itaque cum propoſitum nobis ſit de vera religione diſſerere (qua quidem nihil iis, qui vivere extra periculum volunt, antiquius eſſe arbitror propter futurum poſt finem hujus vitæ judicium, quod quidem non noſtri ſolum in Dei cultu progenitores prædicant, prophetæ & legislatores, ſed ii etiam qui apud vos ſapientiæ opinionem habuere, tum poetæ, tum veram ac divinam apud vos ſcientiam aſſecutos ſe eſſe profitentes philoſophi) præclarum factu judicavi, primo quidem de religionis noſtræ ſimul atque veſtræ magiſtris inquirere, qui & quales, quibuſque temporibus fuerint, ut & qui prius falſo appellatam religionem a majoribus accepere, nunc re cognita, inveterato illo liberentur errore; ſed & noſmetipſos clare & aperte demonſtremus eorum religionem ſequi, quos in Dei cultu progenitores habuimus.

Τινας τοινυν, ὦ ἀνδρες Ελληνες, της θεοσεβειας ὑμι
διδασκαλους εἰναι φατε; τους ποιητας; ἀλλ' ου συνοισ
ὑμιν προς ἀνδρας τα των ποιητων εἰδοτας λεγειν· ἰσαι
γαρ την ὑπ' αὐτων γελοιοτατην περι θεων θεογονιαν λ
γομενην, ὡς ἐστιν ἡμιν ἀπο του κορυφαιοτατου παρ' ὑμιν κ
πρωτου των ποιητων Ομηρου μανθανειν· οὑτος γαρ πρωτ
μεν την των θεων γενεσιν ἐξ ὑδατος την ἀρχην ἐσχηκεν
φησιν· οὑτω γαρ γεγραφεν,

Ωκεανον τε θεων γενεσιν, και μητερα Τηθυν.

ἐπειτα δε και ἁ περι του πρωτου παρ' αὐτοις νομιζομεν
Θεου λεγει, ὃν και πατερα ὀνομαζει πολλακις ἀνδρων τ
θεων τε, ἀναγκαιον ὑπομνησαι· ἐφη γαρ,

Ζευς ὁς' ἀνθρωπων ταμιης πολεμοιο τετυκται.

αὐτον τοινυν ου πολεμου ταμιαν μονον τῳ στρατευματι, ἀλ
λα και ἐπιορκιας Τρωσι δια της αὐτου θυγατρος αἰτι
γεγενησθαι φησι· και τουτον ἐρωντα, και σχετλιαζοντα
και ὀλοφυρομενον, και ὑπο των ἀλλων θεων ἐπιβουλευομεν
Ομηρος εἰσαγει, και ποτε μεν ἐπι του ἑαυτου παιδος λεγοντα

Ωμοι ἐγων, ὁτε μοι Σαρπηδονα φιλτατον ἀνδρων
Μοιρ' ὑπο Πατροκλοιο Μενοιτιαδαο δαμηναι·

ποτε δε ὑπερ του Εκτορος,

Ω ποποι, ἠ φιλον ἀνδρα διωκομενον περι τειχος,
Οφθαλμοισιν ὁρωμαι, ἐμον δ' ὀλοφυρεται ἠτορ.

τινα δε και περι των ἀλλων θεων κατα της του Διος ἐπιβουλ
λεγει, ἰσασιν οἱ ἐντυγχανοντες τοις ἐπεσι τουτοις·

Οππποτε μιν ξυνδησαι Ολυμπιοι ἠθελον ἀλλοι,
Ηρη τ' ἠδε Ποσειδαων και Παλλας Αθηνη.

και εἰ μη τον, ὃν Βριαρεων καλεουσι θεοι, ὑπεδεισαν
μακαρες θεοι, ἐδεδετο ἀν ὑπ' αὐτων ὁ Ζευς· ὁσα δε κ
περι της ἐρωτικης του Διος ἀκολασιας Ομηρος λεγει, ἀνα
καιον δι' αὐτων ὑμας ὑπομνησαι ὧν εἰρηκε ῥητων· ἐφη γα
αὐτον οὑτω προς την Ηραν λεγειν,

Οὐ γαρ πωποτε μ' ὡδε θεας ἐρος, οὐδε γυναικος
Θυμον ἐνι στηθεσσι περιπροχυθεις ἐδαμασσεν·
Οὐδ' ὁποτ' ἠρασαμην Ιξιονιης ἀλοχοιο,

Οὐδ'

Quoſnam igitur, o Græci, religionis veſtræ magiſtros dicitis? Poetas? At id vobis dicere non proderit apud eos qui in poetis verſati ſunt. Norunt enim illorum perridiculam de deorum origine ſententiam, quemadmodum ex celeberrimo apud vos & principe poetarum Homero diſcere poſſumus. Primo enim ille generationem deorum ex aqua initium habuiſſe dicit. Ita enim ſcribit:

Oceanum deorum originem & matrem Tethym.

Deinde vero & quid de primo apud eos opinato dicat Deo, quem etiam ſæpe *patrem* appellat *hominumque deumque*, neceſſarium eſt ſubjicere: inquit enim.

Jupiter qui hominum diſpenſator belli eſt.

Hunc ſane non tantum copiis militaribus auctorem belli, ſed Trojanis etiam, per filiam ejus, perjurii cauſam fuiſſe dicit; eundemque amantem & lamentatem & inſidiis ab aliis diis appetitum Homerus inducit

Hei mihi, quod mihi Sarpedonem clariſſimum virorum
Fatale eſt a Patroclo Menœtiade interfici,

nunc autem de Hectore,

Proh malum, certe dilectum virum fugatum circa murum
Oculis video: meum autem angitur cor.

Quæ vero de aliorum deorum adverſus Jovem inſidiis memoret, intelligunt qui verſus hoſce legunt:

Quo tempore eum colligare cœlites voluerunt ceteri,
Junoque, & Neptunus, & Pallas Minerva.

Ac niſi quem Briarea vocant dii, extimuiſſent beata illa numina, vinctus ab eis fuiſſet Jupiter. Enimvero quæ etiam de impotentibus Jovis amoribus Homerus canat, neceſſe eſt vobis, totidem illius verbis referendis, exponere. Sic enim illum ait cum Junone loqui:

Non enim umquam mihi ſic deæ amor, neque mulieris
Animum pectoribus circumfuſus domuit:
Neque quando captus fui amore Ixioniæ uxoris,

ταυτα οἱ ὑμετεροι ᾀδεσι ποιηται, και αἱ παρ' ὑμιν κειργασιν ἱςοριαι.

Ελθετε λοιπον ἀνδρες Ελληνες, και σοφια ἀπαραμιλλητῳ κοινωνησατε· και θειῳ λογῳ παιδευθητε, και μαθετε, βασιλεα αφθαρτον· και τετες τες ἡρωας ἐπιγνωτε ὐχ ὁτε λαοις φονον ἐργαζομενες· ἀυτος γαρ ἡμων, ὐ βελεται σωματων ἀλκην, και τυπων ἐυμορφιαν, ὐδε ἐυγενειας φρυαγμα, ἀλλα ψυχην τε καθαραν, ὁσιοτητι τετειχισμενην, ἠδη δε δινεκως ἐπιςατων ἡμιν ὁ θειος λογος, και τα τε βασιλεως ἡμων συνθηματα, πραξεις θειας, ὡς δια λογε δυναμεως εἰς ψυχην διϊκνεμενης, (ὡς σαλπιγξ εἰρηνικης ψυχης πολεμεμενης. ὠ παθων δεινων φυγαδευτηριον, ὠ πυρος ἐμψυχε σβεςικον διδασκαλιον·) ἡτις ὐ φιλοσοφες κατασκευαζει, ὐδε ῥητορας δεινες· ἀλλα παιδευεσα, ποιει τες θνητες, ἀθανατες· τες βροτες, θεες· ἐκ γης δε μεταγει εἰς τους ὑπερ Ολυμπον ὁρες. ἐλθετε, παιδευθητε· γενεσθε ὡς ἐγω· ὁτι κἀγω ἠμην ὡς ὑμεις. ταυτα με εἱλε, το τε της παιδειας ενθεον και το τε λογε δυνατον· ὁτι καθαπερ ἐπαοιδος ἀγαθος, ἐκ φωλεε ἐξερπυσαι ποιησας φυγαδευει δεινον ἑρπετον· ὑτως ὁ λογος ἐξ ἀυτων των της ψυχης μυχων τα δεινα της αἰσθησεως ἀπελαυνει παθη· πρωτον ἐπιθυμιαν, δι' ἡς παν δεινον φυεται, ἐχθραι, ἐρει, ζηλος, ἐριθειαι, θυμοι, και τα ὁμοια τετοις· ἐπιθυμιας ὐν ἀπελαθεισης, ἐυδιος ἡ ψυχη και γαληνιωσα γινεται· περιλυθεισα δε των περι τον τραχηλον ἀυτης κακων περιῤῥεοντων, ἀπερχεται προς τον ποιησαντα ἀυτην. δει γαρ ἀποκαταςαθηναι ὁθεν ἀπεςη, ὁθεν τις ἐγενετο, ἠ ἐςιν.

petulanter vivat & libidinoſe; at Venerem templis honoraſti? Ac, ſiquidem iſta ab aliis dicta eſſent, accuſatio mera eſſe viſa fuiſſent, ac non veritas: ſed contra poetæ veſtri hæc canunt, hæc clamant eæ quæ apud vos ſunt hiſtoriæ.

5. Accedite in poſterum Græci, & ſapientiæ incomparabilis participes eſtote: ac divinis ſermonibus docemini, & regis corruptioni non obnoxii notitiam capite: minimeque heroes iſtos agnoſcite, qui cædes patrant in hominum turba. Noſter enim ille *imperator*, Verbum divinum, quod nobis aſſidue præeſt, non vult corporis ſtrenuitatem, & neque faciei pulchritudinem, neque nobilitatis elatos ſpiritus: ſed animam puram, ſanctimonia munitam, & regis noſtri teſſeras, divinas actiones; quippe cum per Verbum vis quædam in animam pervadat, (o tibia pacifica animæ bello appetitiæ! o gravium affectuum fugatorium inſtrumentum: o ignis animæ inſiti exſtinctorium magiſterium!) quæ nos non efficit poetas, non philoſophos reddit, neque oratores excellentes; ſed docens, ex morti obnoxiis immortales, & deos ex mortalibus facit: e terra autem in ea loca transfert, quorum termini ſunt ultra Olympum. Accedite *Græci*, docemini. Eſtote ut ego: quoniam & ego eram ut vos. Hæc me ceperunt, & doctrinæ vis enthea, & Verbi efficacia: quoniam ſicut incantator peritus formidabilem ſerpentem fugat, poſtquam fecit ut e ſuo latibulo ereperet: ſic Verbum ex intimis animi penetralibus formidabilis ſenſuum affectus expellit: ac primum cupiditatem, ex qua quidquid formidabile eſt naſcitur, inimicitiæ, rixæ, invidia, æmulationes, iræ, & his ſimilia. Cupiditate igitur expulſa, tranquillitatem & ſerenitatem anima conſequitur. Soluta autem malis quæ cervicem ejus circumfluunt, ad eum abit qui ipſam condidit. In eum enim locum oportet reſtitui *unde abſciſſit*.

ΑΝΑ-

ANALYSIS
COHORTATIONIS AD GRÆCOS.

HÆC ad Græcos Cohortatio, cum leniori diſputatione, non vehementibus querelis contineatur, ſcripta non videtur inter perſecutionum incendia, quæ ſancti Martyris majorem vim & animi dolorem excitaſſent, ſed potius inter eas veluti inducias, quibus Eccleſia, tum cum Juſtinus ad fidem converſus eſt, perfruebatur. Atque id quidem cauſa eſſe arbitror, cur hujus orationis ſtylus, & ſi Juſtinum omnino redolet, nitidior tamen & paulo expolitior ſit, quam in aliis operibus. Vix dubium quin Romæ ſcripta fuerit. Jam enim Italiam peragraverat Juſtinus, ut patet ex his quæ ſe Cumis audiviſſe & vidiſſe narrat. Propoſitum eſt ſancto Martyri veritatis cognitionem non a Græcis ſcriptoribus, ſed a Prophetis petendam demonſtrare. Qua enim via ad fidem adductus fuerat, eadem alios adducere conabatur; & cum initium Chriſti cognoſcendi habuiſſet ex cujuſdam ſenis ſermone, qui quantum philoſophi a prophetis diſtent egregie diſſeruerat, viſus eſt ſibi pretium operæ facturus, ſi in eodem argumento verſaretur.

Con-

Conſtat oratio duabus potiſſimum partibus, quarum in prima S. Martyr demonſtrat nihil de vera religione ex ſcriptoribus Græcis cognoſci poſſe: in altera autem, ſi quid veri dixerint, id ad commendationem chriſtianæ religionis valere, utpote hauſtum ex Hebræorum fontibus.

In prima parte S. Martyr inquirit quoſnam & quales religionis ſuæ magiſtros habuerint ethnici & Chriſtiani, quibuſque exſtiterint temporibus. Probat veritatem neque ex poetis, quorum abſurda refert commenta, neque ex philoſophis, quorum adhuc abſurdiores recenſet opiniones, diſci poſſe. Plato & Ariſtoteles non ſolum inter ſe, verum etiam ſecum ipſi pugnant. Longe diſſimiles prophetæ qui veritatem dono divinitus accepto cognoverunt. Horum primus Moyſes, cujus antiquitas pluribus teſtimoniis probatur, ac ceteri deinceps cæleſte illud donum acceperunt. Quod ſi ad oracula confugiant Græci, relictis philoſophis; ea favent Chriſtianis. Huc accedit quod recentes admodum Græcorum magiſtri. Nihil accurate ſcriptum ante Olympiades. Nondum inventæ erant litteræ Græcorum, cum Moyſes ſcripſit. Quod ſi Moyſis & aliorum prophetarum libri græce exſtant, id ortum ex Ptolemæo rege Ægypti; cujus rogatu in græcum ſermonem converſi fuere.

In altera parte ethnicos hortatur ut judicii futuri metu ad uſus ſuos adjungant, ſi quid veri eorum magiſtri dixerint.

Di-

Divina enim providentia factum, ut multa cum Chriſtianis facientia vel inviti dicerent, ii præſertim, qui in Ægypto verſati ſunt, & ibi aſſervatas Moſis doctrinæ reliquias collegerunt. In hunc uſum citantur Orphei de uno Deo ejuſque Verbo teſtimonia: Sibyllæ etiam, Homeri & Sophoclis de uno & ſingulari Deo. Pythagoras quoque unum admittit Deum. Platonis varia ſententia. Deos admittit ob metum Athenienſium, ſed videtur in Ægypto cognoviſſe illud Dei dictum: Ego ſum exiſtens ille. *Quibus ex verbis patet nullum Deo eſſe nomen, ac error refellitur a ſerpente inſinuatus primis hominibus. Non abſimile illud Platonis,* Quod ſemper eſt, minime vero genitum. *De diis autem contraria ſtatuentem inducit Deum opificem. Unde immerito vituperat Homerum, qui & ipſe in Ægypto cognovit de ſingulari Deo. In metum Athenienſium rejicitur hæc varietas ſententiæ Platonis. Multa alia ex Moſe mutuatus Plato, de Prophetis Deo afflatis, de judicio & reſurrectione. Sic etiam Homerus, cujus teſtimonia referuntur de anima in inferis cum corpore cruciata, de creatione, de Paradiſo, de Turre, de diabolo e cœlis præcipitato. Ideæ Platonis ex Moſe minus belle intellecto ortum habuere. His adde currum Jovis & igneam eſſentiam, in qua Deum eſſe dicit. Videtur etiam aliquid cognoviſſe de dono cœlitus deſcendente in ſanctos homines. Ex Moſe deſumtum quod ait tempus cum mundo creatum.*

Ipſi

Ipſi etiam auctores ſimulacrorum videntur aliquid audiiſſe de divina hiſtoria, illud nempe: faciamus hominem ad imaginem, &c. *Hortatur ergo Juſtinus ut ad ſacros Chriſtianorum libros ethnici confugiant, cum Philoſophi ipſi nihil ſe ſcire fateantur: aut ſaltem Orpheum audiant, & ex parte veram religionem ex Sibylla diſcant, & antiquos philoſophos Mercurium & Acmonem conſulant.*

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ
ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

ΑΡΧΟΜΕΝΟΣ της προς ὑμας παραινεσεως, ὦ ἀνδρες Ἑλληνες, ευχομαι τῳ Θεῳ ἐμοι μεν ὑπαρξαι, τα δεοντα προς ὑμας εἰπειν· ὑμας δε, της προτερας ἀφεμενους φιλονεικιας, και της των προγονων πλανης ἀπαλλαγεντας, ἑλεσθαι τα λυσιτελουντα νυνι· ουδε οἰομενους περι τους προγονους ὑμων ἐσεσθαι πλημμελες παρ ὑμων, εἰ τἀναντια νυνι των προτερον μη καλως δοξαντων ἀυτοις, χρησιμα φαινοιτο παρ ὑμιν· ἡ γαρ των πραγματων ἀκριβης ἐξετασις, και τα δοξαντα καλως ἐχειν, πολλακις ἀλλοιοτερα δεικνυσιν, ἀκριβεστερα πειρα τἀληθες βασανισασα· ἐπει τοινυν ἡμιν ὁ περι της ἀληθους θεοσεβειας προκειται λογος, (ἡς ουδεν, οἰμαι, προτιμοτερον τοις ἀκινδυνως βιουν προῃρημενοις ἐιναι νενομισται, δια την μελλουσαν μετα την τελευτην τουδε του βιου ἐσεσθαι κρισιν· ἡν ου μονον οἱ ἡμετεροι κατα Θεον κηρυττουσι προγονοι, προφηται τε και νομοθεται, ἀλλα και οἱ παρ ὑμιν νομισθεντες ἐιναι σοφοι, ου ποιηται μονον, ἀλλα και φιλοσοφοι οἱ την ἀληθη και θειαν ἐπαγγελλομενοι παρ ὑμιν εἰδεναι γνωσιν·) ἐδοξε μοι καλως ἐχειν, πρωτον μεν τους της θεοσεβειας ἡμων τε και ὑμων ἐξετασαι διδασκαλους, ὁι τινες και ὁσοι, και καθ' ους γεγονασι χρονους· ἱν' οἱ μεν προτερον την ψευδωνυμον θεοσεβειαν παρα των προγονων παρειληφοτες, νυν γουν αἰσθομενοι, της παλαιας ἐκεινης ἀπαλλαγωσι πλανης· ἡμεις δε, σαφως και φανερως ἡμας ἀυτους ἀποδειξωμεν τη των κατα Θεον προγονων ἑπομενους θεοσεβεια. Τι-

EJUSDEM

JUSTINI

COHORTATIO.

AD GRÆCOS.

I. COHORTATIONEM apud vos, Græci, inſtituens, Deum precor, ut mihi quidem apud vos, ut par eſt, dicere contingat; vos autem priſtinam pertinaciam relinquentes, & a majorum diſcedentes errore, quæ utilia ſunt in præſentia eligatis: nec quidquam a vobis in majores veſtros peccatum iri exiſtimetis, ſi quæ pugnant cum iis, quæ olim minus belle opinati ſunt, nunc vobis utilia videantur. Accurata enim rerum inveſtigatio, ea etiam quæ præclare ſe habere viſa fuerant, ſæpe alia eſſe demonſtrat, poſtquam accuratiore trutina verum exploravit. Itaque cum propoſitum nobis ſit de vera religione diſſerere (qua quidem nihil iis, qui vivere extra periculum volunt, antiquius eſſe arbitror propter futurum poſt finem hujus vitæ judicium, quod quidem non noſtri ſolum in Dei cultu progenitores prædicant, prophetæ & legislatores, ſed ii etiam qui apud vos ſapientiæ opinionem habuere, tum poetæ, tum veram ac divinam apud vos ſcientiam aſſecutos ſe eſſe profitentes philoſophi) præclarum factu judicavi, primo quidem de religionis noſtræ ſimul atque veſtræ magiſtris inquirere, qui & quales, quibuſque temporibus fuerint, ut & qui prius falſo appellatam religionem a majoribus accepere, nunc re cognita, inveterato illo liberentur errore; ſed & noſmetipſos clare & aperte demonſtremus eorum religionem ſequi, quos in Dei cultu progenitores habuimus.

Τινας τοινυν, ὦ ἄνδρες Ἑλληνες, της θεοσεβειας ὑμῖν διδασκαλους εἶναι φατε; τους ποιητας; ἀλλ᾽ οὐ συνοισε ὑμιν προς ἄνδρας τα των ποιητων εἰδοτας λεγειν· ἰσασ γαρ την ὑπ᾽ ἀυτων γελοιοτατην περι θεων θεογονιαν λεγομενην, ὡς ἐςιν ἡμιν ἀπο του κορυφαιοτατου παρ᾽ ὑμιν κα πρωτου των ποιητων Ομηρου μανθανειν· οὗτος γαρ πρωτο μεν την των θεων γενεσιν ἐξ ὑδατος την ἀρχην ἐσχηκενα φησιν· οὕτω γαρ γεγραφεν,

Ὠκεανον τε θεων γενεσιν, και μητερα Τηθυν.

ἔπειτα δε και ἃ περι του πρωτου παρ᾽ αὐτοις νομιζομενο Θεου λεγει, ὃν και πατερα ὀνομαζει πολλακις ἀνδρων τε θεων τε, ἀναγκαιον ὑπομνησαι· ἐφη γαρ,

Ζευς ὅς᾽ ἀνθρωπων ταμιης πολεμοιο τετυκται.

ἀυτον τοινυν οὐ πολεμου ταμιαν μονον τῳ ςρατευματι, ἀλλα και ἐπιορκιας Τρωσι δια της ἀυτου θυγατρος ἀιτιο γεγεννηθαι φησι· και τουτον ἐρωντα, και σχετλιαζοντα, και ὀλοφυρομενον, και ὑπο των ἄλλων θεων ἐπιβουλευομενο Ομηρος εἰσαγει, και ποτε μεν ἐπι του ἑαυτου παιδος λεγοντα,

Ὤμοι ἐγων, ὅτε μοι Σαρπηδονα φιλτατον ἀνδρων
Μοιρ᾽ ὑπο Πατροκλοιο Μενοιτιαδαο δαμηναι·

ποτε δε ὑπερ του Εκτορος,

Ω ποποι, ἢ φιλον ἄνδρα διωκομενον περι τειχος,
Οφθαλμοισιν ὁρωμαι, ἐμον δ᾽ ὀλοφυρεται ἦτορ.

τινα δε και περι των ἄλλων θεων κατα της του Διος ἐπιβουλης λεγει, ἴσασιν οἱ ἐντυγχανοντες τοις ἐπεσι τουτοις·

Οπποτε μιν ξυνδησαι Ολυμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
Ηρη τ᾽ ἠδε Ποσειδαων και Παλλας Αθηνη.

καί εἰ μη τον, ὃν Βριαρεων καλεουσι θεοι, ὑπεδεισαν οἱ μακαρες θεοι, ἐδεδετο ἀν ὑπ᾽ ἀυτων ὁ Ζευς· ὅσα δε και περι της ἐρωτικης του Διος ἀκολασιας Ομηρος λεγει, ἀναγκαιον δι᾽ ἀυτων ὑμας ὑπομνησαι ὧν εἰρηκε ῥητων· ἐφη γα ἀυτον οὑτω προς την Ηραν λεγειν,

Ου γαρ πωποτε μ᾽ ὧδε θεας ἔρος, οὐδε γυναικος
Θυμον ἐνι ςηθεσσι περιπροχυθεις ἐδαμασσεν·
Οὐδ᾽ ὁποτ᾽ ἠρασαμην Ιξιονιης ἀλοχοιο,

Οὐδ᾽

Quoſnam igitur, o Græci, religionis veſtræ ma-
ſtros dicitis? Poetas? At id vobis dicere non pro-
rit apud eos qui in poetis verſati ſunt. Norunt
im illorum perridiculam de deorum origine ſenten-
m, quemadmodum ex celeberrimo apud vos &
incipe poetarum Homero diſcere poſſumus. Primo
im ille generationem deorum ex aqua initium ha-
iiſſe dicit. Ita enim ſcribit:

Oceanum deorum originem & matrem Tethym.

einde vero & quid de primo apud eos opinato dicat
eo, quem etiam ſæpe *patrem* appellat *hominumque*
umque, neceſſarium eſt ſubjicere: inquit enim.

Jupiter qui hominum diſpenſator belli eſt.

unc ſane non tantum copiis militaribus auctorem
elli, ſed Trojanis etiam, per filiam ejus, perjurii
uſam fuiſſe dicit; eundemque amantem & lamenta-
m & inſidiis ab aliis diis appetitum Homerus inducit

Hei mihi, quod mihi Sarpedonem clariſſimum virorum
Fatale eſt a Patroclo Menœtiade interfici,

unc autem de Hectore,

Proh malum, certe dilectum virum fugatum circa
murum
Oculis video: meum autem angitur cor.

uæ vero de aliorum deorum adverſus Jovem inſi-
iis memoret, intelligunt qui verſus hoſce legunt:

Quo tempore eum colligare cœlites voluerunt ceteri,
Junoque, & Neptunus, & Pallas Minerva.

Ac niſi quem Briarea vocant dii, extimuiſſent beata
lla numina, vinctus ab eis fuiſſet Jupiter. Enimvero
uæ etiam de impotentibus Jovis amoribus Homerus
anat, neceſſe eſt vobis, totidem illius verbis refe-
endis, exponere. Sic enim illum ait cum Junone
oqui:

Non enim umquam mihi ſic deæ amor, neque mulieris
Animum pectoribus circumfuſus domuit:
Neque quando captus fui amore Ixioniæ uxoris,

Οὐδ' ὅτε περ Δανανς καλλισφυρυ Ακρισιωνης,
Οὐδ' ὅτε Φοινικος κουρης τηλεκλειτοιο,
Οὐδ' ὅτε περ Σεμελης, οὐδ' Αλκμηνης ἐνι Θηβῃ,
Οὐδ' ὅτε Δημητρος καλλιπλοκαμοιο ἀνασσης,
Οὐδ' ὁποτε Λητους ἐρικυδεος, ὐδε σευ ἀυτης·

τινα δε και περι των ἀλλων θεων ἐκ της Ομηρυ ποιη
ἐξεςι μανθανειν, και ὁσα ὑπο ἀνθρωπων πεπονθα
ἀκολυθον ἐςιν ὑπομνησαι νυνι. Αρεα μεν γαρ και Α
διτην ὑπο Διομηδους τετρωσθαι λεγει, πολλων δε
ἀλλων θεων διηγειται παθη· οὑτω γαρ ἐςιν ἡμιν
της παραμυθουμενης την θυγατερα Διωνης μανθα
ἐφη γαρ προς ἀυτην,

Τετλαθι τεκνον ἐμον και ἀνασχεο, κηδομενη πε
Πολλοι γαρ δη τλημεν ὀλυμπια δωματ' ἐχοντι
Ἐξ ἀνδρων, χαλεπ' ἀλγε' ἐπ' ἀλληλοισι τιθεν
Τλη μεν Αρης, ὁτε μεν Ωτος κρατερος τ' Εφιαλτ
Παιδες Αλωηος, δησαν κρατερῳ ἐνι δεσμῳ,
Χαλκεῳ δ' ἐν κεραμῳ δεδετο τρισκαιδεκα μηνας
Τλη δ' Ηρη, ὁτε μιν κρατερος παις Αμφιτρυωνο
Δεξιτερον κατα μαζον ὀϊςῳ τριγλωχινι
Βεβληκει· τοτε κεν μιν ἀνηκεςον λαβεν ἀλγος.
Τλη δ' Αϊδης ἐν τοισι πελωριος ὠκυν ὀϊςον,
Εὖτε μιν ὠὑτος ἀνηρ υἱος Διος αἰγιοχοιο
Ἐν Πυλῳ ἐν νεκυεσσι βαλων ὀδυνῃσιν ἐδωκεν.
Αὐταρ ἐβη προς δωμα Διος, και μακρον ὀλυμπ
Κηρ ἀχεων, ὀδυνῃσι πεπαρμενος ἀυταρ ὀϊςος
Ωμῳ ἐνι ςιβαρῳ ἠληλατο, κηδε δε θυμον.

εἰ δε και της των λοιπων θεων ἐξ ἐναντιας μαχης ὑπομνη
ναι ὑμας προσηκει, ἀυτος ὑμας ὁ ὑμετερος ποιητης ὑπο
σει λεγων,

Τοσσος ἀρα κτυπος ὠρτο θεων ἐριδι ξυνιοντων.

Neque quando Danaes formoſæ Acriſii filiæ,
Neque quando captus fui amore Phœnicis filiæ inclyti,
Neque quando Semeles, neque Alcmenes in Thebis,
Neque quando Cereris pulchricomæ reginæ,
Nec quando Latonæ valde illuſtris neque tui ipſius:

Quæ porro de aliis ibidem diis ex Homeri poemate cognoſcere liceat, & quot & quanta ab hominibus pertulerint, conſentaneum eſt nunc commemorare. Nam Martem & Venerem a Diomede vulnera accepiſſe ait; & præterea multorum aliorum deorum ærumnas recenſet. Sic enim licet nobis ex Dione filiam conſolante diſcere. Ait enim ad illam:

Perfer filia mea, & tolera, angaris licet.
Multi enim jam pertulimus cæleſtes domos habitantes
Ab hominibus, gravibus malis invicem illatis.
Paſſus eſt quidem Mars, quando ipſum Otus fortiſque Ephialtes,
Filii Aloei ligaverunt validis vinculis.
Æreo autem in carcere ligatus fuit tredecim menſes,
Paſſa eſt & Juno quando eam fortis filius Amphitryonis
Dextram ad papillam ſagitta tricuſpide
Vulneravit: tunc ipſam immedicabilis cepit dolor.
Paſſus eſt & Pluto inter hos ingens velocem ſagittam
Quando ipſum idem vir filius Jovis ægiochi,
Ad portam inferorum *inter mortuos aſſequutus doloribus tradidit:*
Sed is ivit ad domum Jovis magnumque Olympum
Corde dolens, doloribus cruciatus, nam ſagitta
Humerum per fortem adacta erat, & angebat animum.

Si vero cæterorum quoque deorum commiſſam inter ipſos pugnam referre vobis oporteat, ipſe vos Poeta veſter edocebit, dum ait:

Tantus adeo ſonitus ortus eſt deorum contentione congredientium.

Ητοι μεν γαρ ἐναντα Ποσειδαωνος ἀνακτος
Ιςατ᾽ Απολλων φοιβος, ἐχων ἰα πτεροεντα·
Αντα δ᾽ Ενυαλιοιο θεα γλαυκωπις Αθηνη.
Ηρῃ δ᾽ ἀντεςη χρυσηλακατος κελαδεινη
Αρτεμις ἰοχεαιρα, κασιγνητη Εκατοιο·
Λητοι δ᾽ ἀντεςη σωκος ἐριουνιος Ερμης.

ταυτα και τοιαυτα περι θεων ἐδιδαξεν ὑμας Ομηρος, και ἐχ Ομηρος μονον, ἀλλα και Ησιοδος· ὡςε εἰ μεν πιςευετε τοις κορυφαιοτατοις ὑμων ποιηταις, τοις γενεαλογησασι τες θεες ὑμων, ἀναγκη ὑμας ἠ τοιουτες ἀυτες εἰναι νομιζειν, ἠ μηδ᾽ ὁλως θεες ἀυτες εἰναι πιςευειν.

Εἰ δε τες ποιητας παραιτεισθε λεγειν, ἐπειδη μυθες τε ἀυτοις πλαττειν ἐξειναι φατε, και πολλα πορρω της ἀληθειας περι θεων μυθωδως διεξιεναι, τινας ἑτερες της θεοσεβειας ὑμων διδασκαλες ἐχειν οἰεσθε, ἠ πως ταυτην ἀυτες μεμαθηκεναι φατε; ἀδυνατον γαρ τες μη προτερον παρα των εἰδοτων μεμαθηκοτας, τα οὑτω μεγαλα και θεια πραγματα γινωσκειν. τες σοφες παντως δηπε και φιλοσοφες λεξετε· ἐπι τετες γαρ ὡσπερ ἐπι τειχος ὀχυρον, καταφευγειν εἰωθατε, ἐπειδ᾽αν τις ὑμιν τας των ποιητων περι θεων ἀπαγγελλῃ δοξας. ἐκεν ἐπειδηπερ ἀπο των παλαιων και πρωτων ἀρξασθαι προσηκει, ἐντευθεν ἀρξαμενος, την ἑκαςε δοξαν ἐκθησομαι, πολλῳ γελοιοτεραν της των ποιητων θεολογιας ἐσαν. Θαλης μεν γαρ ὁ Μιλησιο:, ὁ πρωτος της φυσικης φιλοσοφιας ἀρξας, ἀρχην εἰναι των ὀντων ἁπαντων το ὑδωρ ἀπεφηνατο. ἐξ ὑδατος γαρ φησι τα παντα εἰναι, και εἰς ὑδωρ τα παντα ἀναλυεσθαι. Αναξιμανδρος δε μετα τετον, ἀπο της ἀυτης ὁρμωμενος Μιλητε, το ἀπειρον ἀρχην ἁπαντων ἐφησεν εἰναι. ἐκ τετε γαρ δη τα παντα γινεσθαι, και εἰς τετο τα παντα φθειρεσθαι. τριτος Αναξιμενης, και ἑτος ἐκ της Μιλητε ὑπαρχων, ἀερα του παντος ἀρχην εἰναι λεγει ἐκ τετε τα παντα γινεσθαι, και εἰς τετον παντα ἀναλυεσθαι φησιν. Ηρακλειτος και Ιππασος ὁ Μεταποντιος,

ἀρ-

Etenim contra Neptunum regem
Stabat Apollo Phœbus, habens ſagittas pennatas:
Contra Martem dea caſta Minerva:
Contra Junonem ſtabat, aurea tela gerens, ſonora,
Diana ſagittis gaudens, ſoror procul jaculantis Apollinis:
Contra Latonam ſtabat ſervator perutilis Mercurius.

Hæc vos de diis & alia ejuſmodi docuit Homerus, nec Homerus ſolum, ſed etiam Heſiodus. Quapropter ſi creditis poetarum veſtrorum præſtantiſſimis, qui genealogias deorum veſtrorum ſcripſere; neceſſe eſt ut eos vel tales exiſtimetis eſſe, vel ne deos quidem omnino eſſe credatis.

3. Sin autem Poetas refugitis allegare, propterea quod licere illis fingere dicitis, & multa a vero remota de diis fabuloſe diſſerere; quos tandem alios religionis veſtræ magiſtros habere vobis videmini, & quomodo eam illos dicitis accepiſſe? Fieri enim non poteſt, ut tam magna & divina cognoſcant, niſi qui prius a ſcientibus didicerint. Sapientes profecto & philoſophos dicetis. Ad hos enim tamquam ad murum communitum confugere ſoletis, ſi quis vobis poetarum de diis objiciat opiniones. Quamobrem cum a veteribus & primis ordiri conveniat; inde incipiam & cujuſque opinionem, multo ſane poetarum theologia magis ridiculam, exponam. Thales quidem Mileſius, qui naturalis philoſophiæ pertractandæ princeps exſtitit, rerum omnium principium aquam eſſe pronuntiavit: ex aqua enim ait omnia fieri & in aquam omnia reſolvi. Poſt hunc Anaximander ex eadem Mileto infinitum principium omnium conſtituit. Ex eo enim fieri omnia & in illud redire omnia. Tertius Anaximenes, Mileſius & ipſe, aerem omnium principium eſſe decernit. Ex eo enim omnia fieri & in illud reſolvi. Heraclitus & Hippaſus Metapontinus principium omnium ignem eſſe pronuntiant. Ex

ἀρχην των παντων το πυρ ειναι· ἐκ του πυρος γαρ τα παντα γινεσθαι, και εἰς το πυρ τα παντα τελευταν λεγουσι. Αναξαγορας ὁ Κλαζομενιος, ἀρχας των παντωτας ὁμοιομερειας ειναι ἐφη. Αρχελαος ὁ Απολλοδωρου Αθηναιος, ἀερα ἀπειρον, και την περι αὐτον πυκνοτητα και μανωσιν, ἀρχην ἁπαντων ειναι λεγει. οὑτοι παντες, ἀπο Θαλου τας διαδοχας ἐσχηκοτες, την φυσικην ὑπ' αὐτων καλουμενην μετηλθον φιλοσοφιαν.

Εἶθ' ἑξης ἀφ' ἑτερας ἀρχης, Πυθαγορας Μνησαρχου Σαμιος, ἀρχας τους ἀριθμους, και τας συμμετριας και τας ἐν αὐτοις ἁρμονιας καλει, τα τ' ἐξ ἀμφοτερων συνθετα στοιχεια· ἐτι μεντοι μοναδα και την ἀοριστον δυαδα. Επικουρος Νεοκλεους Αθηναιος, ἀρχας των ὀντων σωματα λογῳ θεωρητα ειναι λεγει, ἀμετοχα κενου, ἀγεννητα, ἀφθαρτα, ουτε θραυσθηναι δυναμενα, ουτε διαπλασιν ἐκ των μερων λαβειν, ουτε ἀλλοιωθηναι· δια τουτο και λογῳ θεωρητα. Εμπεδοκλης Μετωνος ὁ Ακραγαντινος, τεσσαρα στοιχεια, πυρ, ἀερα, ὑδωρ, γην· δυο δε ἀρχικας δυναμεις, φιλιαν τε και νεικος· ὡν ἡ μεν ἐστιν ἑνωτικη, το δε, διαιρετικον. ὁρατε τοινυν την ἀταξιαν των παρ' ὑμιν νομισθεντων γεγενησθαι σοφων, ὡς διδασκαλους ὑμων της θεοσεβειας γεγενησθαι φατε, των μεν, ὑδωρ ἀποφηναμενων ἀρχην ἁπαντων ειναι. των δε ἀερα· των δε πυρ· των δε ἀλλο τι των προειρημενων· και παντων τουτων πιθανοις τισι λογοις προς κατασκευην των μη καλως δοξαντων αὐτοις χρωμενων, και το ἰδιον δογμα προτιμοτερον ἐπιχειρουντων δεικνυναι. ταυθ' ὑπ' αὐτων εἰρηται. πως ουν ἀσφαλες, ὦ ἀνδρες Ελληνες, τοις σωζεσθαι βουλομενοις, παρα τουτων οιεσθαι δυνασθαι την ἀληθη θεοσεβειαν μανθανειν, των μηδε αὐτους πεισαι δυνηθεντων το μη προς ἀλληλους στασιαζειν, μηδ' ἐναντιοι της ἀλληλων φαινεσθαι δοξης;

Ἀλλ' ἰσως οἱ της ἀρχαιας και παλαιας ἐκεινης ἀποστηναι μη βουλομενοι πλανης, ου φασι παρα των προειρημενων, ἀλλα παρα των ἐνδοξοτατων και τελειοτατων ἐν

ἀρε-

igne enim naſci omnia & in ignem omnia deſinere. Anaxagoras Clazomenius ſimilitudines partium: Archelaus Athenienſis, Apollodori filius, aerem infinitum, illiuſque denſitatem & raritatem omnium principium eſſe dicit. Hi omnes a Thalete orti eam philoſophiam perſequuti ſunt, quam ipſi naturalem vocant.

4. Rurſus autem ab alio capite & fonte Pythagoras Samius, Mneſarchi filius, principia numeros vocat, eorumque proportiones & concentus, & compoſita ex utriſque elementa, tum etiam Monadem & infinitam Dyadem. Epicurus Athenienſis, filius Neoclis, rerum principia eſſe ſtatuit corpora, quæ ratione percipiuntur, vacui expertia & ingenita, quæque nec corrumpi nec frangi poſſunt, nec ex partibus conformari aut immutari, ac propterea ratione percipiuntur. Empedocles Agrigentinus, Metonis filius, quatuor elementa, ignem, aerem, aquam, terram, vimque duplicem imperantem, amicitiam & diſcordiam, quarum altera copulandi, altera ſeparandi facultate prædita. Videtis igitur perturbationem eorum, qui apud vos ſapientes habiti ſunt, quoſque vobis magiſtros religionis fuiſſe dicitis; aliis aquam omnium principium eſſe pronuntiantibus, aliis aerem, aliis ignem, aliis aliud quidpiam eorum, quæ prædiximus; omnibus vendibili quadam oratione ad eorum, quæ non belle ſtatuerunt, confirmationem utentibus, ac ut propria opinio præſtantior videatur, enitentibus. Hæc ab illis dicta. Quomodo igitur his, qui ſalutem adipiſci cupiunt, tutum ſit exiſtimare, o Græci, ſe veram religionem ab his poſſe perdiſcere, qui ne ſibi ipſis quidem perſuadere potuerunt, ut ne inter ſe litigarent, & a ſuis invicem opinionibus diffidere viderentur.

5. Sed forte qui ab antiquo illo & inveterato diſcedere nolunt errore, non ab iſtis, quos recenſuimus, doctrinam religionis ſeſe accepiſſe dicunt, ſed a cele-

ἀρετῃ νομισθεντων εἶναι παρ' αὐτοις φιλοσοφων, τον περ της θεοσεβειας παρειληφεναι λογον, Πλατωνος τε και Αριστοτελους. τουτους γαρ την τελειαν και ἀληθη φασι μεμαθηκεναι θεοσεβειαν. ἐγω δε πρωτον μεν ἡδεως ἀν πυθοιμην των ταυτα λεγοντων, παρα τινων αὐτους μεμαθηκοτας εἰδεναι φασιν. ἀδυνατον γαρ τους τα οὕτω μεγαλα και θεια μη παρα τινων εἰδοτων μεμαθηκοτας, ἢ αὐτους εἰδεναι, ἢ ἑτερους δυνασθαι διδασκειν ὀρθως. δευτεροι δε οἰμαι δειν και τας τουτων ἐξετασαι δοξας. εἰσομεθα γαρ εἰ μη και τουτων ἑκατερος τἀναντια θατερῳ φανησεται λεγων. εἰ δε και τουτους μη συμφωνουντας ἀλληλοις εὑροιμεν, ῥαδιον οἰμαι και την τουτων ἀγνοιαν γινωσκειν σαφως. Πλατων μεν γαρ, ὡς ἀνωθεν κατεληλυθως, και τα ἐν οὐρανοις ἁπαντα ἀκριβως μεμαθηκως και ἑωρακως, τον ἀνωτατω Θεον ἐν τῃ πυρωδει οὐσιᾳ εἶναι λεγει. Αριστοτελης δε, ἐν τῳ προς Αλεξανδρον τον Μακεδονα λογῳ συντομον τινα της ἑαυτου φιλοσοφιας ἐκτιθεμενος ὁρον, σαφως και φανερως την Πλατωνος ἀναιρει δοξαν, οὐκ ἀν τῃ πυρωδει οὐσιᾳ τον Θεον εἶναι λεγων· ἀλλα πεμπτον αἰθεριον τι και ἀμεταβλητον ἀναπλαττων σωμα, ἐν τουτῳ αὐτον εἶναι φησι. γεγραφε γουν οὕτως· οὐχ ὡς ἐνιοι των περι το θειον πλημμελουντων, ἐν τῃ πυρωδει οὐσιᾳ τον Θεον εἶναι φασιν. εἶτα, ὥσπερ μη ἀρκουμενος ἐπι τῃ κατα Πλατωνος βλασφημιᾳ, και τον ὑπ' αὐτου της πολιτειας ἐκβληθεντα ὡς ψευστην και τριτον των ἀπο της ἀληθειας εἰδωλων, ὡς αὐτος ἐφη, μιμητην ὀντα Ομηρον εἰς ἀποδειξιν των ὑπ' αὐτου περι του αἰθεριου σωματος λεγομενων καλει μαρτυρα· γεγραφε γαρ, οὕτω γουν και Ομηρος ἐφη,

Ζευς δ' ἐλαχ' οὐρανον εὐρυν ἐν αἰθερι και νεφεληςι,

βουλομενος ἐκ της Ομηρου μαρτυριας ἀξιοπιςον την ἑαυτου δεικνυναι δοξαν· ἀγνοων ὁτι εἰ Ομηρῳ προς ἀποδειξιν του ἀληθη ἑαυτον λεγειν μαρτυρι χρῳτο, πολλα των αὐτῳ δοξαντων οὐκ ἀληθη φανησεται ὀντα. Θαλης γαρ ὁ Μιλησιος ὁ πρωτος παρ' αὐτοις της φιλοσοφιας ἀρξας, την

προ-

berrimis apud eos & perfectiſſimæ virtutis opinionem adeptis philoſophis, Platone & Ariſtotele. Hos enim perfectam & veram ajunt didiciſſe religionem. Equidem primo ex his, qui ita dicunt, libenter quæſierim, quibus illos magiſtris uſos hæc cognoviſſe dicant. Fieri enim non poteſt ut qui tam magna & divina a peritis non didicerunt, ea aut ſciant ipſi, aut alios recte valeant edocere. Deinde vero eorum quoque opiniones expendi arbitror oportere. Videbimus enim an non horum etiam uterque cum altero pugnare videatur. Quod ſi ne hos quidem inter ſe conſentire reperimus; non difficile, arbitror, erit eorum quoque ignorationem manifeſte deprehendere. Plato igitur tamquam e ſupernis deſcendiſſet, & quæ in cœlo ſunt accurate omnia didiciſſet & vidiſſet, ſummum Deum in ignea ſubſtantia eſſe dicit. Ariſtoteles autem in libro, quem ſcripſit ad Alexandrum Macedonem, brevem quamdam philoſophiæ ſuæ rationem exponens, clare & aperte Platonis evertit ſententiam, ac Deum in ignea ſubſtantia eſſe negat; ſed quintum quoddam æthereum & immutabile effingens corpus, in eo ipſum verſari pronuntiat. Sic quippe ſcribit: *Non ut quidam circa re divinas hallucinati Deum in ignea ſubſtantia eſſe docent.* Deinde quaſi hoc in Platonem maledicto parum contentus eſſet, illum etiam ab eo ejectum civitate, ut mendacem & tertium veritatis imaginum (ita enim appellat Plato) imitatorem Homerum, ad ea, quæ de corpore æthereo dicit, demonſtranda teſtem advocat. Scribit enim: *Ad hunc ergo modum & Homerus ait:*

Jupiter ſortitus eſt latum cælum in æthere & nubibus.

In quo quidem ex Homeri teſtimonio auctoritatem opinioni ſuæ arceſſere conatur: ſed non videt, ſi Homero, ut verum a ſe dici demonſtret, teſte utatur, futurum ut multæ ipſius opiniones non veræ eſſe videantur. Thales enim Mileſius, qui primus apud

eos

προφασιν παρ᾽ αὐτου λαβων, τας πρωτας αὐτου περι ἀρχων ἀθετησει δοξας. αὐτου γαρ Αριστοτελους Θεον και ὑλην ἀρχας εἰναι των παντων εἰρηκοτος, ὁ πρεσβυτατος των κατ᾽ αὐτους ἁπαντων Θαλης ἀρχην των ὀντων ὑδωρ εἰναι λεγει· ἐξ ὑδατος γαρ φησι τα παντα εἰναι, και εἰς ὑδωρ ἀναλυεσθαι τα παντα. ϛοχαζεται δε, πρωτον μεν, ἀπο του παντων των ζωων την γονην, ἀρχην ουσαν, ὑγραν εἰναι· δευτερον δε, ὁτι παντα τα φυτα ὑγρω τρεφεται και καρποφορει, ἀμοιρουντα δε του ὑγρου, ξηραινεται. εἰθ᾽ ὡσπερ μη ἀρκουμενος οἰς ϛοχαζεται, και τον Ομηρον ὡς ἀξιοπιϛον μαρτυρεται, ουτως λεγοντα·

Ωκεανος, ὁσπερ γενεσις παντεσσι τετυκται.

πως ουν ουκ εἰκοτως προς αὐτον ὁ Θαλης φησει; δι᾽ ἡν αἰτιαν, ὦ Αριστοτελες, τας μεν Πλατωνος ἀναιρειν ἐθελων δοξας, ὡς ἀληθευοντι προσεχεις Ομηρω· ἡμων δε την ἐναντιαν ἀποφηναμενος δοξαν, ουκ ἀληθευειν Ομηρον οἰει;

Οτι τοινυν οἱ σφοδρα θαυμαϛοι καθ᾽ ὑμας σοφοι ουδ᾽ ἐν τοις ἀλλοις συμφωνουντες φαινονται, και ἀπο τουτων γνωναι ῥαδιον. του γαρ Πλατωνος τρεις ἀρχας του παντος εἰναι λεγοντος, Θεον και ὑλην και εἰδος· Θεον μεν, τον παντων ποιητην· ὑλην δε, την ὑποκειμενην τῃ πρωτῃ των γενομενων γενεσει, και την προφασιν αὐτῳ της δημιουργιας παρεχουσαν· εἰδος δε, το ἑκαϛου των γινομενων παραδειγμα. Αριστοτελης του μεν εἰδους ὡς ἀρχης ουδαμως μεμνηται· δυο δε ἀρχας Θεον και ὑλην εἰναι φησι. και αὐθις του Πλατωνος ἐν τῃ πρωτῃ του ἀνωτατω του ουρανου ἀπλανει σφαιρᾳ τον τε πρωτον Θεον και τας ἰδεας εἰναι λεγοντος, Αριστοτελης μετα τον πρωτον Θεον, ουτας ἰδεας, ἀλλα τινας νοητους θεους εἰναι λεγει· ουτω μεν ουν περι των ἐν ουρανοις προς ἀλληλους διαφερονται πραγματων. ὡϛε εἰδεναι προσηκει ὁτι οἱ μηδε τα παρ᾽ ἡμων ἐνταυθα γνωναι δυνηθεντες, ἀλλα και περι τουτων προς ἀλληλους διενεχθεντες, ουκ ἀξιοπιϛοι φανησονται περι των ἐν ουρανοις διηγουμενοι. ὁτι τοινυν ουδε ὁ περι της ἐνταυθα ἀνθρωπι-

eos philoſophari cœpit, anſa ab eo accepta primas ejus de principiis opiniones evertet. Nam cum Ariſtoteles Deum & materiam omnium principia eſſe dicat; antiquiſſimus omnium apud eos philoſophorum Thales principium rerum aquam conſtituit: ex aqua enim omnia fieri dicit, & in aquam omnia reſolvi. Duplici autem conjectura ducitur, prima, quod principium omnium animalium ſemen, humidum ſit: altera quod plantæ omnes humore alantur & fructus ferant, eodemque deſtitutæ exareſcant. Deinde quaſi parum contentus his conjecturis, Homerum inſuper, ut idoneum teſtem, citat ita dicentem:

Oceanus qui origo omnibus exſtitit.

Quomodo igitur non eum merito ſic Thales alloquatur? Qua de cauſa, Ariſtoteles, dum Platonis ſententias evertere vis, Homero, ut vera dicenti, plurimum tribuis; dum autem ſententiam noſtræ contrariam ſtatuis, vera illum dicere non putas?

6. Porro nec cæteris in rebus veſtros illos valde admirabiles ſapientes inter ſe conſentire, ex his etiam facile perſpicitur. Nam cum Plato tria univerſorum principia eſſe dicat, Deum, materiam & formam: Deum quidem omnium creatorem, materiam vero primæ rerum generationi ſubjectam, & Deo unde creet ſuppeditantem: formam autem, cujuſque rerum creatarum exemplar; Ariſtoteles nuſquam formæ, ut principii, meminit, ſed duo principia eſſe ait, Deum & materiam. Rurſus cum Plato primum Deum & ideas in prima ſummi cœli & immobili ſphæra eſſe doceat; Ariſtoteles poſt primum Deum non ideas, ſed deos quoſdam mente perceptos collocat. Sic igitur illi de rebus cœleſtibus inter ſe diſſident. Sed in promptu eſſe debet, qui ne hæc quidem noſtra cognoſcere potuerint, ſed de his quoque inter ſe diſſentiant, eos parum idoneos viſum iri cœleſtium narratores. Porro nec de humana, quæ hic verſatur,

ani-

της ψυχης αὐτοις συμφωνησει λογος, δηλον ἀπο των ὑφ᾽ ἑκατερȣ αὐτων περι αὐτης λεχθεντων. Πλατων μεν γαρ τριμερη αὐτην εἰναι φησι, και το μεν, λογικον αὐτης, το δε, θυμικον, το δε, ἐπιθυμητικον εἰναι λεγει. Αριϛοτελης δε, ȣ̓ κοινοτεραν την ψυχην εἰναι φησιν, ἐν ᾧ περιειληπται και τα φθαρτα μορια, ἀλλα το λογικον μονον. και ὁ μεν Πλατων, ψυχη πᾶσα ἀθανατος, κεκραγε λεγων· Αριϛοτελης δε, ἐντελεχειαν αὐτην ὀνομαζων, ȣ̓κ ἀθανατον, ἀλλα θνητην αὐτην εἰναι βȣλεται. και ὁ μεν, ἀεικινητον αὐτην εἰναι λεγει· Αριϛοτελης δε, ἀκινητον αὐτην εἰναι φησιν, ἁπασης κινησεως προηγȣμενην.

Ἀλλ᾽ ἐν τȣτοις μεν ὑπεναντια φρονȣντες ἀλληλοις ἐλεγχονται. εἰ δε τις ἀκριβῶς τα κατ᾽ αὐτȣς σκοπειν ἐθελοι, ȣ̓δε ταις ἑαυτων δοξαις ἐμμενειν προηρηνται. ὁ γȣν Πλατων ποτε μεν τρεις ἀρχας τȣ παντος εἰναι λεγει, Θεον και ὑλην και εἰδος· ποτε δε τεσσαρας· προϛιθησι γαρ και την καθολȣ ψυχην. και αὐθις την ὑλην ἀγεννητον προτερον εἰρηκως, ὑϛερον γεννητην αὐτην εἰναι λεγει. και τῳ εἰδει δε ἀρχην ἰδιαν προτερον δεδωκως, και καθ᾽ ἑαυτο ȣ̓σιωσθαι ἀποφηνας, ὑϛερον ἐν τοις νοημασιν αὐτο τȣτ᾽ εἰναι λεγει. ἐτι μεντοι γε και παν το γενομενον, φθαρτον προτερον ἀποφηναμενος εἰναι, ὑϛερον ἐνια των γινομενων ἀλυτα και ἀφθαρτα δυνασθαι εἰναι φησι. τι τοινυν αἰτϊον τȣ μη προς ἀλληλȣς μονον, ἀλλα και προς ἑαυτȣς ϛασιαζειν τȣς παρ᾽ ὑμιν νομισθεντας γεγενησθαι σοφȣς; το μη βȣληθηναι δηλονοτι παρα των εἰδοτων μανθανειν, ἀλλ᾽ ἑαυτȣς οἰεσθαι τῃ ἀνθρωπινῃ αὐτων περινοιᾳ τα ἐν ȣ̓ρανοις δυνασθαι γινωσκειν σαφως· και τοι γε μηδε τα ἐπι της γης γνωναι δυνηθεντες την γȣν ἀνθρωπινην ψυχην ἐνιοι μεν των παρ᾽ ὑμιν φιλοσοφων, ἐν ἡμιν· ἑτερον δε, περι ἡμας εἰναι φασι. ȣ̓δε γαρ ἐν τȣτῳ συμφωνειν ἀλληλοις προῃρηνται, ἀλλ᾽ ὡσπερ την ἀγνοιαν διαφορως μερισαμενοι, και περι ψυχης φιλονεικειν και ϛασιαζειν προς ἀλληλȣς προῃρηνται. οἱ μεν γαρ αὐτων φασι πυρ εἰναι την ψυχην· οἱ δε τον ἀερα· οἱ δε τον νȣν· οἱ δε την κι-

anima inter eos convenire, ex utriuſque dictis perſpicitur. Illam enim Plato tripartitam eſſe ait, atque aliud quidem in ea quod ratione præditum eſt, aliud quod iraſcitur, aliud quod concupiſcit. Ariſtoteles autem non tam late patere animam docet, ut partes etiam corruptioni obnoxias comprehendat, ſed id tantummodo quod rationis eſt particeps. Ac Plato quidem, Anima omnis immortalis, clamat: Ariſtoteles vero perfectionem & actum illam appellans, non immortalem, ſed mortalem eſſe decernit. Ille continenter eam moveri: Ariſtoteles vero immobilem eſſe dicit, cum motioni omni præſit.

7. Atque in his quidem diſſentire a ſe invicem deprehenduntur. Quod ſi quis accurate illorum ſcripta expendere velit: ne in ſuis quidem ipſi opinionibus permanendum ſibi eſſe ſtatuerunt. Nunc enim Plato tria univerſi principia docet, Deum, materiam & formam, nunc quatuor. Addit enim illam omnia permeantem animam. Rurſus qui prius materiam non factam dixit, factam deinceps aſſerit: & qui prius ſingularis principii rationem formæ attribuit, eamque per ſe ſubſtantiam eſſe pronuntiat, poſtea illam in mentis notionibus recenſet. Quinetiam poſtquam quidquid factum eſt corruptioni obnoxium eſſe decrevit, deinceps nonnulla, quæ facta ſunt, diſſolutionem & corruptionem effugere poſſe declarat. Quid igitur cauſæ eſt, cur non ſolum inter ſe, ſed etiam ſecum ipſi pugnent, qui apud vos habiti ſunt ſapientes? Nimirum quod a peritis diſcere noluerint, ſed ſeſe exiſtimaverint mentis humanæ ſolertia claram cœleſtium rerum cognitionem aſſequi poſſe, cum ne terreſtrium quidem potuerint. Quidam enim ex veſtris philoſophis animam humanam in nobis, alii circa nos eſſe dicunt. Nam nec ea de re conſentire inter ſe voluerunt, ſed quaſi ignorationem variis modis partiti eſſent, etiam de anima litigare inter ſe & di-

κινήσιν· οἱ δὲ την ἀναθυμιασιν· ἀλλοι δὲ τινες δυναμιν ἀπο των ἀςρων ῥευσαν οἱ δὲ ἀριθμον κινητικον· ἑτεροι δὲ ὑδωρ γονοποιον· και ὁλως ἀτακτος τις και ἀσυμφωνος ἡ παῤ ἀυτοις κεκρατηκε δοξα, ἑνι μονῳ τοις ὀρθως κριν ιν δυναμενοις ἐπαινε ἀξια φαινομενη, ὁτι πλανωμενες και μη τἀληθη λεγοντας ἀλληλες ἐλεγχειν προῃρηνται.

Οὐκεν ἐπειδηπερ ἐδὲν ἀληθες περι θεοσεβειας παρα των ὑμετερων διδασκαλων μανθανειν ἐςι δυνατον, ἱκανην ὑμιν ἀποδειξιν της ἑαυτων ἀγνοιας δια της προς ἀλληλες ςασεως παρεσχηκοτων, ἀκολεθον ἡγεμαι ἀνελθειν ἐπι τες ἡμετερες προγονες, τες και τες χρονες των παῤ ὑμιν διδασκαλων πολλῳ προειληφοτας, και μηδεν ἀπο της ἰδιας ἀυτων φαντασιας διδαξαντας ἡμας, μηδὲ προς ἀλληλες διενεχθεντας, ἡ τα ἀλληλων ἀνατρεπειν πειρωμενες, ἀλλ᾽ ἀφιλονεικως και ἀςασιαςως την παρα Θεε δεξαμενες γνωσιν, και ταυτην διδασκοντας ἡμας. ἐτε γαρ φυσει, ἐτε ἀνθρωπινῃ ἐνοιᾳ ἐτω μεγαλα και θεια γινωσκειν ἀνθρωποις δυνατον, ἀλλα τῃ ἀνωθεν ἐπι τες ἁγιες ἀνδρας τηνικαυτα κατελθεσῃ δωρεᾳ, οἱς ἐ λογων ἐδενσε τεχνης, ουδὲ τε ἐριςικως τι και φιλονεικως εἰπειν, ἀλλα καθαρες ἑαυτες τῃ του θειε πνευματος παρασχειν ἐνεργειᾳ, ἱν᾽ ἀυτο το θειον ἐξ ἐρανε κατιον πληκτρον, ὡσπερ ὀργανῳ κιθαρας τινος η λυρας, τοις δικαιοις ἀνδρασι χρωμενον, την των θειων ημιν και ἐρανιων ἀποκαλυψῃ γνωσιν. δια τετο τοινυν ὡσπερ ἐξ ἑνος ςοματος και μιας γλωττης και περι Θεε, και περι κοσμε κτισεως, και περι πλασεως ἀνθρωπε, και περι ἀνθρωπινης ψυχης ἀθανασιας, και της μετα τον βιον τετον μελλεσης ἐσεσθαι κρισεως, και περι παντων ὡν ἀναγκαιον ἡμιν ἐςιν εἰδεναι, ἀκολεθως και συμφωνως ἀλληλοις ἐδιδαξαν ἡμας, και ταυτα ἐν διαφοροις τοποις τε και χρονοις την θειαν ἡμιν διδασκαλιαν παρεσχηκοτες.

digladiari ſtatuerunt. Horum enim alii animam ignem eſſe dicunt, alii aerem, alii mentem, alii motionem, alii exhalationem: quidam vim ex aſtris fluentem, nonnulli numerum movendi facultate præditum, alii denique aquam genitalem. Ac omnino incondita apud eos & diſcors quædam inveteravit ſententia, quæ hac una re æquis judicibus laudanda videatur, quod ſeſe invicem conati ſint erroris & ignoratæ veritatis crimine premere.

8. Igitur cum veri nihil ex magiſtris veſtris de religione diſci poſſit, ut qui vobis idonea ſuæ rerum ignorationis documenta mutuis diſſenſionibus præbuerint; ſequi mihi videtur, ut ad majores noſtros recurramus, qui & multo antiquiores veſtris fuere, nec quidquam proprio marte excogitatum nos docuerunt: nec inter ſe digladiati aut ſuas invicem opiniones evertere conati ſunt, ſed ſine ullo contentionis & partium ſtudio ſcientiam a Deo acceperunt, eamque nos docuerunt. Neque enim natura aut humani ingenii acie res tam magnæ ac divinæ cognoſci ab hominibus poſſunt; ſed eo, quod tum in ſanctos homines deſcendebat, dono, quibus quidem nec verborum artificio opus fuit, nec pugnaciter quidquam & rixandi ſtudio dicere, ſed puros ſeipſos divini Spiritus operationi præbere, ut divinum illud delapſum e cœlis plectrum, velut quodam citharæ aut lyræ inſtrumento, ita juſtis hominibus utens, divinarum nobis & cœleſtium rerum cognitionem recluderet. Propterea ergo velut ore uno & lingua una tum de Deo & mundi origine, tum de hominis creatione & animæ humanæ immortalitate, ac futuro poſt hanc vitam judicio, tum de omnibus rebus, quarum nobis neceſſaria cognitio eſt, ſumma & ſecum ipſis conſtantia & inter ſe conſenſione nos docuerunt; idque cum variis locis & temporibus divinam nobis doctrinam traderent.

Αρξομαι τοινυν ἀπο του πρωτȣ παρ ἡμιν προφητȣ τ και νομοθετȣ Μωϋσεως, προτερον της χρονους καθ' ὁ γεγονε, μετα πασης ἀξιοπιςȣ παρ ὑμιν μαρτυριας ἐκθε μενος. ȣ γαρ ἀπο των θειων και παρ ἡμιν ἱςοριων μονο ταυτα ἀποδειξαι πειρωμαι. αἱς ὑμεις ȣδεπω δια τη παλαιαν των προγονων ὑμων πλανην πιςευειν βȣλεσθε ἀλλ' ἀπο των ὑμετερων, και μηδεν τη ἡμετερᾳ θρησκεια διαφερȣσων ἱςοριων. ἱνα γνωτε ὁτι παντων των πα ὑμιν εἰτε σοφων, εἰτε ποιητων, εἰτε ἱςοριογραφων ἡ φιλοσοφων, ἡ νομοθετων, πολλῳ πρεσβυτατος γε γονεν ὁ πρωτος της θεοσεβειας διδασκαλος ἡμων Μωϋ σης γεγονως, ὡς δηλȣσιν ἡμιν αἱ των Ελληνων ἱςοριαι ἐν γαρ τοις χρονοις Ωγυγȣ τε και Ιναχȣ, ȣς και γηγενει τινες των παρ ὑμιν ὑπειληφασι γεγεννησθαι, Μωϋσεως μεμ νηνται ὡς ἡγεμονος τε και ἀρχοντος του των Ιȣδαιων γε νȣς. ȣτω γαρ Πολεμων τε ἐν τη πρωτη των Ελληνικω μεμνηται, και Απιων ὁ Ποσειδωνιȣ ἐν τη κατα Ιȣδαιω βιβλῳ, και ἐν τη τεταρτη των ἱςοριων, λεγων, κατα Ινα χον Αργȣς βασιλεα, Αμασιδος ΑΙγυπτιων βασιλευοντος ἀποςηναι Ιȣδαιȣς, ὡν ἡγεισθαι Μοϋσεα. και Πτολεμαιο δε ὁ Μενδησιος, τα ΑΙγυπτιων ἱςορων, ἁπασι τȣτοι συντρεχει. και οἱ τα Αθηναιων δε ἱςορȣντες, Ελλανικο τε και Φιλοχορος ὁ τας Ατθιδας, Καςωρ τε και Θαλλος και Αλεξανδρος ὁ πολυϊςωρ, ἐτι δε και οἱ σοφωτατοι Φι λων τε και Ιωσηπος, οἱ τα κατα Ιȣδαιȣς ἱςορησαντες ὡς σφοδρα ἀρχαιȣ και παλαιȣ των Ιȣδαιων ἀρχοντο Μοϋσεως μεμνηνται. ὁ γȣν Ιωσηπος, το ἀρχαιον και το πα λαιον της ἱςοριας και δια της ἐπιγραφης των βιβλιων σημηνα βȣλομενος, ἀρχομενος της ἱςοριας, ὁυτω γεγραφε, Φλαβιȣ ΙωσηπȣΙȣδαϊκης ἀρχαιλογιας· το παλαιον της ἱςοριας ἀρ χαιολογιαν ὀνομαζων. και ὁ ἐνδοξοτατος δε παρ ὑμιν των ἱςοριογραφων Διοδωρος, ὁ τας βιβλιοθηκας ἐπιτε μων, ἐν τριακοντα ὁλοις ἐτεσιν, Ασιαν τε και ΕΥρωπην, ὡς ἀυτος γεγραφε, δια πολλην ἀκριβειαν περιελθων, και ἀυτοπτης των πλειςων γεγονως, τεσσαρακοντα ὁλα της ἑαυτου ἱςοριας βιβλια γεγραφεν. ὁς ἐν τη πρωτη βιβλῳ,

φη-

9. Ducam igitur initium a primo apud nos propheta & legislatore Moſe; ac priuſquidem quibus temporibus fuerit, ex graviſſimis apud vos teſtimoniis exponam. Nam non modo ex divinis apud nos hiſtoriis, quibus nondum ob veterem majorum errorem aſſentiri vultis, hæc demonſtrare non aggredior, ſed etiam ex veſtris ac nihil ad religionem noſtram pertinentibus; ut intelligatis omnibus apud vos ſive ſapientibus, ſive poetis, ſive hiſtoriæ ſcriptoribus, ſive philoſophis, ſive legislatoribus multo antiquiorem fuiſſe primum religionis noſtræ magiſtrum Moſem; quemadmodum nobis declarant hiſtoriæ Græcorum. Ille enim Ogygis & Inachi temporibus, quos etiam nonnulli ex veſtris terra genitos crediderunt, Moſen, ut ducem & principem nationis Judæorum, commemorant. Ita enim Polemon in primo Græcorum hiſtoriæ libro, tum etiam Appion Poſidonii, qui in ſuo adverſus Judæos opere, & in quarto hiſtoriarum libro ſcribit regnante Argis Inacho Judæos ab Amaſide Ægyptiorum rege defeciſſe, quorum ducem fuiſſe Moſem. Ptolemæus quoque Mendeſius res geſtas Ægyptiorum ſcribens his omnibus aſſentitur. Et qui res Athenienſium litteris mandarunt, Hellanicus & Auctor Atticorum Philochorus, Caſtor & Thallus & Alexander Polyhiſtor, tum etiam ſapientiſſimi Judaicarum rerum ſcriptores Philo & Joſephus, Moſis, ut antiquiſſimi & vetutiſſimi Judæorum ducis, meminere. Ac Joſephus quidem, cum antiquitatem hihoriæ ex ipſa librorum inſcriptione declarare vellet, ita in primordio hiſtoriæ ſcripſit: *Flavii Joſephi Judaicarum Antiquitatum libri*, vetuſtatem hiſtoriæ antiquitatum nomine deſignans. Huc accedit celeberrimus veſtrorum hiſtoriæ ſcriptorum Diodorus, qui Bibliothecas in compendium redegit per triginta ipſos annos, & cum Aſiam & Europam, ut ipſe ſcribit, ob ſummam in explorandis rebus diligentiam pera-

φησας παρα των ἐν Αἰγυπτῳ ἱερεων μεμαθηκεναι ὁτι ἀρχαιος και πρωτος νομοθετης Μωϋσης γεγονεν, ἀυταις λεξεσιν ὑτω περι ἀυτυ γεγραφε· μετα γαρ την παλαιαν του κατ' Αἰγυπτον βιυ καταςασιν την μυθολογυμενην γενεσθαι ἐπι θεων και ἡρωων, πεισαι φασιν ἐγγραφοις νομοις πρωτον χρησθαι τα πληθη και βιυν Μωϋσην ἀνδρα και τη ψυχη μεγαν, και τῳ βιῳ ἱκανωτατον μνημονευομενον. ἐιτα βραχυ τι προελθων, και των παλαιων νομοθετων μνησθηναι βυλομενος, πρωτυ Μωϋσεως μεμνηται. ἐφη γαρ ἀυταις λεξεσιν ὑτως· παρα μεν τοις Ιυδαιοις Μωϋσην τον καλυμενον Θεον, ἐιτε θαυμαςην και θειαν ὁλως ἐννοιαν ἐιναι κριναντας την μελλυσαν ὠφελησειν ἀνθρωπων πληθος, ἐιτε προς των ὑπεροχην και δυναμιν των ἑυρειν λεγομενων τυς νομυς ἀποβλεψαντα τον ὀχλον, μαλλον ὑπακυσεσθαι διαλαβοντας. δευτερον δε νομοθετην Αἰγυπτιον γεγονεναι φασι Σαυχνιν, ἀνδρα συνεσει διαφεροντα. τριτον δε λεγυσι Σεσογχωσιν τον βασιλεα, μη μονον πολεμικας πραξεις ἐπιφανεςατας κατεργασασθαι των κατ' Αἰγυπτον, ἀλλα και το μαχιμον ἐθνος νομοθεσιαις ςησασθαι. τεταρτον δε φασι νομοθετην γεγενησθαι Βοχχοριν τον βασιλεα, σοφον τινα και πανυργιᾳ διαφεροντα. μετα δε τυτον προσελθειν λεγεται τοις νομοις Αμασιν τον βασιλεα, ὁν ἱςορυσι τα περι τυς νομαρχας διαταξαι, και τα περι την συμπασαν οἰκονομιαν της Αἰγυπτυ. ἑκτον δε λεγεται τον Ξερξυ πατερα Δαρειον τοις νομοις ἐπιςηναι τοις των Αἰγυπτιων.

Ταυτα ὠ ἀνδρες Ἑλληνες οἱ ἐξωθεν της ἡμετερας θεοσεβειας περι της ἀρχαιοτητος Μωϋσεως ἱςορυντες γεγραφασι· και ταυτα παντα παρ' Αἰγυπτιων ἱερεων μεμαθηκεναι φησαντες, παρ' οἷς ὑκ ἐτεχθη Μωϋσης μονον, ἀλλα και πασης της Αἰγυπτιων παιδευσεως μετασχειν ἠξιωθη, δια το ὑπο θυγατρος βασιλεως εἰς παιδος ᾠκειωσθαι χωραν, και δια την προειρημενην προφασιν πολλης ἠξιωσθαι σπυδης, ὡς ἱςορυσιν οἱ σοφωτατοι των ἱςοριο-

γρα-

graſſet, ac plurima oculis ſuis vidiſſet, quadraginta totos hiſtoriæ ſuæ libros poſteris reliquit. Is in primo poſtquam ſe ex ſacerdotibus Ægyptiis accepiſſe dixit antiquum & primum legislatorem fuiſſe Moſem, ſic de illo totidem verbis ſcribit. *Nam poſt antiquum vitæ ſtatum, quem fabulæ ſub diis & heroibus traductum fingunt, primus Moſes populis perſuaſiſſe fertur, ut ſcriptis legibus uterentur, vir & magnitudine animi, & utilitatibus vitæ hominum allatis celeberrimus.* Deinde paululum progreſſus, ac veteres legislatores recenſere volens, primum commemorat Moſem. Sic enim totidem verbis loquitur: *Ferunt etiam apud Judæos Moſem Deo illi (qui vocatur Jao) leges ſuas adſcripſiſſe; ſive quod animi cogitationem, quæ utilis hominum multitudini futura eſſet, admirabilem & divinam judicarent, ſive quod plebem, dum eorum præſtantiam & poteſtatem conſiderat, qui leges inveniſſe dicerentur, magis dicto audientem fore exiſtimarent. Secundum Ægypti legislatorem Saſouchim fuiſſe memorant, virum prudentia præſtantem. Tertium ferunt Seſonchoſim regem non ſolum rebus bello geſtis celeberrimum omnium Ægyptiorum fuiſſe, ſed etiam bellicoſam gentem legibus temperaſſe. Quartum Buchorim regem leges inſtituiſſe perhibent, ſapientem quemdam & adprime verſutum. Poſt hunc rex Amaſis ad leges acceſſit: a quo tum quæ ad præfectos provinciarum, tum quæ ad univerſam Ægypti adminiſtrationem ſpectant, deſcripta narrantur. Sextus tandem legibus Ægyptiorum præfuiſſe dicitur Xerxis pater Darius.*

10. Hæc, o Græci, ſcriptores a noſtra religione alieni de Moſis antiquitate litteris mandarunt, ſeque omnia ex ſacerdotibus Ægyptiis accepiſſe dixerunt, apud quos Moſes non ſolum in lucem editus, ſed etiam omni Ægyptiorum diſciplina eruditus, eo quod a regis filia in filii haberetur loco & ob eam cauſam ſumma in eum cura impenderetur, quemadmodum perhibent ſapientiſſimi hiſtoriæ ſcriptores, qui ejus vi-

γραφων, οἱ και τον βιον ἀυτȣ και τας πραξεις και το του γενȣς ἀξιωμα ἀναγραψασθαι προελομενοι, Φιλων τε και Ἰωσηπος. ȣτοι γαρ τας Ἰȣδαιων ἱςορȣντες πραξεις, ἀπο μεν τȣ Χαλδαιων γενȣς τον Μωϋσεα γεγενησθαι φασι· των δε προγονων ἀυτȣ δια λιμȣ προφασιν ἀπο της Φοινικης ἐπι την Αἴγυπτον μεταναςαντων, ἐκει τον ἀνδρα τετεχθαι φασιν· ὁν δὶ ὑπερβαλλȣσαν ἀρετην ὁ Θεος τιμησαι προὔθετο, και ἀρχοντα και ςρατηγον και νομοθετην γενεσθαι του ἑαυτȣ γενȣς ἠξιωσεν, ὁπηνικα ἀπο της Αἰγυπτȣ το των Ἑβραιων πληθος ἐπι την οἰκειαν χωραν ἐπανελθειν ἐδικαιωσε. τȣτῳ πρωτον ὁ Θεος και την ἀνωθεν ἐπι τȣς ἁγιȣς ἀνδρας θειαν και προφητικην τηνικαυτα κατιȣσαν παρεσχετο δωρεαν, και πρωτον της θεοσεβειας ἡμων διδασκαλον γενεσθαι παρεσκευασεν· εἰτα μετ' ἀυτον τȣς λοιπȣς προφητας, τȣς και ἀυτȣς της αὐτης ἀυτῳ τυχοντας δωρεας, και τα ἀυτα περι των ἀυτων διδαξαντας ἡμας τȣτȣς ἡμεις της ἡμετερας θρησκειας διδασκαλȣς γεγενησθαι φαμεν, μηδεν ἀπο της ἀνθρωπινης ἀυτων διανοιας διδαξαντας ἡμας, ἀλλ' ἐκ της ἀνωθεν ἀυτοις παρα Θεȣ δοθεισης δωρεας.

Ὑμεις δε, ἐπειδη δια την προτεραν των πατερων ὑμων πλανην, τȣτοις πειθεσθαι ȣκ οἰεσθε δειν, τινας διδασκαλȣς ὑμων ἀξιοπιςȣς της θεοσεβειας γεγενησθαι φατε; ἀδυνατον γαρ, ὡσπερ πολλακις ἐφην, τα ȣτω μεγαλα και θεια τȣς μη προτερον παρα των εἰδοτων μεμαθηκοτας, ἠ ἀυτȣς εἰδεναι, ἠ ἑτερȣς δυνασθαι διδασκειν ὀρθως, ȣκȣν ἐπειδηπερ ἱκανως ἐκ των προειρημενων τα των φιλοσοφων ὑμων ἐληλεγκται πραγματα πασης ἀγνοιας και ἀπατης φαινεται πληρη, ἀφεμενοι πȣ λοιπον παντως των φιλοσοφων, ὡσπερ προτερον των ποιητων, ἐπι την των χρηςηριων ἀπατην τραπησεσθε· ȣτω γαρ ἀκηκοα λεγοντων τινων. ȣκȣν ἀκολȣθον ἡγȣμαι, ἁ παρ ὑμιν προτερον περι ἀυτων ἀκηκοα λεγοντων, ταυτα ἐν καιρω νυνι προς ὑμας εἰπειν. ἐρομενȣ γαρ τινος, ὡς ἀυτοι φατε, τȣ παρ ὑμιν χρηςηριȣ, τινας συνεβη θεοσεβεις ἀνδρας γεγενησθαι ποτε, ȣτω το χρηςηριον εἰρηκεναι φατε.

Μȣ-

vitam & res geſtas & generis ſplendorem data opera memoriæ mandarunt, Philo & Joſephus. Hi enim, dum de rebus geſtis Judæorum ſcribunt, ex Chaldæorum genere Moſem oriundum eſſe narrant; cum autem ejus majores fame adducti ex Phœnicia in Ægyptum tranſiiſſent, ibi virum illum natum eſſe, quem Deus ob exſuperantem virtutem ornare voluit, ac genti ſuæ principem & ducem & legislatorem præfecit, cum ex Ægypto Hebræorum multitudinem in propriam regionem redire, æquum judicavit. Hunc Deus divino illo & prophetico dono, quod tum in ſanctos homines ſurſum deſcendebat, primum impertivit: hunc primum religionis noſtræ magiſtrum inſtituit, ac deinde ceteros poſt eum prophetas, qui & idem ac ille donum conſequit ſunt, & nos eadem iiſdem de rebus docuere. Hos religionis noſtræ magiſtros fuiſſe dicimus, qui non ex humana cogitatione nos docuerunt, ſed ex dono, quod ſurſum a Deo accepere.

11. Vos autem quia ob priorem patrum veſtrorum errorem his aſſentiendum eſſe non putatis, quos tandem dignos fide religionis veſtræ magiſtros dicitis exſtitiſſe? Fieri enim non poteſt, ut jam ſæpe dixi, ut qui tam magna & divina prius a peritis non didicerint, ea vel ipſi ſciant, vel recte alios edocere poſſint. Igitur ex his quæ diximus, cum ſatis exploratum ſit, quam ſint philoſophorum veſtrorum opiniones ignorationis omnis & fraudis plenæ; relictis deinceps omnino philoſophis, quemadmodum antea poetis, ad oraculorum præſtigias confugietis. Audivi enim qui ita dicerent. Quamobrem conſentaneum duco nunc vobis in tempore proferre, quæ prius apud vos his de rebus audivi. Conſulenti enim cuidam, ut ipſi narratis, oraculum veſtrum, quibus tandem hominibus piis eſſe ac religioſis aliquando contigiſſet, ſic oraculum dicitis reſpondiſſe:

Μουνοι Χαλδαιοι, σοφιην λαχον, ἠδ' ἀρ Εβραιοι,
Αὐτογεννητον ἀνακτα σεβαζομενοι Θεον αὐτον.

ἐαν ἐπειδηπερ οἰεσθε παρα των χρηστηριων ὑμων δυνασθαι τἀληθη μανθανειν, ἐντυχοντες ταις ἱστοριαις και τοις περι του βιου Μωϋσεως γραφεισιν ὑπο των ἐξωθεν της ἡμετερας θρησκειας, και γνοντες ὁτι ἐκ τȣ των Χαλδαιων και Εβραιων γενȣς ὡρμητο Μωϋσης, και οἱ λοιποι προφηται, μηδεν παραδοξον γεγενησθαι νομιζετε, εἰ ἐκ γενȣς ὀντα θεοσεβων τον ἀνδρα, και ἀξιως της των προγονων θεοσεβειας βεβιωκοτα, ὁ Θεος τῃ μεγαλῃ ταυτῃ δωρεᾳ τιμησαι προεθετο, και πρωτον. ἁπαντων ἀποφηναι των προφητων.

Αναγκαιον δε οἰμαι και τȣς χρονȣς σκοπειν, καθ' ȣ̔ς οἱ καθ' ὑμας γεγονασιν φιλοσοφοι· ὁπως γνωτε ὁτι νεος σφοδρα και βραχυς ἐστιν ὁ τȣτȣς ὑμιν ἐνεγκων χρονος. ȣ̔τω γαρ ὑμιν ἐσται δυνατον και την Μωϋσεως ἀρχαιοτητα ῥαδιως γνωναι. ἱνα δε μη περι των χρονων διεξιων, παρελκειν δοξω, πλειοσιν ἀποδειξεσι χρωμενος, ἀποχρωντως οἰμαι και ἀπο τȣτων δεικνυναι. Σωκρατης μεν γαρ Πλατωνος, Πλατων δε Αριστοτελȣς διδασκαλος γεγονεν. ȣ̔τοι δε κατα τȣς Φιλιππȣ και Αλεξανδρȣ τȣ Μακεδονος ἠκμασαν χρονȣς, καθ' ȣ̔ς και οἱ Αθηναιων ῥητορες, ὡς δηλȣσιν ἡμιν σαφως και οἱ Δημοσθενει κατα Φιλιππȣ γραφεντες λογοι. ὁτι δε και Αριστοτελης Αλεξανδρῳ συνην ἐν τῳ της βασιλειας χρονῳ. οἱ τας Αλεξανδρȣ ἱστορησαντες πραξεις, ἱκανως δηλȣσι. πανταχοθεν ȣ̓ν γνωναι ῥαδιον, ὁτι πολλῳ ἀρχαιοτατην πασων των ἐξωθεν ἱστοριων την Μωϋσεως ἱστοριαν εἰναι συμβαινει. ἀλλως τε ȣ̓δε τȣτο ἀγνοειν ὑμας προσηκει, ὁτι ȣ̓δεν Ελλησι προ των ὀλυμπιαδων ἀκριβες ἱστορηται, ȣ̓δ' ἐστι τι συγγραμμα παλαιον, Ελληνων ἡ βαρβαρων σημαινον πραξιν. μονη δε ἡ του προφητȣ Μωϋσεως προȣ̔πηρχεν ἱστορια, ἡν ἐκ της θειας ἐπιπνοιας Μωϋσης γεγραφε τοις των Εβραιων γραμμασι. τα γαρ των Ελληνων ȣ̓δεπω ἠν, ὡς δηλȣσι και αὐτοι οἱ των γραμματων διδασκαλοι, φασκοντες Καδμον πρωτον ἐκ Φοινικης αὐτα κομισαντα, Ελλησι μεταδȣναι. και ὁ πρωτος δε των παρ' ὑμιν φιλοσοφων μαρτυρει Πλατων,

ὑστε-

Soli Chaldæi ſapientiam ſortiti ſunt & Hebræi
Per ſe genitum Regem colentes Deum ipſum.

Quoniam ergo vobis videmini ex oraculis veſtris verum poſſe diſcere; dum hiſtorias legitis & quæ de Moſis vita homines noſtræ religioni alieni ſcripſere, atque & Chaldæorum & Hebræorum genere ortum eſſe Moſem ac ceteros prophetas perſpicitis, minime mirum & incredibile exiſtimate, ſi ortum ex pio genere hominem, & digne majorum pietate viventem magno illo dono Deus ornare voluit, ac primum omnium prophetarum deſignare.

12. Illud etiam inquirere neceſſarium arbitror, quibus temporibus veſtri exſtiterint philoſophi, ut ætatem, quæ vobis illos extulit, recentem admodum ac brevem eſſe cognoſcatis. Sic enim & Moſis antiquitatem facilius poteritis perſpicere. Sed ne tempora percurrens longius facere videar, ſi pluribus utar argumentis, ſatis arbitror vel ex his demonſtrare. Socrates enim Platonis, Plato Ariſtotelis præceptor. Hi autem Philippi & Alexandri Macedonis floruere temporibus, quibus etiam Athenienſium Rhetores, ut nobis aperte demonſtrant ipſius Demoſthenis ſcriptæ in Philippum orationes. Ariſtotelem autem cum Alexandro regnante verſatum eſſe, ſcriptores rerum ab Alexandro geſtarum ſatis declarant. Undequaque igitur facile cognoſcitur multo omnibus externis hiſtoriis antiquiorem eſſe Moſis hiſtoriam. Præterea nec illud vos decet ignorare, nihil a Græcis ante Olympiades accurate ſcriptum, neque ullum eſſe vetus monumentum, quod rem a Græcis aut barbaris geſtam perhibeat. Sola ante illud tempus exſtabat prophetæ Moſis hiſtoria, quam divino afflatu litteris Hebræorum commendavit. Nondum enim erant litteræ Græcorum, ut ipſi declarant litterarum magiſtri, qui Cadmum ex Phœnicia litteras primum attuliſſe, & cum Græcis communicaſſe dicunt.

ὕςερον εὑρισκειν ἀυτα. γεγραφε γαρ ἐν τῳ Τιμαιῳ τον των σοφων σοφωτατον Σολωνα, ἐκ της Αἰγυπτε ἐπανελθοντα, Κριτιᾳ λεγειν ταυτα, ἀκηκοεναι Αἰγυπτιε τινος ἱερεως εὖ μαλα παλαιε, προς ἀυτον λεγοντος, ὦ Σολων, Σολων, Ελληνες παιδες ἐςε ἀει, γερων δε Ελλην ὀκ ἐςιν. εἰτα ἀυθις, νεοι, ἐφη, ἐςε τας ψυχας παντες. ὀδεμιαν γαρ ἐν ἀυταις δι' ἀρχαιαν ἀκοην ἐχετε παλαιαν δοξαν, ὀδε μαθημα χρονῳ πολιον ὀδεν. ἀλλ' ὑμας λεληθε, δια το τες περιγενομενες ἐπι πολλας γενεας γραμμασι τελευταν ἀφωνες. εἰδεναι τοινυν προσηκει, ὁτι πασαν ἱςοριαν τοις των Ελληνων ὕςερον εὑρεθεισι γραμμασι γεγραφθαι συμβαινει. και εἰτε ποιητων τις ἀρχαιων, εἰτε νομοθετων, εἰτε ἱςοριογραφων, εἰτε φιλοσοφων, ἢ ῥητορων μνημονευσαι βελοιτο, εὑρησει τετες τα ἑαυτων συγγραμματα τοις των Ελληνων γεγραφοτας γραμμασιν.

Εἰ δε τις φασκοι και την Μωϋσεως και των ἀλλων προφητων τοις των Ελληνων γεγραφθαι γραμμασι, γνωτω ταις ἐξωθεν ἐντυχων ἱςοριαις, ὁτι Πτολεμαιος ὁ της Αἰγυπτε βασιλευς, βιβλιοθηκην ἐν τῃ Αλεξανδρειᾳ κατασκευασας, και πανταχοθεν συναγαγων βιβλια, και πληρωσας ἀυτην, ἐπειτα μαθων ὁτι ἀρχαιας ἱςοριας τοις των Εβραιων γραμμασι γεγραμμενας σωζεσθαι ἀκριβως συμβαινει, γνωναι τα γεγραμμενα βελομενος, σοφες ἀνδρας ἑβδομηκοντα, τες και την Ελληνων και Εβραιων διαλεκτον εἰδοτας, ἑρμηνευσαι ἀυτοις τας βιβλους προσεταξεν, ἀπο της Ιερεσαλημ μεταςειλαμενος· και ἱνα πασης ὀχλησεως ἐκτος ὀντες θαττον ἑρμηνευσωσι, προσεταξεν ἀυτοις μη ἐν ἀυτῃ τῃ πολει, ἀλλα ἀπο ἑπτα ςαδιων, ἐνθα την φαρον ᾠκοδομησθαι συμβαινει, ἰσαριθμες των ἑρμηνευοντων οἰκισκες γενεσθαι μικρες, ἐπι τῳ ἑκαςον ἰδιᾳ καθ' ἑαυτον την ἑρμηνειαν πληρωσαι· προςαξας τοις ἐφεςωσιν ὑπηρεταις, πασης μεν ἀυτες θεραπειας τυγχανειν, εἰργεσθαι δε της προς ἀλληλας ὁμιλιας,

ἱνα

cunt. Illud etiam teſtatur princeps veſtrorum philoſophorum Plato ſero inventas litteras fuiſſe. Scripſit enim in Timæo ſapientum ſapientiſſimum Solonem, cum ex Ægypto reverſus eſſet, hæc Critiæ narraſſe, quæ ex quodam ſacerdote Ægyptio admodum ſene, ita eum alloquente audiverat: *O Solon, Solon, pueri ſemper eſtis Græci, nec quiſquam inter Græcos ſenex.* Et rurſus: *Adoleſcentes*, inquit, *animis ſemper eſtis: nullam enim in illis ex veteri auditione opinionem antiquam habetis, nec ullum die caneſcens inſtitutum. Sed ignoratione laboratis, eo quod qui ſuperſtites ad multas ætates fuere, mutia litteris obierint.* Illud porro ſciendum eſt hiſtoriam omnem litteris Græcorum, quæ ſero inventæ ſunt, eſſe conſcriptam: ac ſive poetarum quis antiquorum, ſive legislatorum, ſive hiſtoricorum, ſive philoſophorum aut rhetorum meminiſſe voluerit, eos reperiet ingenii ſui monumenta litteris Græcis conſignaſſe.

13. Quod ſi quis dicat Moſis quoque & aliorum prophetarum libros Græcis ſcriptos eſſe litteris; diſcat is, externa legens hiſtoriæ monumenta, Ptolemæum Ægypti regem, cum bibliothecam Alexandriæ conſtruxiſſet, eaque libris undique comportatis repleta, poſtea didiciſſet antiquas hiſtorias Hebraicis litteris ſcriptas diligenter aſſervari; cupidum hæc ſcripta cognoſcendi, ſeptuaginta ſapientibus viris Græce & Hebraice ſcientibus, quos Jeroſolymis accerſiverat, id negotii dediſſe ut hos libros interpretarentur; atque ut ab omni interpellatione liberi citius interpretationem conficerint, juſſiſſe illis non in ipſa quidem urbe, ſed ſeptem ab ea ſtadiis, ubi Pharus ædificata eſt, tot cellulas, quot erant interpretes, fieri, ut pro ſe quiſque ſeparatim interpretationem abſolverent; dato præpoſitis huic rei miniſtris mandato, ut omnem illis quidem humanitatem exhiberent, ſed mutuo prohiberent congreſſu, ut accurata interpre-

tatio-

ἱνα το της ἑρμηνειας ἀκριβες και δια της τουτων συμφωνιας γνωσθηναι δυνηθη. ἐπει δε ἐγνω τους ἑβδομηκοντα ἀνδρας μη μονον τη αὐτη διανοια, ἀλλα και ταις λεξεσι χρησαμενους, και μηδε ἀχρι μιας λεξεως της προς ἀλληλους συμφωνιας διημαρτηκοτας, ἀλλα τα αὐτα και περι των αὐτων γεγραφοτας, ἐκπλαγεις, και θεια δυναμει την ἑρμηνειαν γεγραφθαι πιστευσας, πασης μεν τιμης ἀξιους αὐτους, ὡς θεοφιλεις ἀνδρας, διεγνω· μετα πολλων δε δωρων αὐτους εἰς την ἑαυτων πατριδα ἐπανελθειν προσεταξε· τας δε βιβλους θαυμασας, ὡς εἰκος, και ἐκθειασας, ἐκεισε ἀνεθηκε· ταυτα οὐ μυθος ὑμιν, ὦ ἀνδρες Ἑλληνες, οὐδε πεπλασμενας ἱστοριας ἐπαγγελλομεθα· ἀλλ' αὐτοι ἐν τη Ἀλεξανδρεια γενομενοι, και τα ἰχνη των οἰκισκων ἐν τη φαρω ἑωρακοτες ἐτι σωζομενα, και παρα των ἐκει, ὡς τα πατρια παρειληφοτων, ἀκηκοοτες, ταυτα ἀπαγγελλομεν, ἁ και παρ' ἑτερων ἐξεστιν ὑμιν μανθανειν, και μαλιστα παρ' αὐτων των περι τουτων ἱστορησαντων, σοφων και δοκιμων ἀνδρων, Φιλωνος τε και Ἰωσηπου, και ἑτερων πλειονων. εἰ δε τις φασκοι των προχειρως ἀντιλεγειν εἰθισμενων, μη ἡμιν τας βιβλους ταυτας, ἀλλα Ἰουδαιοις προσηκειν, δια το ἐτι και νυν ἐν ταις συναγωγαις αὐτων σωζεσθαι, και ματην ἡμας ἐκ τουτων φασκειν την θεοσεβειαν μεμαθηκεναι λεγοι, γνωτω ἀπ' αὐτων των ἐν ταις βιβλοις γεγραμμενων, ὁτι οὐκ αὐτοις, ἀλλα ἡμιν ἡ ἐκ τουτων διαφερει διδασκαλια. το δε παρα Ἰουδαιοις ἐτι και νυν τας τη ἡμετερα θεοσεβεια διαφερουσας σωζεσθαι βιβλους, θειας προνοιας ἐργον ὑπερ ἡμων γεγονεν. ἱνα γαρ μη ἐκ της ἐκκλησιας προκομιζοντες, προφασιν ῥαδιουργιας τοις βουλομενοις βλασφημειν ἡμας παρασχωμεν, ἀπο της των Ἰουδαιων συναγωγης ταυτας ἀξιουμεν προκομιζεσθαι, ἱνα ἀπ' αὐτων των ἐτι παρ' αὐτοις σωζομενων βιβλιων, ὡς ἡμιν τα προς διδασκαλιαν ὑπο των ἁγιων ἀνδρων γραφεντα δικαια σαφως και φανερως προσηκει, φανη.

tationis diligentia ſaltem ex ipſorum conſenſu cognoſci poſſet. Poſtquam autem cognovit ſeptuaginta illos viros non ſolum eadem ſententia, ſed iiſdem etiam verbis uſos eſſe, ac ne una quidem in vocula a mutuo conſenſu aberraſſe, ſed eadem iiſdem de rebus ſcripſiſſe; tum vero ſtupore perculſum ac pro certo tenentem non ſine vi divina interpretationem confectam eſſe, omni illos quidem honore dignos, ut homines Deo charos, judicaſſe, & cum plurimis donis in patriam redire juſſiſſe; libros autem, ut par erat, admirantem & divinos exiſtimantem ibidem conſecraſſe. Hæc vobis, o Græci, fabula eſſe non debent, nec fictas vobis hiſtorias narramus. Sed qui Alexandriæ verſati ſumus, & veſtigia cellularum vidimus in Pharo adhuc exſtantia, ac rem ex incolis, qui eam a majoribus, ut patriæ ſuæ propriam, acceperant, audivimus, hæc vobis nuntiamus, quæ licet etiam ex aliis diſcatis, præſertim ex iis, qui his de rebus hiſtorias ſcripſerunt, ſapientibus & ſpectatis viris, Philone & Joſepho ac pluribus aliis. Quod ſi quis ex iis, qui libenter contradicere ſolent, non noſtros hos libros, ſed Judæorum, eo quod etiamnum in eorum ſynagogis aſſerventur, proprios eſſe dicat, ac fruſtra religionem his libris acceptam a nobis referri; noverit ille ex iis ipſis, quæ his in libris ſcripta ſunt, non Judæorum, ſed noſtram eſſe horum librorum doctrinæ poſſeſſionem. Quod autem hi libri, qui religionis noſtræ proprii ſunt, etiamnum apud Judæos aſſervantur, id providentiæ divinæ nobis conſulentis opus exſtitit. Nam ne ex Eccleſia proferentes locum ſuſpicandæ fraudis præbeamus hominibus nobis obtrectandi cupidis; ex Judæorum ſynagogis eos proferri poſtulamus, ut ex ipſis illis libris, qui adhuc apud eos aſſervantur, clare & aperte noſtras eſſe pateat leges, quæ a ſanctis viris ad doctrinam ſcriptæ ſunt.

Δει τοινυν ὑμας, ὦ ἀνδρες Ἑλληνες, τα μελλον προορωμενες, και εἰς την ὑπο παντων, ἐ μονον θεοσεβι ἀλλα και των ἐξωθεν κηρυττομενην ἀφορωντας κρισιν, τη των προγονων ὑμων ἀβασανιςῳ προσεχειν πλα μηδ' εἰτι φαλεντες αὐτοι παρεδοσαν ὑμιν, τετ' ἀλη εἰναι νομιζειν· ἀλλ' εἰς τον της ἐτω δεινης ἀποτυχιας ἀ ϱωντας κινδυνον, ζητειν και ἐρευναν ἀκριβως και τα ὑ αὐτων των ὑμετερων, ὡς αὐτοι φατε, διδασκαλων εἰ μενα. πολλα γαρ και αὐτοι ὑπο της θειας των ἀνθρ πων προνοιας και ἀκοντες ὑπερ ἡμων εἰπειν ἠναγκαθησι και μαλιςα οἱ ἐν Αἰγυπτῳ γενομενοι, και ἀπο της Μω σεως και των προγονων αὐτε θεοσεβειας ὠφεληθεντες. γαρ λανθανειν ἐνιες ὑμων οἰμαι, ἐντυχοντας παντ πε τη τε Διοδωρε ἱςορια, και ταις των λοιπων των πι τετων ἱςορησαντων, ὁτι και Ορφευς, και Ομηρος, κ Σολων ὁ τες νομες Αθηναιοις γεγραφως, και Πυθαγορα και Πλατων, και ἀλλοι τινες, ἐν τη Αἰγυπτῳ γενομενι και ἐκ της Μωϋσεως ἱςοριας ὠφεληθεντες, ὑςερον ἐναντ των προτερον μη καλως περι θεων δοξαντων αὐτοις ἀπ φηναντο.

Ορφευς γ' ἐν, ὁ της πολυθεοτητος ὑμων, ὡς ἀν εἰπ τις, πρωτος διδασκαλος γεγονως, οἱα προς τον υἱον α τε Μουσαιον, και τες λοιπες γνησιες ἀκροατας ὑςε περι ἑνος και μονε Θεε κηρυττει λεγων, ἀναγκαιον ὑπ μνησαι ὑμας. ἐφη δε ἐτως·

Φθεγξομαι οἱς θεμις ἐςι, θυρας δ' ἐπιθεσθε βεβη
Παντες ὁμως· συ δ' ἀκεε φαεσφορε ἐκγονε μηνης
Μεσαιε· ἐξερεω γαρ ἀληθεα· μηδε σε τα πριν
Εν ςηθεσσι φανεντα φιλης αἰωνος ἀμερση.
Εἰς δε λογον θειον βλεψας, τετῳ προσεδρευε,
Ιθυνων κραδιης νοερον κυτος· εὐτ' ἐπιβαινε

Ατραπιτε, μενον δ' ἐσορα κοσμοιο ἀνακτα.
Εἱς ἐς' αὐτογενης· ἑνος ἐκγονα παντα τετυκται,

Εν

14. Neceſſarium ergo eſt, o Græci, ut futura ɔſpicientes ac illud non a piis ſolum, ſed etiam ab :ernis prædicatum judicium intuentes, non jam ıjorum errori citra examen adhæreatis, nec ſi quid vobis hallucinantes tradiderint, id verum eſſe exi-netis; ſed periculum offendendi in re tanti momenti picientes, ea etiam quæratis & accurate inveſtige-, quæ a veſtris, ut ipſi dicitis, magiſtris dicta ſunt. ım & ipſi divina rerum humanarum providentia acti ſunt multa nobiſcum facientia vel inviti dicere, præſertim qui in Ægypto verſati ſunt, & ex Moſis ɪſque majorum religione utilitatem perceperunt. eque enim veſtrum quemquam latere arbitror, ut i profecto Diodori, & aliorum, qui his de rebus :ipſcrunt, hiſtoriæ monumenta legeritis, Orpheum Homerum & Solonem, eum qui leges Athenienſi-ıs deſcripſit, & Pythagoram & Platonem & nonnul-s alios, cum veniſſent in Ægyptum, & Moſis hi-ɔriam ad uſus ſuos adjunxiſſent, iis quæ prius non :lle de diis opinati fuerant, contraria deinceps ſta-iſſe.

15. Orpheus igitur, qui veſtræ, ut ita dicam, urimæ divinitatis primus magiſter exſtitit, quid ɔſtea filio ſuo Muſæo cæteriſque germanis auditori-ıs de uno ac ſingulari Deo prædicaverit, neceſſe eſt : vos ſubmoneam:

Loquar quibus fas eſt: portas occludite profani
Omnes ſimul. Tu vero audi luciferæ fili lunæ
Muſæe; dicam enim vera; nec te quæ prius
In corde meo animadvertiſti, privent beata vita.
Ad Verbum divinum reſpiciens, illi aſſide,
Dirigens cordis intelligens profundum, & rectam incede
Viam, & ſolum reſpice mundi regem.
Unus eſt ex ſe genitus: ab uno, quæcumque ſunt genita, creata ſunt:

In

Εν δ' αὐτοις αὐτος περιγιγνεται· οὐδέ τις αὐτον
Εἰσοραα θνητων, αὐτος δέ γε παντας ὁραται.
Οὗτος δ' ἐξ ἀγαθοιο κακον θνητοισι διδωσι
Και πολεμον κρυοεντα, και ἀλγεα δακρυοεντα·
Οὐδέ τις ἐσθ' ἑτερος χωρις μεγαλου βασιλῆος.
Αυτον δ' οὐχ ὁρω· περι γαρ νεφος ἐστηρικται.

Πασιν γαρ θνητοις θνηται κοραι εἰσιν ἐν ὀσσοις,

Αθενεες δ' ἰδεειν Δια τον παντων μεδεοντα.
Οὗτος γαρ χαλκειον ἐς οὐρανον ἐστηρικται
Χρυσεῳ εἰνι θρονῳ, γαιης δ' ἐπι ποσσι βεβηκε,
Χειρα τε δεξιτερην ἐπι τερματος ὠκεανοιο
Παντοθεν ἐκτετακεν· περι γαρ τρεμει οὐρεα μακρα.

Και ποταμοι, πολιης τε βαθος χαροποιο θαλασσης
και αὖθις ἀλλαχου που οὕτως λεγει·
Εἷς Ζευς, εἷς Αἴδης, εἷς ἥλιος, εἷς Διονυσος,
Εἷς Θεος ἐν παντεσσι· τι σοι διχα ταυτ' ἀγορευω;

και ἐν τοις ὁρκοις δε οὕτως.
Οὐρανον ὁρκιζω σε Θεου μεγαλου σοφου ἐργον,
Αὐδην ὁρκιζω σε πατρος, την φθεγξατο πρωτον,

Ηνικα κοσμον ἁπαντα ἑαις στηριξατο βουλαις.
τι βουλεται το λεγειν αὐτον,
Αὐδην ὁρκιζω σε πατρος, την φθεγξατο πρωτον;

αὐδην ἐνταυθα τον του Θεου ὀνομαζει λογον, δι' οὗ οὐρανο
και γη και πασα ἐγενετο κτισις, ὡς διδασκουσιν ἡμας α
θειαι των ἁγιων ἀνδρων προφητειαι, αἷς ἐν μερει και αὐτο
ἐν τῃ Αἰγυπτῳ προσχων, ἐγνω ὁτι τῳ λογῳ του Θεου πα-
σα ἐγενετο ἡ κτισις· διο και μετα το φησαι,

Αὐδην ὁρκιζω σε πατρος, ἡν φθεγξατο πρωτον.

παρ'

In illis ipſe verſatur, nec quiſquam illum
Videt mortalium, ipſe autem omnes videt.
Hic poſt bonum hominibus dat malum.
Et bellum horribile & dolores lacrymoſos.
Nec ullus eſt alius præter magnum regem.
Illum autem non video. Nam circa illum nubes conſtituta eſt.
Omnibus autem mortalibus mortales ſunt pupillæ in oculis
Infirmæ videre Jovem omnium regnantem.
Hic enim æreo in cælo conſtitutus eſt
Aurato in ſolio, ac terram pedibus calcat,
Manum autem dextram ad terminos oceani
Undique extendit. Circum enim tremunt montes magni,
Et fluvii, & cani profundum cærulei maris.

Et rurſus alicubi ſic ait:

Unus Jupiter, unus Pluto, unus Bacchus,
Unus Deus in omnibus. Quid hæc tibi ſeorſum prædico?

Et rurſus in juramentis:

Per cælum te adjuro Dei magni ſapientis opus,
Adjuro te per vocem Patris, quam primum pronuntiavit,
Cum mundum univerſum ſuis firmavit conſiliis.

Quid ſibi vult cum dicit:

Adjuro te per vocem Patris, quam primum pronuntiavit?

Vocem hoc loco appellat Dei Verbum, per quod cælum & terra & univerſa condita eſt creatura, ut nos docent divina ſanctorum hominum oracula, quibus & ipſe aliqua ex parte in Ægypto animadverſis, Verbo Dei omnem creaturam conditam eſſe cognovit. Quapropter poſtquam dixit,

Adjuro te per vocem Patris, quam primum pronuntiavit:

παρ' ἀυτα συναπτει λεγων,

Ηνικα κοσμον ἁπαντα ἑαις ςηριξατο βυλαις.

ἐνταυθα τον λογον ἀυδην δια το ποιητικον ὀνομαζει μετρον. ὁτι δε τυθ' ὑτως ἐχει, δηλον ἀπο τυ μικρῳ προσθεν, τυ μετρυ συγχωρυντος ἀυτῳ, λογον ἀυτον ὀνομαζειν. ἐφη γαρ,

Εἰς δε λογον θειον βλεψας, τυτῳ προσεδρευε.

Τινα δε και την ἀρχαιαν και σφοδρα παλαιαν Σιβυλλαν, ἡς και Πλατων και Αριςοφανης και ἑτεροι πλειυς ὡς χρησμῳδυ μεμνηνται, δια χρησμων ὑμας διδασκειν περι ἑνος και μονυ Θευ συμβαινει, ἀναγκαιον ὑπομνησαι. λεγει δε ὁυτως·

Εἱς Θεος ὁς μονος ἐςιν ὑπερμεγεθης ἀγεννητος,
Παντοκρατωρ, ἀορατος, ὁρωμενος ἀυτος ἁπαντα,
Αὐτος δ' ὐ βλεπεται θνητης ὑπο σαρκος ἁπασης.

Εἰτα ἀλλαχυ πυ ὑτως·

Ημεις δ' ἀθανατοιο τριβυς πεπλανημενοι ἠμεν,
Εργα δε χειροποιητα γεραιρομεν ἀφρονι μυθῳ,
Ειδωλα ξοανων τε καταφθιμενων ἀνθρωπων.

και παλιν ἀλλαχυ πυ ὑτως·

Ολβιοι ἀνθρωποι κεινοι κατα γαιαν ἐσονται,
Οσσοι δη ςερξυσι μεγαν Θεον, ἐυλογεοντες
Πριν φαγεειν πιεειν τε, πεποιθοτες ἐυσεβιῃσιν·
Οἱ νηυς μεν ἁπαντας ἀπαρνησονται ἰδοντες,
Και βωμυς, ἐικαια λιθων ἀφιδρυματα κωφων,
Αἱμασιν ἐμψυχων μεμιασμενα και θυσιαισι
Τετραποδων, βλεψυσι δ' ἑνος Θευ ἐς μεγα κυδος.

ταυτα μεν ὑν ἡ Σιβυλλα·

Ο δε ποιητης Ομηρος τῃ της ποιησεως ἀποχρωμενος ἐξυσια, και την ἐν ἀρχῃ της πολυθεοτητος Ορφεως ζηλωσας δοξαν, μυθωδως μεν πλειονων θεων μεμνηται, ἱνα μη δοξῃ της Ορφεως ἀπαδειν ποιησεως, ἡν ὑτως ζηλωσαι πρυθετο, ὡς και δια τυ πρωτυ της ποιησεως ἐπυς την προς ἀυτον σημηναι σχεσιν. τυ γαρ Ορφεως,

Μη-

otinus ſubjungit:

Cum mundum univerſum ſuis firmavit conſiliis.

ic Verbum appellat vocem propter poeticam menram: ac rem ita ſe habere ex eo perſpicitur, quod ıulo antea verſu concedente Verbum illud appelt. Dixit enim.

Ad Verbum divinum reſpiciens illi aſſide.

16. Quid autem per vaticinia de uno & ſingulari 'eo doceat antiqua illa & admodum vetus Sibylla, ıam Plato & Ariſtophanes & plures alii, ut vatem, ommemorant, neceſſe eſt referre. Sic autem ait:

Unus Deus, qui ſolus eſt, ter maximus, increatus.
Omnipotens, inviſibilis, ipſe videns omnia:
Ipſe autem a nulla videtur carne mortali.

ic etiam alicubi:

Nos autem ab immortalis viis aberraveramus,
Ac opera manu facta colebamus ſtulta mente
Simulacra & ſtatuas pereuntium hominum.

t rurſus ſic alicubi:

Felices homines ſuper terram erunt,
Quicumque diligent magnum Deum, benedicentes
Antequam comedant & bibant, confidentes pietate:
Qui omnia quidem templa abnegabunt videndo,
Et altaria, inanes lapidum ſedes ſurdorum,
Cruoribus animalium contaminata & victimis
Quadrupedum: & reſpicient ad unius Dei magnum
decus.

tque hæc quidem Sibylla.

17. Homerus autem poeta, dum licentia utitur oetica, & Orphei opinionem de deorum multitudie, in ipſo carminis exordio ſignificatam æmulatur, bulose plures deos commemorat, ne diſcrepare vieretur ab Orphei poeſi, quam quidem ita ſibi ad ıitandum propoſuit, ut ſuum erga illum ſtudium ipſo iam carminis primo verſu declaraverit. Nam cum 'rpheus,

Μηνιν ἀειδε θεα Δημητερος ἀγλαοκαρπυ,
ἐν ἀρχῃ της ποιησεως ἐιρηκοτος, ἀυτος,
Μηνιν ἀειδε θεα Πηληιαδεω Αχιληος.
γεγραφεν· ἑλομενος, ὡς ἐμοι δοκει, ἐν ἀρχῃ και τυ κ
την ποιησιν ἐκπεσειν μετρυ, ἱνα μη δοξῃ τυ των ...
ὀνοματος μη μεμνησθαι πρωτον. μικρον δε ὑςερον και
ἑαυτυ περι ἑνος και μονυ Θευ σαφως και φανερως ἐκτ
ται δοξαν, πῃ μεν δια τυ Φοινικος προς Αχιλλεα
γων,

Οὐδ' εἰ κεν μοι ὑποςαιη Θεος ἀυτος,
Γηρας ἀποξυσας, θησειν νεον ἡβωοντα·

δια της ἀντωνυμιας τον ὀντως ὀντα σημαινων Θεον·
δε δια του Οδυσσεως προς το των Ελληνων πληθος
λεγων,

Οὐκ ἀγαθον πολυκοιρανιη· εἰς κοιρανος ἐςω.

ὁτι δε ὐκ ἀγαθον πολυκοιρανιη, ἀλλα τὐναντιον κα
ἐργῳ δηλωσαι προὐθετο, πολεμυς τε ἀυτων δια το π
θος και μαχας, και ςασεις, και κατ' ἀλληλων ἐπιβυ
διηγυμενος. την γαρ μοναρχιαν ἀμαχον εἰναι συμβα
ταυτα μεν ὐν ὁ ποιητης Ομηρος.

Εἰ δε και των ἀπο της σκηνης περι ἑνος Θευ μαρτυ
ἡμας προσθειναι δεοι, ἀκυσατε και Σοφοκλευς ὐτω
γοντος,

Εἱς ταις ἀληθειαισιν, εἱς ἐςιν Θεος,
Ος ὐρανον τετευχε, και γαιαν μακραν,
Ποντυ τε χαροπον οἰδμα, κἀνεμων βιας.
Θνητοι δε πολλοι καρδια πλανωμενοι,
Ιδρυσαμεσθα πηματων παραψυχην
Θεων ἀγαλματ' ἐκ λιθων τε και ξυλων,
Η χρυσοτευκτων ἠ ἐλεφαντινων τυπυς·
Θυσιας τε τυτοις και καλας πανηγυρεις
Τευχοντες, ὑτως ἐυσεβειν νομιζομεν.

ταυτα μεν ὐν ὁ Σοφοκλης.

Ο δε τυ Μνησαρχυ Πυθαγορας, ὁ τα δογματα

ἑαυ

Iram cane, Dea, Cereris frugiferæ,
exordio carminis dixiſſet; ipſe,
Iram cane, Dea, Pelidæ Achillis,
ipſit: in quo quidem maluit, ut mihi videtur, etiam
itima carminis menſura in ipſo primordio excide-
ne deorum nominis non ſtatim meminiſſe videre-
. At paulo poſt ſuam ipſius de uno & ſingulari
o clare & aperte exponit ſententiam, nunc per
œnicem ſic Achillem alloquens,
Non Deus ipſe mihi ſi ſpondeat auctor
Facturum abſterſa juvenem florere ſenecta,
r pronomen eum, qui vere eſt, Deum indicans:
nc per Ulyſſem ſic ad Græcorum multitudinem
rba faciens:
Non bonum eſt multorum principatus: unus princeps eſto.
rro non bonum eſſe multorum principatum, ſed
tius malum, re demonſtrandum ſibi propoſuit,
rum bella ob principum multitudinem & pugnas &
litiones & mutuas inſidias enarrans. Nam Monar-
ia his incommodis caret. Hæc quidem Homerus
eta.

18. Quod ſi & eorum, qui ex ſcena ſunt, adji-
re oportet de uno Deo teſtimonia; audite Sopho-
m ſic dicentem:

Unus profecto eſt, unus eſt tantum Deus,
Cæli, ſolique machinam qui condidit,
Vadumque ponti cæruleum, & vim ſpiritus.
At ducta cæco errore gens mortalium,
Commenta cladis in ſuæ ſolatium eſt,
Formas deorum ſaxeas aut æreas
Aurove ductas fuſili, aut eburneas.
His victimarum ſanguinem, his feſtos dies
Cum dedicamus, eſſe nos remur pios.

ec igitur Sophocles.

19. Pythagoras autem, Mneſarchi filius, qui phi-

ἑαυτε φιλοσοφιας δια συμβολων μυστικως ἐκτιθεμε
δηλεσιν οἱ τον βιον ἀυτε γεγραφοτες, ἀξια και ἀυ
εἰς Αἰγυπτον ἀποδημιας περι ἑνος Θεε φρονων φα
την γαρ μοναδα, ἀρχην ἁπαντων λεγων, και
των ἀγαθων ἁπαντων αἰτιαν εἶναι, δι' ἀλληγορ
τε και μονον διδασκει Θεον εἶναι. ὅτι δε τεθ' ἔτω
δηλον ἀφ' ὧν μοναδα και ἓν πολλῳ διαφερειν ἀ
ἔφη. την μεν γαρ μοναδα ἐν τοις νοητοις εἶναι λεγ
δε ἓν ἐν τοις ἀριθμοις. εἰ δε και σαφεςεραν ἀπ
περι ἑνος Θεε της Πυθαγορε δοξης ποθειτε γνωναι
σατε και της ἀυτε δοξης. ἔτω γαρ ἔφη, ὁ μεν Θ
ἀυτος δε ἐχ ὡς τινες ὑπονοεσιν, ἐκτος τας διακοσ
ἀλλ' ἐν ἀυτα, ὅλος ἐν ὅλῳ τῳ κυκλῳ ἐπισκοπων
τας γενεσιας ἐςι, κρασις ἐων των ὅλων αἰωνων, και
τας των ἀυτε δυναμιων και ἐργων. ἀρχα παντ
ἐρανῳ φωςηρ, και παντων πατηρ, νες και ψυχωσ
ὅλων, κυκλων ἁπαντων κινασις. ἔτω μεν ἐν ὁ Πυ
ρας.

Πλατων δε, ἀποδεξαμενος μεν, ὡς ἔοικεν, π
ρι ἑνος και μονε Θεε Μωϋσεως και των ἀλλων πρ
διδασκαλιαν, ἣν ἐν Αἰγυπτῳ γενομενος ἔγνω,
τα συμβεβηκοτα Σωκρατει δεδιως μηπως και
Ανυτον τινα ἢ και Μελιτον καθ' ἑαυτε γενεσθαι παρα
σῃ κατηγορεντα ἀυτε παρ Αθηναιοις και λεγοντα,
των ἀδικει και περιεργαζεται, θεες ἐς ἡ πολις νο
νομιζων, φοβῳ τε κωνειε ποικιλον τινα και ἐσχημα
νον τον περι θεων γυμναζει λογον, εἶναι τε θεες τ
λομενοις, και μη εἶναι οἷς τἀναντια δοκει, τῳ λογ
τασκευαζων, ὡς ἐςαι ῥαδιον ἀπ' ἀυτων των ὑπ
λεχθεντων γνωναι. παν γαρ το γενομενον, θνητον
ποφηναμενος εἶναι, ὑςερον θεες γεγενησθαι λεγει. ε
ἀρχην ἁπαντων τον Θεον και την ὑλην εἶναι βελετα
λον ὅτι ἀναγκη πασα ἐξ ὑλης τες θεες γεγενησθαι.
εἰ δε ἐξ ὑλης, ἐξ ἧς και το κακον ὡρμησθαι ἔφη, οἱ
τες θεες τες ἐξ ὑλης γενομενες οἴεσθαι προσηκει, τ
φρονεσι παρηκε σκοπειν. δια τετο γαρ και ἀγεννη

hiæ ſuæ decreta ſymbolis arcane expoſuit, ut
nſtrant qui illius vitam ſcripſere, videtur & ipſe
io Deo ea ſentire, quæ digna ſint Ægyptiaca
rinatione. Nam dum unitatem principium
um eſſe dicit, ipſamque omnium bonorum eſſe
m; unum eſſe ac ſingularem Deum per allego-
docet. Idque ita ſe habere inde patet, quod
tem & unum inter ſe multum differre dicat.
tem enim in iis eſſe ſtatuit, quæ mente perci-
ur; unum autem in numeris. Quod ſi Pytha-
de ſingulari Deo ſententiam clarius perſpicere
, audite hæc illius verba: *Deus unus eſt: nequa-
autem, ut quidam ſuſpicantur, extra mundum, ſed
: totus in toto circulo inſpiciens omnes generationes.
ratio eſt omnium ſæculorum, & opifex virtutum &
ſuorum. Principium omnium, in cœlo lumen, &
m pater, mens & animatio univerſorum, circulorum
m motio.* Ita igitur Pythagoras.

. Plato autem etſi probabat, ut veriſimile eſt,
& aliorum prophetarum de uno & ſingulari Deo
ntiam, quam in Ægypto cognoverat; cum ta-
imeret ob ea quæ acciderant Socrati, ne quem
nytum aut Melitum in ſe concitaret, qui ſe
Athenienſes accuſaret, ac diceret: Plato injuſte
ioſe ſe gerit, quos civitas agnoſcit deos, nullos
rorſus agnoſcens; metu cicutæ variam quam-
& ſimulatam de diis diſputationem inſtituit, &
io quodam conſequitur, ut deos eſſe his, qui
tiunt, quibus autem ſecus videtur, nullos eſſe
; id quod perfacile eſt ex illius dictis cognoſcere.
uam enim quidquid factum eſt, mortale eſſe
ntiavit, deos deinceps factos fuiſſe dicit. Igi-
principium omnium Deum & materiam eſſe vult;
omnino neceſſarium eſſe, ut ex materia deos
dicat. Quod ſi facti ex materia, ex qua malum
eſſe dixit; quales exiſtimandi ſint dii ex mate-

Δει τοινυν ὑμας, ὠ ἀνδρες Ἑλληνες, τα μελλοντ προορωμενες, και εἰς την ὑπο παντων, ἐ μονον θεοσεβω ἀλλα και των ἐξωθεν κηρυττομενην ἀφορωντας κρισιν, μ τη των προγονων ὑμων ἀβασανιςῳ προσεχειν πλαιη μηδ' εἰτι φαλεντες ἀυτοι παρεδοσαν ὑμιν, τετ' ἀληθε εἰναι νομιζειν· ἀλλ' εἰς τον της ὑτω δεινης ἀποτυχιας ἀφο ρωντας κινδυνον, ζητειν και ἐρευναν ἀκριβως και τα ὑπ ἀυτων των ὑμετερων, ὡς ἀυτοι φατε, διδασκαλων εἰρη μενα. πολλα γαρ και ἀυτοι ὑπο της θειας των ἀνθρω πων προνοιας και ἀκοντες ὑπερ ἡμων εἰπειν ἠναγκασθησαν και μαλιςα οἱ ἐν Αἰγυπτῳ γενομενοι, και ἀπο της Μωϋ σεως και των προγονων ἀυτε θεοσεβειας ὠφεληθεντες. ὐ γαρ λανθανειν ἐνιες ὑμων οἰμαι, ἐντυχοντας παντως πε τη τε Διοδωρε ἱςορια, και ταις των λοιπων των περι τετων ἱςορησαντων, ὁτι και Ορφευς, και Ομηρος, και Σολων ὁ τες νομες Αθηναιοις γεγραφως, και Πυθαγορας, και Πλατων, και ἀλλοι τινες, ἐν τῃ Αἰγυπτῳ γενομενοι και ἐκ της Μωϋσεως ἱςοριας ὠφεληθεντες, ὑςερον ἐναντια των προτερον μη καλως περι θεων δοξαντων ἀυτοις ἀπε φηναντο.

Ορφευς γ' ὐν, ὁ της πολυθεοτητος ὑμων, ὡς ἀν εἰποι τις, πρωτος διδασκαλος γεγονως, οἱα προς τον υἱον ἀυ τε Μουσαιον, και τες λοιπες γνησιες ἀκροατας ὑςερον περι ἑνος και μονε Θεε κηρυττει λεγων, ἀναγκαιον ὑπο μνησαι ὑμας. ἐφη δε ὑτως·

Φθεγξομαι οἱς θεμις ἐςι, θυρας δ' ἐπιθεσθε βεβηλοι
Παντες ὁμως· συ δ' ἀκεε φαεσφορε ἐκγονε μηνης
Μεσαιε· ἐξερεω γαρ ἀληθεα· μηδε σε τα πριν
Εν ςηθεσσι φανεντα φιλης αἰωνος ἀμερσῃ.
Εἰς δε λογον θειον βλεψας, τετῳ προσεδρευε,
Ιθυνων κραδιης νοερον κυτος· εὐ τ' ἐπιβαινε

Ατραπιτε, μενον δ' ἐσορα κοσμοιο ἀνακτα.
Εἱς ἐς' ἀυτογενης· ἑνος ἐκγονα παντα τετυκται,

Εν

14. Neceſſarium ergo eſt, o Græci, ut futura
oſpicientes ac illud non a piis ſolum, ſed etiam ab
ternis prædicatum judicium intuentes, non jam
ijorum errori citra examen adhæreatis, nec ſi quid
i vobis hallucinantes tradiderint, id verum eſſe exi-
metis; ſed periculum offendendi in re tanti momenti
ſpicientes, ea etiam quæratis & accurate inveſtige-
, quæ a veſtris, ut ipſi dicitis, magiſtris dicta ſunt.
am & ipſi divina rerum humanarum providentia
acti ſunt multa nobiſcum facientia vel inviti dicere,
præſertim qui in Ægypto verſati ſunt, & ex Moſis
uſque majorum religione utilitatem perceperunt.
eque enim veſtrum quemquam latere arbitror, ut
i profecto Diodori, & aliorum, qui his de rebus
ripſerunt, hiſtoriæ monumenta legeritis, Orpheum
Homerum & Solonem, eum qui leges Athenienſi-
is deſcripſit, & Pythagoram & Platonem & nonnul-
s alios, cum veniſſent in Ægyptum, & Moſis hi-
oriam ad uſus ſuos adjunxiſſent, iis quæ prius non
lle de diis opinati fuerant, contraria deinceps ſta-
iſſe.

15. Orpheus igitur, qui veſtræ, ut ita dicam,
urimæ divinitatis primus magiſter exſtitit, quid
oſtea filio ſuo Muſæo cæteriſque germanis auditori-
us de uno ac ſingulari Deo prædicaverit, neceſſe eſt
t vos ſubmoneam:

Loquar quibus fas eſt: portas occludite profani
Omnes ſimul. Tu vero audi luciferæ fili lunæ
Muſæe; dicam enim vera; nec te quæ prius
In corde meo animadvertiſti, privent beata vita.
Ad Verbum divinum reſpiciens, illi aſſide,
Dirigens cordis intelligens profundum, & rectam incede
Viam, & ſolum reſpice mundi regem.
Unus eſt ex ſe genitus: ab uno, quæcumque ſunt genita, creata ſunt:

In

Εν δ' αὐτοις αὐτος περιγιγνεται· ὀδὲ τις αὐτον
Εἰσοραα θνητων, αὐτος δὲ γε παντας ὁραται.
Οὑτος δ' ἐξ ἀγαθοιο κακον θνητοισι διδωσι
Και πολεμον κρυοεντα, και ἀλγεα δακρυοεντα·
Οὐδὲ τις ἐσθ' ἑτερος χωρις μεγαλε βασιλῆος.
Αυτον δ' ὀχ ὁροω· περι γαρ νεφος ἐςηρικται.

Πασιν γαρ θνητοις θνηται κοραι εἰσιν ἐν ὀσσοις,

Αθενεες δ' ἰδὲειν Δια τον παντων μεδεοντα.
Οὑτος γαρ χαλκειον ἐς ὀρανον ἐςηρικται
Χρυσεῳ εἰνι θρονῳ, γαιης δ' ἐπι ποσσι βεβηκε,
Χειρα τε δεξιτερην ἐπι τερματος ὠκεανοιο
Παντοθεν ἐκτετακεν· περι γαρ τρεμει ὀρεα μακρα.

Και ποταμοι, πολιης τε βαθος χαροποιο θαλασση
και αὖθις ἀλλα χὸ πὸ ὀτως λεγει·
Εἱς Ζευς, εἱς Αΐδης, εἱς ἡλιος, εἱς Διονυσος,
Εἱς Θεος ἐν παντεσσι· τι σοι διχα ταυτ' ἀγορευω;

και ἐν τοις ὁρκοις δὲ ὀτως.
Οὐρανον ὁρκιζω σε Θεὸ μεγαλε σοφὸ ἐργον,
Αὐδην ὁρκιζω σε πατρος, την φθεγξατο πρωτον,

Ηνικα κοσμον ἁπαντα ἑαις ςηριξατο βελαις.
τι βελεται το λεγειν αὐτον,
Αὐδην ὁρκιζω σε πατρος, την φθεγξατο πρωτον;

αὐδην ἐνταυθα τον τὸ Θεὸ ὀνομαζει λογον, δι' ὁ ὀραν
και γη και πασα ἐγενετο κτισις, ὡς διδασκεσιν ἡμας
θειαι των ἁγιων ἀνδρων προφητειαι, αἱς ἐν μερει και αὐτ
ἐν τῃ Αἰγυπτῳ προσχων, ἐγνω ὁτι τῳ λογῳ τὸ Θεὸ π
σα ἐγενετο ἡ κτισις· διο και μετα το φησαι,

Αὐδην ὁρκιζω σε πατρος, ἡν φθεγξατο πρωτον.

In illis ipſe verſatur, nec quiſquam illum
Videt mortalium, ipſe autem omnes videt.
Hic poſt bonum hominibus dat malum.
Et bellum horribile & dolores lacrymoſos.
Nec ullus eſt alius præter magnum regem.
Illum autem non video. Nam circa illum nubes conſtituta eſt.
Omnibus autem mortalibus mortales ſunt pupillæ in oculis
Infirmæ videre Jovem omnium regnantem.
Hic enim æreo in cælo conſtitutus eſt
Aurato in ſolio, ac terram pedibus calcat,
Manum autem dextram ad terminos oceani
Undique extendit. Circum enim tremunt montes magni,
Et fluvii, & cani profundum cærulei maris.

t rurſus alicubi ſic ait:

Unus Jupiter, unus Pluto, unus Bacchus,
Unus Deus in omnibus. Quid hæc tibi ſeorſum prædico?

t rurſus in juramentis:

Per cælum te adjuro Dei magni ſapientis opus,
Adjuro te per vocem Patris, quam primum pronuntiavit,
Cum mundum univerſum ſuis firmavit conſiliis.

uid ſibi vult cum dicit:

Adjuro te per vocem Patris, quam primum pronuntiavit?

ocem hoc loco appellat Dei Verbum, per quod elum & terra & univerſa condita eſt creatura, ut os docent divina ſanctorum hominum oracula, quius & ipſe aliqua ex parte in Ægypto animadverſis, erbo Dei omnem creaturam conditam eſſe cognoit. Quapropter poſtquam dixit,

Adjuro te per vocem Patris, quam primum pronuntiavit:

 pro-

παῤ ἀυτα συναπτει λεγων,

Ηνικα κοσμον ἁπαντα ἑαις ςηριξατο βȣλαις.

ἐνταυθα τον λογον ἀυδην δια το ποιητικον ὀνομαζ[illegible] τρον. ὁτι δε τȣθ' ἐτως ἐχει, δηλον ἀπο τȣ μικρῳ π[illegible] θειν, τȣ μετρȣ συγχωρȣντος ἀυτῳ, λογον ἀυτον ὀν[illegible] ζειν. ἐφη γαρ,

Εἱς δε λογον θειον βλεψας, τȣτῳ προσεδρευε.

Τινα δε και την ἀρχαιαν και σφοδρα παλαιαν Σι[illegible] λαν, ἧς και Πλατων και Αριςοφανης και ἑτεροι πλει[illegible] χρησμῳδȣ μεμνηνται, δια χρησμων ὑμας διδασκειν ἑνος και μονȣ Θεȣ συμβαινει, ἀναγκαιον ὑπομνησαι. [illegible] δε οὑτως·

Εἱς Θεος ὁς μονος ἐςιν ὑπερμεγεθης ἀγεννητος,
Παντοκρατωρ, ἀορατος, ὁρωμενος ἀυτος ἁπαν[illegible]
Αὐτος δ' ȣ βλεπεται θνητης ὑπο σαρκος ἁπασης

Εἶτα ἀλλαχȣ πȣ ἐτως·

Ημεις δ' ἀθανατοιο τριβȣς πεπλανημενοι ἠμεν,
Εργα δε χειροποιητα γεραιρομεν ἀφρονι μυθῳ,
Ειδωλα ξοανων τε καταφθιμενων ἀνθρωπων.

και παλιν ἀλλαχȣ πȣ ἐτως·

Ολβιοι ἀνθρωποι κεινοι κατα γαιαν ἐσονται,
Οσσοι δη ςερξȣσι μεγαν Θεον, ἐυλογεοντες
Πριν φαγεειν πιεειν τε, πεποιθοτες ἐυσεβιῃσιν·
Οἱ νηȣς μεν ἁπαντας ἀπαρνησονται ἰδοντες,
Και βωμȣς, εἰκαια λιθων ἀφιδρυματα κωφων,
Αἱμασιν ἐμψυχων μεμιασμενα και θυσιαισι
Τετραποδων, βλεψȣσι δ' ἑνος Θεȣ ἐς μεγα κυ[illegible]

ταυτα μεν ἐν ἡ Σιβυλλα·

Ο δε ποιητης Ομηρος τῃ της ποιησεως ἀποχρω[illegible] ἐξȣσια, και την ἐν ἀρχῃ της πολυθεοτητος Ορφεως ζ[illegible] σας δοξαν, μυθωδως μεν πλειονων θεων μεμνηται, μη δοξῃ της Ορφεως ἀπαδειν ποιησεως, ἡν ἐτως ζ[illegible] σαι πρȣθετο, ὡς και δια τȣ πρωτȣ της ποιησεως [illegible] την προς ἀυτον σημηναι σχεσιν. τȣ γαρ Ορφεως,

ɔtinus ſubjungit:

Cum mundum univerſum ſuis firmavit conſiliis.

c Verbum appellat vocem propter poeticam men-
:am: ac rem ita ſe habere ex eo perſpicitur, quod
ulo antea verſu concedente Verbum illud appel-
:. Dixit enim.

Ad Verbum divinum reſpiciens illi aſſide.

16. Quid autem per vaticinia de uno & ſingulari
eo doceat antiqua illa & admodum vetus Sibylla,
ıam Plato & Ariſtophanes & plures alii, ut vatem,
ımmemorant, neceſſe eſt referre. Sic autem ait:

Unus Deus, qui ſolus eſt, ter maximus, increatus.
Omnipotens, inviſibilis, ipſe videns omnia:
Ipſe autem a nulla videtur carne mortali.

c etiam alicubi:

Nos autem ab immortalis viis aberraveramus,
Ac opera manu facta colebamus ſtulta mente
Simulacra & ſtatuas pereuntium hominum.

t rurſus ſic alicubi:

Felices homines ſuper terram erunt,
Quicumque diligent magnum Deum, benedicentes
Antequam comedant & bibant, confidentes pietate:
Qui omnia quidem templa abnegabunt videndo,
Et altaria, inanes lapidum ſedes ſurdorum,
Cruoribus animalium contaminata & victimis
Quadrupedum: & reſpicient ad unius Dei magnum decus.

tque hæc quidem Sibylla.

17. Homerus autem poeta, dum licentia utitur
ɔetica, & Orphei opinionem de deorum multitudi-
:, in ipſo carminis exordio ſignificatam æmulatur,
ɔuloſę plures deos commemorat, ne diſcrepare vi-
:retur ab Orphei poeſi, quam quidem ita ſibi ad
ıitandum propoſuit, ut ſuum erga illum ſtudium ipſo
ıam carminis primo verſu declaraverit. Nam cum
rpheus,

Μηνιν ἀειδε θεα Δημητερος ἀγλαοκαρπȣ,
ἐν ἀρχῃ της ποιησεως ἐιρηκοτος, ἀυτος,
Μηνιν ἀειδε θεα Πηληιαδεω Αχιληος.
γεγραφεν· ἑλομενος, ὡς ἐμοι δοκει, ἐν ἀρχῃ και τι
την ποιησιν ἐκπεσειν μετρȣ, ἱνα μη δοξῃ τȣ τω
ὀνοματος μη μεμνηϑαι πρωτον. μικρον δε ὑϛερον
ἑαυτȣ περι ἑνος και μονȣ Θεȣ σαφως και φανερως
ται δοξαν, πῃ μεν δια τȣ Φοινικος προς Αχιλλ
γων,

Οὐδ' εἰ κεν μοι ὑποϛαιη Θεος ἀυτος,
Γηρας ἀποξυσας, θησειν νεον ἡβωοντα·

δια της ἀντωνυμιας τον ὀντως ὀντα σημαινων Θε
δε δια του Οδυσσεως προς το των Ελληνων πληθ
λεγων,

Οὐκ ἀγαθον πολυκοιρανιη· εἱς κοιρανος ἐϛω.

ὁτι δε ȣ̓κ ἀγαθον πολυκοιρανιη, ἀλλα τȣ̓ναντιον
ἐργῳ δηλωσαι προὐθετο, πολεμȣς τε ἀυτων δια
θος και μαχας, και ϛασεις, και κατ' ἀλληλων ἐπ
διηγȣμενος. την γαρ μοναρχιαν ἀμαχον εἰναι συμ
ταυτα μεν ȣ̓ν ὁ ποιητης Ομηρος.

Εἰ δε και των ἀπο της σκηνης περι ἑνος Θεȣ μα
ἡμας προθειναι δεοι, ἀκȣσατε και Σοφοκλεȣς
γοντος,

Εἱς ταις ἀληθειαισιν, εἱς ἐϛιν Θεος,
Ος ȣ̓ρανον τετευχε, και γαιαν μακραν,
Ποντȣ τε χαροπον οἰδμα, κἀνεμων βιας.
Θνητοι δε πολλοι καρδιᾳ πλανωμενοι,
Ιδρυσαμεθα πηματων παραψυχην
Θεων ἀγαλματ' ἐκ λιθων τε και ξυλων,
Η χρυσοτευκτων ἠ ἐλεφαντινων τυπȣς·
Θυσιας τε τȣτοις και καλας πανηγυρεις
Τευχοντες, ȣ̓τως ἐυσεβειν νομιζομεν.

ταυτα μεν ȣ̓ν ὁ Σοφοκλης.

Ο δε τȣ Μνησαρχȣ Πυθαγορας, ὁ τα δογμα

Iram cane, Dea, Cereris frugiferæ;
exordio carminis dixiſſet; ipſe,
Iram cane, Dea, Pelidæ Achillis,
ipſit: in quo quidem maluit, ut mihi videtur, etiam
;itima carminis menſura in ipſo primordio excide-
, ne deorum nominis non ſtatim meminiſſe videre-
:. At paulo poſt ſuam ipſius de uno & ſingulari
:o clare & aperte exponit ſententiam, nunc per
œnicem ſic Achillem alloquens,

Non Deus ipſe mihi ſi ſpondeat auctor
Facturum abſterſa juvenem florere ſenecta,

r pronomen eum, qui vere eſt, Deum indicans:
nc per Ulyſſem ſic ad Græcorum multitudinem
rba faciens:

Non bonum eſt multorum principatus: unus princeps eſto.

rro non bonum eſſe multorum principatum, ſed
tius malum, re demonſtrandum ſibi propoſuit,
rum bella ob principum multitudinem & pugnas &
litiones & mutuas inſidias enarrans. Nam Monar-
ia his incommodis caret. Hæc quidem Homerus
eta.

18. Quod ſi & eorum, qui ex ſcena ſunt, adji-
re oportet de uno Deo teſtimonia; audite Sopho-
em ſic dicentem:

Unus profecto eſt, unus eſt tantum Deus,
Cæli, ſolique machinam qui condidit,
Vadumque ponti cæruleum, & vim ſpiritus.
At ducta cæco errore gens mortalium,
Commenta cladis in ſuæ ſolatium eſt,
Formas deorum ſaxeas aut æreas
Aurove ductas fuſili, aut eburneas.
His victimarum ſanguinem, his feſtos dies
Cum dedicamus, eſſe nos remur pios.

æc igitur Sophocles.

19. Pythagoras autem, Mneſarchi filius, qui phi-

ἑαυτου φιλοσοφιας δια συμβολων μυστικως ἐκθεμενος, ὡς δηλουσιν οἱ τον βιον αὐτου γεγραφοτες, ἀξια και αὐτος τι τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀποδημιας περι ἑνος Θεου φρονων φαινεται. την γαρ μοναδα, ἀρχην ἁπαντων λεγων, και ταυτην των ἀγαθων ἁπαντων αἰτιαν εἶναι, δι' ἀλληγοριας ἑνα τε και μονον διδασκει Θεον εἶναι. ὁτι δε τουθ' οὑτως ἐχει δηλον ἀφ' ὧν μοναδα και ἑν πολλῳ διαφερειν ἀλληλων ἐφη. την μεν γαρ μοναδα ἐν τοις νοητοις εἶναι λεγει, το δε ἑν ἐν τοις ἀριθμοις. εἰ δε και σαφεστεραν ἀποδειξιν περι ἑνος Θεου της Πυθαγορου δοξης ποθειτε γνωναι, ἀκουσατε και της αὐτου δοξης. οὑτω γαρ ἐφη, ὁ μεν Θεος εἷς· αὐτος δε οὐχ ὡς τινες ὑπονοουσιν, ἐκτος τας διακοσμησιος, ἀλλ' ἐν αὐτα, ὁλος ἐν ὁλῳ τῳ κυκλῳ ἐπισκοπων πασας τας γενεσιας ἐστι, κρασις ἐων των ὁλων αἰωνων, και ἐργατας των αὐτου δυναμιων και ἐργων. ἀρχα παντων, ἐν οὐρανῳ φωστηρ, και παντων πατηρ, νους και ψυχωσις των ὁλων, κυκλων ἁπαντων κινασις. οὑτω μεν οὖν ὁ Πυθαγορας.

Πλατων δε, ἀποδεξαμενος μεν, ὡς ἐοικεν, την περι ἑνος και μονου Θεου Μωϋσεως και των ἀλλων προφητων διδασκαλιαν, ἣν ἐν Αἰγυπτῳ γενομενος ἐγνω, δια δε τα συμβεβηκοτα Σωκρατει δεδιως μηπως και αὐτος Ανυτον τινα ἢ και Μελιτον καθ' ἑαυτου γενεσθαι παρασκευασῃ κατηγορουντα αὐτου παρ' Αθηναιοις και λεγοντα, Πλατων ἀδικει και περιεργαζεται, θεους οὓς ἡ πολις νομιζει οὐ νομιζων, φοβῳ του κωνειου ποικιλον τινα και ἐσχηματισμενον τον περι θεων γυμναζει λογον, εἶναι τε θεους τοις βουλομενοις, και μη εἶναι οἷς τἀναντια δοκει, τῳ λογῳ κατασκευαζων, ὡς ἐστι ῥαδιον ἀπ' αὐτων των ὑπ' αὐτου λεχθεντων γνωναι. παν γαρ το γενομενον, θνητον προαποφηναμενος εἶναι, ὑστερον θεους γεγενησθαι λεγει. εἰ τοινυν ἀρχην ἁπαντων τον Θεον και την ὑλην εἶναι βουλεται, δηλον ὁτι ἀναγκη πασα ἐξ ὑλης τους θεους γεγενησθαι λεγειν. εἰ δε ἐξ ὑλης, ἐξ ἧς και το κακον ὡρμησθαι ἐφη, οἱους εἶναι τους θεους τους ἐξ ὑλης γενομενους οἰεσθαι προσηκει, τοις εὖ φρονουσι παρηκε σκοπειν. δια τουτο γαρ και ἀγεννητον την

ὑλην

phiæ ſuæ decreta ſymbolis arcane expoſuit, ut onſtrant qui illius vitam ſcripſere, videtur & ipſe no Deo ea ſentire, quæ digna ſint Ægyptiaca grinatione. Nam dum unitatem principium ium eſſe dicit, ipſamque omnium bonorum eſſe. àm; unum eſſe ac ſingularem Deum per allego-. docet. Idque ita ſe habere inde patet, quod ıtem & unum inter ſe multum differre dicat. :atem enim in iis eſſe ſtatuit, quæ mente percitur; unum autem in numeris. Quod ſi Pytha: de ſingulari Deo ſententiam clarius perſpicere is, audite hæc illius verba: *Deus unus eſt: nequa- ı autem, ut quidam ſuſpicantur, extra mundum, ſed ſo: totus in toto circulo inſpiciens omnes generationes. ɔeratio eſt omnium ſæculorum, & opifex virtutum & m ſuorum. Principium omnium, in cœlo lumen, & um pater, mens & animatio univerſorum, circulorum um motio.* Ita igitur Pythagoras.

:o. Plato autem etſi probabat, ut veriſimile eſt, is & aliorum prophetarum de uno & ſingulari Deo ɜntiam, quam in Ægypto cognoverat; cum ta- timeret ob ea quæ acciderant Socrati, ne quem Anytum aut Melitum in ſe concitaret, qui ſe . Athenienſes àccuſaret, ac diceret: Plato injuſte :rioſe ſe gerit, quos civitas agnoſcit deos, nullos prorſus agnoſcens; metu cicutæ variam quam- & ſimulatam de diis diſputationem inſtituit, & .cio quodam conſequitur, ut deos eſſe his, qui ɜntiunt, quibus autem ſecus videtur, nullos eſſe :; id quod perfacile eſt ex illius dictis cognoſcere. quam enim quidquid factum eſt, mortale eſſe ıuntiavit, deos deinceps factos fuiſſe dicit. Igi- ı principium omnium Deum & materiam eſſe vult; ɜt omnino neceſſarium eſſe, ut ex materia deos ıs dicat. Quod ſi facti ex materia, ex qua malum m eſſe dixit; quales exiſtimandi ſint dii ex mate-

ὕλην ἔφησεν εἶναι, ἵνα μὴ δόξῃ τὸν Θεὸν τῶ κακῶ ποιη
εἶναι λέγειν. καὶ περὶ μὲν τῶν ὑπὸ τῶ Θεῶ δημιουργηθ
τῶν θεῶν ταῦτ' εἰρηκὼς φαίνεται, Θεοὶ θεῶν ὧν ἐγὼ δ
μιουργός· περὶ δὲ τῶ ὄντως ὄντος Θεῶ τὴν ὀρθὴν ἔχων φα
νεται δόξαν. ἀκηκοὼς γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τὸν Θεὸν τῷ Μω
σῇ εἰρηκέναι, ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, ὁπηνίκα πρὸς τὰς Ἑβραι
αὐτὸν ἀποςέλλειν ἔμελλεν, ἔγνω ὅτι ὐ κύριον ὄνομα ἑαυ
ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν ἔφη.

Οὐδὲν γὰρ ὄνομα ἐπὶ Θεῶ κυριολογεῖσθαι δυνατὸ
τὰ γὰρ ὀνόματα εἰς δήλωσιν καὶ διάγνωσιν τῶν ὑποκειμ
νων κεῖται πραγμάτων, πολλῶν καὶ διαφόρων ὄντω
Θεῷ δὲ οὔτε ὁ τιθεὶς ὄνομα προϋπῆρχεν, οὔτε αὐτὸς ἑα
τὸν ὀνομάζειν ᾠήθη δεῖν, εἷς καὶ μόνος ὑπάρχων, ὡς κ
αὐτὸς διὰ τῶν ἑαυτῶ προφητῶν μαρτυρεῖ λέγων· ἐγ
Θεὸς πρῶτος. καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμῶ Θε
ἕτερος ὐκ ἔςι. διὰ τῶτο τοίνυν, ὡς καὶ πρότερον ἔφη
ὐδὲ ὀνόματός τινος ὁ Θεὸς ἀποςέλλων πρὸς τὰς Ἑβραι
τὸν Μωϋσέα μέμνηται, ἀλλὰ διά τινος μετοχῆς ἕνα κ
μόνον Θεὸν ἑαυτὸν εἶναι μυςικῶς διδάσκει· ἐγὼ γὰ
φησὶν, εἰμὶ ὁ ὤν· ἀντιδιαςέλλων ἑαυτὸν δηλονότι ὁ
τοῖς μὴ οὖσιν, ἵνα γνῶσιν οἱ πρότερον ἀπατηθέντες, ὁ
ὐχὶ τοῖς οὖσιν, ἀλλὰ τοῖς μὴ οὖσι προσέσχον. ἐπεὶ τοίν
ὁ Θεὸς ἠπίςατο τὰς πρώτους ἀνθρώπυς τῆς παλαιᾶς τ
προγόνων μεμνημένυς ἀπάτης, ἣν ἀπατῆσαι αὐτὰς ὁ μ
σάνθρωπος δαίμων ἠβυλήθη, φήσας πρὸς αὐτὰς, εἰ π
θείητέ μοι τὴν τῶ Θεῶ παρελθεῖν ἐντολὴν, ἔσεσθε ὡς θε
θεὺς ὀνομάζων τὰς μὴ ὄντας, ἵνα οἱ ἄνθρωποι οἰηθέν
καὶ ἑτέρυς εἶναι θεὺς, καὶ ἑαυτὰς δύνασθαι γενέσθαι θεο
πιςεύσωσι· διὰ τῶτο πρὸς τὸν Μωϋσέα ἔφη, ἐγώ εἰμ
ὤν, ἵνα διὰ τῆς μετοχῆς, ὄντος, τῶ Θεῶ ὄντος καὶ
ὄντων διαφορὰν διδάξῃ. πεισθέντες τοίνυν οἱ ἄνθρωπ
τῷ ἠπατηκότι δαίμονι, καὶ Θεῶ παρακοῦσαι τολμήσα
τες, ἐξῆλθον τῶ παραδείσου, τῶ μὲν ὀνόματος τῶν θε
μεμνημένοι, μηκέτι δὲ παρὰ Θεοῦ μὴ εἶναι θεοὺς ἑτέρο

δι-

ria facti, ſanis mentibus conſiderandum reliquit. Nam idcirco materiam ipſam increatam eſſe dixit, ne Deum mali conditorem dicere videretur. Ac de diis quidem a Deo conditis hæc ab eo dicta eſſe liquet: *Dii deorum, quorum ego ſum conditor.* De eo autem, qui vere eſt, Deo rectam videtur habere ſententiam. Nam cum audiſſet in Ægypto Deum dixiſſe Moſi, cum eum ad Hebræos miſſurus eſſet, *ego ſum exſiſtens ille*, intellexit Deum nequaquam ſuum illi proprium nomen dixiſſe.

21. Nullo enim proprio nomine Deus appellari poteſt: ſunt quippe nomina ad deſignationem & diſtinctionem ſubjectarum rerum, quæ & multæ & variæ ſunt, inſtituta: at nemo præexſtitit qui Deo nomen imponeret, nec ſeipſe nominandum eſſe duxit, cum unus & ſolus ſit, quemadmodum & ipſe per ſuos prophetas teſtatur, cum ait: *Ego Deus primus. Et ego poſtea: Et præter me Deus alius non eſt.* Propterea igitur, ut jam dixi, nullius nominis meminit Deus, cum Moſen ad Hebræos mitteret, ſed per quoddam participium, unum & ſolum ſe eſſe Deum arcane docet. *Ego enim*, inquit, *ſum exſiſtens ille*, ſeipſum exſiſtentem non exſiſtentibus opponens, ut qui prius decepti fuere, non iis qui exſiſtunt, ſed iis qui non exſiſtunt adhæſiſſe ſe intelligant. Siquidem cum Deus ſciret primos homines in memoria habuiſſe antiquam illam fraudem, qua majores ipſorum decipere voluit humani generis hoſtis dæmon, cum eos ſic alloqueretur, *Si obſequuti mihi fueritis mandatum Dei tranſgredientes, eritis ſicut dii*, deos appellans eos qui non erant, ut homines arbitrati alios etiam deos eſſe, ſe quoque deos fieri poſſe crederent: cum hoc, inquam, videret Deus, propterea Moſi dixit, *Ego ſum exſiſtens ille*, ut per participium *exſiſtens*, Dei exſiſtentis & non exſiſtentium diſcrimen doceret. Igitur cum obſequuti fraudulento dæmoni homines, ac Dei præce-

διδαχθεντες. ου γαρ δικαιον ἠν τους την πρωτην ἐντολην μη φυλαξαντας, ἡν φυλαξαι ῥαδιον ἠν, διδασκειν ἐτι, ἀλλα τιμωριαν ἀυτοις ἐπαγειν δικαιαν. ἐκβληθεντες τοινυν του παραδεισου, και οἰομενοι δια την παρακοην ἐκβεβληθαι μονην, ου μην εἰδοτες διοτι και θεους μη ὀντας ἐπειθησαν εἰναι, το των θεων ὀνομα και τοις μετα ταυτα ἐξ ἀυτων γενομενοις ἀνθρωποις παρεδοσαν. αὑτη τοινυν πρωτη περι θεων ψευδης φαντασια, ἀπο του ψευστου πατρος ἀρχην ἐσχηκυια. εἰδως τοινυν ὁ Θεος την της πολυθεοτητος μη ἀληθη δοξαν, ὡσπερ τινα νοσον τη των ἀνθρωπων ἐνοχλουσαν ψυχη, ἀνελειν και ἀνατρεψαι βουλομενος, πρωτον μεν τω Μωϋση φανεις ἐφη προς ἀυτον, ἐγω εἰμι ὁ ὠν. ἐδει γαρ, οἰμαι, τον ἀρχοντα και στρατηγον του των Εβραιων γενους ἐσεσθαι μελλοντα, πρωτον ἁπαντων τον ὀντα γινωσκειν Θεον. διο και τουτω πρωτω φανεις, ὡς ἠν δυνατον ἀνθρωπω φανηναι Θεον, ἐφη προς ἀυτον, ἐγω εἰμι ὁ ὠν· εἰτα ἀποστελλειν ἀυτον προς τους Εβραιους μελλων, κἀκεινοις ἀυτον τα ἀυτα προσαττει λεγειν, ὁ ὠν ἀπεσταλκε με προς ὑμας·

Ταυτα τοινυν ἐν Αἰγυπτω μαθων ὁ Πλατων, και σφοδρα ἀρεσθεις τοις περι ἑνος Θεου εἰρημενοις, του μεν ὀνοματος Μωϋσεως, δια το ἑνα και μονον διδασκειν Θεον, μνημονευσαι παρ᾽ Αθηναιοις ουκ ἀσφαλες ἡγειτο, δεδιως τον Αρειον παγον· το δε καλως εἰρημενον ὑπ᾽ ἀυτου, ουχ ὡς παρ᾽ ἐκεινου μαθων, ἀλλ᾽ ὡς ἑαυτου ἐκτιθεμενος δοξαν, ἐν τω ἐσπουδασμενω ἀυτου λογω Τιμαιω, ἐν ὡ και θεολογειν ἐπεχειρει, το ἀυτο ὁ και περι Θεου Μωϋσης γεγραφεν. ἐφη γαρ. ἐστιν ουν κατ᾽ ἐμην δοξαν διαιρετεον πρωτον, τι το ὀν μεν ἀει, γενεσιν δε ουκ ἐχον· και τι το γινομενον μεν ἀει, ὀν δε ουδεποτε. τουτο, ὠ ἀνδρες Ελληνες, τοις νοειν δυναμενοις ου δοκει ἑν και ταυτον εἰναι, τω ἀρθρω μονω διαλλαττον; ὁ μεν γαρ Μωϋσης, ὁ ὠν ἐφη: ὁ δε Πλατων,

ptum violare auſi eſſent, e paradiſo exierunt, ac deo-rum quidem nomen in memoria habuere, ſed non jam amplius a Deo nullos eſſe deos edocti ſunt. Neque enim æquum erat, ut qui primum præceptum non ſervaſſent, quod tamen erat ad ſervandum facile, ii amplius docerentur, ſed potius ut debitam pœnam perſolverent. Ejecti igitur paradiſo, ſeque ob eam tantum cauſam ejectos rati, quod Deo non paruiſſent, minime vero ob illam etiam, quod deos eſſe, qui nulli prorſus ſunt, credidiſſent; nomen deorum genitis ex ſe poſtea hominibus tradiderunt. Hæc igitur prima exſtitit falſa de diis informatio, a mendaci patre ortum habens. Cum autem videret Deus falſam de diis opinionem, veluti quemdam morbum in animas hominum graſſari, eam tollere & eruere volens cum primum Moſi viſus eſt, ei dixit: *Ego ſum exſiſtens ille.* Oportebat enim, ut equidem arbitror, ut qui princeps & dux Hebrææ gentis futurus erat, omnium primus exſiſtentem cognoſceret Deum. Unde etiam cum illi omnium primo viſus eſt, quantum homini fas erat Deum videri, dixit ad eum: *Ego ſum exſiſtens ille.* Deinde illum ad Hebræos miſſurus, eadem illis juſſit dicere: *Exſiſtens ille miſit me ad vos.*

22. Hæc igitur Plato cum in Ægypto didiciſſet, ac vehementer delectaretur his de uno Deo dictis; nomen quidem Moſis, eo quod unum is & ſingularem doceret Deum, memorare apud Athenienſes tutum eſſe non duxit, Areopagum metuens: ſed quod præclare ab eo dictum fuerat, id non tamquam ab eo acceptum, ſed ut ſuam ipſius ſententiam exponens in illo diligenter elaborato opere, Timæo, in quo de rebus divinis diſputare inſtituit, idem de Deo ſcripſit ac Moſes. Ait enim: *Primum meo quidem judicio diſcernendum, quidnam ſit illud, quod ſemper quidem exſiſtit, ortum autem non eſt, & quid illud quod fit quidem ſemper, numquam autem exſiſtit.* An non hoc, o Græci, his

qui

ταυτ', το μ' ἀνωτερον δε των εἰρημενων τῳ ἀει ὀντι Θεῳ προσηκειν φαινεται. αὐτος γαρ ἐςι μονος ὁ ἀει ὠν, γενεσιν δε ουκ ἐχων. τι τοινυν ἐςι ἑτερον το τῳ ἀει ὀντι ἀντιδιαιρουμενον. περι ου αὐτος ἐφη· και τι το γινομενον μεν ἀει, ὀν δε ουδεποτε, ἀκριβως προσηκει σκοπειν. ευρησομεν γαρ αὐτον σαφως και φανερως τον μεν ἀγεννητον ἀΐδιον εἰναι λεγοντα, τους δε γεννητους και δημιουργητους (ους αὐτος περι των αὐτων εἰρησθαι ἐφη. θεοι θεων ὠν ἐγω δημιουργος) γινομενους και ἀπολλυμενους. ουτω γαρ αὐτος λεγει· ἐςι γ' ουν κατ' ἐμην δοξαν πρωτον διαιρετεον, τι το ὀν μεν ἀει, γενεσιν δε ουκ ἐχον· και τι το γινομενον μεν ἀει, ὀν δε ουδεποτε. το μεν ουν νοησει μετα του λογου περιληπτον, ἀει κατα ταὐτα ὀν· το δ' αὐ δοξῃ μετ' αἰσθησεως ἀλογου δοξαςον, γινομενον και ἀπολλυμενον, ὀν δε ουδεποτε. ταυτα τα ῥητα τοις ὀρθως νοειν δυναμενοις ἀναιρεσιν και ἀπωλειαν των γενομενων κηρυττει θεων. ἀναγκαιον δε οἰμαι και τουτῳ προσεχειν τον νουν, ὁτι ουδε ποιητην αὐτον ὁ Πλατων, ἀλλα δημιουργον ὀνομαζει θεων, και τοι πολλης διαφορας ἐν τουτοις ουσης κατα την αὐτου Πλατωνος δοξαν. ὁ μεν γαρ ποιητης, ουδενος ἑτερου προσδεομενος ἐκ της ἑαυτου δυναμεως και ἐξουσιας ποιει το ποιουμενον· ὁ δε δημιουργος, την της δημιουργιας δυναμιν ἐκ της ὑλης εἰληφως, κατασκευαζει το γινομενον.

'Αλλ' ἰσως τινες, των της πολυθεοτητος δογματων ἀποςηναι μη βουλομενοι, αὐτον τον δημιουργον τοις δημιουργηθεισι θεοις ταυτ' εἰρηκεναι φησουσιν· ἐπειπερ γεγενησθε, ἀθανατοι μεν ουκ ἐςε, ουδ' ἀλυτοι το παραπαν· ουτε μεν δη λυθησεσθε γε, ουτε τευξεσθε θανατου μοιρας, της ἐμης βουλησεως, μειζονος ἐτι δεσμου και ἰσχυροτερου, λαχοντες. ἐνταυθα ὁ Πλατων τους την πολυθεοτητα ἀσπαζομενους δεδιως, ἐναντια ἑαυτῳ τον κατ' αὐτον δη-

qui intelligere poſſunt, unum & idem videbitur, ſolo articulo diverſum? Dixit enim Moſes, *exſiſtens ille:* Plato autem, *exſiſtens illud:* utrumque autem ſemper exſiſtenti Deo congruere manifeſtum eſt. Ipſe enim ſolus eſt, qui ſemper exſiſtat nec factus ſit. Quid autem alterum illud ſit, quod ſemper exſiſtenti opponitur, de quo ipſe dixit: *Et quid illud, quod ſit quidem ſemper, numquam autem exſiſtit,* attente conſiderandum. Reperiemus enim clare & aperte ab eo dici ingenitum quidem eſſe æternum; factos autem & conditos (quemadmodum ipſe dictum eſſe de illis ait, *Dii deorum quorum ego opifex*) naſci & perire; ſic enim ipſe loquitur: *Primum igitur, meo quidem judicio, diſcernendum, quid ſit illud, quod ſemper quidem exſiſtit, factum autem non eſt, & quid illud quod ſit quidem ſemper, numquam vero exſiſtit. Illud quidem intelligentia cum ratione comprehenditur, eodem ſemper modo ſe habens: iſtud autem opinione cum ſenſu rationis experte conjicitur, naſcens & periens, nec umquam exſiſtens.* Hæc profecto verba his, qui recte intelligere poſſunt, interitum & exitium factorum prædicant deorum. Atque illud etiam neceſſarium eſt, ut mihi quidem videtur, animadvertere, non creatorem illum a Platone, ſed opificem appellari deorum; cum inter utrumque plurimum ſit, ipſius Platonis judicio, diſcriminis. Creator enim nulla re alia indigens ſua virtute & poteſtate id quod ſit efficit. Opifex vero accepta ex materia condendi facultate opus ſuum conſtruit.

23. Sed forte nonnulli, cum ab opinione multitudinis deorum nolint diſcedere, opificem ipſum hæc diis conditis dixiſſe objicient: *Quandoquidem facti eſtis, immortales quidem non eſtis, neque omnino indiſſolubiles; non tamen diſſolvemini, neque in mortis neceſſitatem incurretis, majus adhuc & fortius vinculum meam voluntatem ſortiti.* Hoc loco Plato, cum multitudinis deorum cultores metueret, opificem ſuum ſic loquentem

in-

δημιȣργον εἰσαγει λεγοντα. παν γαρ το γενομενον φθαρτον, προτερον εἰρηκεναι αὐτον φησας, νυν τἀναντια αὐτον εἰσαγει λεγοντα, ἀγνοων ὁτι οὐδαμως ȣ̔τω δυνατον το της ψευδολογιας ἐκφυγειν ἐγκλημα. ἡ γαρ το προτερον εἰρηκως, παν το γενομενον φθαρτον, ψευδεται, ἡ νυν τἀναντια τοις προτερον περι αὐτων εἰρημενοις ἀπαγγελλομενος. εἰ γαρ ἀναγκη πασα το γεννητον φθαρτον εἶναι κατα τον προτερον αὐτȣ ὁρον, πως συγχωρει το κατ' ἀναγκην ἀδυνατον γενεσθαι δυνατον; ὡςε ματην ἐοικεν ὁ Πλατων ἀδυνατα χαριζεσθαι τῳ κατ' αὐτον δημιȣργῳ, τȣς ἁπαξ, δια το ἐξ ὑλης γεγενησθαι, φθαρτȣς και αὐτȣς γενομενȣς, αὖθις δὲ αὐτȣ ἀφθαρτȣς και ἀλυτȣς ἐπαγγελλομενος ἐσεσθαι. την γαρ της ὑλης δυναμιν, ἀγεννητον και ἰσοχρονον και ἡλικιωτιν κατα την αὐτȣ δοξαν τȣ δημιȣργȣ ȣ̓σαν, ἀντισατειν εἰκος τῃ αὐτȣ βȣλησει. τῳ γαρ μη πεποιηκοτι ȣ̓δεμια ἐξȣσια προς το μη γεγονος ὡςε ȣ̓δε βιασθηναι αὐτην δυνατον της ἐξωθεν πασης ἀναγκης ἐλευθεραν ȣ̓σαν. δια τȣτο τοινυν και αὐτος ὁ Πλατων εἰς ταυτα ἀφορων, ȣ̔τω γεγραφεν· ἀναγκη δε ȣ̓δε Θεον λεγεσθαι δυνατον βιαζεσθαι.

Πως ȣ̓ν Ομηρον της ἑαυτȣ πολιτειας ἐκβαλλει Πλατων, ἐπειδη ἐν τῃ προς Αχιλλεα πρεσβειᾳ τον Φοινικα πεποιηκε τῳ Αχιλλει λεγοντα, ςρεπτοι δε τε θεοι αὐτοι· καιτοι Ομηρȣ ȣ̓ περι τȣ βασιλεως και κατα Πλατωνα δημιȣργȣ των θεων τȣτο εἰρηκοτος, ἀλλα περι τινων θεων των παρ' Ελλησι πολλων εἶναι νομιζομενων, ὡς ἐςιν ἡμιν παρα τȣ Πλατωνος μανθανειν, Θεοι θεων λεγοντος. τῳ γαρ ἑνι και πρωτῳ Θεῳ την ἐξȣσιαν και το κρατος ἁπαντων Ομηρος δια της χρυσης ἐκεινης ἀναφερει σειρας· τȣς δε λοιπȣς θεȣς τοσȣτον ἀπεχειν ἐφη της ἐκεινȣ θεοτητος, ὡςε αὐτȣς και μετα ἀνθρωπων ὀνομαζειν ἀξιȣν. τον γ' οὖν Οδυσσεα κατα τȣ Εκτορος προς τον Αχιλλεα εἰσαγει λεγοντα,

Μαι-

induxit, ut ſecum ipſe pugnet. Nam quem antea pronuntiaſſe dixit, quidquid factum eſt corruptioni obnoxium eſſe: eumdem nunc contraria aſſerentem inducit, non animadvertens ſe in hac diſputandi ratione mendacii crimen nullo pacto effugere poſſe. Vel enim prius mentitus eſt, cum diceret quidquid factum eſt corruptioni obnoxium eſſe; vel nunc, contraria pronuntians his quæ prius dixerat de diis. Si enim neceſſe omnino eſt, ut quidquid factum eſt, corruptioni obnoxium ſit ſecundum priorem ejus definitionem; qui quadrat ut fieri poſſit, quod neceſſe eſt fieri non poſſe? Videtur igitur Plato fruſtra opifici ſuo quæ fieri non poſſint largiri; dum eos, qui ſemel corruptioni, utpote facti ex materia, obnoxii ſunt, rurſus illius beneficio a corruptione & diſſolutione immunes fore pronuntiat. Nam materiæ vim, utpote ingenitam, &c. ut ipſe opinatur Plato, æqualem opifici & coævam, obluctari par eſt ipſius voluntati. Ei enim qui non creavit nulla eſt in id, quod eſt increatum, poteſtas; unde nec vis ulla ei inferri poteſt, cum ab omni externa neceſſitate libera ſit. Ad hæc reſpiciens Plato ſic ſcripſit:

Neceſſe eſt ut vim Deo inferri non poſſe dicamus.

24. Quomodo ergo Homerum civitate ſua ejicit Plato, quod Phœnicem ſuſcepta ad Achillem legatione hæc Achilli dicentem induxerit, *Mutabiles & ipſi ſunt dii;* cum Homerus non de rege & deorum ſecundum Platonem opifice id dixerit, ſed de diis quibuſdam, quos Græci plures eſſe exiſtimant, ut diſcere eſt ex ipſo Platone, cujus hæc ſunt verba, *Dii deorum.* Uni enim & primo Deo poteſtatem & imperium omnium Homerus per auream illam defert catenam. Cæteros autem deos tantum ab illius divinitate abeſſe putat, ut eos una cum ipſis hominibus nominare non dubitet. Ulyſſem enim inducit hæc de Hectore Achilli dicentem.

Μαινεται ἐκπαγλως πισυνος Διϊ, ἐδε τι τιει
Ανερας, ἐδε θεες.

ἐνταυθα μοι Ομηρος δοκει παντως πε και αυτος, ὡσπερ ὁ Πλατων, ἐν Αἰγυπτῳ μαθων περι ἑνος Θεε σαφως και φανερως τετι ἐμφαινειν, ὁτι ὁ τῳ ὀντι πεποιθως Θεῳ, των μη ὀντων ἀμελει. ἐτω γαρ ὁ ποιητης και ἀλλαχε πε δι' ἑτερας λεξεως ἰσοδυναμεσης, της ἀντωνυμιας, ταυτῃ τῃ ὑπο Πλατωνος εἰρημενῃ μετοχῃ κεχρηται, τον ὀντα Θεον ἀπαγγελλεσῃ, περι ἐ ὁ Πλατων ἐφη, τι το ὀν ἀει, γενεσιν δε ἐκ ἐχον. ἐ γαρ ἁπλως εἰρησθαι μοι δοκει το ὑπο τε Φοινικος εἰρημενον,

Οὐδ' εἰ κεν μοι ὑποσαιη Θεος αὐτος,
Γηρας ἀποξυσας, θησειν νεον ἡβωοντα.

ἡ γαρ, αὐτος, ἀντωνυμια, τον ὀντως ὀντα σημαινει Θεον. ἐτω γαρ και ὁ περι των Χαλδαιων ὑμιν και Εβραιων εἰρημενος σημαινει χρησμος. πυθομενε γαρ τινος, τινας πωποτε θεοσεβεις ἀνδρας γεγενησθαι συνεβη, ἐτως εἰρηκεναι αὐτον φατε,

Μενοι Χαλδαιοι σοφιην λαχον, ἠδ' ἀρ Εβραιοι,
Αὐτογεννητον ἀνακτα σεβαζομενοι Θεον αὐτον.

Πως ἐν ὁ Πλατων Ομηρῳ μεμφεται τες θεους ςρεπτες εἶναι λεγοντι, καιτοι Ομηρε δια το χρησιμον τετ' εἰρηκοτος, ὡς ἐςι δηλον ἀπ' αὐτων των εἰρημενων; ἰδιον γαρ των δι' ἐυχης και θυσιων φιλανθρωπιας τυγχανειν ἀξιουντων, το παυεσθαι, και μεταγινωσκειν ἐφ' οἱς ἡμαρτον. οἱ γαρ ἀνεπιςρεφεις το θειον οἰομενοι εἶναι, ἐδαμως ἀφιςασθαι των ἁμαρτηματων προῃρηνται, ἐδεν ὀφελος ἐκ της μετανοιας ἑξειν οἰομενοι. πως ὀυν Ομηρε τε ποιητε καταγνες ὁ φιλοσοφος Πλατων, ςρεπτοι δε τε και θεοι αὐτοι, εἰρηκοτος, αὐτος τον των θεων δημιεργον εἰσαγει ἐτω ῥαδιως τρεπομενον, ὡς ποτε μεν θεες θνητες, ποτε δε τες αὐτης ἀθανατες εἶναι λεγειν; και ἐ μονον περι αὐτων, ἀλλα και περι της ὑλης, ἀφ' ἡς και τες δημιεργηθεντας θεες, ὡς αὐτος φησι, γεγενησθαι ἀναγκη, ποτε μεν ἀγεννητον, ποτε δε γεννητην εἶναι λεγει,

Dira furit Jove confidens, nec jura veretur
Ulla hominum atque deum.

Omnino mihi videtur hoc loco Homerus, cum in Ægypto, non ſecus ac Plato, de ſingulari Deo cognoviſſet, clare id & aperte ſignificare, ſi quis ei, qui eſt, Deo confidat, illum eorum, qui non ſunt, rationem nullam habere. Sic enim & alibi Poeta per aliam vocem ejuſdem ponderis, id eſt per pronomen, allato utitur a Platone participio eum, qui eſt, Deum deſignante, de quo dixit Plato: *Quid ſit illud quod ſemper eſt, ortum autem non habet.* Neque enim temere mihi dictum videtur a Phœnice:

Non Deus ipſe mihi ſi ſpondeat Auctor
Facturum abſterſa juvenem florere ſenecta.

Nam pronomen, *ipſe*, eum, qui vere eſt, deſignat Deum. Idem enim & illud de Chaldæis & Hebræis editum vobis oraculum declarat. Conſulenti enim cuidam quibuſnam hominibus piis eſſe contigiſſet, ita oraculum reſpondiſſe dicitis:

Soli Chaldæi ſapientiam ſortiti, atque etiam Hebræi,
Regem ex ſe genitum colentes Deum ipſum.

25. Quomodo igitur Homerum vituperat Plato, quod deos flexibiles eſſe dixerit, cum id Homerus non ſine utili ratione dixerit, ut ex ipſis verbis perſpicitur? Proprium enim eſt eorum, qui precibus & victimis miſericordiam conſequi volunt, deſinere & pœnitentia eluere quæ peccarunt. Qui autem divinum numen flexibile non eſſe exiſtimant, nequaquam a peccatis diſcedere velint, ut qui pœnitentiam nihil ſibi profuturam putent. Quomodo igitur philoſophus Plato, cum poetam Homerum, *mutabiles dii & ipſi*, dicentem condemnaverit, ipſe opificem deorum tam facile mutabilem inducit, ut nunc deos mortales, nunc eoſdem immortales eſſe dicat? Nec de diis ſolum, ſed etiam de materia, ex qua neceſſe eſt factos eſſe, quos conditos deos appellat, nunc genitam,

γει, ἀγνοῶν ὅτι οἷς Ομηρῳ μεμφεται, τουτοις αὐτος περιπιπτων ἐλεγχεται, τον των θεων δημιουργον οὑτω ῥαδιως τρεπεσθαι λεγων, καιτοι Ομηρου περι αὐτου ἐναντια εἰρηκοτος. ἐφη γαρ αὐτον οὑτω περι αὐτου λεγειν,

Οὐ γαρ ἐμον παλινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλον,
Οὐδ' ἀτελευτητον γ', ὅτι κεν κεφαλῃ κατανευσω.

ἀλλα ταυτα μεν ἄκων, ὡς ἐοικεν, ὁ Πλατων, τους την πολυθεοτητα ἀσπαζομενους δεδιως, ἀλλοκοτα περι θεων διεξιεναι φαινεται. ὅσα δε παρα Μωϋσεως και των προφητων περι ἑνος Θεου μεμαθηκως, οἰεται δειν λεγειν, ταυτα μυστικως προῃρηται λεγειν, τοις θεοσεβειν βουλομενοις την ἑαυτου σημαινων δοξαν. ἀρεσθεις γαρ τῷ ὑπο του Θεου προς τον Μωϋσεα εἰρημενῳ, ἐγω εἰμι ὁ ὤν, και την βραχειαν δια της μετοχης εἰρημενην ῥησιν μετα πολλης θεωριας δεξαμενος, ἐγνω ὅτι την ἀϊδιοτητα αὐτου ὁ Θεος τῷ Μωϋσῃ σημηναι θελων, ἐγω εἰμι ὁ ὤν, ἐφη· της ὤν συλλαβης οὐχ ἑνα μονον δηλουσης, ἀλλα τους τρεις, τον τε παρεληλυθοτα, και τον ἐνεστωτα, και τον μελλοντα. οὑτω γαρ και ὁ Πλατων του ὤν ἐπι του περιττου μεμνηται χρονου, ὃν δε οὐδεποτε, λεγων. το γαρ οὐδεποτε οὐκ ἐπι του παρεληλυθοτος, ὡς οἰονται τινες, ἀλλ' ἐπι του μελλοντος εἰρηται χρονου. τουτο γαρ και παρα τοις ἔξωθεν ἠκριβωται. δια τουτο τοινυν ὥσπερ ἑρμηνευσαι τοις ἀγνοουσι το μυστικως περι της ἀϊδιοτητος του Θεου δια της μετοχης εἰρημενον βουλομενος ὁ Πλατων, αὐταις λεξεσιν οὑτω γεγραφεν, ὁ μεν δη Θεος, ὥσπερ και ὁ παλαιος λογος, ἀρχην και τελευτην και μεσα των παντων ἐχων. ἐνταυθα ὁ Πλατων σαφως και φανερως τον παλαιον λογον, Μωϋσεως ὀνομαζει νομον, του μεν ὀνοματος Μωϋσεως, φοβῳ του κωνειου μεμνησθαι δεδιως· ἠπιστατο γαρ την του ἀνδρος διδασκαλιαν, ἐχθραν Ελληνων οὖσαν. δια δε της του λογου παλαιοτητος, τον Μωϋσεα σημαινει σαφως. ὅτι δε παλαιος και πρωτος ὁ Μωϋσεως νομος, και ἐκ της Διοδωρου και των λοιπων ἱστοριων ἱκανως ἡμιν ἐν τοις προαγουσιν ἀποδεδεικται. πρωτον γαρ ἁπαντων νομοθετην αὐτον

Διο-

nc ingenitam eſſe dicit; non enim advertens ſe ip-
illis, quæ in Homero reprehendit, implicatum te-
ri, ut qui opificem deorum tam facile dicat immu-
i, cum de eo Homerus contraria dixerit. Illum
im inducit hæc de ſeipſo dicentem

Non enim meum revocabile eſt, aut fallax
Aut irritum & infectum, quidquid capite annuero.

l hæc quidem invitus, ut veriſimile eſt, Plato, n plurium deorum cultores metueret, abſurde de s videtur diſſeruiſſe. Quæcumque autem a Moſe Prophetis de ſingulari Deo accepta ſilentio non etermittenda eſſe putat, ea arcane proferre ſtatuit, ntentiam ſuam cupidis Dei colendi hominibus ſigni- ins. Nam cum delectaretur hoc Dei ad Moſem to, *Ego ſum exſiſtens ille*, ac brevem illam dictionem ticipio expreſſam non ſine plurima animadverſione cepiſſet, intellexit Deum, cum ſuam æternitatem oſi demonſtrare vellet, *Ego ſum exſiſtens ille*, dixiſſe: ppe cum hac voce, *exſiſtens*, non unum ſed tria nificentur, præſens, præteritum & futurum. Sic im & Plato illud *exſiſtens* de infinito uſurpat tem- re, dum ait, *nunquam autem exſiſtens*. Illud enim, *nquam*, non de præterito, ut nonnulli putant, l de futuro dictum eſt tempore. Id enim & extra- i ſcriptores accurate expenderunt. Propterea ito, cum ſententiam de Dei æternitate, quæ per rticipium arcane expreſſa eſt, veluti interpretari peritis vellet, totidem verbis ita ſcripſit: *Ipſe qui- t Deus, ut antiquus ſermo eſt, principium & finem & lium omnium tenet.* Hic Plato clare & aperte ſermo- m antiquum Moſis appellat legem; Moſis quidem men, metu cicutæ, commemorare veritus; ſcie- : enim illius doctrinam Græcis inimicam eſſe: ſer- nis autem antiquitate Moſem aperte deſignat, rro legem Moſis antiquiſſimam & primam eſſe ex odori hiſtoria & aliis ejuſmodi monumentis ſatis a

Διοδωρος γεγενησθαι λεγει, μηδεπω μηδε των τοις Ελλησι διαφεροντων ἑυρεθεντων γραμματων, οἷς χρωμενοι τας ἑαυτων γεγραφασιν ἱστοριας.

Θαυμαζετω δε μηδεις, εἰ περι της ἀϊδιοτητος του Θεου τῳ Μωϋσει πεισθεις ὁ Πλατων. ἑυρησεις γαρ ἀυτον μυστικως μετα τον ὀντως ὀντα Θεον και τοις προφηταις την ἀληθη περι των ὀντων ἀναφεροντα γνωσιν. ὑτω γαρ ἐν τῳ Τιμαιῳ περι τινων ἀρχων διαλεγομενος γεγραφε· την δε πυρος ἀρχην, και των ἀλλων σωματων ὑποτιθεμεθα, κατα τον μετ' ἀναγκης εἰκοτα λογον πορευομενοι. τας δε ἐτι τουτων ἀρχας ὁ Θεος οἰδεν ἀνωθεν, και ἀνδρων ὁς ἀν ἐκεινῳ φιλος ᾖ. ἀνδρας δε τινας ἑτερους τῳ Θεῳ φιλους εἰναι νομιζει, εἰ μη Μωϋσεα και τους λοιπους προφητας; ὠν ταις προφητειαις ἐντυχων, και τον περι κρισεως παρ' ἀυτων μεμαθηκως λογον, ἐν τῳ πρωτῳ της πολιτειας λογῳ ὑτω προαναφωνει λεγων· ἐπειδαν τις ἐγγυς ᾖ του οἰεσθαι τελευτησειν, εἰσερχεται ἀυτῳ φοβος και φροντις περι ὠν ἐν τῳ προσθεν ὐκ εἰσῃει. οἱ τε γαρ λεγομενοι μυθοι περι των ἐν ἀδου, ὡς τον ἐνθαδε ἀδικησαντα δει ἐκει διδοναι δικην, καταγελωμενοι τεως, τοτε δη στρεφουσιν ἀυτου την ψυχην, μη ἀληθεις ὠσι. και ἀυτος ἠτοι ὑπο της του γηρως ἀσθενειας, ἠ και ὡσπερ ἐγγυτερω ὠν των ἐκει, μαλλον καθορᾳ ἀυτα. ὑποψιας γουν και δειματος μεστος γινεται, και ἀναλογιζεται ἠδη, και σκοπει εἰ τινα τι ἠδικησεν. ὁ μεν ὐν τις ευρισκων ἑαυτου ἐν τῳ βιῳ πολλα ἀδικηματα, και ἐκ των ὑπνων, ὡσπερ οἱ παιδες, θαμα ἐγειρομενος, δειμαινει, και ζῃ μετα κακης της ἐλπιδος. τῳ δε μηδεν ἀδικον ἑαυτῳ ξυνειδοτι, γλυκεια ἐλπις ἀει παρεστι, και ἀγαθη γηροτροφος, ὡσπερ και Πινδαρος λεγει. χαριεντως γαρ τοι, ὦ Σωκρατες, τουτ' ἐκεινος εἰπεν, ὁτι ὁς ἀν ὁσιως και δικαιως τον βιον διαγαγῃ, γλυκειαν οἱ καρδιαν ἀτιταλλουσα γηροτροφος ξυναορει ἐλπις, ἁ μαλιστα θνατων πολυστροφον γνωμαν κυβερνᾳ. και ταυτα μεν ἐν τῳ πρωτῳ της πολιτειας γεγραφε λογῳ.

Εν

nobis ſupra demonſtratum. Eum enim Diodorus primum omnium legislatorem fuiſſe dicit, nondum inventis Græcorum litteris, quibus ſuas illi hiſtorias ſcripſerunt.

26. Nemo autem miretur ſi Moſi de Dei æternitate credidit Plato. Reperies enim eum ipſis etiam prophetis poſt illum, qui vere eſt, Deum, cognitionem rerum attribuere. Sic enim in Timæo de quibuſdam principiis diſſerens ſcripſit: *Ignis quidem & cæterorum corporum principium ponimus ſecundum probabilem cum neceſſitate rationem procedentes. Horum autem adhuc principia Deus ſurſum cognovit, & qui ei cari ſunt homines.* Homines autem quoſnam alios Deo caros eſſe putat, niſi Moſem & cæteros prophetas, quorum vaticinia cum legiſſet, & doctrinam de judicio ab eis accepiſſet, in primo de Republica libro hæc majore vocis ſono verba pronuntiat: „ Cum jam eo quis appropinquat, ut ſe brevi moriturum putet; ſubeunt „illum metus & ſollicitudo de rebus, de quibus antea minime ſubierant. Et quæ feruntur fabulæ de „inferis, eum qui hic inique egit, oportere illic pœnas perſolvere, hactenus irriſæ, tunc torquent „illius animam, ne veræ ſint. Ac ipſe ob ſenectutis „infirmitatem, vel etiam ut propior iis, quæ illic „ſunt, magis ea conſiderat. Suſpicione igitur & „metu repletur, jamque ſecum reputat & conſiderat „num quem injuria affecerit. Atque is quidem, qui „ſe multa in vita inique feciſſe reperit, atque ex „ſomno, tamquam pueri ſolent, identidem exſuſcitatur, formidat & cum mala ſpe vivit. Qui vero „nullius ſibi conſcius eſt injuriæ, dulcis illi ſpes ſemper adeſt, & bona ſenectutis nutrix, ut ait Pindarus. Percommode enim ille, o Socrates, dixit. „ *Qui ſancte & juſte vitam peragit, dulce illi cor demulcens, „ſenectutis nutrix aſſectatur ſpes, quæ maxime mortalium „ mutabilem ſententiam gubernat.* Atque hæc quidem in primo ſcripſit de Republica libro.

Ἐν δὲ τῷ δεκατῳ σαφως και φανερως, ἁ παρα των προφητων περι κρισεως μεμαθηκε, ταυτα ὐχ ὡσπερ παρ' αὐτων μεμαθηκως, δια το προς Ελληνας δεος, ἀλλ' ὡς παρ' Ἠρος τινος, ὡς αὐτῳ πλαττειν ἐδοκει, ἐν πολεμῳ ἀναιρεθεντος, και δωδεκαταιυ μελλοντος θαπτεσθαι, και ἐπι της πυρας κειμενυ, ἀναβιωσαντος τε και τα ἐκει διηγυμενου ἀκηκοως, ἀυταις λεξεσιν ὑτω γεγραφεν· ἐφη δη παραγινεσθαι ἐρωτωμενῳ ἑτερῳ, ὑπο ἑτερυ, ὁπυ εἰη Αριδαιος ὁ μεγας. ὁ δε Αριδαιος ὑτος, της Παμφυλιας ἐν τινι πολει τυραννος ἐγεγονει, γεροντα πατερα ἀποκτεινας, και πρεσβυτερον ἀδελφον, και ἀλλα δη πολλα και ἀνοσια ἐργασαμενος, ὡς ἐλεγετο. ἐφη γουν τον ἐρωτωμενον εἰπειν, ὐχ ἡκει, φαναι, ὐδε ἀν ἡξει δευρο. ἐθεασαμεθα γαρ δη και τυτο των δεινων θεαματων· ἐπειδη ἐγγυς του ϛομιου ἠμεν, μελλοντες ἀνιεναι, και τα ἀλλα παντα πεπονθοτες, ἐκεινον τε κατειδομεν ἐξαιφνης, και ἀλλυς σχεδον τι αὐτῳ τυς πλειϛυς τυραννυς. ἠσαν δε και ἰδιωται τινες των μεγαλα ἡμαρτηκοτων. ὑς οἰομενυς ἠδη ἀναβησεσθαι, ὐκ ἐδεχετο το ϛομιον, ἀλλα ἐμυκατο ὁποτε τις των ὑτως ἀνιατως ἐχοντων εἰς πονηριαν, εἰ μη ἱκανως δεδωκως δικην, ἐπιχειροι ἀνιεναι. ἐνταυθα ἀνδρες ἀγριοι, διαπυροι ἰδειν, παρεϛωτες, και καταμανθανοντες το φθεγμα, τυς μεν διαλαβοντες ἠγον, τον δε Αριδαιον και ἀλλυς, συμποδισαντες χειρας τε και ποδας, και κεφαλην καταβαλοντες και ἐκδειραντες εἱλκον παρα την ὁδον ἐκτος, ἐπ' ἀσπαλαθων γναμπτοντες, και τοις παρυσι σημαινοντες ὡν ἑνακα τε ταυτα ὑπομενοιεν, και ὁτι εἰς τον ταρταρον ἐμπεσυμενοι ἀγοιντο. ἐνθα δη φοβων ἐφη πολλων και παντοδαπων σφισι γεγονοτων, τυτον ὑπερβαλλειν εἰ μυκησαιτο το ϛομιον ὁτε ἀναβαινοιεν, ὡς και ἀσμενεϛατον ἑκαϛον σιγησαντος ἀναβηναι· και τας μεν δικας τε και τιμωριας τοιαυτας τινας εἰναι, και αὐτας ἐυεργεσιας ταυταις ἀντιϛροφυς. ἐνταυθα μοι δοκει ὁ Πλατων ὐ μονον τον περι κρισεως παρα των προφητων μεμαθηκεναι λογον, ἀλλα και τον περι της ἀπιϛυμενης παρ' Ελλησιν ἀναϛασεως. το γαρ μετα σωματος κρινεσθαι

την

27. In decimo autem, quæ a Prophetis didicerat de judicio, ea non tamquam ab illis accepta, (metuebat enim Græcos) ſed ut ex quodam homine audita ſcribit, qui, ut ipſi fingere placet, in bello cæſus ac duodecimo die ſepeliendus & rogo impoſitus revixerat, & res illic viſas narrabat. Sic igitur totidem verbis Plato: „Dixit enim ſe adveniſſe, cum „alius interrogaretur ab alio, ubinam eſſet Aridæus „ille magnus. Ille autem Aridæus in quadam Pam„phyliæ urbe tyrannus fuerat, ſenem patrem occi„derat & natu majorem fratrem, multa alia, eaque „nefanda, perpetraſſe dicebatur. Dixit igitur is qui „interrogatus fuerat: Non venit; neque veniet huc. „Illud autem inter horrenda ſpectacula vidimus: „poſtquam prope acceſſimus ad oſtium inde redituri, „ac cætera omnia perpeſſi, vidimus illum ſubito & „alios prope illum plurimos tyrannos. Erant etiam „privati quidam, qui magna peccaverant. Hos jam „ſe aſcenſuros ſperantes non excipiebat oſtium, ſed „mugiebat, quoties aliquis ex iis, quorum improbi„tas inſanabilis, antequam idoneam perſolviſſet pœ„nam, aſcendere tentaret. Illic adſtabant feri ho„mines, & ignei aſpectu, qui audito mugitu Aridæum „& alios arreptos abducebant, manibus pedibuſque „conſtrictos, & caput humi abjicientes & excorian„tes raptabant foras ſecus viam, inter aſpalathos dilace„rantes, & his qui aderant ſignificantes, quibus de cauſis „hæc paterentur, & in tartarum lapſi abducerentur. Ex „multis autem & omnis generis terroribus, qui ipſis illic „acciderunt, hunc maximum eſſe dicebat, ſi mugiret „oſtium cum aſcenderent: quo ſilente unumquemque „libentiſſime aſcendere. Ac tales quidem eſſe pœnas & „ſupplicia, rurſuſque his contraria beneficia. Videtur hic mihi Plato non ſolum de judicio a Prophetis accepiſſe doctrinam, verum etiam de ea, quam Græci non credunt, reſurrectione. Nam dum animam cum cor-

την ψυχην φησαι, ὐδεν ἑτερον δηλοι, ἡ ὁτι τῳ περι της ἀναςασεως ἐπιςευσε λογῳ. ἐπει πως Αριδαιος και οἱ λοιποι το ἐχον σωμα κεφαλην και χειρας και ποδας και δερμα ὑπερ γης καταλιποντες, τοιαυτην ὑπειχον ἐν ᾅδῃ τιμωριαν; ὐ γαρ δη πῃ την ψυχην κεφαλην και χειρας και ποδας και δερμα ἐχειν φησυσιν. ἀλλ' ἐν Αἰγυπτῳ ταις των προφητων ἐντυχων μαρτυριαις ὁ Πλατων, και την περι της τυ σωματος ἀναςασεως δεξαμενος διδασκαλιαν, μετα τυ σωματος την ψυχην κρινεσθαι διδασκει.

Και ὐχ ὁ Πλατων μονον, ἀλλα και Ομηρος ὁμοιως και ἀυτος ἐν Αἰγυπτῳ μαθων, τον Τιτυον ὁμοιως τιμωρεισθαι ἐφη. ὑτω γαρ ἐν τῃ νεκυομαντειᾳ Οδυσσευς τῳ Αλκινοῳ διηγειται λεγων·

Και Τιτυον ειδον γαιης ἐρικυδεα υἱον
Κειμενον ἐν δαπεδῳ· ὁ δ' ἐπ' ἐννεα κειτο πελεθρα·
Γυπε δε μιν ἑκατερθε παρημενω ἡπαρ ἐκειρον.

ἡπαρ γαρ ὐ την ψυχην, ἀλλα το σωμα ἐχειν δηλοι. τον ἀυτον δη τροπον και Σισυφον και Ταντaλον μετα σωματος την τιμωριαν ὑπεχειν γεγραφεν. ὁτι δε Ομηρος ἐν Αἰγυπτῳ γεγονε, και πολλα ὡν ἐκει μεμαθηκεν, εἰς την ἑαυτυ μετηνεγκε ποιησιν, ἱκανως διδασκει ἡμας Διοδωρος, ὁ των ἱςοριογραφων ἐνδοξοτατος. ἐφη γαρ ἀυτον ἐν Αἰγυπτῳ γενομενον μεμαθηκεναι, ὁτι το νηπενθες ἀχολον τε κακων ἐπιληθες ἁπαντων φαρμακον ἡ Ελενη λαβυσα παρα της Θεωνος γυναικος Πολυδαμνας, εἰς την Σπαρτην ἐκομισε. κἀκεινῳ τῳ φαρμακῳ ἐφη Ομηρος χρησαμενην την Ελενην, παυσαι τον ἐν τῃ παρυσιᾳ Τηλεμαχυ παρα Μενελαῳ γενομενον θρηνον. και χρυσην δε ἀφροδιτην ὠνομασεν ἐν της ἐν Αἰγυπτῳ ἱςοριας. ἐγνω γαρ και τεμενος χρυσης ἀφροδιτης ἐν Αἰγυπτῳ λεγομενον, και πεδιον χρυσης ἀφροδιτης ὀνομαζομενον. και τυ χαριν τυτυ γεγονε μνημη νυνι; ἱνα δειξωμεν τον ποιητην και των ἀπο της θειας των προφητων ἱςοριας πολλα εἰς την ἑαυτυ μεταβαλοντα ποιησιν· και πρωτον της κοσμοποιΐας ὑπο Μωΰσεως την εἰρημενην ἀρχην· ὑτω γαρ Μωϋσης γεγραφεν· ἐν ἀρχῃ ἐποιησεν ὁ Θεος τον ὐρανον και την γην, εἰτα

ἡλιον

re judicari dicit, nihil aliud ſignificat, niſi ſe reſurrectionis doctrinam credere. Quomodo enim Ariæus & alii, qui corpus capite & manibus & pedibus pelle inſtructum in terris reliquerant, tales in inferno pœnas perſolverent? Neque enim animam caput & manus & pedes & pellem habere dicent. Sed um in Ægypto incidiſſet in prophetarum teſtimonia, de corporis reſurrectione doctrinam ſuſcepiſſet, nimam una cum corpore cruciari docet.

28. Nec ſolus Plato; ſed & Homerus, cum eam & ipſe in Ægypto didiciſſet, Tytium ſimiliter ruciari dixit. Referens enim Ulyſſes editam ſibi pud inferos divinationem, ita narrat Alcinoo.

Et Tytium vidi terræ glorioſæ filium
Proſtratum in pavimento, hic novem jacebat jugera.
Vultures ipſi utrinque aſſiſtentes jecur fodiebant.

Iepar enim non animæ eſſe, ſed corporis perſpicuum ſt. Eodem etiam modo Siſyphum & Tantalum ripſit pœnas cum corpore perſolvere. Homerum utem in Ægypto verſatum, & ex his, quæ ibi didierat, multa in ſuam poeſim tranſtuliſſe præclare doet Diodorus hiſtoriæ ſcriptorum celeberrimus. Ait nim illum in Ægypto didiciſſe, Helenam, cum a 'heonis uxore Polydamna Nepenthes, quod ſuave ſt & malorum omnium oblivionem inducens pharacum, accepiſſet, illud Spartam attuliſſe. Atque oc medicamento uſam Helenam narrat Homerus, Ienelai luctum præſentia Telemachi excitatum ſeaſſe. Auream etiam Venerem appellavit, ex iis uæ in Ægypto viderat. Noverat enim templum ureæ Veneris in Ægypto dictum & campum aureæ 'eneris appellatum. Cujus autem rei gratia horum odo injecta mentio? Ut demonſtremus poetam etiam x divina prophetarum hiſtoria permulta in ſuam poem tranſtuliſſe. Tranſtulit autem imprimis quæ a Ioſe de mundi creationis initio dicuntur. Sic enim

ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας. ταυτα γαρ ἐν Αἰγυπτῳ μα-
θων, και τοις ὑπ' ἀυτε ἐν τη τε κοσμε γενεσει γραφεισι
ἀρεσθεις, ἐν τῃ τε Αχιλλεως ἀσπιδι τον Ηφαιςον ὡσπερ
εἰκονα τινα της κοσμοποιϊας κατασκευασαι παρεσκευασεν·
ὑτω γαρ γεγραφεν·

Εν μεν γαιαν ἐτευξ', ἐν δ' ὐρανον. ἐν δὲ θαλασσαν,
Ηελιον τ' ἀκαμαντα, σεληνην τε πληθεσαν·
Εν δὲ τε τειρεα παντα, τατ' ὐρανος ἐςεφανωται.

και τε παραδεισε δὲ εἰκονα τον Αλκινοε κηπον σωζειν
πεποιηκεν, ἀειθαλη τε ἀυτον και καρπων πληρη δια της
εἰκονος ἐπιδεικνυς· ὑτω γαρ γεγραφεν·

Ενθα δὲ δενδρεα μακρα πεφυκει τηλεθοωντα,
Οχναι, και ῥοιαι, και μηλεαι ἀγλαοκαρποι,

Συκαι τε γλυκεραι, και ἐλαιαι τηλεθοωσαι.
Ταων ὑποτε καρπος ἀπολλυται, ὐδ' ἐπιλειπει
Χειματος ὐδὲ θερευς ἐπετησιος, ἀλλ' ἀει αὐρη

Ζεφυριη πνειυσα τα μεν φυει, ἀλλα δὲ πεσσει.

Οχνη ἐπ' ὀχνῃ γηρασκει, μηλον δ' ἐπι μηλῳ.
Αὐταρ ἐπι ςαφυλῃ ςαφυλη, συκον δ' ἐπι συκῳ.
Ενθα δὲ οἱ πολυκαρπος ἀλωη ἐρριζωται·
Της ἑτερον μεν θειλοπεδον λευρῳ ἐνι χωρῳ
Τερσεται ἠελιῳ, ἑτερας δ' ἀρα τε τρυγοωσιν,
Αλλας δὲ τραπεεσι, παροιθε δὲ τ' ὀμφακες εἰσιν,
Ανθος ἀφιεισαι, ἑτεραι δ' ὑποπερκαζεσι.

ταυτα τα ῥηματα ὐ φανεραν και σαφη μιμησιν των ὑπο τε
πρωτε προφητε Μωϋσεως περι τε παραδεισε λεχθεντων
δηλοι; εἰ δὲ τις και εἰς την τε πυργε ποιησιν ἀφοραν ἐθε-
λοι, δι' ἧς οἱ το τηνικαυτα ἀνδρες την εἰς ὐρανον ἀνοδον
δυνασθαι κατασκευαζειν ἑαυτοις ᾠοντο. εὑρησει και ταυ-
την ἱκανην δι' ἀλληγοριας μιμησιν ὑπο τε ποιητε δια τε
Ωτε και Εφιαλτε γινομενην. ὑτω γαρ και ὁ ποιητης περι ἀυ-
των ἐφη·

Οἱ

ipſit Moſes: *In principio creavit Deus cœlum & ter-*
r; deinde ſolem & lunam & ſtellas. Hæc Homerus
n in Ægypto didiciſſet, iiſque delectaretur quæ a
)ſe in Geneſi, ſive in libro de mundi creatione
ipta ſunt; finxit Vulcanum in clypeo Achillis ima-
iem quamdam mundi creationis deſcripſiſſe. Sic
im ſcripſit.

In eo quidem terram effinxit, & cœlum & mare,
Solemque indefeſſum lunamque plenam,
Sideraque omnia, quibus cœlum coronatum eſt.

cit etiam ut paradiſi imaginem ſervaret Alcinoi hor-
›ʒ ſemper floribus ornatum ac fructibus refertum
c imagine paradiſum exhibens. Sic enim ſcripſit:

Ibi vero arbores, rocera creſcebant florentes,
Pirus & malus punica & alia mali pulchrum fructum
producentes,
Ficuſque dulces & olea vireſcentes.
Ex iis fructus numquam perit neque deficit
Hyeme neque æſtate toto anno durans, ſed ſemper
aura
Zephyri ſpirans hæc creſcere facit, aliaque matu-
reſcere.
Pirus poſt pirum ſeneſcit; pomum poſt pomum,
Porro poſt uvam uva, ficus autem poſt ficum:
Ibi autem ei fructuoſa vinea radicatur:
Hujus alterum quidem apricum lato in loco
Areſcit ſole, alias ſane vindemiant,
Alias autem calcant, longe autem uvæ maturæ ſunt.
Florem emittentes, nonnullæ aliquando matureſcunt.

ı non hæc verba eorum, quæ de paradiſo a princi-
prophetarum Moſe dicta ſunt, claram & apertam
itationem deſignant? Quod ſi quis ipſius quoque
ris conſtructionem conſiderare velit, per quam ho-
nes illius ætatis aſcenſum in cœlum ſibi communire
ſſe videbantur; id quoque apte a poeta in Oto &
hialto imitatione per allegoriam expreſſum reperiet.
enim *de illis loquitur.* Qui

Οἱ ῥα και ἀθανατοισιν ἀπειλητην ἐν Ολυμπῳ
Φυλοπιδα ςησειν πολυαικος πολεμοιο.
Οσσαν ἐπ' Ουλυμπῳ μεμασαν θεμεν, αὐταρ ἐπ'
Οσσῃ
Πηλιον εἰνοσιφυλλον, ἱν' ὐρανος αμβατος εἰη.

ὁμοιως δε και περι τυ ἀπ' οὐρανου κατενεχθεντος ἐχθρ[illegible] της ἀνθρωποτητος, ὁν διαβολον αἱ θειαι γραφαι καλυσι ἀπο της πρωτης αὐτυ προς τον ἀνθρωπον διαβολης, ταυτης της προσηγοριας τυχοντα· και εἰ τις ἀκριβως σκοπειν ἐθελοι, ἑυροι ἀν τον ποιητην τυ μεν διαβολυ ὀνοματος ὐδαμως μεμνημενον, ἐκ δε της κακιςης αὐτυ πραξεως την ὀνομασιαν πεποιημενον· ἀτην γαρ αὐτον ὁ ποιητης ὀνομαζων ὑπο τυ κατ' αὐτυς Θευ καθηρηθαι αὐτον ἐκ τυ ὐρανυ λεγει, ὡσπερ ἀκριβως των ὑπο Ησαϊυ τυ προφητυ περι αὐτυ εἰρημενων μεμνημενος ῥητων· ὑτως ἐν τῃ ἑαυτυ ποιησει γεγραφεν·

Αὐτικα δ' εἱλ' Ατην κεφαλης λιπαροπλοκαμοιο
Χωομενος φρεσιν ᾑσι, και ὠμοσε καρτερον ὁρκον,
Μηποτ' ἐς ὐλυμπον τε και ὐρανον ἀςεροεντα
Αὐτις ἐλευσεσθαι Ατην, ἡ παντας ἀαται.
Ως εἰπων, ἐρριψεν ἀπ' ὐρανυ ἀςεροεντος
Χειρι περιςρεψας· ταχα δ' ἱκετο ἐργ' ἀνθρωπων.

Και Πλατων δε μετα τον Θεον και την ὑλην, το εἰδος τριτην ἀρχην εἰναι λεγων, ὐκ ἀλλοθεν ποθεν, ἀλλα παρα Μωϋσεως την προφασιν εἰληφως φαινεται, το μεν τυ εἰδυς ὀνομα ἀπο των Μωϋσεως μεμαθηκως ῥητων, ὐ διδαχθεις δε τηνικαυτα παρα των εἰδοτων, ὁτι ὐδεν ἐκτος μυςικης θεωριας των ὑπο Μωϋσεως εἰρημενων, σαφως γινωσκειν ἐςι δυνατον. γεγραφε γαρ Μωϋσης ὡς τυ Θεου περι της σκηνης προς αὐτον εἰρηκοτος ὑτως· και ποιησεις μοι κατα παντα ὁσα ἐγω δεικνυω σοι ἐν τῳ ὀρει, το παραδειγμα της σκηνης. και παλιν, και ἀναςησεις την σκηνην κατα το παραδειγμα παντων των σκευων αὐτης, και ὑτως ποιησεις. και αὐθις μικρον ὑςερον, ὑτως ἀρα ποιησεις κατα τον τυπον τον δεδειγμενον σοι ἐν τῳ ὀρει. τυτοις ὐν ἐντυχων ὁ Πλατων, και ὐ μετα της προσηκυσης θεωρ-

ριας

Qui ſane immortalibus minabantur in Olympo.
Moturos certamen tumultuoſi belli,
Oſſam ſuper Olympum conati ſunt imponere: cæterum Oſſæ
Pelium frondoſum, ut cælum pervium eſſet.

iiliter & de præcipitato e cœlis humani generis ſte, quem Scripturæ divinæ diabolum vocant, od ei nomen ex prima illius adverſus hominem ca- nnia impoſitum, ſi quis conſiderare velit accura- s; reperiet poetam diaboli quidem appellationem n uſurpare, ſed nomen ei ex peſſima illius actione ponere. Noxam enim eum appellans, e cœlo ab inato apud illos Deo præcipitem datum eſſe dicit; aſi eorum, quæ de illo a propheta Eſaia dicta ſunt, urate meminiſſet. Sic igitur ſcribit in ſua poeſi.

Illico corripuit Atem, capite nitentibus capillis ornato,
Iratus animo ſuo, & juravit firmum juramentum,
Numquam in Olympum & cælum ſtellatum
Redituram Atem, quæ omnes infortunio afficit.
Sic fatus, jecit a cælo ſtellato
Manu rotans: mox pervenit ad opera hominum.

29. Platonem autem, dum poſt Deum & materiam tium principium formam eſſe pronuntiat, argu- ntum non aliunde accepiſſe patet, quam a Moſe, jus quidem ex dictis nomen formæ didicit; tunc tem nequaquam a peritis didicit nihil ex his, quæ a ɔſe dicta ſunt, ſine arcana contemplatione clare gnoſci poſſe. Scripſit enim Moſes ſic Deum ſibi tabernaculo mandaſſe: *Et facies mihi ſecundum omnia ecumque tibi monſtro in monte, exemplar tabernaculi.* rurſum: *Et eriges tabernaculum ſecundum exemplar nium vaſorum ejus atque ita facies.* Et rurſus paulo ſt: *Ita ſane facies ſecundum typum & figuram quæ tibi monte monſtrata eſt.* Hæc cum legiſſet Plato, nec a par erat contemplatione ſcripta illa verba exce- piſſet;

[illegible] ἐξαιρέτως τα γεγραμμενα ῥητα, ᾠηθη εἰδος τι χω-
[illegible] προϋπαρχειν τȣ αἰσθητȣ· ὁ και παραδειγμα των
[illegible] ὀνομαζει πολλακις· ἐπειδη το Μωϋσεως ἑτω
[illegible] της σκηνης σημαινει γραμμα, κατα το εἰδος το δειχ-
[illegible] σοι ἐν τῳ ὀρει, ἑτω ποιησεις αὐτο.

Ὁμοιως δε και ἐπι της γης, και τȣ ἐρανȣ, και τȣ ἀν-
θρωπȣ σφαλεις φαινεται· και τȣτων γαρ ἰδεας εἰναι οἰε-
ται. ἐπειδη γαρ Μωϋσης ἑτω γεγραφεν, ἐν ἀρχῃ ἐποιη-
σεν ὁ Θεος τον ἐρανον και την γην. εἰτα παρ' αὐτα συναπ-
τει λεγων, ἡ δε γη ἠν ἀορατος και ἀκατασκευαστος. ᾠηθη
ταυτην μεν περι ἡς ἐφη, ἡ δε γη ἠν, την προϋπαρχȣσαν
εἰρησθαι γην, ἐπειδη Μωϋσης ἐφη, ἡ δε γη ἠν ἀορατος και
ἀκατασκευαστος. ταυτην δε περι ἡς λεγει, ἐποιησεν ὁ Θεος
τον ἐρανον και την γην, ᾠηθη ταυτην λεγειν αὐτον την κα-
τα το προϋπαρχον εἰδος ὑπο τȣ Θεȣ γενομενην αἰσθητην.
ὁμοιως δε και περι τȣ γενομενου ἐρανȣ, τον μεν πεποιη-
μενον ἐρανον, ὁν και στερεωμα ὠνομασε, τȣτον εἰναι τον
γενομενον αἰσθητον· ἑτερον δε εἰναι τον νοητον, περι ȣ ὁ
προφητης ἐφη, ὁ ἐρανος τȣ ἐρανου τῳ κυριῳ· την δε γην ἐδωκε
τοις υἱοις των ἀνθρωπων. και περι ἀνθρωπȣ δε ὁμοιως, προ-
τερον μεν ὀνοματος ἀνθρωπου μεμνηται Μωϋσης, εἰτα
μετα τα πολλα των κτισματων, περι πλασεως ἀνθρω-
πȣ πεποιηται μνημην, οὑτω λεγων· και ἐποιησεν ὁ Θεος
τον ἀνθρωπον, χουν ἀπο της γης λαβων, ᾠηθη γȣν τον
μεν προτερον ὀνομασθεντα ἀνθρωπον προϋπαρχειν τȣ γε-
νομενȣ, τον δε ἐκ της γης πλασθεντα ὑστερον, κατα το
προϋπαρχον εἰδος γεγενησθαι. ὁτι δε ἐκ γης ἀνθρωπος
πεπλασται, και Ὁμηρος ἀπο της παλαιας και θειας ἱστο-
ριας μαθων της λεγȣσης, γη εἰ, και εἰς γην ἀπελευσῃ,
το ἀψυχον τȣ Ἑκτορος σωμα κωφην ὀνομαζει γην. ἐφη
γαρ πȣ κατα τȣ Ἀχιλλεως μετα θανατον το τȣ Ἑκτορος
συροντος σωμα,

Κωφην γαρ δη γαιαν ἀεικιζει μενεαινων.

και αὐθις ἀλλαχȣ πȣ τον Μενελαον λεγοντα τοις μηστα-

μως

ſet; exiſtimavit formam ante id, quod ſenſibus
›jectum eſt, ſeparatim exſiſtere; quam quidem
am exemplar eorum, quæ facta ſunt, ſæpe numero
cat, quia Moſes de tabernaculo ita ſcripſit: *ſecun-
n formam tibi in monte monſtratam ita facies.*

30. Similiter & de terra & de cœlo & de hominis
ːatione hallucinatum patet; nam & horum ideas
ɛ opinatur. Quoniam enim Moſes ita ſcripſit: *In
ncipio fecit Deus cœlum & terram;* ac deinde ſtatim
›jungit: *Terra autem erat inviſibilis & incompoſita;*
iſtimavit his quidem verbis, *Terra autem erat*, præ-
ſiſtentem terram deſignari, quia Moſes dixerat,
rra autem erat inviſibilis & incompoſita; iſtis autem,
it Deus cœlum & terram, eam putavit ſignificari,
æ ſenſibilis a Deo ſecundum præexſiſtens exemplar
ːata. Similiter & de creato cœlo: cœlum quidem,
od factum eſt, quodque a Moſe vocatur firmamen-
n, ipſum illud eſſe exiſtimavit, quod ſenſibile
ːatum eſt: ſed aliud eſſe, illudque intelligentia per-
ıi, de quo propheta dicit: *cœlum cœli domino, ter-
ʁ autem dedit filiis hominum.* Sic etiam & de homi-
ː. Hominis nomen primo commemorat Moſes;
nde poſt multas res creatas ſic de hominis forma-
ne mentionem facit: *Et fecit Deus hominem pulvere
ɛrra ſumto.* Exiſtimavit igitur hominem illum, qui
us nominatus eſt, ante eum, qui factus eſt, exſi-
re: ac eum, qui poſtea ex terra factus eſt, ſecun-
n præexſiſtentem formam factum eſſe. Quod au-
ı homo ex terra formatus eſt, id etiam Homerus
antiqua & divina hiſtoria cum cognoviſſet ita di-
ıte, *Terra es & in terram reverteris;* exanimum
ctoris corpus ſurdam terram appellat. Alicubi
m in Achillem Hectoris mortui corpus raptantem
: dicit:

Inſenſibilem enim terram contumelia afficit furens.

alibi Menelaus his qui Hectoris provocatio-
nem

μαις δεξαμενοις την τȣ Εκτορος περι της μονομαχιας προκλησιν,

Αλλ᾽ ὑμεις μεν παντες ὑδωρ και γαια γενοισθε.

δὶ ὑπερβαλλȣσαν οργην, εἰς την ἀρχαιαν και προτεραν αὐτȣς ἐκ γης ἀναλυων πλασιν. ταυτα ἀπο των ἀρχαιων ἱσοριων ἐν ΑΙγυπτῳ μεμαθηκοτες Ομηρος και Πλατων, ἐν τοις ἑαυτων γεγραφασι λογοις.

Επει ποθεν ἀλλοθεν μεμαθηκως ὁ Πλατων πτηνον ἁρμα ἐλαυνειν τον Δια ἐν ȣρανῳ λεγει, εἰ μη ταις των προφητων ἐντυχων ἱσοριαις; ἐγνω γαρ ἀπο των τȣ προφητȣ ῥητων περι των Χερȣβιμ ȣτως εἰρημενων· και ἐξηλθε δοξα κυριȣ ἀπο τȣ οἰκȣ, και ἐπεβη ἐπι Χερȣβιμ· και ἀνελαβε τα Χερȣβιμ τας πτερυγας ἀυτων, και οἱ τροχοι ἐχομενοι ἀυτων· και δοξα κυριȣ Θεȣ Ισραηλ ἠν ἐπ᾽ αυτοις ὑπερανωθεν. ἐνθεν ὁρμωμενος ὁ μεγαλοφωνος Πλατων, μετα πολλης παῤῥησιας βοᾳ λεγων, ὁ μεν δη μεγας ἐν ȣρανῳ Ζευς πτηνον ἁρμα ἐλαυνων. ἐπει ποθεν ἀλλοθεν μεμαθηκως ταυτα ἐγραψεν, εἰ μη παρα Μωϋσεως και των προφητων; ποθεν δε την προφασιν εἰληφως, και ἐν τη πυρωδει οὐσια τον Θεον εἶναι ἐφη; ȣκ ἀπο της τριτης των βασιλειων ἱςοριας; ἐνθα γεγραπται· ȣκ ἐν τῳ πνευματι κυριος, και μετα το πνευμα συσσεισμος· ȣκ ἐν τῳ συσσεισμῳ κυριος, και μετα τον συσσεισμον πυρ· ȣκ ἐν τῳ πυρι κυριος, και μετα το πυρ, φωνη αὐρας λεπτης. ἀλλ᾽ ἐκεινα μεν κατ᾽ ἀναγωγην μετα πολλης θεωριας τοις θεοσεβεσι νοειν ἀναγκαιον. Πλατων δε ȣ μετα της προσηκȣσης θεωριας προσεχων τοις ῥητοις, ἐν τη πυρωδει ȣσια τον Θεον εἶναι ἐφη.

Εἰ δε τις και περι της ἀνωθεν παρα Θεȣ κατιȣσης ἐπι τȣς ἁγιȣς ἀνδρας δωρεας, ἣν πνευμα ἁγιον ὀνομαζȣσιν οἱ ἱεροι προφηται, ἀκριβως σκοπειν ἐθελοι, εὑροι ἀν και ταυτην ὑπο Πλατωνος ἐν τῳ προς Μενωνα λογῳ δι᾽ ἑτερȣ ὀνοματος κηρυττομενην. δεδιως γαρ την τȣ Θεȣ δωρεαν πνευμα ἁγιον ὀνομαζειν, ἱνα μη δοξη, τη των προφητων ἑπομενος διδασκαλια, ἐχθρος Ελληνων εἶναι, το μεν ἀνωθεν ἀυτο παρα Θεου κατιεναι ὁμολογει, ȣ μην

πνευ-

nem ad ſingulare certamen minus alacriter acceperant,

Sed vos quidem omnes aqua & terra fiatis,

præ iræ magnitudine in antiquam eos & primam ex terra originem reſolvens. Hæc in Ægypto ex vetuſtis hiſtoriis percepta Homerus & Plato in ſuis libris ſcripſerunt.

31. Quod enim ait Plato Jovem in cœlo volucrem currum agere; id quo alio ex fonte didicit, niſi propheticas legens hiſtorias? Id profecto cognovit ex his Prophetæ de Cherubim dictis: *Et exivit e domo gloria Domini & aſcendit ſuper Cherubim: & elevaverunt Cherubim alas ſuas, & rotæ cum eis & gloria Dei Iſrael erat ſuper eos deſurſum.* Inde incitatus vocalis ille Plato ſumma cum libertate clamat: *Magnus in cœlo Jupiter volucrem currum agens.* Unde enim edoctus hæc ſcripſit, niſi a Moſe & prophetis? Unde accepta occaſione Deum in ignea ſubſtantia eſſe dixit? Nonne ex tertio libro Regnorum, ubi ſcriptum eſt: *Non in ſpiritu Dominus & poſt ſpiritum commotio: non in commotione Dominus, & poſt commotionem ignis: non in igne Dominus, & poſt ignem vox auræ tenuis*? Sed hæc ad ſublimes ſenſus multa animi inquiſitione a piis hominibus revocanda. Plato autem non ea qua decebat contemplatione animum intendens, in ignea ſubſtantia Deum eſſe dixit.

32. Quod ſi quis & de dono ſurſum a Deo in homines ſanctos delabente, quod ſacri Prophetæ Spiritum ſanctum appellant, rationem accurate inire velit; reperiet illud quoque a Platone in Menone ſub alio nomine prædicatum. Veritus enim Dei donum appellare Spiritum ſanctum, ne Prophetarum doctrinam ſequens, inimico eſſe in Græcos animo videretur; ſurſum quidem fatetur illud a Deo delabi, non tamen

πνευμα ἁγιον, ἀλλ' ἀρετην ὀνομαζειν αὐτο ἠξιου. οὕτω γουν ἐν τῷ πρὸς τὸν Μενωνα ἐν τῷ περι ἀναμνησεως λογῳ, πολλα προτερον περι της ἀρετης ζητησας, ποτερον ποτε διδακτον ἐστιν, ἢ οὐ διδακτον, ἀλλ' ἀσκητον· ἢ οὔτε ἀσκητον, οὔτε μαθητον, ἀλλα φυσει παραγινομενον τοις ἀνθρωποις, ἢ ἀλλῳ τινι τροπῳ, αὐταις λεξεσιν οὕτως ἀποφαινεται λεγων· εἰ δε νυν ἡμεις ἐν παντι τῳ λογῳ τουτῳ καλως ἐζητησαμεν τε και ἐλεγομεν, ἀρετη ἂν εἴη οὔτε φυσει, οὔτε διδακτον, ἀλλα θειᾳ μοιρᾳ παραγινομενη ἀνευ νου, οἷς ἂν παραγινηται. ταυτα, οἶμαι, σαφως παρα των προφητων περι του ἁγιου πνευματος μεμαθηκως Πλατων, εἰς το της ἀρετης ὀνομα μεταφερων φαινεται. ὁμοιως γαρ ὥσπερ οἱ ἱεροι προφηται το ἓν και το πνευμα εἰς ἑπτα πνευματα μεριζεσθαι φασιν, οὕτω και αὐτος μιαν και την αὐτην ὀνομαζων ἀρετην, ταυτην εἰς τεσσαρας ἀρετας μεριζεσθαι λεγει· του μεν ἁγιου πνευματος οὐδαμως μνημονευειν ἐθελων, δια δε τινος ἀλληγοριας τα ὑπο των προφητων περι του ἁγιου πνευματος εἰρημενα ἀπαγγελλων σαφως. οὕτω γαρ προς τῳ τελει του λογου προς τον Μενωνα ἐφη· ἐκ μεν τοινυν τουτου του λογισμου, ὦ Μενων, θειᾳ μοιρᾳ φαινεται ἡμιν παραγινομενη ἡ ἀρετη, οἷς ἂν παραγινηται. το δε σαφες παρ' αὐτου εἰσομεθα τουτο, ὁποιῳ τινι τροπῳ τοις ἀνθρωποις παραγινεται ἡ ἀρετη, ὅταν προτερον ἐπιχειρησωμεν αὐτο κατ' αὐτο ζητειν, τι ποτε ἐστιν ἀρετη. ὁρατε ὅπως την ἄνωθεν κατιουσαν δωρεαν, ἀρετην μονον ὀνομαζει· ἔτι δε ζητησεως ἄξιον εἶναι νομιζει, ποτερον ποτε ἀρετην, ἢ ἑτερον τι αὐτο ὀνομαζεσθαι προσηκει, δεδιως αὐτο φανερως ἁγιον ὀνομαζειν πνευμα, ἵνα μη δοξῃ τῃ των προφητων ἑπεσθαι διδασκαλιᾳ.

Ποθεν δε μαθων ὁ Πλατων, τον χρονον μετ' οὐρανου γεγενησθαι ἐγνω; οὕτω γαρ γεγραφε· χρονος δ' οὖν μετ' οὐρανου γεγονεν· ἵνα ἅμα γενομενοι, ἅμα και λυθωσιν, ἄν ποτε λυσις αὐτων γιγνηται. οὐχι δε τουτο ἀπο της θειας Μωϋσεως ἱστοριας μεμαθηκως; ἐγνω γαρ ὅτι ἡ του χρονου γενεσις ἐκ τε ἡμερων και μηνων και ἐνιαυτων την ἀρχην της

συστα-

Spiritum ſanctum, ſed virtutem appellandum eſſe cenſuit. In illo enim de Reminiſcentia cum Menone dialogo, poſtquam multa quæſivit de virtute, utrum doceri poſſit, an non doctrina, ſed uſu & exercitatione comparetur, vel utrum nec doctrina nec uſu, ſed natura hominibus eveniat, vel alio quodam modo; tandem totidem verbis ſic pronuntiat: *Nunc autem ſi in hoc omni ſermone recte quæſivimus & diſſeruimus; virtus profecto nec natura nec doctrina, ſed divina ſorte hominibus evenit ſine ſcientia, iis quibus evenit.* Hæc mea quidem ſententia, cum clare a Prophetis de Spiritu ſancto didiciſſet Plato, in virtutis nomen videtur tranſtuliſſe. Quemadmodum enim unum & eumdem Spiritum ſacri Prophetæ in ſeptem ſpiritus dividi dicunt; ita & ipſe unam & eamdem virtutem appellans, in quatuor eam virtutes dividi pronuntiat; ſancti quidem Spiritus nuſquam meminiſſe volens, ſed quæ a Prophetis dicta fuerant de Spiritu ſancto, ea per quamdam allegoriam aperte prædicans. Sic enim ſub finem Menonis ait: *Ex hac igitur ratiocinatione, o Meno, videtur nobis divina ſorte virtus eis evenire quibus evenit. Illud autem clare perſpiciemus, quomodo virtus hominibus eveniat, ſi prius hoc ipſum inſtituerimus per ſe quærere, quid ſit tandem ipſa virtus.* Videtis quomodo ſurſum adveniens donum, virtutem tantummodo appellet, ac illud etiam inquiſitione dignum eſſe cenſeat, utrum virtutem an aliud quidpiam deceat hoc donum appellari; veritus illud aperte Spiritum ſanctum appellare, ne Prophetarum doctrinam ſectari videretur.

33. Unde autem edoctus Plato tempus cum cœlo creatum eſſe cognovit? Sic enim ſcripſit: *Tempus ergo cum cœlo creatum eſt, ut ſimul creata ſimul diſſolvantur, ſi quando eorum eveniat diſſolutio.* An non hoc ex divina Moſis hiſtoria cognovit? Noverat enim temporis creationem ex diebus, menſibus & annis initium

συςασεως ειληφεν. ὡς ἐν της πρωτης ἡμερας της μετ᾽ ερανε γινομενης, ἀρχην τε παντος χρονε παρεσχηκυιας, (ἐτω γαρ Μωϋσης γεγραφεν· ἐν ἀρχῃ ἐποιησεν ὁ Θεος τον ερανον και την γην. ειτα παρ᾽ ἀυτα συναπτει λεγων, και ἐγινετο ἡμερα μια) ὡς ἀπο μερες ὁ Πλατων τον παντα σημαινων χρονον, την ἡμεραν ὀνομαζει χρονον, ἱνα μη δοξῃ ἡμερας μεμνημενος, ὡς παντῃ τοις Μωϋσεως ἑπομενος ῥητοις, παρ᾽ Αθηναιοις κατηγορειϑαι. ποϑεν δε και περι λυσεως ερανε φανταϑεις ἐτω γεγραφεν; ἐχι και τετο παρα των ἱερων προφητων μεμαϑηκως, και ἐτως ειρηϑαι παρ᾽ ἀυτων νομισας;

Εἰ δε και τον περι των ἀγαλματων τις ἐξεταζοι λογον, ποϑεν ὁρμωμενοι οἱ πρωτοι τες ϑεες ὑμων κατασκευασαντες, ἀνϑρωπων μορφας ἐχειν ἀυτες διεγνωσαν, ευρησει και τετο ἀπο της ϑειας ἱςοριας μεμαϑηκοτας. της γαρ Μωϋσεως ἱςοριας ἐκ προσωπε του Θεε λεγουσης, ποιησωμεν ἀνϑρωπον κατ᾽ εικονα ἡμετεραν και ὁμοιωσιν, ὡς ἐτως ειρηϑαι των ἀνϑρωπων κατα την μορφην ἐοικοτων τῳ Θεῳ, ἐτω κατασκευαζειν τες ϑεες ἀυτων ἠρξαντο, ἐκ τε ὁμοιε το ὁμοιον δημιεργειν οἰομενοι. τε χαριν μνημονευσαι τετων νυνι προηχϑην, ὠ ἀνδρες Ελληνες; ἱνα γνωτε ὁτι την ἀληϑη ϑεοσεβειαν ἐ δυνατον τετων μανϑανειν των μηδε ἐν οἱς ὑπο των ἐξωϑεν ἐϑαυμαϑησαν ἰδιον τι γραψαι δυνηϑεντων, ἀλλα δια τινος ἐκεινης ἀλληγοριας ὑπο Μωϋσεως και των λοιπων προφητων ἐν τοις ἑαυτων συγγραμμασιν ἀπηγγελκοτων.

Καιρος ἐν ἡκει νυν, πειϑεντας ὑμας, ὠ ἀνδρες Ελληνες ἀπο των ἐξωϑεν ἱςοριων, ὁτι πολλῳ πρεσβυτατος Μωϋσης και οἱ λοιποι προφηται γεγονασι παντων των παρ᾽ ὑμιν σοφων γεγενηϑαι νομιϑεντων, της παλαιας μεν ὑμας των προγονων ἀποςηναι πλανης, ἐντυχειν δε ταις ϑειαις των προφητων ἱςοριαις, και γνωναι παρ᾽ ἀυτων την ἀληϑη ϑεοσεβειαν, ἐ λογων ὑμιν ἀπαγγελλοντων τεχνας, ἐδε πιϑανως και πιςευτικως λεγοντων· τετο γαρ ἰδιον των την ἀληϑειαν κλεπτειν ἐϑελοντων· ἀλλα ἁπλως τοις

ἐπι-

conſtitutionis accepiſſe. Igitur cum primus ille ſimul cum cœlo conditus dies initium omnis temporis præſtiterit (ſic enim ſcripſit Moſes: *In principio fecit Deus cœlum & terram;* ac deinceps ita ſubjungit, *Et factus eſt dies unus*, tamquam ex parte totum tempus deſignans) Plato diem tempus appellat, ne ſi mentionem diei faceret, tamquam omnino Moſis verborum ſectator accuſandus videretur. Unde autem & de cœli diſſolutione informatus ita ſcripſit? Nonne & id quoque a ſacris prophetis edoctus, atque illos ita loquutos eſſe ratus?

34. Si quis & de ſtatuis rationem ineat, unde accepta anſa primi deorum veſtrorum fabricatores, humana illos forma præditos judicaverint; id quoque illos reperiet ex divina hiſtoria didiciſſe. Nam cum Moſis hiſtoria ex perſona Dei dicat: *Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram & ſimilitudinem;* quaſi dictum eſſet homines Deo forma ſimiles eſſe, ita deos ſuos effingere cœperunt, ſimile ex ſimili ſeſe exprimere arbitrati. Sed quam ob cauſam adductus ſum ut hæc commemorarem, o Græci? Ut intelligatis veram religionem ex iſtis diſci non poſſe, qui quibus rebus admirationem ſibi apud homines a noſtra religione alienos concitarunt, ne in iis quidem proprie quidquam ſcribere potuere, ſed per quamdam allegoriam, quæ ex Moſe & cæteris prophetis hauſerant, ea in ſuis ſcriptis prædicarunt.

35. Jam igitur tempus eſt, o Græci, ut ex hiſtoriis externis perſuaſi Moſem & cæteros prophetas multo iis omnibus, qui ſapientes apud vos habiti ſunt, antiquiores eſſe, ab antiquo majorum errore diſcedatis, ac divinas prophetarum legatis hiſtorias, veramque ex ejuſmodi ſcriptoribus religionem diſcatis, qui non verborum vobis artem promittunt, nec artificioſe ad perſuadendum loquuntur (id enim proprium eſt eorum qui veritatem furari volunt) ſed verba &

ἐπιτυχεσιν ὀνομασι τε ϰαι ῥημασι χρωμενων, ταυθ᾽ ὑμιν ἀπαγγελλοντων, ἁ το ἁγιον ἐπ᾽ αὐτες ϰατελθον πνευμα, τες την ἀληθη θεοσεβειαν μανθανειν βελομενες δι᾽ αὐτων διδασκειν προηρηται. πασαν ἐν αἰδω, ϰαι παλαιαν ἀνθρωπων πλανην, ϰαι τον των ὀγκων φαντασιωδη παρωσαμενοι ψοφον, δι᾽ ὁ ϰαι την πασαν ἀπολαυσιν ἐχειν οἴεσθε, ἐχεσθε των ὑμιν συμφεροντων. ἐδεν γαρ ἐςαι παρ᾽ ὑμων ἐδε περι τες προγονες ὑμων πλημμελες, εἰ εἰς την ἐναντιαν τρεπεσθαι νυνι της ἐξ ἐκεινων βελεσθε πλανης, ὡς εἰκος ἐν ᾅδε νυνι ἐκπροθεσμον μετανοιαν μετανοουντας ὀδυρεσθαι· οἷς εἰ δυνατον ἦν ἐκειθεν δηλεν ὑμιν τα μετα τελευτην τεδε του βιε συμβεβηκοτα αὐτοις, ἐγνωτε ἂν ὅσων ὑμας ἀπαλλαξαι ϰαϰων προειλοντο. νυνι δε ἐπειδη μη δυνατον ἐν τῳ παροντι μητε παρ᾽ ἐκεινων ὑμας μανθανειν, μητε μην παρα των ἐνταυθα την ψευδωνυμον ταυτην φιλοσοφιαν φιλοσοφειν ἐπαγγελλομενων, ἀκολεθον ὑμιν ἐςαι λοιπον την των προγονων ὑμων ἀπωσαμενες πλανην, ἐντυγχανων ταις των ἱερων ἀνδρων προφητειαις, μη δοκιμοτητα φρασεως παρ᾽ αὐτων αἰτεντας (ἐ γαρ ἐν λογοις, ἀλλ᾽ ἐν ἐργοις τα της ἡμετερας θεοσεβειας πραγματα) ϰαι μαθειν παρ᾽ αὐτων τα αἰτια ὑμιν της αἰωνιε ζωης ἐσομενα. οἱ γαρ ματην το της φιλοσοφιας ἐπηρεαζοντες ὀνομα, ἐδεν εἰδοτης ἐλεγχονται, ὡς ϰαι αὐτοι ὁμολογειν ϰαι ἀκοντες ἀναγκαζονται, δι᾽ ὧν ἐ προς αλληλες ςασιαζεσι μονον, ἀλλα ϰαι τας ἑαυτων ἄλλοτε ἄλλως ἐκτιθενται δοξας.

Εἰ δε ἡ τἀληθες εὑρεσις ὁρος τις λεγεται παρ᾽ αὐτοις φιλοσοφιας, πως οἱ της ἀληθες μη τυγχανοντες γνωσεως του της φιλοσοφιας ὀνοματος εἰσιν ἀξιοι; εἰ γαρ οἱ των παρ᾽ ὑμιν σοφων σοφωτατος Σωκρατης ᾧ ϰαι το χρηςηριον ὑμων, ὡς αὐτοι φατε, μαρτυρει λεγων,

Ανδρων ἁπαντων Σωκρατης σοφωτατος,

ὁμολογει μηδεν εἰδεναι, πως οἱ μετ᾽ αὐτον ϰαι τα ἐν ἐρανοις ἐπηγγελλοντο εἰδεναι; Σωκρατης γαρ ἑαυτον δια τετ᾽ εἰρησθαι ἐφη, ὁτι των λοιπων ἀνθρωπων ἁ μη ἰσασι προσποιεμενων εἰδεναι, ἀυτος ἐκ ἀκνει μηδεν ὁμολογειν εἰδεναι.

nomina ſimpliciter, ut ſe offerunt, uſurpant, ac ea vobis nuntiant, quæ delapſus in eos Spiritus ſanctus, his qui veram religionem ediſcere cupiunt, per eos tradere voluit. Malum igitur omnem pudorem abjicientes ac veterem hominum errorem, & inanem oſtentationis ſtrepitum, in quo etiam omnem beate vivendi rationem poſitam ducitis; ea ſectamini quæ vobis utilia ſint. Nihil enim in majores veſtros peccabitis, ſi nunc in contrariam eorum errori partem ferri velitis; quos quidem veriſimile eſt nunc in inferno ſera pœnitentia ductos lugere, ac ſi fieri poſſet, ut inde vobis nuntiarent, quæ ſibi poſt hujus vitæ finem evenerunt, cognoſceretis profecto quantis vos malis liberatos velint. Sed in præſentia nec ab illis ediſcere poſſitis, nec ab iis, qui falſo appellatam philoſophiam profitentur; reliquum deinceps vobis erit, ut majorum veſtrorum errorem abjicientes, vaticiniis ſacrorum virorum operam detis & ab eis non ſermonis elegantiam petatis (neque enim in verbis ſed in operibus noſtra religio poſita) ſed ea ediſcatis quæ vobis æternam vitam allatura ſint. Nam qui nomen philoſophiæ nequidquam dedecorant, ii nihil ſcire arguuntur, quemadmodum & ipſi confiteri coguntur vel inviti, dum non ſolum inter ſe litigant, ſed etiam ſuas ipſi opiniones aliter alias exponunt.

36. Quod ſi veritatis inventio finis quidam apud eos philoſophiæ dicitur, quomodo qui veritatis cognitionem conſequuti non ſunt, philoſophiæ nomine digni ſint? Nam ſi veſtrorum ſapientum ſapientiſſimus Socrates, cui veſtrum etiam oraculum, ut ipſi narratis, hoc teſtimonium dedit,

Omnium hominum Socrates ſapientiſſimus.

Si hic, inquam, nihil ſe ſcire confitetur; quomodo qui poſt eum orti ſunt, etiam cœleſtia ſibi nota eſſe profitentur? Socrates enim propterea ſapientem ſe eſſe dictum ait, quod cum cæteri homines ſimulent

ναι. ἐφη γαρ οὑτως, ἐοικα γ᾽ οὐν αὐτῳ τουτῳ σμικρῳ σοφωτατος εἰναι, ὁτι ἁ μη οἰδα, οὐδε οἰομαι εἰδεναι. μηδεις δε οἰεσθω εἰρωνευομενον ἀγνοιαν προσποιεισθαι Σωκρατην, ἐπειδη πολλακις ἐν τοις διαλογοις εἰωθε τουτο ποιειν. ἡ γαρ τελευταια ῥησις της ἀπολογιας ἡν ἐπι το δεσμωτηριον ἀπιων ἐφη, δηλοι μετα σπουδης αὐτον και ἀληθειας την ἀγνοιαν ὁμολογειν. ἐφη γαρ οὑτως, ἀλλα γαρ ἠδη ὡρα ἀπιεναι, ἐμοι μεν τεθνηξομενῳ, ὑμιν δ᾽ βιωσομενοις. ὁποτεροι δε ἡμων ἐπι το ἀμεινον πραγμα ἐρχονται, ἀδηλον παντι πλην ἠ τῳ Θεῳ. ἀλλα Σωκρατης μεν ταυτην ὑςατην ἐν τῳ Αρειῳ παγῳ φωνην ἀφεις, ἐπι το δεσμωτηριον ὡρμησε, τῳ Θεῳ μονῳ την των παρ᾽ ἡμιν ἀδηλων πραγματων ἀναφερων γνωσιν. οἱ δε μετ᾽ αὐτον, μηδε τα ἐπι γης γνωναι δυναμενοι, τα ἐν οὐρανῳ ὡς ἑωρακοτες εἰδεναι ἐπαγγελλονται. ὁ γουν Αριςοτελης, ὡς ἀκριβεςερον Πλατωνος τα ἐν οὐρανοις ἑωρακως, οὐχ ὡσπερ ὁ Πλατων ἐν τῃ πυρωδει οὐσιᾳ τον Θεον εἰναι λεγει, οὑτω και αὐτος ἐφη, ἀλλ᾽ ἐν τῳ αἰθεριωδει πεμπτῳ ςοιχειῳ εἰναι αὐτον ἀπεφηνατο. και περι τουτων πιςευεσθαι ἑαυτον δια δοκιμοτητα φρασεως ἀξιων, οὐδε την του Ευριπου φυσιν του ὀντος ἐν Χαλκιδι γνωναι δυνηθεις, δια πολλην ἀδοξιαν και αἰσχυνην λυπηθεις, μετεςη του βιου. μηδεις οὐν των εὐφρονουντων προτεραν ἡγεισθω της ἑαυτου σωτηριας την τουτων εὐγλωττιαν, ἀλλα κατα την παλαιαν ἐκεινην ἱςοριαν, κηρῳ τα ὠτα φραξαμενος, την ἐκ των σειρηνων αὐτων ἐνοχλουσαν φευγετω βλαβην. οἱ γαρ προειρημενοι ἀνδρες, ὡσπερ τι δελεαρ την εὐγλωττιαν προϊσχομενοι, πολλους ἀπαγειν της ὀρθης θεοσεβειας προῃρηνται, μιμουμενοι τον την πολυθεοτητα τους πρωτους ανθρωπους διδαξαι τολμησαντα. οἱς μη πειθεσθαι ὑμας ἀξιω, ἐντυγχανειν δε ταις των ἱερων ἀνδρων προφητειαις. εἰ δε τις ὀκνος ἠ παλαια των προγονων ὑμων δεισιδαιμονια τεως ἐντυγχανειν ὑμας ταις των ἁγιων ἀνδρων προφητειαις κωλυει, δι᾽ ὡν δυνατον μανθανειν ὑμας ἑνα και μονον εἰναι Θεον, ὁ πρωτον ἐςι της ἀληθους θεοσεβειας γνωρισμα, τῳ γουν προτερον ὑμας την πολυθεοτητα διδαξαντι, ὑςερον δε

λυσι-

ſcire quæ neſciant, ipſe non pigretur nihil ſe ſcire
ıfiteri. Ita enim dicebat: *Videar igitur hac re pe-
igua eſſe ſapientiſſimus, quod quæ neſciam non me exiſti-
n ſcire.* Nemo autem exiſtimet Socratem ironia
ıdam ignorationem præ ſe ferre, eo quod ita ſe
ere in colloquiis ſoleat. Extrema enim verba de-
ſionis, quam in carcerem abiens pronuntiavit,
umento ſunt, ſerio illum & vere ignorationem eſſe
nfeſſum. Sic enim loquitur: *ſed jam tempus eſt ut
amus, ego quidem moriturus, vos autem victuri: utri
em ad meliora proficiſcantur, nemini notum niſi Deo.*
crates hac ultima voce in Areopago emiſſa in car-
rem abiit, ſoli Deo rerum nobis ignotarum cogni-
nem tribuens. Qui autem poſt eum exorti ſunt,
m ne terrena quidem cognitione aſſequi potuiſſent,
leſtia ſibi explorata eſſe profeſſi ſunt, tamquam ea
ulis ſuis vidiſſent. Sic Ariſtoteles quaſi accuratius,
am Plato, cœleſtia vidiſſet, non ut iſte in ignea
ſtantia (ita enim Platoni viſum) ſed in quinto
hereo elemento Deum eſſe pronuntiavit. Et qui
em ſibi his de rebus ob ſpectatum & elegans dicendi
nus haberi poſtulat, idem cum Euripi Chalcidici
turam inveſtigare non poſſet, collecto ex dedecore
ignominia dolore perculſus vitam reliquit. Nemo
tur ex his qui ſapiunt ſalutem ſuam horum hominum
quentiæ poſthabeat; ſed aures ſuas ſecundum ve-
em hiſtoriam cera obturans, perniciem ex his ſire-
us ſuaviter inſectantem fugiat. Prædicti enim
iptores, dum ſermonis ſuavitatem veluti quamdam
am prætendunt, multos a vera religione abducere
nantur, imitantes eum qui multitudinem deorum
mos homines docere auſus eſt. His auctor vobis
n ne obſequamini, ſed potius ſanctorum hominum
ticiniis operam detis. Sin autem pigritia aut anti-
a majorum ſuperſtitio ſanctorum virorum vaticinia
ere prohibet, ex quibus diſcere poteſtis unum ac

πνευμα ἁγιον, ἀλλ᾽ ἀρετην ὀνομαζειν αὐτο ἠξιου. οὑτω γαρ προς τον Μενωνα ἐν τῳ περι ἀναμνησεως λογῳ, πολλα προτερον περι της ἀρετης ζητησας, ποτερον ποτε διδακτον ἡ ἀρετη, ἢ οὐ διδακτον, ἀλλ᾽ ἀσκητον· ἢ οὔτε ἀσκητον, οὔτε μαθητον, ἀλλα φυσει παραγινομενον τοις ἀνθρωποις, ἢ ἀλλῳ τινι τροπῳ, αὐταις λεξεσιν οὑτως ἀποφαινεται λεγων· εἰ δε νυν ἡμεις ἐν παντι τῳ λογῳ τουτῳ καλως ἐζητησαμεν τε και ἐλεγομεν, ἀρετη ἂν εἰη οὔτε φυσει, οὔτε διδακτον, ἀλλα θειᾳ μοιρᾳ παραγινομενη ἀνευ νου, οἷς ἂν παραγινηται. ταυτα, οἶμαι, σαφως παρα των προφητων περι του ἁγιου πνευματος μεμαθηκως Πλατων, εἰς το της ἀρετης ὀνομα μεταφερων φαινεται. ὁμοιως γαρ ὥσπερ οἱ ἱεροι προφηται το ἐν και το πνευμα εἰς ἑπτα πνευματα μεριζεσθαι φασιν, οὑτω και αὐτος μιαν και την αὐτην ὀνομαζων ἀρετην, ταυτην εἰς τεσσαρας ἀρετας μεριζεσθαι λεγει· του μεν ἁγιου πνευματος οὐδαμως μνημονευειν ἐθελων, δια δε τινος ἀλληγοριας τα ὑπο των προφητων περι του ἁγιου πνευματος εἰρημενα ἀπαγγελλων σαφως. οὑτω γαρ προς τῳ τελει του λογου προς τον Μενωνα ἐφη· ἐκ μεν τοινυν τουτου του λογισμου, ὦ Μενων, θειᾳ μοιρᾳ φαινεται ἡμιν παραγινομενη ἡ ἀρετη, οἷς ἂν παραγινηται. το δε σαφες παρ᾽ αὐτου εἰσομεθα τουτο, ὁποιῳ τινι τροπῳ τοις ἀνθρωποις παραγινεται ἡ ἀρετη, ὅταν προτερον ἐπιχειρησωμεν αὐτο κατ᾽ αὐτο ζητειν, τι ποτε ἐστιν ἀρετη. ὁρατε ὅπως την ἀνωθεν κατιουσαν δωρεαν, ἀρετην μονον ὀνομαζει· ἐτι δε ζητησεως ἀξιον εἶναι νομιζει, ποτερον ποτε ἀρετην, ἢ ἑτερον τι αὐτο ὀνομαζεσθαι προσηκει, δεδιως αὐτο φανερως ἁγιον ὀνομαζειν πνευμα, ἵνα μη δοξῃ τῃ των προφητων ἑπεσθαι διδασκαλιᾳ.

Ποθεν δε μαθων ὁ Πλατων, τον χρονον μετ᾽ οὐρανου γεγενησθαι ἐγνω; οὑτω γαρ γεγραφε· χρονος δ᾽ οὖν μετ᾽ οὐρανου γεγονεν· ἱνα ἁμα γενομενοι, ἁμα και λυθωσιν, ἄν ποτε λυσις αὐτων γιγνηται. οὐχι δε τουτο ἀπο της θειας Μωϋσεως ἱστοριας μεμαθηκως; ἐγνω γαρ ὅτι ἡ του χρονου γενεσις ἐκ τε ἡμερων και μηνων και ἐνιαυτων την ἀρχην της

συστα-

ꞏiritum ſanctum, ſed virtutem appellandum eſſe
ꞏnſuit. In illo enim de Reminiſcentia cum Menone
alogo, poſtquam multa quæſivit de virtute, utrum
ꞏceri poſſit, an non doctrina, ſed uſu & exercita-
one comparetur, vel utrum nec doctrina nec uſu,
d natura hominibus eveniat, vel alio quodam mo-
ꞏ; tandem totidem verbis ſic pronuntiat: *Nunc au-
m ſi in hoc omni ſermone recte quæſivimus & diſſeruimus;
ꞏrtus profecto nec natura nec doctrina, ſed divina ſorte
ꞏminibus evenit ſine ſcientia, iis quibus evenit.* Hæc
ea quidem ſententia, cum clare a Prophetis de Spi-
tu ſancto didiciſſet Plato, in virtutis nomen videtur
anſtuliſſe. Quemadmodum enim unum & eumdem
ꞏiritum ſacri Prophetæ in ſeptem ſpiritus dividi di-
ꞏnt; ita & ipſe unam & eamdem virtutem appellans,
ꞏquatuor eam virtutes dividi pronuntiat; ſancti qui-
ꞏm Spiritus nuſquam meminiſſe volens, ſed quæ a
rophetis dicta fuerant de Spiritu ſancto, ea per
ꞏamdam allegoriam aperte prædicans. Sic enim ſub
nem Menonis ait: *Ex hac igitur ratiocinatione, o Me-
ꞏ, videtur nobis divina ſorte virtus eis evenire quibus
ꞏenit. Illud autem clare perſpiciemus, quomodo virtus
ꞏminibus eveniat, ſi prius hoc ipſum inſtituerimus per ſe
ꞏerere, quid ſit tandem ipſa virtus.* Videtis quomodo
ꞏrſum adveniens donum, virtutem tantummodo ap-
ꞏellet, ac illud etiam inquiſitione dignum eſſe cen-
ꞏat, utrum virtutem an aliud quidpiam deceat hoc
onum appellari; veritus illud aperte Spiritum ſan-
ꞏum appellare, ne Prophetarum doctrinam ſectari
ideretur.

33. Unde autem edoctus Plato tempus cum cœlo
ꞏeatum eſſe cognovit? Sic enim ſcripſit: *Tempus
ꞏgo cum cœlo creatum eſt, ut ſimul creata ſimul diſſolvan-
ꞏr, ſi quando eorum eveniat diſſolutio.* An non hoc ex
ꞏvina Moſis hiſtoria cognovit? Noverat enim tem-
ꞏoris creationem ex diebus, menſibus & annis initium

συςασιως εἰληφεν. ὡς ἐν της πρωτης ἡμερας της μετ' ἐρα νε γενομενης, ἀρχην τε παντος χρονε παρεσχηκυιας (ἐτω γαρ Μωϋσης γεγραφεν· ἐν ἀρχη ἐποιησεν ὁ Θεος τον ἐρανον και την γην. εἰτα παρ' αὐτα συναπτει λεγων, και ἐγινετο ἡμερα μια) ὡς ἀπο μερες ὁ Πλατων τον παντι σημαινων χρονον, την ἡμεραν ὀνομαζει χρονον, ἱνα μη δοξη ἡμερας μεμνημενος, ὡς παντη τοις Μωϋσεως ἑπομενος ῥητοις, παρ' Αθηναιοις κατηγορεισθαι. ποθεν δὲ και περι λυσεως ἐρανε φαντασθεις ἐτω γεγραφεν; ἐχι και τετο παρα των ἱερων προφητων μεμαθηκως, και ἐτως εἰρησθαι παρ' αὐτων νομισας;

Εἰ δὲ και τον περι των ἀγαλματων τις ἐξεταζοι λογον, ποθεν ὁρμωμενοι οἱ πρωτοι τες θεες ὑμων κατασκευασαντες, ἀνθρωπων μορφας ἐχειν αὐτες διεγνωσαν, ἑυρησει και τετο ἀπο της θειας ἱςοριας μεμαθηκοτας. της γαρ Μωϋσεως ἱςοριας ἐκ προσωπε του Θεε λεγουσης, ποιησωμεν ἀνθρωπον κατ' εἰκονα ἡμετεραν και ὁμοιωσιν, ὡς ἐτως εἰρησθαι των ἀνθρωπων κατα την μορφην ἐοικοτων τῳ Θεῳ, ἐτω κατασκευαζειν τες θεες αὐτων ἠρξαντο, ἐκ τε ὁμοιε το ὁμοιον δημιεργειν οἰομενοι. τε χαριν μνημονευσαι τετων νυνι προηχθην, ὠ ἀνδρες Ελληνες; ἱνα γνωτε ὁτι την ἀληθη θεοσεβειαν ἐ δυνατον τετων μανθανειν των μηδὲ ἐν οἱς ὑπο των ἐξωθεν ἐθαυμασθησαν ἰδιον τι γραψαι δυνηθεντων, ἀλλα δια τινος ἐκεινης ἀλληγοριας ὑπο Μωϋσεως και των λοιπων προφητων ἐν τοις ἑαυτων συγγραμμασιν ἀπηγγελκοτων.

Καιρος ἐν ἡκει νυν, πεισθεντας ὑμας, ὠ ἀνδρες Ελληνες ἀπο των ἐξωθεν ἱςοριων, ὁτι πολλῳ πρεσβυτατος Μωϋσης και οἱ λοιποι προφηται γεγονασι παντων των παρ' ὑμιν σοφων γεγενησθαι νομισθεντων, της παλαιας μεν ὑμας των προγονων ἀποςηναι πλανης, ἐντυχειν δὲ ταις θειαις των προφητων ἱςοριαις, και γνωναι παρ' αὐτων την ἀληθη θεοσεβειαν, ἐ λογων ὑμιν ἀπαγγελλοντων τεχνας, ἐδὲ πιθανως και πιςευτικως λεγοντων· τετο γαρ ἰδιον των την ἀληθειαν κλεπτειν ἐθελοντων· ἀλλα ἁπλως τοις

ἐπι-

onſtitutionis accepiſſe. Igitur cum primus ille ſimul um cœlo conditus dies initium omnis temporis præ-iterit (ſic enim ſcripſit Moſes: *In principio fecit Deus elum & terram;* ac deinceps ita ſubjungit, *Et factus t dies unus*, tamquam ex parte totum tempus deſi-nans) Plato diem tempus appellat, ne ſi mentionem iei faceret, tamquam omnino Moſis verborum ſecta-or accuſandus videretur. Unde autem & de cœli iſſolutione informatus ita ſcripſit? Nonne & id quo-ue a ſacris prophetis edoctus, atque illos ita loquu-os eſſe ratus?

34. Si quis & de ſtatuis rationem ineat, unde ac-epta anſa primi deorum veſtrorum fabricatores, hu-iana illos forma præditos judicaverint; id quoque los reperiet ex divina hiſtoria didiciſſe. Nam cum Ioſis hiſtoria ex perſona Dei dicat: *Faciamus homi-em ſecundum imaginem noſtram & ſimilitudinem;* quaſi ictum eſſet homines Deo forma ſimiles eſſe, ita deos os effingere cœperunt, ſimile ex ſimili ſeſe expri-iere arbitrati. Sed quam ob cauſam adductus ſum t hæc commemorarem, o Græci? Ut intelligatis eram religionem ex iſtis diſci non poſſe, qui quibus ebus admirationem ſibi apud homines a noſtra reli-ione alienos concitarunt, ne in iis quidem proprie uidquam ſcribere potuere, ſed per quamdam alle-oriam, quæ ex Moſe & cæteris prophetis hauſerant, a in ſuis ſcriptis prædicarunt.

35. Jam igitur tempus eſt, o Græci, ut ex hiſto-iis externis perſuaſi Moſem & cæteros prophetas iulto iis omnibus, qui ſapientes apud vos habiti ſunt, ntiquiores eſſe, ab antiquo majorum errore diſceda-is, ac divinas prophetarum legatis hiſtorias, veram-ue ex ejuſmodi ſcriptoribus religionem diſcatis, qui on verborum vobis artem promittunt, nec artifi-ioſe ad perſuadendum loquuntur (id enim proprium ſt eorum qui veritatem furari volunt) ſed verba &

ἐπιτυχϐσιν ὀνομασι τε ται ῥημασι χρωμενων, ταυθ᾽ ὑμιν ἀπαγγελλοντων, ἁ το ἁγιον ἐπ᾽ ἀυτϐς κατελθον πνευμα, τϐς την ἀληθη θεοσεβειαν μανθανειν βϐλομενϐς δὶ ἀυτων διδασκειν προῄρηται. πασαν ϐν αἰδω, και παλαιαν ἀνθρωπων πλανην, και τον των ὀγκων φαντασιωδη παρωσαμενοι ψοφον, δὶ ϐ και την πασαν ἀπολαυσιν ἐχειν οἰεσθε, ἐχεσθε των ὑμιν συμφεροντων. ϐδεν γαρ ἐςαι παρ ὑμων ϐδε περι τϐς προγονϐς ὑμων πλημμελες, εἰ εἰς την ἐναντιαν τρεπεσθαι νυνι της ἐξ ἐκεινων βϐλεσθε πλανης, ϐς εἰκος ἐν ἀδϐ νυνι ἐκπροθεσμον μετανοιαν μετανοουντας ὀδυρεσθαι· οἱς εἰ δυνατον ἠν ἐκειθεν δηλϐν ὑμιν τα μετα τελευτην τϐδε του βιϐ συμβεβηκοτα ἀυτοις, ἐγνωτε ἀν ὁσων ὑμας ἀπαλλαξαι κακων προειλοντο. νυνι δε ἐπειδη μη δυνατον ἐν τῳ παροντι μητε παρ ἐκεινων ὑμας μανθανειν, μητε μην παρα των ἐνταυθα την ψευδωνυμον ταυτην φιλοσοφιαν φιλοσοφειν ἐπαγγελλομενων, ἀκολϐθον ὑμιν ἐςαι λοιπον την των προγονων ὑμων ἀπωσαμενϐς πλανην, ἐντυγχανων ταις των ἱερων ἀνδρων προφητειαις, μη δοκιμοτητα φρασεως παρ ἀυτων ἀιτϐντας (ϐ γαρ ἐν λογοις, ἀλλ᾽ ἐν ἐργοις τα της ἡμετερας θεοσεβειας πραγματα) και μαθειν παρ ἀυτων τα αἰτια ὑμιν της αἰωνιϐ ζωης ἐσομενα. οἱ γαρ ματην το της φιλοσοφιας ἐπηρεαζοντες ὀνομα, ϐδεν εἰδοτης ἐλεγχονται, ὡς και ἀυτοι ὁμολογειν και ἀκοντες ἀναγκαζονται, δὶ ὡν ϐ προς ἀλληλϐς ςασιαζϐσι μονον, ἀλλα και τας ἑαυτων ἀλλοτε ἀλλως ἐκτιθενται δοξας.

Εἰ δε ἡ τἀληθϐς εὑρεσις ὁρος τις λεγεται παρ ἀυτοις φιλοσοφιας, πως οἱ της ἀληθϐς μη τυγχανοντες γνωσεως του της φιλοσοφιας ὀνοματος εἰσιν ἀξιοι; εἰ γαρ οἱ των παρ ὑμιν σοφων σοφωτατος Σωκρατης ᾧ και το χρηςηριον ὑμων, ὡς ἀυτοι φατε, μαρτυρει λεγων,

Ανδρων ἁπαντων Σωκρατης σοφωτατος,

ὁμολογει μηδεν εἰδεναι, πως οἱ μετ᾽ ἀυτον και τα ἐν ϐρανοις ἐπηγγελλοντο εἰδεναι; Σωκρατης γαρ ἑαυτον δια τϐτ᾽ εἰρησθαι ἐφη, ὁτι των λοιπων ἀνθρωπων ἁ μη ἰσασι προσποιϐμενων εἰδεναι, ἀυτος ϐκ ἀκνει μηδεν ὁμολογειν εἰδεναι.

nomina ſimpliciter, ut ſe offerunt, uſurpant, ac ea vobis nuntiant, quæ delapſus in eos Spiritus ſanctus, his qui veram religionem ediſcere cupiunt, per eos tradere voluit. Malum igitur omnem pudorem abjicientes ac veterem hominum errorem, & inanem oſtentationis ſtrepitum, in quo etiam omnem beate vivendi rationem poſitam ducitis; ea ſectamini quæ vobis utilia ſint. Nihil enim in majores veſtros peccabitis, ſi nunc in contrariam eorum errori partem ferri velitis; quos quidem veriſimile eſt nunc in inferno ſera pœnitentia ductos lugere, ac ſi fieri poſſet, ut inde vobis nuntiarent, quæ ſibi poſt hujus vitæ finem evenerunt, cognoſceretis profecto quantis vos malis liberatos velint. Sed in præſentia nec ab illis ediſcere poſſitis, nec ab iis, qui falſo appellatam philoſophiam profitentur; reliquum deinceps vobis erit, ut majorum veſtrorum errorem abjicientes, vaticiniis ſacrorum virorum operam detis & ab eis non ſermonis elegantiam petatis (neque enim in verbis ſed in operibus noſtra religio poſita) ſed ea ediſcatis quæ vobis æternam vitam allatura ſint. Nam qui nomen philoſophiæ nequidquam dedecorant, ii nihil ſcire arguuntur, quemadmodum & ipſi confiteri coguntur vel inviti, dum non ſolum inter ſe litigant, ſed etiam ſuas ipſi opiniones aliter alias exponunt.

36. Quod ſi veritatis inventio finis quidam apud eos philoſophiæ dicitur, quomodo qui veritatis cognitionem conſequuti non ſunt, philoſophiæ nomine digni ſint? Nam ſi veſtrorum ſapientum ſapientiſſimus Socrates, cui veſtrum etiam oraculum, ut ipſi narratis, hoc teſtimonium dedit,

Omnium hominum Socrates ſapientiſſimus.

Si hic, inquam, nihil ſe ſcire confitetur; quomodo qui poſt eum orti ſunt, etiam cœleſtia ſibi nota eſſe profitentur? Socrates enim propterea ſapientem ſe eſſe dictum ait, quod cum cæteri homines ſimulent

ναι. ἔφη γαρ ὕτως, ἔοικα γ' ὖν αὐτῳ τυτῳ σμικρῳ σοφώτατος εἶναι, ὅτι ἃ μη οἶδα, ὐδ' οἴομαι εἰδ'ἐναι. μηδ'εὶς δ'ὲ οἰέσθω εἰρωνευομενον ἀγνοιαν προσποιεῖσθαι Σωκρατην, ἐπειδ'η πολλακις ἐν τοις δ'ιαλογοις εἰωθε τυτο ποιειν. ἡ γαρ τελευταια ῥησις της ἀπολογιας ἣν ἐπι το δ'εσμωτηριον ἀπιων ἔφη, δ'ηλοι μετα σπυδ'ης αὐτον και ἀληθειας την ἀγνοιαν ὁμολογειν. ἔφη γαρ ὕτως, ἀλλα γαρ ἠδ'η ὥρα ἀπιεναι, ἐμοι μεν τεθνηξομενῳ, ὑμιν ὖ βιωσομενοις. ὁποτεροι δ'ὲ ἡμων ἐπι το ἀμεινον πραγμα ἔρχονται, ἀδ'ηλον παντι πλην ἢ τῳ Θεῳ. ἀλλα Σωκρατης μεν ταυτην ὑςατην ἐν τῳ Αρειῳ παγῳ φωνην ἀφεις, ἐπι το δ'εσμωτηριον ὥρμησε, τῳ Θεῳ μονῳ την των παρ' ἡμιν ἀδ'ηλων πραγματων ἀναφερων γνωσιν. οἱ δ'ὲ μετ' αὐτον, μηδ'ὲ τα ἐπι γης γνωναι δ'υναμενοι, τα ἐν ὐρανῳ ὡς ἑωρακοτες εἰδ'εναι ἐπαγγελλονται. ὁ γουν Αριςοτελης, ὡς ἀκριβεςερον Πλατωνος τα ἐν ὐρανοις ἑωρακως, ὀυχ ὥσπερ ὁ Πλατων ἐν τῃ πυρωδ'ει ὐσιᾳ τον Θεον εἶναι λεγει, ὕτω και αὐτος ἔφη, ἀλλ' ἐν τῳ αἰθεριωδ'ει πεμπτῳ ςοιχειῳ εἶναι αὐτον ἀπεφηνατο. και περι τυτων πιςευεσθαι ἑαυτον δ'ια δ'οκιμοτητα φρασεως ἀξιων, ὐδ'ὲ την τυ Ευριπυ φυσιν τυ ὄντος ἐν Χαλκιδ'ι γνωναι δ'υνηθεις, δ'ια πολλην ἀδ'οξιαν και αἰσχυνην λυπηθεις, μετεςη τυ βιυ. μηδ'εὶς ὖν των εὐφρονυντων προτεραν ἡγεισθω της ἑαυτυ σωτηριας την τυτων εὐγλωττιαν, ἀλλα κατα την παλαιαν ἐκεινην ἱςοριαν, κηρῳ τα ὦτα φραξαμενος, την ἐκ των σειρηνων αὐτων ἐνοχλυσαν φευγετω βλαβην. οἱ γαρ προειρημενοι ἀνδ'ρες, ὥσπερ τι δ'ελεαρ την εὐγλωττιαν προϊσχομενοι, πολλυς ἀπαγειν της ὀρθης θεοσεβειας προῃρηνται, μιμυμενοι τον την πολυθεοτητα τυς πρωτυς ανθρωπυς δ'ιδ'αξαι τολμησαντα. οἷς μη πειθεσθαι ὑμας ἀξιω, ἐντυγχανειν δ'ὲ ταις των ἱερων ἀνδ'ρων προφητειαις. εἰ δ'ὲ τις ὄκνος, ἢ παλαια των προγονων ὑμων δ'εισιδ'αιμονια τεως ἐντυγχανειν ὑμας ταις των ἁγιων ἀνδ'ρων προφητειαις κωλυει, δι' ὧν δ'υνατον μανθανειν ὑμας ἕνα και μονον εἶναι Θεον, ὃ πρωτον ἐςι της ἀληθυς θεοσεβειας γνωρισμα, τῳ γουν προτερον ὑμας την πυλυθεοτητα δ'ιδ'αξαντι, ὕςερον δ'ὲ

λυσι-

ſcire quæ neſciant, ipſe non pigretur nihil ſe ſcire
nfiteri. Ita enim dicebat: *Videar igitur hac re pe-
igua eſſe ſapientiſſimus, quod quæ neſciam non me exiſti-
n ſcire.* Nemo autem exiſtimet Socratem ironia
adam ignorationem præ ſe ferre, eo quod ita ſe
ere in colloquiis ſoleat. Extrema enim verba de-
nſionis, quam in carcerem abiens pronuntiavit,
gumento ſunt, ſerio illum & vere ignorationem eſſe
nfeſſum. Sic enim loquitur: *ſed jam tempus eſt ut
amus, ego quidem moriturus, vos autem victuri: utri
tem ad meliora proficiſcantur, nemini notum niſi Deo.*
crates hac ultima voce in Areopago emiſſa in car-
rem abiit, ſoli Deo rerum nobis ignotarum cogni-
nem tribuens. Qui autem poſt eum exorti ſunt,
m ne terrena quidem cognitione aſſequi potuiſſent,
leſtia ſibi explorata eſſe profeſſi ſunt, tamquam ea
ulis ſuis vidiſſent. Sic Ariſtoteles quaſi accuratius,
am Plato, cœleſtia vidiſſet, non ut iſte in ignea
bſtantia (ita enim Platoni viſum) ſed in quinto
hereo elemento Deum eſſe pronuntiavit. Et qui
lem ſibi his de rebus ob ſpectatum & elegans dicendi
nus haberi poſtulat, idem cum Euripi Chalcidici
turam inveſtigare non poſſet, collecto ex dedecore
ignominia dolore perculſus vitam reliquit. Nemo
tur ex his qui ſapiunt ſalutem ſuam horum hominum
oquentiæ poſthabeat; ſed aures ſuas ſecundum ve-
rem hiſtoriam cera obturans, perniciem ex his ſire-
bus ſuaviter inſectantem fugiat. Prædicti enim
iptores, dum ſermonis ſuavitatem veluti quamdam
cam prætendunt, multos a vera religione abducere
nantur, imitantes eum qui multitudinem deorum
imos homines docere auſus eſt. His auctor vobis
m ne obſequamini, ſed potius ſanctorum hominum
ticiniis operam detis. Sin autem pigritia aut anti-
a majorum ſuperſtitio ſanctorum virorum vaticinia
gere prohibet, ex quibus diſcere poteſtis unum ac

λυσιτελη και ἀναγκαιαν παλινῳδιαν ᾀσαι προελομενοι πειϑητε Ορφει, ταυτ' εἰρηκοτι ἁ μικρῳ προσϑεν γεγραφα· και τοις λοιποις, και τοις τα ἀυτα περι ἑνος Θεου γεγραφοσι πειϑητε. Θειας γαρ ὑπερ ὑμων προνοιας ἐργον γεγονε, το και ἀκοντας τȣτȣς μαρτυρειν τα ὑπο των προφητων περι ἑνος Θεου εἰρημενα ἀληϑη εἶναι, ἱνα παρα παντων ὁ της πολυϑεοτητος ἀϑετȣμενος λογος, ἀφορμην παρεχῃ της ἀληϑους γνωσεως.

Εςαι δε ὑμιν ῥαδιως την ὀρϑην ϑεοσεβειαν ἐκ μερȣς παρα της παλαιας Σιβυλλης ἐκ τινος δυνατης ἐπιπνοιας δια χρησμων ὑμας διδασκȣσης, μανϑανειν ταυϑ' ἁπερ ἐγγυς εἶναι δοκει της των προφητων διδασκαλιας. ταυτην δε ἐκ μεν Βαβυλωνος ὡρμησϑαι φασι, Βηρωσσȣ τȣ την Χαλδαϊκην ἱςοριαν γραψαντος ϑυγατερα ȣσαν· εἰς δε τα μερη της Καμπανιας ȣκ οἰδ' ὁπως διαβασαν, ἐκει τȣς χρησμȣς ἐξαγορευειν ἐν τινι Κυμα ȣτω καλȣμενῃ πολει, ἐξ σημειοις διεςωσῃ Βαϊων, ἐνϑα τα ϑερμα της Καμπανιας εἶναι συμβαινει. ἐϑεασαμεϑα δε ἐν τῃ πολει γενομενοι και τινα τοπον, ἐν ᾧ βασιλικην μεγιςην ἐξ ἑνος ἐξεσμενην λιϑȣ ἐγνωμεν, πραγμα μεγιςον, και παντος ϑαυματος ἀξιον, ἐνϑα τȣς χρησμȣς ἀυτην ἀπαγγελλειν οἱ ὡς τα πατρια παρειληφοτες παρα των ἑαυτων προγονων, ἐφασκον. ἐν μεσῳ δε της βασιλικης ἐπεδεικνυον ἡμιν τρεις δεξαμενας ἐκ τȣ ἀυτȣ ἐξεσμενας λιϑȣ· ὡν πληρȣμενων ὑδατος, λȣεσϑαι ἀυτην ἐν ἀυταις ἐλεγον, και ςολην ἀναλαμβανȣσαν, εἰς τον ἐνδοτατον της βασιλικης βαδιζειν οἰκον ἐκ του ἀυτȣ ἐξεςμενον λιϑȣ· και ἐν μεσῳ του οἰκȣ καϑεζομενην ἐπι ὑψηλȣ βηματος και ϑρονȣ, ȣτω τȣς χρησμȣς ἐξαγορευειν. ταυτης δε της Σιβυλλης ὡς χρησμῳδȣ πολλοι μεν και ἀλλοι των συγγραφεων μεμνηνται, και Πλατων ἐν τῳ Φαιδρῳ. δοκει δε μοι τοις ταυτης χρησμοις ἐντυχων ὁ Πλατων, τȣς χρησμῳδȣς ἐκϑειαζειν. ἑωρα γαρ τα ὑπ' ἀυτης παλαι προειρημενα, ἐργοις πληρȣμενα· και δια τȣτο ϑαυμασας ἐν τῳ προς Μενωνα λογῳ, ἀυ-

τας

ſolum eſſe Deum, quod quidem primum eſt veræ religionis inſigne; ſaltem ei, qui vos primo multitudinem deorum docuerat, ſed poſtea utilem ac neceſſariam ſibi palinodiam cantandam eſſe ratus ea dixit, quæ paulo ante ſcribebam, Orpheo credite & aliis qui de uno Deo eadem ſcripſere. Dei enim in nos providentia factum eſt, ut hi vera eſſe prophetarum de uno Deo dicta vel inviti faterentur, ut rejecta ab omnibus multitudinis deorum doctrina copiam vobis veri cognoſcendi præberet.

37. Erit autem vobis perfacile veram religionem aliqua ex parte ex antiqua Sibylla diſcere, cujus vaticinia ex potenti afflatu edita ad Prophetarum doctrinam prope accedere videntur. Hanc Babylone ortam dicunt, Beroſi Chaldaicæ hiſtoriæ ſcriptoris filiam; & cum in Campaniæ oras delata neſcio quo pacto fuiſſet, ibi oracula edidiſſe in urbe, quæ Cumæ dicitur, Baiis, ubi ſunt Thermæ Campanæ, ſex lapidibus diſtans. Vidimus, cum in hac urbe eſſemus, locum quemdam, ubi ſacellum maximum ex uno ſaxo exciſum conſpeximus, rem ſane præclariſſimam & omni admiratione dignam: ibi ſua illam oracula edidiſſe narrabant, qui hæc a majoribus, ut patriæ ſuæ propria, acceperant. In medio autem ſacello monſtrabant nobis tria receptacula ex eodem exciſa ſaxo, quibus aqua repletis lavare eam dicebant, & cum veſtem reſumſiſſet in intimam ſacelli ædem ſecedere, ex eodem ſaxo exciſam, ac in medio ædis ſedentem excelſo ſolio, ſic vaticinari. Hujus Sibyllæ, ut vatis, cum multi alii ſcriptores meminere, tum etiam Plato in Phædro. Videtur autem mihi, cum in illius vaticinia incidiſſet, vates pro divinis hominibus habuiſſe. Videbat enim quæ ab illa olim prædicta fuerant, opere compleri; & idcirco admirans in Menone ac totidem verbis efferens vates, ita ſcribit: *Recte ſane divinos illos vocemus, quos nunc appellamus vates.*

Non

ταις λεξεσιν ἐπαινων τους χρησμῳδους, οὑτω γεγραφεν· ὀρθως ἀρα ἀν καλοιμεν θειους τε αὐτους, οὑς δη νυν λεγομεν χρησμῳδους. οὐχ ἡκιστα φαιμεν ἀν τουτους θειους εἰναι και ἐνθουσιαζειν ἐπιπνους ὀντας, και κατεχομενους ἐκ του Θεου, ὁταν κατορθωσι λεγοντες πολλα και μεγαλα πραγματα, μηδεν εἰδοτες ὡν λεγουσι· σαφως και φανερως εἰς τους Σιβυλλης ἀφορων χρησμους. αὐτης γαρ, οὐχ ὡσπερ οἱ ποιηται, και μετα το γραψαι τα ποιηματα, εἰχεν ἐξουσιαν διορθουσθαι και ἐπιξεειν μαλιστα δια την των μετρων ἀκριβειαν· ἀλλ' ἐν μεν τῳ της ἐπιπνοιας καιρῳ, τα της προφητειας ἐπληρου. παυσαμενης δε της ἐπιπνοιας, ἐπεπαυτο και ἡ των εἰρημενων μνημη. τουτ' οὐν αἰτιον του μη παντα τα μετρα των ἐπων της Σιβυλλης σωζεσθαι· αὐτοι γαρ ἐν τῃ πολει γενομενοι, παρα των περιηγητων μεμαθηκαμεν, των και τους τοπους ἐν οἱς ἐχρησμῳδει ἡμιν ὑποδειξαντων, και φακον τινα ἐκ χαλκου κατεσκευασμενον, ἐν ᾡ τα λειψανα αὐτης σωζεσθαι ἐλεγον. ἐφασκον δε μετα παντων ὡν διηγουντο και τουτο, ὡς παρα των προγονων ἀκηκοοτες, ὁτι οἱ ἐκλαμβανοντες τους χρησμους τηνικαυτα, ἐκτος παιδευσεως ὀντες, πολλαχου της των μετρων ἀκριβειας διημαρτον· και ταυτην ἐλεγον αἰτιαν εἰναι της ἐνιων ἐπων ἀμετριας, της μεν χρησμῳδου μετα το πεπαυσθαι της κατοχης και της ἐπιπνοιας, μη μεμνημενης των εἰρημενων, των δε ὑπογραφεων δι' ἀπαιδευσιαν της των μετρων ἀκριβειας ἐκπεπτωκοτων. δια τουτο τοινυν τον Πλατωνα, εἰς τους της Σιβυλλης ἀφορωντα χρησμους περι των χρησμῳδων τουτ' εἰρηκεναι δηλον. ἐφη γαρ οὑτως· ὁταν κατορθωσι λεγοντες πολλα και μεγαλα πραγματα, μηδεν εἰδοτες ὡν λεγουσι.

Πλην ἀλλ' ἐπειδηπερ, ὠ ἀνδρες Ἑλληνες, οὐκ ἐν ποιητικοις μετροις τα της ἀληθους θεοσεβειας πραγματα, οὐδε ἐν τῃ παρ' ὑμιν εὐδοκιμουσῃ παιδευσει, ἀφεμενοι λοιπον της των μετρων και λογων ἀκριβειας, τοις ὑπ' αὐτης εἰρημενοις ἀφιλονεικως προσεχοντες, γνωτε ποσων ὑμιν ἀγαθων αἰτια ἐσται, την του σωτηρος ἡμων Ιησου Χριστου ἀφιξιν σαφως και φανερως προαγορευουσα· ὁς του Θεου

ὑπαρ-

Non immerito dixerimus divinos illos eſſe, & divinitus afflatos & a Deo correptos, cum proſpere vaticinantur, multa & magna dicentes, nec quidquam eorum, quæ dicunt, intelligentes. Hic manifeſte & aperte ad Sibyllæ reſpicit verſus. Ipſa enim, non ut poetæ poſt ſcripta carmina, facultatem habebat emendandi & limandi, in his præſertim quæ ad accuratam numerorum legem pertinent. Sed in ipſo afflatus vatis munere fungebatur; ac deſinente afflatu deſinebat dictorum recordatio. Atque hæc ſane exſtitit cauſa, cur non omnes numeri verſuum Sibyllæ ſervarentur. Id enim, cum in hac urbe eſſemus, a perductoribus didicimus, qui & loca, in quibus vaticinabatur, nobis monſtrarunt, & loculum quemdam ex ære conſtructum, in quo ejus reliquias aſſervari dicebant. Illud etiam inter alia, ut a majoribus acceptum narrabant, eos qui tunc oracula excipiebant, cum illiterati eſſent, ſæpe ab accuratà numerorum obſervatione aberraſſe. Atque id cauſæ eſſe dicebant, cur numerus nonnullis verſibus deſit; quippe cum ipſa, poſtquam teneri & afflari deſierat, nihil eorum, quæ dixerat, recordaretur, librarii autem ob imperitiam ab accurata numerorum obſervatione aberraſſent. Quà de cauſa Platonem ad Sibyllæ oracula reſpicientem idem de vatibus pronuntiaſſe liquet. Sic enim ait: *cum proſpere vaticinantur, multa & magna dicentes, nec quidquam eorum quæ dicunt intelligentes.*

38. Sed quia nec in poeticis numeris, o Græci, vera religio ſita eſt, nec in ea, quæ apud vos in pretio eſt, eruditione; omiſſa deinceps numerorum & verborum exquiſita ratione, citra contentionis ſtudium quid a Sibylla dicatur animadvertite, & quanta vobis allatura ſit bona, perſpicite, clare & aperte Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti adventum prænuntians;

qui

... ἀχωριστος δυναμει, τον κατ' εἰκονα και ... πλασθεντα ἀναλαβων ἀνθρωπον, της των ... ημας προγονων ἀνεμνησε θεοσεβειας, ἡν οἱ ἐξ ... γινομενοι ἀνθρωποι καταλιποντες, διδασκαλια ... δαιμονος, ἐπι την των μη θεων ἐτραπησαν θρησκειαν. εἰ δε τις ὀκνος ὑμιν ἐνοχλει πιστεως περι της του ἀνθρωπου πλασεως, πειθητε τουτοις, οἱς ἐτι προσεχειν ... δειν, και γνωτε ὁτι το παρ' ὑμιν χρηστηριον, ἀξιωθεν ὑπο τινος ὑμνον του παντοκρατορος εἰπειν Θεου, οὑτως ἐν μεσῳ του ὑμνου ἐφη,

Οτι πρωτον πλασας μεροπων, Αδαμ δε καλεσσαι, και τουτον σωζεσθαι τον ὑμνον παρα πολλοις ὠν ἰσμεν συμβαινει, εἰς ἐλεγχον των μη πειθεσθαι τη ὑπο παντων μαρτυρουμενη ἀληθεια βουλομενων. εἰ τοινυν ὠ ἀνδρες Ἑλληνες μη προτιμοτεραν ἡγεισθε της ὑμων αὐτων σωτηριας την περι του μη ὀντων θεων ψευδηφαντασιαν, πειθητε, ὡσπερ ἐφην, τη ἀρχαιοτατη και σφοδρα παλαια Σιβυλλη, ἡς τας βιβλους ἐν παση τη οἰκουμενη σωζεσθαι συμβαινει, περι μεν των λεγομενων θεων, ὡς μη ὀντων, ἀπο τινος δυνατης ἐπιπνοιας δια χρησμων ἡμας διδασκουση· περι δε της του σωτηρος ἡμων Ιησου Χριστου μελλουσης ἐσεσθαι παρουσιας, και περι παντων των ὑπ' αὐτου γινεσθαι μελλοντων, σαφως και φανερως προαναφωνουση. ἐσαι γαρ ὑμιν ἀναγκαιον προγυμνασμα ἡ τουτων γνωσις της των ἱερων ἀνδρων προφητειας. εἰ δε τις οἰοιτο παρα των πρεσβυτατων παρ' αὐτοις ὀνομασθεντων φιλοσοφων τον περι Θεου μεμαθηκεναι λογον. Ακμωνος τε και Ερμου ἀκουετω· Ακμωνος μεν, ἐν τοις περι αὐτου λογοις παγκρυφον τον Θεον ὀνομαζοντος· Ερμου δε, σαφως και φανερως λεγοντος, Θεον νοησαι μεν ἐσι χαλεπον, φρασαι δε ἀδυνατον, ᾧ και νοησαι δυνατον. πανταχοθεν τοινυν εἰδεναι προσηκει, ὁτι οὐδαμως ἑτερως περι Θεου ἡ της ὀρθης θεοσεβειας μανθανειν οἱον τε, ἡ παρα των προφητων μονον, των δια της θειας ἐπιπνοιας διδασκοντων ἡμας.

ΤΟΥ

um ſit Dei Verbum, virtute & potentia ab eo
arabile, hominem ad imaginem & ſimilitudinem
reatum aſſumens, revocavit nobis in memoriam
orum parentum religionem, qua relicta eorum
ri, invidi dæmonis monitis & doctrina ad deos,
ulli ſunt, colendos deflexerunt. Si qua autem
obſtrepit dubitatio, quominus fidem hominis
ioni adhibeatis, iis credite, quos adhuc audien-
utatis, & ſcitote oraculum veſtrum, cum a quo-
ogatum eſſet, ut hymnum in Deum omnipoten-
deret, ſic in medio hymno dixiſſe,

Qui primum mortalem effinxit, Adamque vocavit.

e hunc hymnum a multis quos novimus ſervari
ngit, ad eos arguendos, qui veritati omnium
nonio confirmatæ aſſentiri nolunt. Veſtram
ſalutem, o Græci, ſi falſo de diis, qui nulli
commento potiorem ducitis, credite, ut jam
Sibyllæ antiquiſſimæ & vetuſtiſſimæ, cujus libri
otum orbem ſervantur, quæque ex potenti quo-
afflatu deos qui dicuntur, nullos eſſe per oracula
locet, ac de futuro Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti
ntu, ac rebus omnibus, quas geſturus erat, clare
erte prænuntiat. Erit enim vobis harum rerum
itio, neceſſaria quædam ad ſanctorum hominum
inia præmeditatio. Quod ſi quis ab antiquiſſimis
eos appellatis philoſophis doctrinam ſibi videa-
ccepiſſe de Deo; is Ammonem & Mercurium
t: Ammonem quidem, qui Deum occultiſſimum
s de illo ſcriptis vocat: Mercurium autem clare
erte dicentem, *Deum intelligere perdifficile eſt, ac
intelligere poſſit, eloqui profecto non poſſit.* Omni-
itur perſpectum & exploratum eſſe debet, nulla
atione Deum aut rectam religionem cognoſci
, niſi ex ſolis Prophetis, qui divino numine
nos docent.

ΑΝΑ-

[illegible] ἐσχον οἱ πολλοι ἀμαυρωμενοι τῃ εἰς το βεβαιον [illegible] ἀτρεπτον γνωσιν, ὀχλικῃ συνηθειᾳ. οἱ μεν γαρ το- [illegible] τιμην των ὑπερεχοντων, τελετας και λειτυρ- [illegible], ἀμνηςιαν τοις μετ' ἀυτες της καθολικης [illegible]ταλον. ἐγω δε, ὡς μικρῳ προσθεν ὑπεςην, φιλοθεῳ [illegible] κεχρημενος, φιλανθρωπῳ χρησομαι τῃ φωνῃ, [illegible] παριςημι τοις γε νουν ἐχουσι, δεον ὑπαρχειν πασι [illegible] κεχρημενοις τῃ των ὁλων διοικησει, ἀτρεπτον ἐχειν [illegible] εἰς τον παντων γνωςην θρησκειαν. τουτο δε ἐ λογῳ καλλωπιζων φρασω, ἀποδειξει δε τῃ ἐκ των κατα το [illegible]λαιον εἰς το παντελες της Ελληνικης ἱςοριας ποιησει κεχρημενοις, ἐκ των πασι κοινῃ δεδομενων γραμματων. ἐξ ὧν γαρ οἱ πανυ τας των εἰδωλων θρησκειας νομον τοις πολλοις παρεδοσαν, μαθοντες ἐξ ἀυτων ἀγνοοντες ὑπ' ἐλεγχθησονται ὑπο των παρ' ἀυτοις ποιητων και μελογραφων·

Πρωτος μεν γαρ Αἰσχυλος την των καθ' ἀυτον λογων συνταξιν ἐκθεις, και την περι Θεου του μονου ἐξηνεγκε φωνην, ὡς λεγει·

Χωριζε θνητων τον Θεον, και μη δοκει
Ομοιον σαυτῳ σαρκινον καθεςαναι.
Ουκ οἰδα δ' ἀυτον· ποτε μεν ὡς πυρ φαινεται,
Απλαςον ὁρμη, ποτε δ' ὑδωρ, ποτε δε γνοφας.
Και θηρσιν ἀυτος γινεται παρεμφερης,
Ανεμῳ, νεφει τε κἀςραπῃ, βροντῃ βροχῃ.
Υπηρετει δ' ἀυτῳ θαλασσα, και πετραι,
Και πασα πηγη, χ' ὑδατος συςηματα.
Τρεμει δ' ὀρη, και γαια, και πελωριος
Βυθος θαλασσης, κωρεων ὑψος μεγα,
Οταν ἐπιβλεψῃ γοργον ὀμμα δεσποτου.
Παντα δυναται γαρ· δοξα δ' ὑψιςου Θεου.

ὐ μονον δε οὗτος την περι Θεου ἐμυηθη γνωσιν, ἀλλα και Σοφοκλης την του μονου ποιητου των ὁλων και ἑνος Θεου ἱςορει ταξιν οὑτως·

Εἰς

li vero Deo congruens ad mortales tranſtulit; & a
ucis nequitiæ contagio ad multos pervenit, in qui-
s ſtabilium & immutabilium rerum cognitionem
nſuetudo popularis obſcuravit. Nam qui initio in
incipum honorem myſteria & publica munera inſti-
ere, oblivionem catholicæ opinionis poſteris inje-
runt. Ego autem, ut paulo ante poſui, animo
ens Deum amante, utar voce hominibus amica, ac
piam facio iis, qui ſana mente præditi ſunt, quam-
am id quidem omnibus qui univerſorum tempera-
one utuntur, ineſſe deberet, ut omnium cognito-
m immutabili cultu proſequantur. Hoc autem non
gmentis verborum exprimam, ſed argumentis omni-
o utar ex vetuſta Græcorum hiſtoriæ poeſi repetitis,
ex contritis omnium uſu litteris. Ex quibus enim
onumentis præclari ſimulacrorum cultores hanc plebi
perſtitionem inſtar legis impoſuerunt, ex his edo-
buntur, & a ſuis ipſorum poetis deſipere arguentur.

2. Ac primus quidem Æſchylus operis a ſe com-
oſiti rationem exponens, hæc etiam de ſingulari
eo pronuntiat.

Deum amoveto longius mortalibus.
Nec tibi parem eſſe, carne amictum finxeris.
Namque haud ſcis illum: nunc ut implacabilis
Videtur ignis, nunc tenebræ, nunc aquæ
Apparet, ipſis fit par interdum feris,
Pluviæ & tonitru, fulguri, euro, nubibus.
Miniſtrat illi pontus & ſaxa horrida,
Fontes, & uſquam quidquid undarum fluit.
Hunc terra, montes, hunc & immenſi tremit
Maris profundum, & collium cacumina,
Domini ſevera torſerit cum lumina.
Namque omnia poteſt: laus Dei eſt altiſſimi.

on hic ſolus Dei cognitione initiatus; ſed & Sopho-
es ſingularis omnium creatoris & unius Dei ſic ordi-
m deſcribit:

Εἷς ταις ἀληθειαισιν, εἷς ἐςι Θεος,
Ος ἐρανον τ' ἐτευξε, και γαιαν μακραν.
Ποντε τε χαροπον οἶδμα, κἀνεμων βιας.
Θνητοι δε πολλοι καρδιαν πλανωμενοι,
Ιδρυσαμεσθα πηματων παραψυχας
Θεων ἀγαλματ' ἐκ λιθων, ἢ χαλκεων,
Η χρυσοτευκτων, ἢ ἐλεφαντινων τυπες·
Θυσιας τε τετοις, και καλας πανηγυρεις
Τευχοντες, οὕτως ἐυσεβειν νομιζομεν.

ἀλλα και Φιλημων τα ἀρχαια ἐυπορησας φρασαι, κοινω-
νει τη περι των ὀντων γνωσει, ὡς γραφει·

Θεον δε ποιον, εἰπε μοι, νομιςεον;
Τον πανθ' ὁρωντα, κἀυτον ἐχ ὁρωμενον.

μαρτυρησει δε μοι και Ορφευς, ὁ παρεισαγων τες τρια-
κοσιες ἑξηκοντα θεους, ἐν τῳ Διαθηκαις ἐπιγραφομενῳ
βιβλιῳ, ὁποτε μετανοων ἐπι τετῳ φαινεται ἐξ ὧν γραφε

Φθεγξομαι οἷς θεμις ἐςι· θυρας δ' ἐπιθεσθε βεβηλι
Παντες ὁμως· συ δ' ἀκουε φαεσφορε ἐκγονε μηνης
Μεσαι· ἐξερεω γαρ ἀληθεα· μηδε σε τα πριν
Εν ςηθεσσι φανεντα φιλης αἰωνος ἀμερσῃ·
Εἰς δε λογον θειον βλεψας, τετῳ προσεδρευε,
Ιθυνων κραδιης νοερον κυτος, ἐυ τ' ἐπιβαινε
Ατραπιτε, μουνον δ' ἐσορα κοσμοιο ἀνακτα.
Εἷς ἐς' ἀυτογενης, ἑνος ἐκγονα παντα τετυκται·

Εν δ' ἀυτοις ἀυτος περιγιγνεται, ἐδε τις ἀυτον
Εἰσοραα θνητων, ἀυτος δε γε παντας ὁραται.
Οὗτος δ' ἐξ ἀγαθοιο κακον θνητοισι διδωσι,
Και πολεμον κρυοεντα, και ἀλγεα δακρυοεντα.
Ουδε τις ἐσθ' ἑτερος, χωρις μεγαλοιο ἀνακτος.
Αὐτον δ' ἐχ ὁρωω. περι γαρ νεφος ἐςηρικται·

Πασι γαρ θνητοις θνηται κοραι εἰσιν ἐν ὀσσοις,

Ασθε-

Unus profecto eſt, unus eſt tantum Deus,
Cœli, ſolique machinam qui condidit,
Vadumque ponti cœruleum, & vim ſpiritus.
At ducta cæco errore gens mortalium
Commenta cladis in ſuæ ſolatium eſt
Formas deorum ſaxeas aut æreas
Aurove ductas fuſili, aut eburneas.
His victimarum ſanguinem, his feſtos dies
Cum dedicamus, eſſe nos remur pios.

ed & Philemon, qui in antiquis rebus exponendis ɔpioſus eſt, a veri cognitione alienus non videtur. c enim ſcribit:

Qualem æſtimare, dic mihi, decet Deum?
Qui cuncta cernit, nulli at ipſe cernitur.

uinetiam ipſe Orpheus, qui trecentos ſexaginta eos induxerat, teſtis erit meæ ſententiæ in libro, iem *præcepta* inſcripſit, ubi illum erroris pœnituiſſe itet ex his quæ ſcribit:

Loquar quibus fas eſt: portas occludite profani
Omnes ſimul. Tu vero audi luciferæ fili lunæ
Muſæe, dicam enim vera: nec te quæ prius
In corde meo animadvertiſti, privent beata vita:
Ad verbum divinum reſpiciens, illi aſſide,
Dirigens cordis intelligens profundum, & rectam incede
Viam, & ſolum reſpice mundi regem.
Unus eſt ex ſe genitus: ab uno quæcumque ſunt genita, creata ſunt.
In illis ipſe verſatur, nec quiſquam illum
Videt mortalium, ipſe autem omnes videt.
Hic ex bono malum hominibus dat,
Et bellum horribile & dolores lacrymoſos.
Nec ullus eſt alius præter magnum regem.
Illum autem non video. Nam circa illum nubes conſtituta eſt.
Omnibus autem mortalibus mortales ſunt pupillæ in oculis,

Ατ3ενεες δ' ιδεειν Δια τον παντων μεδεοντα.
Ούτος γαρ χαλκειον ἐπ' ὐρανον ἐςηρικται,
Χρυσεῳ ἐινι θρονῳ. γαιης δ' ἐπι ποσσι βεβηκε,
Χειρα τε δεξιτερην ἐπι τερματος Ωκεανοιο
Παντοθεν ἐκτετακεν. περι γαρ τρεμει ὐρεα μακρα

Και ποταμοι, πολιης τε βαθον χαροποιο θαλασσ
και ταυτα ὑτως φραζει, ὡς ἀυτοπτης γεγονως τε με
θους Θεου. κοινωνει δ' ἀυτῳ και Πυθαγορας ἐν οἷς γραφ

Ει τις ἐρει, Θεος εἰμι, παρεξ ἑνος, ὑτος ἐφειλει
Κοσμον ἰσον τυτῳ ςησας εἰπειν, ἐμος ὑτος.
Κὐχι μονον ςησας εἰπειν ἐμος, ἀλλα κατοικειν

Αὐτος ἐν ᾧ πεποιηκε. πεποιηται δ' ἀπο τυτυ.
Και περι τυδε ὁτι μονος δυνατος ἐςι, και των ἐν τῳ
συντελυμενων πραξεων, και της περι το θειον ἀγνωσ
κρισιν ἐνςησασθαι, οἰκειυς μαρτυρας παραςησαι ἐχ
και πρωτον γε Σοφοκλεα, και περι τυτυ λεγοντα.

Εςαι γαρ ἐςαι κεινος αἰωνων χρονος,
Οταν πυρος γεμοντα θησαυρον σχαση
Χρυσωπος αἰθηρ· ἡ δε βοσκηθεισα φλοξ,
Απαντα ἐπιγεια και μεταρσια
Φλεξει μανεισ'. ὁταν δε ἐκλιπῃ το παν,
Φρυδος μεν ἐςαι κυματων ἁπας βυθος.
Γη δενδρεων ἐρημος, ὐδ' ἀηρ ἐτι
Πτερωτα φυλα βαςασει πυρυμενος.
Και γαρ καθ' ᾁδην δυο τριβυς νομιζομεν,
Μιαν δικαιων, χ' ἀτεραν ἀδικων ὁδον.
Κἀπειτα σωσει πανθ' ἁ προσθ' ἀπωλεσεν.

ἀλλα και Φιλημων παλιν·

Οἰει συ τυς θανοντας, ὠ Νικοςρατε,
Τρυφης ἀπασης μεταλαβοντας ἐν βιῳ,
Και γην καλυψειν, ὡς ἀπο τυ παντ' εἰς χρονον
Πεφευγεναι το θειον ὡς λεληθοτας;
Εςιν Δικης ὀφθαλμος, ὁς τα πανθ' ὁρᾳ.

Infirmæ videre Jovem omnium regnantem.
Hic enim æreo in cœlo conſtitutus eſt
Aurato in ſolio, terram pedibus calcat.
Manum autem dextram ad terminos Oceani
Undique extendit. Circum enim tremunt montes magni,
Et fluvii, & cani profundum cærulei maris.

Atque hæc ille ita eloquitur, quaſi majeſtatem Dei oculis ſuis vidiſſet. Conſentit autem ei & Pythagoras, qui ſic ſcribit:

Si quis dicat, Deus ſum, præter unum, hic debet
Mundum iſti ſimilem creare, ac dicere, hic meus eſt:
Nec ſolum creare ac dicere, meus eſt, ſed etiam habitare
Ipſe in eo, quem fecit, certe ab iſto factus eſt.

3. Hunc ſolum de rebus in vita geſtis & de numinis ignoratione judicium inſtituere poſſe, domeſticis teſtibus demonſtrare poſſum, ac primo quidem Sophocle, qui ſic ea de re loquitur.

Jam veniet ille, veniet haud dubie dies,
Laxabit ignis cum redundantes opes
Auratus æther: lege tum ſpreta furens
Terras & illis quidquid eſt ſublimius
Depaſcet ardor. Inde cum defecerit
Hoc omne; nulla jam ferent undas vada.
Neque ulla ramos eriget tellus, neque
Exuſtus aer paſcet aligerum genus.
Namque eſſe ſcimus duplicem ad inferos viam,
Unam nefaſtis, alteram innocentibus.
Tum ſalva faciet cuncta quæ deſtruxerat.

Rurſus Philemon:

Vitane functos æſtimas, Nicoſtrate,
Qui luxu in omni molliter vitam egerant,
Latere terra conditos, ceu effugerint
In omne tempus, & fefellerint Deum?
Juſtitiæ oculus eſt, qui intuetur omnia.

Εἰ γαρ ὁ δικαιος και ἀσεβης ἑξουσιν ἑν,
Αρπαζ' ἀπελθων, κλεπτ', ἀποστερει, κυκα.
Μηδεν πλανηθης, ἐστι κἀν ἀδου κρισις,
Ηνπερ ποιησει Θεος ὁ παντων δεσποτης,
Οὑ τονομα φοβερον, ὐδ' ἀν ὀνομασαιμ' ἐγω.

Ευριπιδης,

Αφθονον βιου μηκος διδωσι προς κρισιν.
Οστις δε θνητων οἰεται τοὐφ' ἡμεραν,
Κακον τι πρασσων τον Θεον λεληθεναι,
Δοκει πονηρα, και δοκων ἁλισκεται
Οταν σχολην ἀγουσα τυγχανη Δικη.
Ορατ' ὁσοι νομιζετ' ὐκ εἰναι Θεον,
Δις ἐξαμαρτανοντες ὐκ ἐυγνωμονως.
Εστιν γαρ, ἐστιν· εἰ δε τις πρασσει κακως,
Κακος πεφυκως, τον χρονον κερδαινετω·
Χρονῳ γαρ ὑτος ὑστερον δωσει δικην.

Και ὁτι ὐ σπονδῃ και θυμιαματι κακυργων προσφιται ὁ Θεος, ἀλλ' ἐυθυτητι τας τιμωριας προσνεμει ἑκαρ, μαρτυρησει μοι Φιλημων παλιν,

Εἰτις δε θυσιαν προσφερων, ὠ Παμφιλε,
Ταυρων τι πληθος, ἡ ἐριφων, ἡ νη Δια
Ετερων τοιουτων· ἡ κατασκευασματα,
Χρυσας ποιησας χλαμυδας, ἠτοι πορφυρας,
Η δι' ἐλεφαντος ἡ σμαραγδου ζῳδια,
Εὐνουν νομιζει τον Θεον καθεσταναι,
Πλαναι τ' ἐκεινος, και φρενας κουφας ἐχει.
Δει γαρ τον ἀνδρα χρησιμον καθεσταναι,
Μη παρθενους φθειροντα, και μοιχωμενον,
Κλεπτοντα, και σφαζοντα χρηματων χαριν,
Τἀλλοτρια βλεποντα, κἀπιθυμουντα
Ητοι γυναικος, πολυτελους, ἡ δωματος,
Η κτησεως, παιδος τε, παιδισκης θ' ἁπλως,
Ιππων, βοων το συνολον, ἡ κτηνων. τι δη;
Μηδε βελονης ἐν ἁμμ' ἐπιθυμης Παμφιλε.
Ο γαρ Θεος βλεπει σε πλησιον παρων,
Ος ἐργοις ἡδεται δικαιοις, ὐκ ἀδικοις·

Πο-

Nam ſi una juſtum ſors & impium manet,
I, rape, doliſque cuncta miſce & fraudibus.
Ne erres, in ipſis inferis jus dicitur:
Eritque judex Dominus omnium Deus,
Cujus tremendum nomen; haudque ego dixerim.

Euripides:

Longos dat annos, ut ſevere judicet.
Mortalium at quiſquis in diem admittens mali
Aliquid, latere fidit hæc ipſum Deum,
Is ſtulte ſperat, atque ſperans tollitur,
Feriata tandem pœna cum ſupervenit.
Videte quicumque eſſe non vultis Deum,
Duplex merentes mente non ſana ſcelus.
Eſt ille namque eſt: proſperæ res ſed cui erunt,
Cum non probus ſit; tempus apponat lucro.
Huic namque pœnas inferet tandem dies.

4. Libaminibus autem & incenſis malorum non ıcari Deum, ſed ſumma æquitate pœnas ab eo cuie irrogari, teſtis iterum accedet Philemon.

Si proferens quis victimas, o Pamphile,
Boum caprûmve copiam, vel per Jovem
Alia ſimilia; aut arte facta munera,
Aurove chlamides ſplendidas vel purpura,
Sive ex ſmaragdo ſigna, ſive eburnea,
Placare ſperat talibus donis Deum;
Haud ſanus errat ac levem mentem gerit.
Probum eſſe namque oportet omnino virum,
Non inferentem ſtupra nuptæ aut virgini,
Lucrive cauſa furta vel cædes; neque
Aliena ſpectantem, ac deinde conjugis
Male appetentem aut ſuperbarum ædium,
Aut prædiorum, vel puellæ, aut vernulæ,
Pecoriſve taurûmve, aut equûm. Quo hæc pertinent?
Acum vel unam haud concupiſcas, Pamphile,
Te namque cernit haud procul ſedens Deus,
Quem facta mulcent æqua, iniqua diſplicent:

Πονουντα δ' ἐφ' τον ἰδιον ὑψωσαι βιον,
Την γην ἀρουντα νυκτα και την ἡμεραν.
Θεῳ δε θυε δια τελυς δικαιος ὠν,
Μη λαμπρος ὠν ταις χλαμυσιν, ὡς τη καρδ
Βροντης ἀκυσας, μηδαμως πορρω φυγης,
Μηδεν συνειδως ἀυτος ἀυτῳ δεσποτα.
Ο γαρ Θεος βλεπει σε πλησιον παρων.

Παλιν τε Πλατων ἐν Τιμαιῳ· εἰ δε τις τυτων ἐργῳ μενος βασανον λαμβανοιτο, της ἀνθρωπινης κα φυσεως ἠγνοηκως ἀν εἰη το διαφορον, ὁτι Θεος μεν τ λα εἰς ἐν συγκεραννυται, και παλιν ἐξ ἑνος εἰς πολ λυειν ἱκανος, ὡς ἐπισαμενος ἁμα και δυνατος ὠν. δε ὐδεις ὐδετερα τυτων ἱκανος ὐτ' ἐςι νυν, ὐτ' εἰ ἐςαι ποτε.

Περι δε των δοκουντων παρα τισι μετεχειν τ και τελειυ ὀνοματος, ὁπερ παραδοσει ματαια τιν νεγκαντο ὡς Θεῳ, Μενανδρος ἐν Ηνιοχῳ λεγει·

Οὐθεις μ' ἀρεσκει περιπατων ἐξω Θεος,
Μετα γραος, ὐδε εἰς οἰκιας παρεισιων
Επι τυ σανιδιυ. τον δικαιον δει Θεον
Οἰκοι μενειν σωζοντα τυς ἱδρυμενυς.

ὁ ἀυτος Μενανδρος ἐν Ιερειᾳ,

Οὐθεις δι' ἀνθρωπυ Θεος σωζει, γυναι,
Ετερυ τον ἑτερον· εἰ γαρ ἑλκει τινα Θεον
Τοις κυμβαλοις ἀνθρωπος εἰς ὁ βυλεται,
Ο τυτο ποιων, ἐςι μειζων τυ Θευ.
Αλλ' ἐςι τολμης και βιυ ταυτ' ὀργανα,
Ευρημεν' ἀνθρωποις ἀναιδεσιν, Ροδη,
Εἰς καταγελωτα τῳ βιῳ πεπλασμενα.

ἐν Μισυμενῳ δε παλιν ἀποφαινων των εἰς θευς πα βανομενων τας γνωμας, μαλλον δε ἐλεγχων ὡς ἐ ὁ ἀυτος Μενανδρος,

Εἰ γαρ ἐπιδοιμι τυτο, και ψυχην ἀνα-
Λαβοιμ' ἐγω. νυνι γαρ ἀλλα πυ θευς
Οὑτως δικαιυς ἐςι ευρειν, ὠ Γετα;

Laborioſum rebus uti proſperis
Sinit, colentem rura noctu & per diem.
Deo æquitatem ſemper obſervans lita,
Magiſque corde ſplendeas quam veſtibus.
Tonitru audias ſi, ne procul confugeris,
O here, tibi ipſe ſi nihil conſciveris.
Te namque cernit haud procul ſedens Deus.

rurſus Plato in Timæo: *Horum autem explorationem probationem ſi quis ipſo opere aggrediatur; is divinæ ac manæ naturæ ignoret diſcrimen: quippe cum Deus multa unum commiſcere, ac rurſus unum in multa poſſit diſſolre, utpote ſcientia & poteſtate præditus; neutri autem iſquam hominum aut nunc idoneus ſit, aut umquam ſit urus.*

5. De illis, autem, qui apud nonnullos exiſtiuntur participes eſſe ſancti & perfecti nominis, quod idem vana traditione quidam, tamquam dii, accerunt, Menander ait in Heniocho, ſive Auriga:

Non mihi placebit ambulans foris Deus,
Anum comitem habens, atque ventitans domos
Cum tabula: oportet quippe juſtus ut Deus,
Domi manendo ſit ſalus colentibus.

em Menander in Hierea, ſive in Sacerdote:

Homini ſalutem non Deus dat alterum,
Mulier, per hominem; namque homo ſi quem Deum
Quocumque libeat, cymbalis pertraxerit,
Hoc exſecutus ſit Deo potentior.
Audaciæ hæc ſunt & lucri molimina,
Inventa hominibus impudentibus, Rhode,
Noſtrique ficta in ſæculi ludibrium.

urſus in Miſumeno, ſive odioſo, de iis, qui in deos cepti ſunt, ſententiam exponens, vel potius eos on eſſe demonſtrans, ſic idem Menander.

Id ſi viderem, redditum ſtatim mihi
Animum putarem; namque nunc ubi gentium,
O Geta, juſtos invenire fas deos?

Et

και ἐν Παρακαταθηκῃ,

Εςιν αυτοις ἀδικος, ὡς ἐοικε, κἀν θεοις.

και Ευριπιδης ὁ τραγῳδιογραφος ἐν Ορεςῃ,

Φοιβος κελευσας μητρος ἐκπραξαι φονον,
Αμαθεςερος γ' ἀν τȣ καλȣ και της δικης.
Δȣλευομεν θεοις, ὁ τι ποτ' εἰσι θεοι.
Ορας δ' Απολλων', ὃς μεσομφαλȣς ἑδρας
Ναιων, βροτοισι ςομα νεμει σαφεςατον,
Ω πειθομεσθα πανθ' ὁσ' ἀν κεινος λεγῃ.
Τȣτῳ πειθομενος την τεκȣσαν ἐκτανον.
Εκεινον ἡγειαθ' ἀνοσιον, και κτεινετε·
Εκεινος ἡμαρτ', ȣκ ἐγω. τι χρη με δραν;
Η ȣκ ἀξιοχρεως ὁ Θεος ἀναφεροντι μοι
Μιασμα, σωσαι·

ὁ ἀυτος και ἐν Ιππολυτῳ·

Αλλ' ȣ γαρ ὀρθως ταυτα κρινουσιν θεοι.

και ἐν τῳ Ιωνι·

Αταρ θυγατρος της Ερεχθεως τι μοι
Μελει; προσηκε μ' ȣδεν. ἀλλα χρυσεοις
Προσχοισιν ἐλθων εἰς ἀπορραντηρια,
Δροσον καθησω. νȣθετητεος δε μοι
Φοιβος. τι πασχει παρθενȣς βιᾳ γαμων;
Προδιδωσι τȣς παιδας, τεκνȣμενος λαθρα,
Θνησκοντας· ἀμελει μη συ γ'· ἀλλ' ἐπει κρατεις,
Αρετας διωκε· και γαρ ὁςις ἀν βροτων
Κακος πεφυκῃ, ζημιουσιν οἱ θεοι·
Πως ȣν δικαιον τȣς νομȣς ὑμας βροτοις
Γραψαντας, ἀυτȣς ἀδικιας ὀφλισκανειν;
Εἰ δ' ȣ παρεςε, τῳ λογῳ κεχρησομαι·
Δικας βιαιων δωσετ' ἀνθρωποις γαμων,
Συ και Ποσειδων, Ζευς θ' ὃς ȣρανȣ κρατει.
Ναȣς τινοντες δ' ἀδικιας κενωσατε·
Τας ἡδονας γαρ της προμηθειας περας,
Σπευδοντες, ἀδικειτ'· ȣκετ' ἀνθρωπȣς κακȣς
Λεγειν δικαιον, εἰ τα των θεων καλα
Μιμȣμεθ', ἀλλα τȣς διδαξαντας ταδε.

n Paracatatheca, ſive in Depoſito:
Videtur ipſos jus iniquum apud deos.
Euripides Tragœdus in Oreſte:
Phœbus jubendo, matri ut inferrem necem,
Ipſe eſt honeſti ac juris inſcientior.
Quicumque tandem ſint dî, honoramus deos.
Videſne Phœbum, qui ſedens oracula
In umbilico clara dat mortalibus.
Cuique fidem habemus, quidquid is pronuntiet.
Illi obſequutus intuli matri necem.
Illum ſceleſtum dicite, & morti date,
Peccavit ille, non ego. Quid me decet
Feciſſe? Is in quem transfero culpam Deus
Servare an aptus non erit?
n in Hippolyto:
Sed ut par eſſet, hæc dii non judicant.
n Jone:
Sed iſta curæ quid mihi eſt Erechthei
Nata? nihil ad me pertinet: ſed aureis
Luſtrationis ad locum vadens ſcyphis
Vim fundam aquarum. Commonendus at mihi
Phœbus. Quid egit, virgines vi comprimens?
Prodenſque natos, clanculum in lucem editos,
In morte: ſed tu haud negligas, ſed dum potes,
Sectare recta, namque ſi mortalium
Improbus erit quis, puniunt illum dii.
Nonne ergo iniquum eſt, jura qui mortalibus
Scribitis, ut ipſi non vacetis crimine?
Quod ſi haud adeſtis, quæ ſuperſunt eloquar.
Dabitis hominibus perfidi pœnas ſtupri
Neptunus, & tu, & Jupiter polum regens:
Eruntque vacua templa, dum luitis ſcelus.
Prudentiæ nam blanda dum præponitis,
Facitis inique. Haud jam amplius fas eſt malos
Homines vocare, ſi deûm exprimunt bona
Imitando, at illos dic malos qui nos docent.

Et

και ἐν Αρχελαῳ,

Πολλ', ὠ τεκνον, σφαλλȣσιν ἀνθρωπȣς θεοι.

και ἐν Βελλεροφοντῃ,

Εἰ θεοι τι δρωσι φαυλον, ȣκ εἰσι θεοι.

και παλιν ἐν τῳ αὐτῳ,

Φησιν τις εἰναι δητ' ἐν ȣρανῳ θεȣς.
Οὐκ εἰσιν ȣκ εἰσ'. εἰ τις ἀνθρωπων λεγει,
Μη τῳ παλαιῳ μωρος ὠν χρησθω λογῳ.
Σκεψασθε δ' αὐτα, μη ἐπι τοις ἐμοις λογοις
Γνωμην ἐχοντες. φημ' ἐγω τυραννιδα,
Κτεινειν τε πλειςȣς, κτηματων τ' ἀποςερειν,
Ορκȣς τε παραβαινοντας ἐκπορθειν πολεις.
Και ταυτα δρωντες, μαλλον εἰσ' ἐυδαιμονες
Των ἐυσεβȣντων ἡσυχῃ καθ' ἡμεραν.
Πολεις τε μικρας οἰδα τιμωσας θεους,
Αἱ μειζονων κλυȣσι δυσσεβεςερων,
Λογχης ἀριθμῳ πλειονος κρατȣμεναι.
Οἰμαι δ' ἀν ὑμας, εἰ τις ἀργος ὠν θεοις
Εὐχοιτο, και μη χειρι συλλεγοι βιον,
Βραχει παρ' αὐτων πραγματων λαβειν
Τα θεῖ' ἀπειργȣσιν εἰ κακας τας συμφορας.

και Μενανδρος ἐν Διφιλῳ,

Διοτι τον ὀντα κυριον παντων ἀει,
Και πατερα, τȣτον δια τελους τιμαν μονον,
Αγαθων τοσȣτων ἑυρετην και κτιςορα.

ὁ αὐτος και ἐν Αλιευσι,

Το γαρ τρεφον με, τȣτ' ἐγω κρινω θεον.
Το δ' εἰθισμενον τρεφειν,
Οὐ δειται της παρα τȣ δεομενȣ χορηγιας.

ὁ αὐτος ἐν Αδελφοις.

Θεος ἐςι τοις χρηςοις ἀει.
Ο νους γαρ, ὡς ἐοικε τοις σοφωτατοις.

και ἐν Αὐλητρισι,

Παντ' ἐςι τῳ καλῳ λογῳ
Ιερον. ὁ νους γαρ ἐςιν ὁ λαλησων Θεος.

ἐν.

'chelao:

ıt ſæpe verba, nate, dî mortalibus.

lerophonte:

ı›pe quid dî fecerint, non ſunt dii.

in eodem:

qui eſſe fidens dicat in cælo deos;
ɔrorſus, hi haud ſunt: eſſe ſed ſi quis dicat;
›riſca ſtultus ille dicta proferat.
late rem ipſam, nec meis ſententiam
nate verbis. Dico ego tyrannidem
iare vita, prædiiſque plurimos,
are & urbes per dolum fracta fide.
ıe hæc agenti melius eſt quam lenibus,
nenque, quotquot ſunt dies, colentibus.
eſque parvas, quæ deos colunt, ſcio
ıire magnis, quæ impiæ ſunt, enſium
quentiorum perditas mucronibus.
illud equidem, ſi quis ex vobis piger
r precetur, nec manu victum paret;
rebus ipſis is brevi cognoverit,
ırceant di triſtia ınfortunia.

nder in Diphilo.

ſemper ergo Dominus eſt rerum omnium
ıque, ſolus debet hic ſemper coli,
ot bonorum inventor atque conditor.

ıque in Piſcatoribus.

l namque nutrit me, illud arbitror Deum
rire ſed quod ſuevit, id non indiget,
ublevetur ſumtibus precantium.

ıdelphis:

ıer eſt Deus bonis
ıs ipſa, quiſque cenſet ut doctiſſimus.

ıicinis:

t cuncta rationi bonæ
plum: ipſa nam mens eſt Deus qui differet.

Et

ἐν Φριξῳ ὁ τραγικος,

Εἰ δ' εὐσεβης ὠν τοισι δυσσεβεστατοις
Ες ταυτο πραττει, πως ταδ' ἀν καλως ἐχοι,
Εἰ Ζευς, ὁ λωστος, μηδεν ἐνδικον φρονει;

ἐν Φιλοκτητῃ,

Ορατε δ' ὡς και θεοισι κερδαινειν καλον,
Θαυμαζεται δ' ὁ πλειστον ἐν ναοις ἐχων
Χρυσον· τι δητα και σε κωλυει λαβειν
Κερδος, παρον γε κ' ἐξομοιουσθαι θεοις.

ἐν Εκαβῃ,

Ζευς, ὁστις ὁ Ζευς· οὐ γαρ οἰδα πλην λογῳ·
Ζευς, εἰτ' ἀναγκη φυσεως, εἰτε νους βροτων,
Προσηυξαμην σε.

Ενταυθα τοινυν ἐστιν ἐλεγχος ἀρετης και γνωμης συνετης ἀγαπωσης, ἐπαναδραμειν ἐπι την της συζυγιας κοινωνιαν, και προσαψαι ἑαυτον συνεσει εἰς σωτηριαν, αἱρεισθαι τε την των κρεισσονων ἐκλογην, κατα το ἐπ' ἀνθρωπῳ κειμενον αὐτεξουσιον, μη τους ἀνθρωποπαθεις ἡγουμενους των ὁλων δεσποτας, ὁπου γε οὐδε ἀνθρωποις ἰσον ἐχοντες φανησονται. παρ' Ομηρῳ γαρ ὁ μεν Δημοδοκος αὐτοδιδακτος φησιν εἰναι, Θεος δε μοι ἐνεβαλεν οἰμας. θνητος ὠν. Ασκληπιος και Απολλων, παρα Χειρωνι τῳ κενταυρῳ ἰασθαι διδασκονται, το καινοτατον παρα ἀνθρωπῳ θεοι. τι γαρ δει με περι Διονυσου, ὁν μαινομενον φησιν ὁ ποιητης· ἠ Ηρακλεους, ὁν και αὐτον σχετλιον λεγει; τι δε μοι ἀναγορευειν Αρη και Αφροδιτην τους της μοιχειας ἀρχηγους, και ἐξ ἁπαντων τουτων κρισιν ἐναγειν τοις δεικνυμενοις; εἰ γαρ τις μη μαθων, τας τουτων τα λεγομενα θεια πραξεις μιμησαιτο, κἀν ἐτι των κι δηλων ἀλλοτριος βιου και ἀνθρωποτητος λογισθειη· ζηλωσας δε τις, εὐλογον ἑξει την των τιμωριων ἀποφυγην, την παρανομιαν δεικνυων την των θεϊκων τολμηματων μιμησιν. εἰ δ' ἀρα τις τοις ἐργοις ἐπιμεμψαιτο, ἀνελει και τα ἐκ τουτων γνωσθεντα ὀνοματα, και μηδε πιθανωμεναις

ναις

in Phryxo Tragicus:

Quod ſi piorum, & qui modum in mirum impii
Sors una; quis rem pulchre habere ſe putet,
Si ſentit æqui Juppiter nil optimus?

Philoctete:

Videte ut ipſis lucra honeſta ſint diis:
Mirabiliſque plurimum in templis qui habet
Auri: quid ergo te vetat lucrum ſequi,
Cum liceat ipſis eſſe diis haud imparem?

Hecuba:

Quicumque Zeus es, novi enim verbo tenus,
Zeus ſive fatum, ſive mens mortalium,
Te deprecabor.

6. Hic igitur indicium eſt virtutis ac animi pru- ıtiam amantis, ad conjunctionis communionem ·urrere, ſeque ipſum prudentiæ ad ſalutem tra- ;e, ac meliora pro inſito homini arbitrio eligere, n exiſtimantem eos, qui humanis affectionibus ob- xii ſunt, univerſorum dominos eſſe; quippe cum pares quidem hominibus deprehendantur. Nam ud Homerum Demodocus ſe a ſeipſo doctum di- , & a Deo ſibi afflatos eſſe cantus, quamvis mor- is ſit. Æſculapius autem & Apollo apud Chiro- m Centaurum mederi diſcunt, quod maxime no- m eſt, apud hominem dii. Quid enim de Baccho :morem, quem furentem Poeta, aut de Hercule, em miſerum dicit? Quid attinet Martem & Vene- n, duces illos adulterii ac principes, recenſere, ex his omnibus ſuſceptam demonſtrationem perfi- re? Si quis enim eorum, qui feruntur, deorum iones, cum non noverit imitetur, is adhuc im- rus & a vita & humanitate alienus exiſtimetur. quis autem noverit, probabilem habebit pœnæ ugiendæ anſam, delictum non eſſe demonſtrans

Εἰ γαρ ὁ δικαιος και ἀσεβης ἐξεσιν ἐν,
Αρπαζ' ἀπελθων, κλεπτ', ἀποςερει, κυκα.
Μηδεν πλανηθης, ἐςι κἀν ἀδε κρισις,
Ηνπερ ποιησει Θεος ὁ παντων δεσποτης,
Οὑ τονομα φοβερον, ἐδ' ἀν ὀνομασαιμ' ἐγω.

Και ΕΥριπιδης,

Αφθονον βιε μηκος διδωσι προς κρισιν.
Οςις δε θνητων οἰεται τοὐφ' ἡμεραν,
Κακον τι πρασσων τον Θεον λεληθεναι,
Δοκει πονηρα, και δοκων ἁλισκεται
Οταν σχολην ἀγεσα τυγχανῃ Δικη.
Οραθ' ὁσοι νομιζετ' ἐκ εἰναι Θεον,
Δις ἐξαμαρτανοντες ἐκ ἐυγνωμονως.
Εςιν γαρ, ἐςιν· εἰ δε τις πρασσει κακως,
Κακος πεφυκως, τον χρονον κερδαινετω·
Χρονῳ γαρ ἑτος ὑςερον δωσει δικην.

Και ὁτι ἐ σπονδῃ και θυμιαματι κακεργων προσ ρεται ὁ Θεος, ἀλλ' ἐυθυτητι τας τιμωριας προςνεμει ἑ ςῳ, μαρτυρησει μοι Φιλημων παλιν,

Εἰτις δε θυσιαν προσφερων, ὠ Παμφιλε,
Ταυρων τι πληθος, ἠ ἐριφων, ἠ νη Δια
Ετερων τοιετων· ἠ κατασκευασματα,
Χρυσας ποιησας χλαμυδας, ἠτοι πορφυρας,
Η δι' ἐλεφαντος ἠ σμαραγδε ζῳδια,
Εὐνουν νομιζει τον Θεον καθεςαναι,
Πλανατ' ἐκεινος, και φρενας κεφας ἐχει.
Δει γαρ τον ἀνδρα χρησιμον καθεςαναι,
Μη παρθενες φθειροντα, και μοιχωμενον,
Κλεπτοντα, και σφαζοντα χρηματων χαριν,
Τἀλλοτρια βλεποντα, κἀπιθυμουντα
Ητοι γυναικος, πολυτελες, ἠ δωματος,
Η κτησεως, παιδος τε, παιδισκης θ' ἁπλως,
Ιππων, βοων το συνολον, ἠ κτηνων. τι δη;
Μηδε βελονης ἐν ἀμμ' ἐπιθυμης Παμφιλε.
Ο γαρ Θεος βλεπει σε πλησιον παρων,
Ος ἐργοις ἡδεται δικαιοις, ἐκ ἀδικοις·

Nam ſi una juſtum ſors & impium manet,
I, rape, doliſque cuncta miſce & fraudibus.
Ne erres, in ipſis inferis jus dicitur:
Eritque judex Dominus omnium Deus,
Cujus tremendum nomen; haudque ego dixerim.

Euripides:

Longos dat annos, ut ſevere judicet.
Mortalium at quiſquis in diem admittens mali
Aliquid, latere fidit hæc ipſum Deum,
Is ſtulta ſperat, atque ſperans tollitur,
Feriata tandem pœna cum ſupervenit.
Videte quicumque eſſe non vultis Deum,
Duplex merentes mente non ſana ſcelus.
Eſt ille namque eſt: proſperæ res ſed cui erunt,
Cum non probus ſit; tempus apponat lucro.
Huic namque pœnas inferet tandem dies.

4. Libaminibus autem & incenſis malorum non
acari Deum, ſed ſumma æquitate pœnas ab eo cui-
e irrogari, teſtis iterum accedet Philemon.

Si proferens quis victimas, o Pamphile,
Boum caprûmve copiam, vel per Jovem
Alia ſimilia; aut arte facta munera,
Aurove chlamides ſplendidas vel purpura,
Sive ex ſmaragdo ſigna, ſive eburnea,
Placare ſperat talibus donis Deum;
Haud ſanus errat ac levem mentem gerit.
Probum eſſe namque oportet omnino virum,
Non inferentem ſtupra nuptæ aut virgini,
Lucrive cauſa furta vel cædes; neque
Aliena ſpectantem, ac deinde conjugis
Male appetentem aut ſuperbarum ædium,
Aut prædiorum, vel puellæ, aut vernulæ,
Pecoriſve taurûmve, aut equûm. Quo hæc pertinent?
Acum vel unam haud concupiſcas, Pamphile,
Te namque cernit haud procul ſedens Deus,
Quem facta mulcent æqua, iniqua diſplicent:

Πονουντα δ' ἐφ τον ἰδιον ὑψωσαι βιον,
Την γην ἀρουντα νυκτα και την ἡμεραν.
Θεῳ δε θυε δια τελυς δικαιος ὠν,
Μη λαμπρος ὠν ταις χλαμυσιν, ὡς τη καρδιᾳ.
Βροντης ἀκυσας, μηδαμως πορρω φυγης,
Μηδεν συνειδως ἀυτος ἀυτῳ δεσποτα.
Ο γαρ Θεος βλεπει σε πλησιον παρων.

Παλιν τε Πλατων ἐν Τιμαιῳ· εἰ δε τις τυτων ἐργῳ σκοπυμενος βασανον λαμβανοιτο, της ἀνθρωπινης και θειας φυσεως ἠγνοηκως ἀν εἰη το διαφορον, ὁτι Θεος μεν τα πολλα εἰς ἑν συγκεραννυται, και παλιν ἐξ ἑνος εἰς πολλα διαλυειν ἱκανος, ὡς ἐπιςαμενος ἁμα και δυνατος ὠν. ἀνθρωπων δε ὐδεις ὐδετερα τυτων ἱκανος ὐτ' ἐςι νυν, ὐτ' εἰσαυθις ἐςαι ποτε.

Περι δε των δοκουντων παρα τισι μετεχειν τυ ἀγιυ και τελειυ ὀνοματος, ὁπερ παραδοσει ματαιᾳ τινες ἀπηνεγκαντο ὡς Θεῳ, Μενανδρος ἐν Ηνιοχῳ λεγει·

Οὐθεις μ' ἀρεσκει περιπατων ἐξω Θεος,
Μετα γραος, ὐδε εἰς οἰκιας παρεισιων
Επι τυ σανιδιυ. τον δικαιον δει Θεον
Οἰκοι μενειν σωζοντα τυς ἱδρυμενυς.

ὁ ἀυτος Μεναδρος ἐν Ιερειᾳ,

Οὐθεις δι' ἀνθρωπυ Θεος σωζει, γυναι,
Ετερυ τον ἑτερον· εἰ γαρ ἑλκει τινα Θεον
Τοις κυμβαλοις ἀνθρωπος εἰς ὁ βυλεται,
Ο τυτο ποιων, ἐςι μειζων τυ Θευ.
Αλλ' ἐςι τολμης και βιυ ταυτ' ὀργανα,
Ευρημεν' ἀνθρωποις ἀναιδεσιν, Ροδη,
Εἰς καταγελωτα τῳ βιῳ πεπλασμενα.

ἐν Μισυμενῳ δε παλιν ἀποφαινων των εἰς θευς παραλαμβανομενων τας γνωμας, μαλλον δε ἐλεγχων ὡς ὐκ ὀντας, ὁ ἀυτος Μεναν ρος,

Εἰ γαρ ἐπιδοιμι τυτο, και ψυχην ἀναλαβοιμ' ἐγω. νυνι γαρ ἀλλα πυ θευς
Οὑτως δικαιυς ἐςι ευρειν, ὠ Γετα;

και

Laborioſum rebus uti proſperis
Sinit, colentem rura noctu & per diem.
Deo æquitatem ſemper obſervans lita,
Magiſque corde ſplendeas quam veſtibus.
Tonitru audias ſi, ne procul confugeris,
O here, tibi ipſe ſi nihil conſciveris.
Te namque cernit haud procul ſedens Deus.

rurſus Plato in Timæo: *Horum autem explorationem probationem ſi quis ipſo opere aggrediatur; is divinæ ac nanæ naturæ ignoret diſcrimen: quippe cum Deus multa unum commiſcere, ac rurſus unum in multa poſſit diſſol- e, utpote ſcientia & poteſtate præditus; neutri autem ſquam hominum aut nunc idoneus ſit, aut umquam ſit urus.*

5. De illis, autem, qui apud nonnullos exiſti- ntur participes eſſe ſancti & perfecti nominis, quod dem vana traditione quidam, tamquam dii, acce- unt, Menander ait in Heniocho, ſive Auriga:

Non mihi placebit ambulans foris Deus,
Anum comitem habens, atque ventitans domos
Cum tabula: oportet quippe juſtus ut Deus,
Domi manendo ſit ſalus colentibus.

m Menander in Hierea, ſive in Sacerdote:

Homini ſalutem non Deus dat alterum,
Mulier, per hominem; namque homo ſi quem Deum
Quocumque libeat, cymbalis pertraxerit,
Hoc exſecutus ſit Deo potentior.
Audaciæ hæc ſunt & lucri molimina,
Inventa hominibus impudentibus, Rhode,
Noſtrique ficta in ſæculi ludibrium.

ırſus in Miſumeno, ſive odioſo, de iis, qui in deos epti ſunt, ſententiam exponens, vel potius eos n eſſe demonſtrans, ſic idem Menander.

Id ſi viderem, redditum ſtatim mihi
Animum putarem; namque nunc ubi gentium,
O Geta, juſtos invenire fas deos?

Et

και ἐν Παρακαταθηκῃ,

Εϛιν κρισις ἀδικος, ὡς ἐοικε, κἀν θεοις.

και ΕΥριπιδης ὁ τραγῳδιογραφος ἐν Ορεϛῃ,

Φοιβος κελευσας μητρος ἐκπραξαι φονον,
Αμαθεϛερος γ᾽ ἀν τȣ καλȣ και της δικης.
Δȣλευομεν θεοις, ὁ τι ποτ᾽ εἰσι θεοι.
Ορας δ᾽ Απολλων᾽, ὁς μεσομφαλȣς ἑδρας
Ναιων, βροτοισι ϛομα νεμει σαφεϛατον,
Ω πειθομεσθα πανθ᾽ ὁσ᾽ ἀν κεινος λεγῃ.
Τȣτῳ πειθομενος την τεκȣσαν ἐκτανον.
Εκεινον ἡγειαθ᾽ ἀνυοσιον, και κτεινητε·
Εκεινος ἡμαρτ᾽, ȣκ ἐγω. τι χρη με δραν;
Η ȣκ ἀξιοχρεως ὁ Θεος ἀναφεροντι μοι
Μιασμα, σωσαι·

ὁ ἀυτος και ἐν Ιππολυτῳ·

Αλλ᾽ ȣ γαρ ὀρθως ταυτα κρινουσιν θεοι.

και ἐν τῳ Ιωνι·

Αταρ θυγατρος της Ερεχθεως τι μοι
Μελει; προσηκε μ᾽ ȣδεν. ἀλλα χρυσεοις
Προσχοισιν ἐλθων εἰς ἀποῤῥαντηρια,
Δροσον καθησω. νȣθετητεος δε μοι
Φοιβος. τι παρεχει παρθενȣς βιᾳ γαμων;
Προδιδωσι τȣς παιδας, τεκνȣμενος λαθρα,
Θνησκοντας· ἀμελει μη συ γ᾽· ἀλλ᾽ ἐπει κρατεις,
Αρετας διωκε· και γαρ ὁϛις ἀν βροτων
Κακος πεφυκῃ, ζημιουσιν οἱ θεοι·
Πως ȣν δικαιον τȣς νομȣς ὑμας βροτοις
Γραψαντας, ἀυτȣς ἀδικιας ὀφλισκανειν;
Εἰ δ᾽ ȣ παρεϛε, τῳ λογῳ κεχρησομαι·
Δικας βιαιων δωσετ᾽ ἀνθρωποις γαμων,
Συ και Ποσειδων, Ζευς θ᾽ ὁς ȣρανȣ κρατει.
Ναȣς τινοντες δ᾽ ἀδικιας κενωσατε·
Τας ἡδονας γαρ της προμηθειας περας,
Σπευδοντες, ἀδικειτ᾽· ȣκετ᾽ ἀνθρωπȣς κακȣς
Λεγειν δικαιον, εἰ τα των θεων καλα
Μιμȣμεθ᾽, ἀλλα τȣς διδαξαντας ταδε.

και

: in Paracatatheca, ſive in Depoſito:

Videtur ipſos jus iniquum apud deos.

: Euripides Tragœdus in Oreſte:

Phœbus jubendo, matri ut inferrem necem,
Ipſe eſt honeſti ac juris inſcientior.
Quicumque tandem ſint dî, honoramus deos.
Videſne Phœbum, qui ſedens oracula
In umbilico clara dat mortalibus.
Cuique fidem habemus, quidquid is pronuntiet.
Illi obſequutus intuli matri necem.
Illum ſceleſtum dicite, & morti date,
Peccavit ille, non ego. Quid me decet
Feciſſe? Is in quem transfero culpam Deus
Servare an aptus non erit?

em in Hippolyto:

Sed ut par eſſet, hæc dii non judicant.

: in Jone:

Sed iſta curæ quid mihi eſt Erechthei
Nata? nihil ad me pertinet: ſed aureis
Luſtrationis ad locum vadens ſcyphis
Vim fundam aquarum. Commonendus at mihi
Phœbus. Quid egit, virgines vi comprimens?
Prodenſque natos, clanculum in lucem editos,
In morte: ſed tu haud negligas, ſed dum potes,
Sectare recta, namque ſi mortalium
Improbus erit quis, puniunt illum dii.
Nonne ergo iniquum eſt, jura qui mortalibus
Scribitis, ut ipſi non vacetis crimine?
Quod ſi haud adeſtis, quæ ſuperſunt eloquar.
Dabitis hominibus perfidi pœnas ſtupri
Neptunus, & tu, & Jupiter polum regens:
Eruntque vacua templa, dum luitis ſcelus.
Prudentiæ nam blanda dum præponitis,
Facitis inique. Haud jam amplius fas eſt malos
Homines vocare, ſi deûm exprimunt bona
Imitando, at illos dic malos qui nos docent.

Et

και ἐν Αρχελαῳ,

Πολλ', ὦ τεκνον, σφαλλȣσιν ἀνθρωπȣς θεοι.

και ἐν Βελλεροφοντῃ,

Εἰ θεοι τι δρωσι φαυλον, ȣκ εἰσι θεοι.

και παλιν ἐν τῳ αὐτῳ,

Φησιν τις εἰναι δητ' ἐν ȣρανῳ θεȣς.
Οὐκ εἰσιν ȣκ εἰσ'. εἰ τις ἀνθρωπων λεγει,
Μη τῳ παλαιῳ μωρος ὢν χρηϑω λογῳ.
Σκεψασθε δ' αὐτα, μη ἐπι τοις ἐμοις λογοις
Γνωμην ἐχοντες. φημ' ἐγω τυραννιδα,
Κτεινειν τε πλειςȣς, κτηματων τ' ἀποςερειν,
Ορκȣς τε παραβαινοντας ἐκπορθειν πολεις.
Και ταυτα δρωντες, μαλλον εἰσ' εὐδαιμονες
Των εὐσεβȣντων ἡσυχη καθ' ἡμεραν.
Πολεις τε μικρας οἰδα τιμωσας θεους,
Αἱ μειζονων κλυȣσι δυσσεβεςερων,
Λογχης ἀριθμῳ πλειονος κρατȣμεναι.
Οἰμαι δ' ἂν ὑμας, εἰ τις ἀργος ὢν θεοις
Εὐχοιτο, και μη χειρι συλλεγοι βιον,
Βραχει παρ' αὐτων πραγματων λαβειν
Τα θεἰ ἀπειργȣσιν εἰ κακας τας συμφορας.

και Μενανδρος ἐν Διφιλῳ,

Διοτι τον ὀντα κυριον παντων ἀει,
Και πατερα, τȣτον δια τελους τιμαν μονον,
Αγαθων τοσȣτων εὑρετην και κτιςορα.

ὁ αὐτος και ἐν Αλιευσι,

Το γαρ τρεφον με, τȣτ' ἐγω κρινω θεον.
Το δ' εἰθισμενον τρεφειν,
Οὐ δειται της παρα τȣ δεομενȣ χορηγιας.

ὁ αὐτος ἐν Αδελφοις.

Θεος ἐςι τοις χρηςοις ἀει.
Ο νους γαρ, ὡς ἐοικε τοις σοφωτατοις.

και ἐν Αὐλητρισι,

Παντ' ἐςι τῳ καλῳ λογῳ
Ιερον. ὁ νους γαρ ἐςιν ὁ λαλησων Θεος.

in Archelao:

Dant ſæpe verba, nate, dî mortalibus,

in Bellerophonte:

Si turpe quid dî fecerint, non ſunt dii.

rurſus in eodem:

Eſt qui eſſe fidens dicat in cælo deos;
Hi prorſus, hi haud ſunt: eſſe ſed ſi quis dicat;
Ne priſca ſtultus ille dicta proferat.
Spectate rem ipſam, nec meis ſententiam
Firmate verbis. Dico ego tyrannidem
Spoliare vita, prædiiſque plurimos,
Vaſtare & urbes per dolum fracta fide.
Atque hæc agenti melius eſt quam lenibus,
Numenque, quotquot ſunt dies, colentibus.
Urbeſque parvas, quæ deos colunt, ſcio
Servire magnis, quæ impiæ ſunt, enſium
Frequentiorum perditas mucronibus.
Puto illud equidem, ſi quis ex vobis piger
Deos precetur, nec manu victum paret;
Ex rebus ipſis is brevi cognoverit,
An arceant di triſtia infortunia.

Menander in Diphilo.

Qui ſemper ergo Dominus eſt rerum omnium
Paterque, ſolus debet hic ſemper coli,
Ut tot bonorum inventor atque conditor.

em quoque in Piſcatoribus.

Quod namque nutrit me, illud arbitror Deum
Nutrire ſed quod ſuevit, id non indiget,
Ut ſublevetur ſumtibus precantium.

em in Adelphis:

Semper eſt Deus bonis
Mens ipſa, quiſque cenſet ut doctiſſimus.

t in Tibicinis:

Sunt cuncta rationi bonæ
Templum: ipſa nam mens eſt Deus qui diſſeret.

Et

ἐν Φριξῳ ὁ τραγικος,

Εἰ δ' εὐσεβης ὢν τοισι δυσσεβεςάτοις
Ες ταυτο ἐπραττεν, πως ταδ' ἂν καλως ἐχ
Εἰ Ζευς, ὁ λωςος, μηδ' ἐν ἐνδικον φρονει;

ἐν Φιλοκτητη,

Ορατε δ' ὡς κἀν θεοισι κερδαινειν καλον,
Θαυμαζεται δ' ὁ πλειςον ἐν ναοις ἐχων
Χρυσον· τι δητα και σε κωλυει λαβειν
Κερδος, παρον γε κ' ἐξομοιουσθαι θεοίς.

ἐν Εκαβῃ,

Ζευς, ὁςις εἰ Ζευς· ἐ γαρ οἰδα πλην λογῳ·
Ζευς εἰτ' ἀναγκη φυσεως, εἰτε νους βροτων,
Προσηυξαμην σε.

Ενταυθα τοινυν ἐςιν ἐλεγχος ἀρετης και γνω νεσιν ἀγαπωσης, ἐπαναδραμειν ἐπι την της σ κοινωνιαν, καὶ προσαψαι ἑαυτον συνεσει εἰς σο αἱρεισθαι τε την των κρεισσονων ἐκλογην, κατα ἀνθροπῳ κειμενον αὐτεξεσιον, μη τες ἀνθρωπ ἡγεμενες των ὁλων δεσποτας, ὁπε γε ἐδε ἀν ἰσην ἐχοντες φανησονται. παρ Ομηρῳ γαρ ὁ μεν ‹ κος αὐτοδιδακτος φησιν εἰναι, Θεος δε μοι ἐνβ μες, θνητος ὢν. Ασκληπιος και Απολλων, παρ τῳ κενταυρῳ ἰασθαι διδασκονται, το καινοτατ ἀνθρωπῳ θεοι. τι γαρ διειμι περι Διονυσε, ὁ μενον φησιν ὁ ποιητης· ἠ Ηρακλεες, ὁν και αὐτ λιον λεγει; τι δε μοι ἀναγορευειν Αρη και Αφροδι της μοιχειας ἀρχηγες, και ἐξ ἁπαντων τετω ἐπαγειν τοις δεικνυμενοις; εἰ γαρ τις μη μαθω περι τα λεγομενα θεια πραξεις μιμησαιτο, κἀν κιβδηλων ἀλλοτριος βιε και ἀνθρωποτητος λο γνες δε τις, ἐυλογον ἑξει την των τιμωριων ἀπο ἐ παρανομιαν δεικνυων την των θεϊκων τολμημα μησιν, εἰ δ' ἀρα τις τοις ἐργοις ἐπιμεμψαιτο, ἀ πα ἐκ τετων γνωσθεντα ὀνοματα, και μηδε πι

in Phryxo Tragicus:

Quod ſi piorum, & qui modum in mirum impii
Sors una; quis rem pulchre habere ſe putet,
Si ſentit æqui Juppiter nil optimus?

Philoctete:

Videte ut ipſis lucra honeſta ſint diis:
Mirabiliſque plurimum in templis qui habet
Auri: quid ergo te vetat lucrum ſequi,
Cum liceat ipſis eſſe dìs haud imparem?

Hecuba:

Quicumque Zeus es, novi enim verbo tenus,
Zeus ſive fatum, ſive mens mortalium,
Te deprecabor.

6. Hic igitur indicium eſt virtutis ac animi pru-
ntiam amantis, ad conjunctionis communionem
:urrere, ſeque ipſum prudentiæ ad ſalutem tra-
re, ac meliora pro inſito homini arbitrio eligere,
n exiſtimantem eos, qui humanis affectionibus ob-
xii ſunt, univerſorum dominos eſſe; quippe cum
pares quidem hominibus deprehendantur. Nam
ud Homerum Demodocus ſe a ſeipſo doctum di-
:, & a Deo ſibi afflatos eſſe cantus, quamvis mor-
lis ſit. Æſculapius autem & Apollo apud Chiro-
m Centaurum mederi diſcunt, quod maxime no-
m eſt, apud hominem dii. Quid enim de Baccho
emorem, quem furentem Poeta, aut de Hercule,
em miſerum dicit? Quid attinet Martem & Vene-
m, duces illos adulterii ac principes, recenſere,
ex his omnibus ſuſceptam demonſtrationem perfi-
re? Si quis enim eorum, qui feruntur, deorum
tiones, cum non noverit imitetur, is adhuc im-
rus & a vita & humanitate alienus exiſtimetur.
quis autem noverit, probabilem habebit pœnæ
fugiendæ anſam, delictum non eſſe demonſtrans

ταις και ςωμυλοις ῥησεσιν ἐπισκεπασει αὐτοις. ἀσπα-ζεσθαι δε χρη το ἀληθινον και ἀτρεπτον ὀνομα, ὐχι δια της ἡμων φωνης μονον, ἀλλα και δια των εἰσαγαγοντων ἡμας εἰς την ἀρχην της παιδειας κηρυσσομενον, ἱνα μη ἀργως τελειωσαντες τον ἐνταυθα τȣ ζῃν χρονον, ὐ μονον ὡς ἀγνοȣντες της οὐρανιȣ δοξης, ἀλλα και ὡς ἀχαριςοι τῳ κριτῃ τας εὐθυνας παρεξωμεν.

ΤΟΥ

vinorum facinorum imitationem. Quod ſi quis
:tiones vituperet, nomina quoque ex his nota tol-
:t; nec eas probabilibus & ſpecioſis verbis obteget.
:aque complectendum nobis eſt verum & immutabile
omen, non mea ſolum voce prædicatum, ſed eo-
ım etiam, qui nos in prima doctrinæ elementa in-
:oducunt; ne, ſi hujus vitæ tempus in otio & iner-
.a traduxerimus, non ſolum ut gloriæ cœleſtis igna-
ı, ſed etiam ut ingrati rationem judici reddamus.

ANALYSIS
PRIMÆ APOLOGIÆ

PRimam hanc Apologiam, quæ ſecunda in ſuperioribus editionibus loco non ſuo volvebatur, obtulit Juſtinus circa annum 150. *Imperatori Antonino Pio, ejuſque filiis adoptivis M. Aurelio & L. Vero, ac ipſi etiam Senatui Populoque Romano. Elucet in hoc opere eximia dicendi libertas ſine temeritate, ſumma in Imperatores reverentia ſine aſſentatione. Sic autem communem cauſam S. Martyr defendit, ut qui veritatem apud antiquos libenter inveſtigant, ii in hoc eximio monumento doctrinam & mores ac inſtituta veterum Chriſtianorum oculis ſuis ſubjecta ſpectare & perſpicere poſſint.*

Totam orationem dividere poſſumus in tres partes, quarum in prima Juſtinus Chriſtianos indicta cauſa non debere condemnari demonſtrat, eorumque innocentiam exponit. In altera probat religionem Chriſtianam certiſſimis argumentis niti. In tertia denique quid in myſteriis Chriſtianorum peragatur ediſſerit.

Declarat initio S. Martyr unum ſe eſſe ex Chriſtianis; ſumma cum libertate poſtulat ab Imperatoribus, ut æquitatem ſervent, & Chriſtianos aliorum reorum more jubeant judicari. Perinique enim ſolum nomen indicta cauſa damnari: hujus rei cauſam dæmonibus tribuit. Si de his dæmonibus agatur, fatetur atheos eſſe Chriſtianos: at id vituperari poſſe negat; quippe cum Deum Patrem, ejuſque Filium & Spiritum ſanctum colant. Si qui forte ex homini-

bus

is ita credentibus convicti fuerint ſceleris, id nocere non ebet aliis, quorum eo illuſtrior innocentia, quod negare oſſent, ſi vellent: ſed confitentur libenter, ut mendacium itent, & ad Deum ſuum citius perveniant. Neque etiam ituperari debent Chriſtiani, quod ſimulacra non colant, um hoc cultu nihil abſurdius ſit; nec quod materialibus mis Deum egere non putent, a quo omnia creata, & egnum æternum recte viventibus promittitur. Neque nim humanum regnum exſpectant Chriſtiani: nihil ejuſ-odi ab eis metuendum: quinetiam eorum principia ad pa-em & Reipublicæ tranquillitatem maxime conducunt. Si uis ita ſentientes inſectetur, is non ſolum contra rationem gat, ſed etiam operam perdat eoſque magis in Chriſti doctri-a confirmet.

Cum poſſet deſinere Juſtinus, re ſatis probata, rurſus ggreditur ad innocentiam Chriſtianorum defendendam, oſque atheos non eſſe demonſtrat ex puriſſimo cultu, quem xhibent Patri & Filio & Spiritui ſancto, & ex mirabili orum mutatione, quam præ ſe tulerunt, poſtquam a dæ-monibus diſceſſerunt. Atque ut res certo conſtet, in medio onit eximia Chriſti præcepta, & quomodo obſerventur a hriſtianis declarat, nempe de caſtitate, de caritate in omnes t liberalitate in pauperes, de patientia & de vitando jure-urando, & de obedientia regibus præſtanda, & ſolvendis ectigalibus. Tam bene affectos cives ſi ſpernant Impera-ores, minatur eis Juſtinus futurum poſt mortem judicium, uod ipſi gentiles ſcriptores agnoſcunt, Chriſtiani vero multo agis, qui & reſurrectionem ſperant, eamque non diffici-orem Deo eſſe putant, quam ipſam creationem. Huic

dogmati nonnulla affinia dixere gentiles; quare æquum non eſt ut ſoli chriſtiani flagrent invidia. Sic etiam quæ de Filio Dei ejuſque in cælum aſcenſione, de Verbi generatione, ejuſque incarnatione & morte docent, abſurda videri non debent, cum tam multa poetæ de filiis Jovis nugati fuerint.

In ſecunda parte pollicetur ſe tria probaturum. 1. Veritatem a ſolis chriſtianis doceri. 2. Filium Dei vere incarnatum. 3. Fabulas opera dæmonum inventas, ut Chriſti adventus fabula videretur.

Veritatem a Chriſtianis doceri, eoſque non aliam ob cauſam vexari probat. 1. Quia illis ſolis non licet quod aliis omnibus permittitur. 2. Quia ſolus veritatis amor adducere eos potuit, ut cultum Dei morte propoſita amplecterentur. 3. Quia ſi quis veritatem religionis chriſtianæ erroribus corrumpat, hunc perſequutio non attinget, ſaltem ob hæreſim. Non audet aſſerere Juſtinus hæreticos nefanda illa ſcelera committere; ſed Chriſtianos ita ab eis abhorrere declarat, ut ne pueros quidem exponere fas eſſe putent. Sibi ipſis nocent qui Chriſtianos calumniantur & cum diabolo in ignem mittentur. Quanta ſit morum caſtitas apud Chriſtianos, demonſtrat ex cujuſdam adoleſcentis facto, cui opponit Antinoum.

Filium Dei vere incarnatum eſſe demonſtrat ex pluribus Prophetarum oraculis, in quibus recenſendis regulas tradit ad diſcernendum quiſnam in ſcripturis loquatur: fatum ex his prædictionibus minime ſequi declarat; eoſque minime innocuos eſſe monet, qui ante Chriſti incarnationem vixerunt. Ex his autem prophetiis reſurrectionem mortuorum, quæ nondum evenit, confirmari probat: tum concludit certiſſimis

argu-

*gumentis niti fidem chriſtianorum, qui oculis ſuis vident
pleri quæ olim prædicta fuerant de converſione gentium
reprobatione Judæorum.*

*Probat denique fabulas de filiis Jovis (id enim ad re-
gionis veritatem & antiquitatem valere exiſtimabat) in-
piratione dæmonum inventas fuiſſe, ut Filii Dei adventus
abula videretur. Nihil tamen de cruce ſuſpicati poetæ,
jus potentiam & utilitatem Juſtinus ex rebus ſub aſpectum
adentibus & magni apud ethnicos momenti commendat.
odem conſilio dæmones induxere Simonem & Marcionem.
ed nihil aliud perficere potuerunt niſi ut Chriſtianos improbi
liſſent. Ipſe etiam Plato quæ de mundi creatione & de
ilii decuſſatione & tertiis circa tertium dixit, ea ex Moſe
rivavit.*

*In tertia parte Juſtinus exponit quomodo ſeſe Chriſtiani
leo conſecrent in Baptiſmo, de quo cum aliquid audiſſent
emones, aſperſiones & lavacra induxerunt. Sic etiam
his quæ Chriſtus Moſi dixerat, inſtituerunt ut calceos
lverent qui templa ingrediebantur. Non enim Deus Pa-
r apparuit Moſi, ſed Filius: & Judæi, qui Patrem ap-
ruiſſe volunt, nec Patrem nec Filium norunt. Eidem
emonum artificio tribuuntur fabulæ de Proſerpina & Mi-
erva. Redit ad propoſitum Juſtinus: quomodo conſecre-
ur Euchariſtia, & quid ſit, & quæ tota ſeries eorum,
uæ in Synaxibus agebantur, exponit: ac Imperatores in
nclusione admonet, ut ſi ea, quæ hactenus dixerat, nugæ
ideantur, ſaltem capitali ſupplicio digna non videantur.
ubjungit Apologiæ epiſtolam Adriani in gratiam chriſtiano-
um datam.*

και ἐν Αρχελαῳ,

Πολλ', ὠ τεκνον, σφαλλουσιν ἀνθρωπους θεοι.

και ἐν Βελλεροφοντη,

Ει θεοι τι δρωσι φαυλον, ουκ εισι θεοι.

και παλιν ἐν τῳ αυτῳ,

Φησιν τις ειναι δητ' ἐν ουρανῳ θεους.
Ουκ εισιν ουκ εισ'. ει τις ανθρωπων λεγει,
Μη τῳ παλαιῳ μωρος ων χρηθω λογῳ.
Σκεψασθε δ' αυτα, μη επι τοις ἐμοις λογοις
Γνωμην ἐχοντες. φημ' ἐγω τυραννιδα,
Κτεινειν τε πλειστους, κτηματων τ' αποστερειν,
Ορκους τε παραβαινοντας ἐκπορθειν πολεις.
Και ταυτα δρωντες, μαλλον εισ' ευδαιμονες
Των ευσεβουντων ἡσυχη καθ' ἡμεραν.
Πολεις τε μικρας οιδα τιμωσας θεους,
Αἱ μειζονων κλυουσι δυσσεβεστερων,
Λογχης αριθμῳ πλειονος κρατουμεναι.
Οιμαι δ' αν ὑμας, ει τις αργος ων θεοις
Ευχοιτο, και μη χειρι συλλεγοι βιον,
Βραχει παρ' αυτων πραγματων λαβειν
Τα θει απειργουσιν ει κακας τας συμφορας.

και Μενανδρος ἐν Διφιλῳ,

Διοτι τον οντα κυριον παντων αει,
Και πατερα, τουτον δια τελους τιμαν μονον,
Αγαθων τοσουτων ευρετην και κτιστορα.

ὁ αυτος και ἐν Αλιευσι,

Το γαρ τρεφον με, τουτ' ἐγω κρινω θεον.
Το δ' ειθισμενον τρεφειν,
Ου δειται της παρα του δεομενου χορηγιας.

ὁ αυτος ἐν Αδελφοις.

Θεος ἐστι τοις χρηστοις αει.
Ο νους γαρ, ὡς ἐοικε τοις σοφωτατοις.

και ἐν Αυλητρισι,

Παντ' ἐστι τῳ καλῳ λογῳ
Ἱερον. ὁ νους γαρ ἐστιν ὁ λαλησων Θεος.

in Archelao:

Dant ſæpe verba, nate, dî mortalibus.

in Bellerophonte:

Si turpe quid dî fecerint, non ſunt dii.

rurſus in eodem:

Eſt qui eſſe fidens dicat in cælo deos;
Hi prorſus, hi haud ſunt: eſſe ſed ſi quis dicat;
Ne priſca ſtultus ille dicta proferat.
Spectate rem ipſam, nec meis ſententiam
Firmate verbis. Dico ego tyrannidem
Spoliare vita, prædiiſque plurimos,
Vaſtare & urbes per dolum fracta fide.
Atque hæc agenti melius eſt quam lenibus,
Numenque, quotquot ſunt dies, colentibus.
Urbeſque parvas, quæ deos colunt, ſcio
Servire magnis, quæ impiæ ſunt, enſium
Frequentiorum perditas mucronibus.
Puto illud equidem, ſi quis ex vobis piger
Deos precetur, nec manu victum paret;
Ex rebus ipſis is brevi cognoverit,
An arceant di triſtia infortunia.

Menander in Diphilo.

Qui ſemper ergo Dominus eſt rerum omnium
Paterque, ſolus debet hic ſemper coli,
Ut tot bonorum inventor atque conditor.

em quoque in Piſcatoribus.

Quod namque nutrit me, illud arbitror Deum
Nutrire ſed quod ſuevit, id non indiget,
Ut ſublevetur ſumtibus precantium.

em in Adelphis:

Semper eſt Deus bonis
Mens ipſa, quiſque cenſet ut doctiſſimus.

in Tibicinis:

Sunt cuncta rationi bonæ
Templum: ipſa nam mens eſt Deus qui diſſeret.

Et

ἐν Φρίξῳ ὁ τραγικος,

Εἰ δ᾽ εὐσεβης ὢν τοισι δυσσεβεςάτοις
Ες ταυτο ἔπραττεν, πως ταδ᾽ ἂν καλως ἔχοι,
Εἰ Ζευς, ὁ λῷςος, μηδεν ἐνδικον φρονει;

ἐν Φιλοκτητῃ,

Ορατε δ᾽ ὡς κἀν θεοισι κερδαινειν καλον,
Θαυμαζεται δ᾽ ὁ πλειςον ἐν ναοις ἔχων
Χρυσον· τι δητα και σε κωλυει λαβειν
Κερδος, παρον γε κ᾽ ἐξομοιουσθαι θεοις.

ἐν Εκαβῃ,

Ζευς, ὅςις εἰ Ζευς· ȣ γαρ οἶδα πλην λογῳ·
Ζευς εἴτ᾽ ἀναγκη φυσεως, εἴτε νους βροτων,
Προσηυξαμην σε.

Ενταυθα τοινυν ἐςιν ἐλεγχος ἀρετης και γνωμης συνεσιν ἀγαπωσης, ἐπαναδραμειν ἐπι την της συζυγιας κοινωνιαν, και προσαψαι ἑαυτον συνεσει εἰς σωτηριαν, αἱρεισθαι τε την των κρεισσονων ἐκλογην, κατα το ἐπ᾽ ἀνθροπῳ κειμενον αὐτεξȣσιον, μη τȣς ἀνθρωποπαθεις ἡγȣμενȣς των ὁλων δεσποτας, ὁπȣ γε ȣδε ἀνθρωποις ἰσην ἔχοντες φανησονται. παρ᾽ Ομηρῳ γαρ ὁ μεν Δημοδοκος αὐτοδιδακτος φησιν εἶναι, Θεος δε μοι ἐνβαλεν οἴμȣς, θνητος ὤν. Ασκληπιος και Απολλων, παρα Χειρωνι τῳ κενταυρῳ ἰασθαι διδασκονται, το καινοτατον παρα ἀνθρωπῳ θεοι. τι γαρ διειμι περι Διονυσȣ, ὃν μαινομενον φησιν ὁ ποιητης· ἢ Ηρακλεȣς, ὃν και ἀυτον σχετλιον λεγει; τι δε μοι ἀναγορευειν Αρη και Αφροδιτην τȣς της μοιχειας ἀρχηγȣς, και ἐξ ἁπαντων τȣτων κρισιν ἐπαγειν τοις δεικνυμενοις; εἰ γαρ τις μη μαθων, τας περι τα λεγομενα θεια πραξεις μιμησαιτο, κἀν ἔτι των κιβδηλων ἀλλοτριος βιȣ και ἀνθρωποτητος λογισθειη. γνȣς δε τις, εὐλογον ἕξει την των τιμωριων ἀποφυγην, ȣ παρανομιαν δεικνυων την των θειων τολμηματων μιμησιν, εἰ δ᾽ ἀρα τις τοις ἐργοις ἐπιμεμψαιτο, ἀνελει και τα ἐκ τȣτων γνωσθεντα ὀνοματα, και μηδε πιθανωμεναις

in Phryxo Tragicus:

Quod ſi piorum, & qui modum in mirum impii
Sors una; quis rem pulchre habere ſe putet,
Si ſentit æqui Juppiter nil optimus?

Philoctete:

Videte ut ipſis lucra honeſta ſint diis:
Mirabiliſque plurimum in templis qui habet
Auri: quid ergo te vetat lucrum ſequi,
Cum liceat ipſis eſſe dìs haud imparem?

Hecuba:

Quicumque Zeus es, novi enim verbo tenus,
Zeus ſive fatum, ſive mens mortalium,
Te deprecabor.

6. Hic igitur indicium eſt virtutis ac animi pru-ntiam amantis, ad conjunctionis communionem currere, ſeque ipſum prudentiæ ad ſalutem tra-re, ac meliora pro inſito homini arbitrio eligere, n exiſtimantem eos, qui humanis affectionibus ob-xii ſunt, univerſorum dominos eſſe; quippe cum pares quidem hominibus deprehendantur. Nam ud Homerum Demodocus ſe a ſeipſo doctum di-t, & a Deo ſibi afflatos eſſe cantus, quamvis mor-lis ſit. Æſculapius autem & Apollo apud Chiro-m Centaurum mederi diſcunt, quod maxime no-m eſt, apud hominem dii. Quid enim de Baccho emorem, quem furentem Poeta, aut de Hercule, em miſerum dicit? Quid attinet Martem & Vene-m, duces illos adulterii ac principes, recenſere, ex his omnibus ſuſceptam demonſtrationem perfi-re? Si quis enim eorum, qui feruntur, deorum tiones, cum non noverit imitetur, is adhuc im-rus & a vita & humanitate alienus exiſtimetur. quis autem noverit, probabilem habebit pœnæ fugiendæ anſam, delictum non eſſe demonſtrans

ναις και ϛωμυλοις ῥησεσιν ἐπισκεπασει αὐτοις. ἀσπα-
σεσθαι δὲ χρη το ἀληθινον και ἀτρεπτον ὀνομα, οὐχι δια
της ἐμης φωνης μονον, ἀλλα και δια των εἰσαγαγοντων
ἡμας εἰς την ἀρχην της παιδειας κηρυσσομενον, ἱνα μη
ἀργως τελειωσαντες τον ἐνταυθα του ζῆν χρονον, οὐ μονοι
ὡς ἀγνωτες της οὐρανιου δοξης, ἀλλα και ὡς ἀχαριϛοι τῳ
κριτῃ τας εὐθυνας παρεξωμεν.

---

divinorum facinorum imitationem. Quod ſi quis actiones vituperet, nomina quoque ex his nota tollet; nec eas probabilibus & ſpecioſis verbis obteget. Itaque complectendum nobis eſt verum & immutabile nomen, non mea ſolum voce prædicatum, ſed eorum etiam, qui nos in prima doctrinæ elementa introducunt; ne, ſi hujus vitæ tempus in otio & inertia traduxerimus, non ſolum ut gloriæ cœleſtis ignari, ſed etiam ut ingrati rationem judici reddamus.

ANALYSIS
PRIMÆ APOLOGIÆ

PRimam hanc Apologiam, quæ ſecunda in ſuperi editionibus loco non ſuo volvebatur, obtulit Ju circa annum 150. Imperatori Antonino Pio, ejuſque adoptivis M. Aurelio & L. Vero, ac ipſi etiam Se Populoque Romano. Elucet in hoc opere eximia dicer bertas ſine temeritate, ſumma in Imperatores revei ſine aſſentatione. Sic autem communem cauſam S. M defendit, ut qui veritatem apud antiquos libenter ir gant, ii in hoc eximio monumento doctrinam & mo: inſtituta veterum Chriſtianorum oculis ſuis ſubjecta ſp & perſpicere poſſint.

Totam orationem dividere poſſumus in tres p quarum in prima Juſtinus Chriſtianos indicta cauſ debere condemnari demonſtrat, eorumque innocentiam nit. In altera probat religionem Chriſtianam certi argumentis niti. In tertia denique quid in myſteriis ſtianorum peragatur ediſſerit.

Declarat initio S. Martyr unum ſe eſſe ex Chriſti ſumma cum libertate poſtulat ab Imperatoribus, ut æ tem ſervent, & Chriſtianos aliorum reorum more ju judicari. Perinique enim ſolum nomen indicta cauſa da ri: hujus rei cauſam dæmonibus tribuit. Si de his i nibus agatur, fatetur atheos eſſe Chriſtianos: at id perari poſſe negat; quippe cum Deum Patrem, ejuſqu lium & Spiritum ſanctum colant. Si qui forte ex ho

us ita credentibus convicti fuerint ſceleris, id nocere non ebet aliis, quorum eo illuſtrior innocentia, quod negare oſſent, ſi vellent: ſed confitentur libenter, ut mendacium itent, & ad Deum ſuum citius perveniant. Neque etiam ituperari debent Chriſtiani, quod ſimulacra non colant, im hoc cultu nihil abſurdius ſit; nec quod materialibus mis Deum egere non putent, a quo omnia creata, & egnum æternum recte viventibus promittitur. Neque nim humanum regnum exſpectant Chriſtiani: nihil ejuſ-iodi ab eis metuendum: quinetiam eorum principia ad pa-m & Reipublicæ tranquillitatem maxime conducunt. Si uis ita ſentientes inſectetur, is non ſolum contra rationem gat, ſed etiam operam perdat eoſque magis in Chriſti doctri-a confirmet.

Cum poſſet deſinere Juſtinus, re ſatis probata, rurſus gréditur ad innocentiam Chriſtianorum defendendam, oſque atheos non eſſe demonſtrat ex puriſſimo cultu, quem chibent Patri & Filio & Spiritui ſancto, & ex mirabili orum mutatione, quam præ ſe tulerunt, poſtquam a dæ-monibus diſceſſerunt. Atque ut res certo conſtet, in medio onit eximia Chriſti præcepta, & quomodo obſerventur a hriſtianis declarat, nempe de caſtitate, de caritate in omnes liberalitate in pauperes, de patientia & de vitando jure-rando, & de obedientia regibus præſtanda, & ſolvendis ectigalibus. Tam bene affectos cives ſi ſpernant Impera-ores, minatur eis Juſtinus futurum poſt mortem judicium, uod ipſi gentiles ſcriptores agnoſcunt, Chriſtiani vero multo agis, qui & reſurrectionem ſperant, eamque non diffici-orem Deo eſſe putant, quam ipſam creationem. Huic

dogmati nonnulla affinia dixere gentiles; quare æquum non eſt ut ſoli chriſtiani flagrent invidia. Sic etiam quæ de Filio Dei ejuſque in cœlum aſcenſione, de Verbi generatione, ejuſque incarnatione & morte docent, abſurda videri non debent, cum tam multa poetæ de filiis Jovis nugati fuerint.

In ſecunda parte pollicetur ſe tria probaturum. 1. *Veritatem a ſolis chriſtianis doceri.* 2. *Filium Dei vere incarnatum.* 3. *Fabulas opera dæmonum inventas, ut Chriſti adventus fabula videretur.*

Veritatem a Chriſtianis doceri, eoſque non aliam ob cauſam vexari probat. 1. *Quia illis ſolis non licet quod aliis omnibus permittitur.* 2. *Quia ſolus veritatis amor adducere eos potuit, ut cultum Dei morte propoſita amplecterentur.* 3. *Quia ſi quis veritatem religionis chriſtianæ erroribus corrumpat, hunc perſequutio non attinget, ſaltem ob hæreſim. Non audet aſſerere Juſtinus hæreticos nefanda illa ſcelera committere; ſed Chriſtianos ita ab eis abhorrere declarat, ut ne pueros quidem exponere fas eſſe putent. Sibi ipſis nocent qui Chriſtianos calumniantur & cum diabolo in ignem mittentur. Quanta ſit morum caſtitas apud Chriſtianos, demonſtrat ex cujuſdam adoleſcentis facto, cui opponit Antinoum.*

Filium Dei vere incarnatum eſſe demonſtrat ex pluribus Prophetarum oraculis, in quibus recenſendis regulas tradit ad diſcernendum quiſnam in ſcripturis loquatur: fatum ex his prædictionibus minime ſequi declarat; eoſque minime innocuos eſſe monet, qui ante Chriſti incarnationem vixerunt. Ex his autem prophetiis reſurrectionem mortuorum, quæ nondum evenit, confirmari probat: tum concludit certiſſimis

argu-

rgumentis niti fidem chriſtianorum, qui oculis ſuis vident npleri quæ olim prædicta fuerant de converſione gentium reprobatione Judæorum.

Probat denique fabulas de filiis Jovis (id enim ad re-gionis veritatem & antiquitatem valere exiſtimabat) in-ſpiratione dæmonum inventas fuiſſe, ut Filii Dei adventus abula videretur. Nihil tamen de cruce ſuſpicati poetæ, ejus potentiam & utilitatem Juſtinus ex rebus ſub aſpectum adentibus & magni apud ethnicos momenti commendat. Eodem conſilio dæmones induxere Simonem & Marcionem. Sed nihil aliud perficere potuerunt niſi ut Chriſtianos improbi liſſent. Ipſe etiam Plato quæ de mundi creatione & de Filii decuſſatione & tertiis circa tertium dixit, ea ex Moſe erivavit.

In tertia parte Juſtinus exponit quomodo ſeſe Chriſtiani Deo conſecrent in Baptiſmo, de quo cum aliquid audiſſent æmones, aſperſiones & lavacra induxerunt. Sic etiam x his quæ Chriſtus Moſi dixerat, inſtituerunt ut calceos olverent qui templa ingrediebantur. Non enim Deus Pa-er apparuit Moſi, ſed Filius: & Judæi, qui Patrem ap-aruiſſe volunt, nec Patrem nec Filium norunt. Eidem æmonum artificio tribuuntur fabulæ de Proſerpina & Mi-erva. Redit ad propoſitum Juſtinus: quomodo conſecre-ur Euchariſtia, & quid ſit, & quæ tota ſeries eorum, uæ in Synaxibus agebantur, exponit: ac Imperatores in onclusione admonet, ut ſi ea, quæ hactenus dixerat, nugæ videantur, ſaltem capitali ſupplicio digna non videantur. Subjungit Apologiæ epiſtolam Adriani in gratiam chriſtiano-um datam.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΥΠΕΡ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ,

πρὸς Αντωνινον τον ἐυσεβῆ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ Τιτῳ Αἰλιῳ Αδριανῳ Αντωνινῳ ἐυσεβει σεβαςῳ Καισαρι· ΟΥηρισσιμῳ υἱῳ φιλοσοφῳ και Λουκιῳ φιλοσοφῳ Καισαρος φυσει υἱῳ, και ἐυσεβους εἰσποιητῳ, ἐραςῃ παιδειας ἱερᾳ τε συγκλητῳ, και δημῳ παντι Ρωμαιων, ὑπερ των ἐκ παντος γενους ἀνθρωπων ἀδικως μισουμενων και ἐπηρεαζομενων, Ιουςινος Πρισκου, του Βακχειου, των ἀπο Φλαουιας νεας πολεως της Συριας, Παλαιςινης, εἱς αὐτων την προσφωνησιν και ἐντευξιν πεποιημαι.

Τους κατα ἀληθειαν ἐυσεβεις και φιλοσοφους μονον τἀληθες τιμᾳν και ςεργειν ὁ λογος ὑπαγορευει, παραιτουμενους δοξαις παλαιων ἐξακολουθειν ἀν φαυλαι ὠσιν. οὐ γαρ μονον μη ἑπεσθαι τοις ἀδικως τι πραξασιν ἢ δογματισασιν ὁ σωφρων λογος ὑπαγορευει· ἀλλ᾽ ἐκ παντος τροπου, και προ της ἑαυτου ψυχης τον φιλαληθη, κἀν θανατος ἀπειληται, τα δικαια λεγειν τε και πραττειν αἱρεισθαι δει· ὑμεις μεν οὐν ὁτι λεγεσθε ἐυσεβεις και φιλοσοφοι, και φυλακες δικαιοσυνης και ἐρασαι παιδειας ἀκουετε πανταχου, εἰ δε και ὑπαρχετε, δειχθησεται. οὐ γαρ κολακευσοντες ὑμας δια των δε των γραμματων· οὐδε προς χαριν ὁμιλησοντες, ἀλλ᾽ ἀπαιτησοντες κατα τον ἀκριβη και ἐξεταςικον λογον την κρισιν ποιησασθαι, προσεληλυθειμεν, μη προληψει μηδ᾽ ἀνθρωπαρεσκειᾳ τῃ δεισιδαιμονων κατεχομενους, ἢ ἀλογῳ ὁρμῃ, και χρονιᾳ προκατεσχηκυιᾳ φημῃ κακῃ, την καθ᾽ ἑαυτων ψηφον φεροντας. ἡμεις μεν γαρ προς οὐδενος πεισεσθαι τι κακον δυνα-

σθαι

EJUSDEM
JUSTINI
PRO CHRISTIANIS
Apologia I. ad Antoninum Pium.

IMPERATORI Tito Ælio Adriano Antonino
Pio Auguſto Cæſari, & Veriſſimo filio Philoſo-
ho, & Lucio Philoſopho Cæſaris natura filio, Pii
item adoptivo, doctrinæ amatori, ſacroque Sena-
ui, & univerſo Populo Romano, pro iis qui ex
mni hominum genere vocati præter æquum odio
ıbentur & vexantur, Juſtinus Priſci filius, Bacchii
epos, Flaviæ Neapolis in Syria Palæſtinæ civium,
ıus ex illorum numero, orationem & ſupplicatio-
em conſcripſi.

2. Præſcribit ratio, ut qui vere pii & philoſophi
nt, verum unice colant & diligant, recuſantes ma-
rum opiniones ſequi, ſi pravæ ſint. Neque enim
ſolum ſana ratio præcipit, ut ne eos ſequamur,
ıi injuſte quid fecere aut docuere; ſed omnino vel
æ ſua ipſius anima, veritatis amatori, quamvis mors
tentetur, ſtatuendum & eligendum eſt, ut æqua
cat & faciat. Quod igitur pii & philoſophi appella-
ini, & juſtitiæ cuſtodes, ac doctrinæ amatores ubi-
ıe auditis, utrum tales ſitis demonſtrabitur. Ne-
ıe enim ea mente acceſſimus, ut vobis hoc ſcripto
entaremur, aut ad gratiam alloqueremur, ſed ut
oſtularemus, ut judicium ad accuratam & diligen-
m in inquirendo rationem faciatis, nec anticipata
pinione aut ſuperſtitioſis hominibus placendi ſtu-
io detenti, aut impetu a ratione alieno, aut dudum
ſidente animis malo rumore, ſententiam in voſmet-

σθαι λελογισμεθα, ἢν μη κακιας ἐργαται ἐλεγχωμεθα, ἢ πονηροι διεγνωσμεθα. ὑμεις δ', ἀποκτειναι μεν δυναςθε, βλαψαι δ' ὔ,

Αλλ' ἵνα μη ἀλογον φωνην και τολμηραν δοξῃ τις ταυτα εἶναι, ἀξιυμεν τα κατηγορυμενα ἀυτων ἐξεταζεσθαι, και ἐαν ὕτως ἐχοντα ἀποδεικνυωνται, κολαζεσθαι, ὡς πρεπον ἐςι, μαλλον δε κολαζειν. εἰ δε μηδεν ἐχοι τις ἐλεγχειν, ὔχ ὑπαγορευει ὁ ἀληθης λογος δια φημην πονηραν ἀναιτιυς ἀνθρωπυς ἀδικειν, μαλλον δε ἑαυτυς, οἱ ὐ κρισει, ἀλλα παθει τα πραγματα ἐπαγειν ἀξιυσι. καλην δε και μονην δικαιαν προκλησιν ταυτην πας ὁ σωφρονων ἀποφανειται, το τυς ἀρχομενυς την ἐυθυνην τυ ἑαυτων βιυ και λογυ ἀληπτον παρεχειν· ὁμοιως δ' αὖ και τυς ἀρχοντας μη βιᾳ μηδε τυραννιδι, ἀλλ' ἐυσεβειᾳ και φιλοσοφιᾳ ἀκολυθουντας, την ψηφον τιθεσθαι. ὕτως γαρ ἀν και οἱ ἀρχοντες και οἱ ἀρχομενοι ἀπολαυοιεν του ἀγαθυ. ἐφη γαρ πυ και τις των παλαιων· ἀν μη οἱ ἀρχοντες φιλοσοφησωσι, και οἱ ἀρχομενοι, ὐκ ἀν εἰη τας πολεις ἐυδαιμονησαι. ἡμετερον ὖν ἐργον, και βιου και μαθηματων την ἐπισκεψιν πασι παρεχειν, ὁπως ὑπερ των ἀγνοειν τα ἡμετερα νομιζοντων, την τιμωριαν ὧν ἀν πλημμελωσι τυφλωττοντες ἀυτων, ἀυτοις ὀφλησωμεν· ὑμετερον δε ὡς αἱρει λογος, ἀκουοντας, ἀγαθυς ἑυρισκεσθαι κριτας. ἀναπολογητον γαρ λοιπον μαθυσιν, ἢν μη τα δικαια ποιησητε, ὑπαρξει προς Θεον.

Ονοματος μεν ὖν προσωνυμια, ὔτε ἀγαθον ὔτε κακον κρινεται ἀνευ των ὑποπιπτυσων τῳ ὀνοματι πραξεων· ἐπει, ὁσον τε ἐκ τυ κατηγορυμενυ ἡμων ὀνοματος, χρηςοτατοι ὑπαρχομεν. ἀλλ' ἐπει ὐ τυτο δικαιον ἡγυμεθα, δια το ὀνομα, ἐαν κακοι ἐλεγχωμεθα, αἰτειν ἀφιεσθαι, παλιν, εἰ μηδεν δια τε την προσηγοριαν τυ ὀνοματος, και

δια

ɔſos feratis. Sic enim tenemus, nihil nos mali a uoquam perpeti poſſe, niſi maleficii arguamur, aut nprobi deprehendamur. Vos autem occidere quiem poteſtis, lædere vero nequaquam.

3. Sed ne hæc quis alienam a ratione & temeraiam vocem eſſe exiſtimet, oramus ut quæratur de riminibus, quæ Chriſtianis objiciuntur, ac, ſi rem :a ſe habere pateat, ut quemlibet alium punire decet, :a puniantur. Sed ſi nihil arguere quiſquam habeat, atio vera non præcipit, ut ob malum rumorem hoıinibus innocentibus injuriam faciatis, vel potius obiſmetipſis, qui non judicio, ſed affectu negotia ıceſſere in animum inducitis. Atque hanc quidem ræclaram eſſe ſolamque juſtam conditionem ſanus uiſque pronuntiabit, ut innoxiam quidem privati & ıculpatam vitæ & doctrinæ ſuæ rationem exhibeant; militer autem & qui præſunt, non vim & tyrannıem, ſed pietatem & philoſophiam ſequentes, ſenɔntiam dicant. Sic enim & in iis qui præſunt, & in s qui parent, præclare agatur. Dixit enim alicubi uidam veterum: *Niſi philoſophentur & qui regunt & ui reguntur, fieri non poſſit ut beatæ ſint civitates.* No:rum igitur munus eſt, ut vitæ & doctrinæ noſtræ inɔiciendæ copiam omnibus faciamus, ne pro iis, qui es noſtras ſibi videntur ignorare, pœnam eorum, uæ cæcutientes peccaverint, ipſi debeamus. Veſtrum utem, ut audita, quemadmodum ratio præſcribit, auſa boni judices reperiamini. Nihil enim deinceps xcuſationis, re cognita, apud Deum relinquetur, æqua non feceritis.

4. Nominis quidem appellatione nec bonum nec ıalum dijudicatur ſine ſubjectis nomini actionibus: tenim quantum ad nomen, quo appellamur, optimi ımus; ſed quia æquum eſſe non cenſemus, ut propter omen, ſi mali eſſe arguamur, abſolutionem petaıus; rurſus ſi nec ob nominis appellationem, nec

ob

δια την πολιτειαν ἑυρισκομεθα ἀδικȣντες, ὑμετερον ἀγω-νιασαι ἐςι, μη ἀδικως κολαζοντες τȣς μη ἐλεγχομενȣς, δικη κολασιν ὀφλησητε. ἐξ ὀνοματος μεν γαρ ἢ ἐπαινος, ἢ κολασις ȣκ ἀν ἐυλογως γενοιτο, ἢν μη τι ἐναρετον ἢ φαυλον δι᾽ ἐργων ἀποδεικνυσθαι δυνηται. και γαρ τȣς κατηγορȣμενȣς ἐφ᾽ ὑμων παντας πριν ἐλεγχθηναι ȣ τιμωρειτε· ἐφ᾽ ἡμων δε το ὀνομα ὡς ἐλεγχον λαμβανετε, καιπερ, ὁσον γε ἐκ τȣ ὀνοματος, τȣς κατηγορȣντας μαλλον κολαζειν ὀφειλετε. Χριςιανοι γαρ ἐιναι κατηγορȣμεθα· το δε χρηςον μισεισθαι ȣ δικαιον. και παλιν, ἐαν μεν τις των κατηγορȣμενων ἐξαρνος γενηται, τη φωνη μη ἐιναι φησας, ἀφιετε ἀυτον, ὡς μηδεν ἐλεγχειν ἐχοντες ἁμαρτανοντα. ἐαν δε τις ὁμολογηση ἐιναι, δια την ὁμολογιαν κολαζετε· δεον και τον τȣ ὁμολογȣντος βιον ἐυθυνειν, και τον τȣ ἀρνȣμενȣ, ὁπως δια των πραξεων ὁποιος ἐςιν ἑκαςος φαινηται. ὁν γαρ τροπον παραλαβοντες τινες παρα του διδασκαλȣ Χριςȣ μη ἀρνεισθαι ἐξεταζομενοι παρακελευονται, τον ἀυτον τροπον κακως ζωντες, ἰσως ἀφορμας παρεχȣσι τοις ἀλλως καταλεγειν των παντων Χριςιανων ἀσεβειαν και ἀδικιαν αἱρȣμενοις. ȣκ ὀρθως μεν ȣδε τȣτο πραττεται· και γαρ τοι φιλοσοφιας ὀνομα και σχημα ἐπιγραφονται τινες οἱ ȣδεν ἀξιον της ὑποσχεσεως πραττȣσι. γινωσκετε δ᾽ ὁτι και οἱ τα ἐναντια δοξασαντες και δογματισαντες των παλαιων, τω ἑνι ὀνοματι προσαγορευονται φιλοσοφοι· και τȣτων τινες ἀθεοτητα ἐδιδαξαν. και τον Δια ἀσελγη ἁμα τοις ἀυτȣ παισιν οἱ γενομενοι ποιηται καταγγελλȣσι· κἀκεινων τα διδαγματα οἱ μετερχομενοι, ȣκ ἐιργονται προς ὑμων· ἀθλα δε και τιμας τοις ἐυφωνως ὑβριζȣσι τȣτȣς τιθετε.

Τι δη ȣν τȣτ᾽ ἀν ἐιη; ἐφ᾽ ἡμων ὑπισχνȣμενων μηδεν ἀδικειν, μηδε τα ἀθεα ταυτα δοξαζειν, ȣ κρισεις ἐξεταζετε, ἀλλα ἀλογω παθει και μαςιγι δαιμονων φαυλων ἐξελαυνομενοι, ἀκριτως κολαζετε μη φροντιζοντες.

ἐιρη-

ɔ vivendi rationem quidquam peccamus, veſtrum t elaborare, ne plectendis injuſte hominibus non ɔnvictis pœnas juſtitiæ debeatis. Ex nomine enim ec laus nec pœna merito exſtiterit, niſi quid egregie ɔſſit aut improbe factum probari. Nam quicumque ɔram vobis accuſantur, eos pœna non afficitis antequam convincantur. In nobis autem nomen argumenti loco ſumitis; quamvis, quantum ad ipſum nomen attinet, in eos potius qui illud deferunt, animadvertere deberetis. Accuſamur enim quod Chriſtiani ſimus: bonum autem odio haberi contra juſtitiam eſt. Deinde vero ſi quis ex his qui accuſantur egatorem ſe præbeat, verbo negans ſe eſſe Chriſtianum; dimittitis tamquam nihil habentes quod eum eccare arguatis. Si quis autem confiteatur: pœnam b ipſam confeſſionem irrogatis; cum & confitentis : negantis vitam excutere oporteat, ut ex actionius qualis quiſque ſit intelligatur. Quemadmodum nim quidam, cum a magiſtro Chriſto didicerint non egare, interrogati hortatorum munere funguntur: c qui male vivunt, anſam fortaſſe iis præbent, qui liunde ad affingendam omnibus Chriſtianis impietaem & injuſtitiam parati ſunt. Neque id recte comaratum eſt. Quidam enim philoſophiæ nomen & abitum præ ſe ferunt, qui nihil dignum hoc promiſo faciunt; nec vos latet eos, qui contraria olim iner ſe ſenſere ac docuere, nomine uno appellari philoſophos. Ac eorum quidem nonnulli nullos deos ſſe docuerunt. Jovem etiam poetæ una cum ejus iliis impudicum decantant, quorum fabulas qui agunt, ion prohibentur a vobis, ſed deos ſonora voce exagitantibus præmia & honores ponitis.

5. Quid hæc igitur ſibi volunt? Erga nos, qui ihil mali facturos, nec impia illa opinaturos pollicenur, non judicia examinatis, ſed affectu a ratione lieno, ac malorum dæmonum flagello agitati, ani-

mad-

εἰρησεται γαρ τἀληθες, ἐπει το παλαιον δαιμονες φαυλοι, ἐπιφανειας ποιησαμενοι, και γυναικας ἐμοιχευσαν, και παιδας διεφθειραν, και φοβητρα ἀνθρωποις ἐδειξαν, ὡς καταπλαγηναι τους οἱ λογῳ τας γινομενας πραξεις ουκ ἐκρινον. ἀλλα δεει συνηρπασμενοι, και μη ἐπισταμενοι δαιμονας εἰναι φαυλους, θεους προσωνομαζον, και ὀνοματι ἑκαστον προσηγορευον, ὁπερ ἑκαστος αὐτῳ των δαιμονων ἐτιθετο. ὁτε δε Σωκρατης λογῳ ἀληθει και ἐξεταστικως ταυτα εἰς φανερον ἐπειρατο φερειν, και ἀπαγειν των δαιμονων τους ἀνθρωπους, και αὐτοι οἱ δαιμονες δια των χαιροντων τῃ κακιᾳ ἀνθρωπων ἐνηργησαν ὡς ἀθεον και ἀσεβη ἀποκτειναι, λεγοντες καινα εἰσφερειν αὐτον δαιμονια. και ὁμοιως ἐφ' ἡμων το αὐτο ἐνεργουσιν. οὐ γαρ μονον Ελλησι δια Σωκρατους ὑπο λογου ἠλεγχθη ταυτα, ἀλλα και ἐν βαρβαροις ὑπ' αὐτου του λογου μορφωθεντος και ἀνθρωπου γενομενου, και Ιησου Χριστου κληθεντος. ᾧ πεισθεντες ἡμεις, τους ταυτα πραξαντας δαιμονας οὐ μονον μη ὀρθους εἰναι φαμεν, ἀλλα κακους και ἀνοσιους δαιμονας, οἱ οὐδε τοις ἀρετην ποθουσιν ἀνθρωποις τας πραξεις ὁμοιας ἐχουσι.

Ενθενδε και ἀθεοι κεκλημεθα. και ὁμολογουμεν των τοιουτων νομιζομενων θεων ἀθεοι εἰναι, ἀλλ' οὐχι του ἀληθεστατου, και πατρος δικαιοσυνης και σωφροσυνης, και των ἀλλων ἀρετων, ἀνεπιμικτου τε κακιας Θεου· ἀλλ' ἐκεινον τε, και τον παρ' αὐτου υἱον ἐλθοντα και διδαξαντα ἡμας ταυτα, και τον των ἀλλων ἑπομενων και ἐξομοιουμενων ἀγαθων ἀγγελων στρατον, πνευμα τε το προφητικον σεβομεθα, και προσκυνουμεν, λογῳ και ἀληθειᾳ τιμωντες, και παντι βουλομενῳ μαθειν, ὡς ἐδιδαχθημεν, ἀφθονως παραδιδοντες.

Αλλα φησει τις, ἠδη τινες ληφθεντες ἠλεγχθησαν κακουργοι. και γαρ πολλους πολλακις, ὁταν ἑκαστοτε των κατηγορουμενων τον βιον ἐξεταζητε, ἀλλ' οὐ δια τους προλεχθεντας καταδικαζετε.. καθολου μεν οὐν κἀκεινο ὁμολο-

λο-

iadvertere indicta cauſa parvi penditis. Dicetur nim id quod res eſt. Pravi dæmones, cum præſeniam ſuam exhiberent, ſtupra mulieribus & pueris inulerunt, ac terricula hominibus monſtrarunt, ita ut ercellerentur qui id quod fiebat non ratione dijudiabant, ſed metu correpti, ac malos dæmones eſſe gnari, deos appellabant, & eo quemque deſignabant iomine; quod ſibi quiſque dæmon impoſuiſſet. Poſtuam autem Socrates vera & exquiſita ratione hæc n lucem proferre, & a dæmonibus homines abducere conatus eſt; ipſi dæmones hominum nequitia gaudentium opera perfecerunt, ut velut atheus & impius necaretur, nova ab eo dæmonia induci dictitantes. Hoc idem contra nos pariter moliuntur. Neque enim apud Græcos ſolum hæc a Verbo per Socratem convicta, ſed apud barbaros etiam ab ipſo illo Verbo forma induto, & homine facto ac Jeſu Chriſto appellato. Cui cum credamus, dæmones, qui hæc perpetrarunt, non modo bonos eſſe non dicimus, ſed etiam malos & nefandos dæmones, qui nec hominibus quidem virtutis cupidis ſimiles actiones habeant.

6. Inde ortum ut athei appellaremur. Atque atheos quidem nos eſſe confitemur, ſi de opinatis ejuſmodi diis agatur; ſecus vero ſi de veriſſimo illo, & juſtitiæ ac temperantiæ, ac cæterarum virtutum Patre, nulla admixto vitioſitate Deo. Sed eum & Filium qui ab eo venit ac nos iſta docuit, & cæterorum qui illum affectantur, eique aſſimilati ſunt, bonorum Angelorum exercitum, & Spiritum propheticum colimus & adoramus, ratione & veritate venerantes, & ut quiſque diſcere voluerit, citra invidiam, ut edocti ſumus, impertientes.

7. Sed dicet aliquis: Jam nonnulli, cum comprehenſi fuiſſent, convicti ſunt malefacti. Ac multos quidem perſæpe, cum in vitam inquiritis reorum, condemnatis: non tamen propter eos, qui prius fuere

con-

λογυμεν, ὅτι ὃν τροπον οἱ ἐν Ελλησι τα αὐτοις ἀρεσκ δογματισαντες, ἐκ παντος τῳ ἑνι ὀνοματι φιλοσοφιας προσαγορευονται, καιπερ των δογματων ἐναντιων ὀντων ὑτως και των ἐν βαρβαροις γενομενων και δοξαντων σοφων, το ἐπικατηγορυμενον ὀνομα κοινον ἐςι. χριςιανοι γαρ παντες προσαγορευονται. ὁθεν παντων των καταγγελλομενων ὑμιν, τας πραξεις κρινεσθαι ἀξιυμεν, ἱνα ὁ ἐλεγχθεις ὡς ἀδικος κολαζηται, ἀλλα μη ὡς χριςιανος· ἐαν δε τις ἀνελεγκτος φαινηται, ἀπολυηται, ὡς χριςιανος ὐδεν ἀδικων. ὐ γαρ τυς κατηγορουντας κολαζειν ὑμας ἀξιωσομεν· ἀρκουνται γαρ τῃ προσυσῃ πονηριᾳ, και τῃ των καλων ἀγνοιᾳ.

Λογισασθε δ᾽ ὁτι ὑπερ ὑμων ταυτα ἐφημεν, ἐκ τυ ἐφ᾽ ἡμιν εἰναι ἀρνεισθαι ἐξεταζομενυς. ἀλλ᾽ ὐ βυλομεθα ζην ψευδολογυντες. τυ γαρ αἰωνιυ και καθαρυ βιυ ἐπιθυμυντες, της μετα Θευ τυ παντων πατρος και δημιυργυ διαγωγης ἀντιποιυμεθα, και σπευδομεν ἐπι το ὁμολογειν, οἱ πεπεισμενοι και πιςευοντες τυχειν τυτων δυνασθαι τυς τον Θεον δι᾽ ἐργων πεισαντας ὁτι αὐτῳ εἱποντο, και της παρ᾽ αὐτῳ διαγωγης ἠρων, ἐνθα κακια ὐκ ἀντιτυπει. ὡς μεν ὐν δια βραχεων εἰπειν, ἁ τε προσδοκωμεν, και μεμαθηκαμεν δια τυ Χριςυ, και διδασκομεν, ταυτα ἐςι. Πλατων δε ὁμοιως ἐφη Ραδαμανθυν και Μινω κολασειν τυς ἀδικυς παρ᾽ αὐτυς ἐλθοντας. ἡμεις δε, το αὐτο πραγμα φαμεν γενησεσθαι, ἀλλ᾽ ὑπο τυ Χριςυ, και τοις αὐτοις σωμασι μετα των ψυχων γινομενων, και αἰωνιαν κολασιν κολασθησομενων, ἀλλ᾽ ὐχι χιλιονταετη περιοδον, ὡς ἐκεινος ἐφη, μονον. εἰ μεν ὐν ἀπιςον ἢ ἀδυνατον τυτο φησει τις προς ἡμας, ἡ δε πλανη ἐςιν ἀλλυ προς ἑτερον, μεχρις ὐ ἐργῳ μηδεν ἀδικυντες ἐλεγχομεθα.

Αλλ᾽

convicti, condemnatis. Illud ergo generatim confitemur, quemadmodum qui apud Græcos arridentes ſibi opiniones docuere, uno omnino philoſophiæ nomine appellantur, quamvis contrariæ ſint eorum ſententiæ, ita & iis qui apud barbaros exſtitere aut exiſtimati ſunt ſapientes, commune impoſitum eſſe nomen; Chriſtiani enim appellantur omnes. Rogamus itaque ut omnium, qui apud vos accuſantur, dijudicentur actiones, ut qui convictus fuerit, puniatur ut improbus, nequaquam autem ut Chriſtianus; ſi quem autem extra noxam eſſe pateat, dimittatur ut innocens Chriſtianus. Nam ut in ipſos delatores animadvertatis minime rogabimus: ſatis enim illis eſt ſupplicii ſua ipſorum nequitia ac bonarum rerum ignoratio.

8. Veſtra autem cauſa hæc a nobis dicta eſſe ex eo intelligite, quod in nobis ſitum ſit negare cum interrogamur. Sed vivere nolumus obſtricti mendacio. Æternæ enim ac puræ vitæ cupidi ad domicilium cum Deo univerſorum Patre & opifice promiſſum contendimus; ac properamus ad confitendum, cum perſuaſum habeamus & credamus, hæc bona ab illis comparari poſſe, qui factis ſuis teſtati Deo fuerint ſe illum ſectatos eſſe, ac illud apud eum domicilium adamaſſe, ubi nulla vitioſitas reluctatur. Ut igitur breviſſime dici poteſt, hæc ſunt quæ exſpectamus, quæque a Chriſto didicimus & docemus. Similiter quidem Plato improbos, cum ad Minoem & Rhadamanthum venerint, punitum iri ab illis dixit: Nos autem idem illis eventurum dicimus, ſed a Chriſto; idque exſiſtentibus in iiſdem corporibus, una cum ſuis animabus, ut pœna æterna puniantur, non mille annorum, ut iſte dixit, circuitu definita. Si quis autem nobis incredibile id eſſe, ac fieri non poſſe dicat; levis ſane eſt ac quotidianus hic error, quamdiu nullius malefacti arguimur.

Αλλ᾽ ὐδὲ θυσιαις πολλαις και πλοκαις ἀνθων τιμωμενυς ἀνθρωποι μορφωσαντες, και ἐν ναοις ἱδρυσαντες, θευς προσωνομασαν· ἐπει ἀψυχα και νεκρα ταυτα γινωσκομεν, και Θεῦ μορφην μη ἐχοντα (ὐ γαρ τοιαυτην ἡγυμεθα τον Θεον ἐχειν την μορφην ἡν φασι τινες εἰς τιμην μεμιμησθαι) ἀλλ᾽ ἐκεινων των φανεντων κακων δαιμονων και ὀνοματα και σχηματα ἐχειν. τι γαρ δει εἰδοσιν ὑμιν λεγειν, ἁ την ὑλην οἱ τεχνιται διατιθεασι, ξεοντες και τεμνοντες, και χωνευοντες και τυπτοντες; και ἐξ ἀτιμων πολλακις σκευων δια τεχνης το σχημα μονον ἀλλαξαντες και μορφοποιησαντες, θευς ἐπονομαζυσιν. ὁπερ ὐ μονον ἀλογον ἡγυμεθα, ἀλλα και ἐφ᾽ ὑβρει τῦ Θεῦ γινεσθαι, ὁς ἀῤῥητον δοξαν και μορφην ἐχων, ἐπι φθαρτοις και δεομενοις θεραπειας πραγμασιν ἐπονομαζεται. και ὁτι οἱ τυτων τεχνιται ἀσελγεις τε, και πασαν κακιαν, ἱνα μη καταριθμωμεν, ἐχυσιν, ἀκριβως ἐπιςασθε· και τας ἑαυτων παιδισκας συνεργαζομενας φθειρυσιν. ὦ της ἐμβροντησιας ἀνθρωπυς ἀκολαςυς, θευς εἰς το προσκυνεισθαι πλασσειν λεγεσθαι, και μεταποιειν. και των ἱερων, ἐνθα ἀνατιθενται, φυλακας τοιυτυς καθιςαναι· μη συνορωντας ἀθεμιτον και το νοειν ἡ λεγειν ἀνθρωπυς θεων εἶναι φυλακας.

Αλλ᾽ ὐ δεεσθαι της παρα ἀνθρωπων ὑλικης προσφορας προσειληφαμεν τον Θεον, ἀυτον παρεχοντα παντα ὁρωντες. ἐκεινυς δὲ προσδεχεσθαι ἀυτον μονον δεδιδαγμεθα, και πεπεισμεθα και πιςευομεν, τυς τα προσοντα ἀυτῳ ἀγαθα μιμυμενυς, σωφροσυνην και δικαιοσυνην και φιλανθρωπιαν, και ὁσα οἰκεια Θεῳ ἐςι, τῳ μηδενι ὀνοματι θετῳ καλυμενῳ. και παντα την ἀρχην ἀγαθον ὀντα δημιυργησαι ἀυτον ἐξ ἀμορφυ ὑλης δἰ ἀνθρωπυς δεδιδαγμεθα. οἱ ἐαν ἀξιυς τῳ ἐκεινυ βυλευματι ἑαυτυς δἰ ἐργων δειξωσι, της μετ᾽ ἀυτῦ ἀναςροφης

9. Neque etiam victimarum copia, & florum coronis colimus, quos homines, poſtquam effinxere t in fanis collocavere, deos appellarunt. Si quidem ianimata & mortua hæc eſſe, nec Dei forma prædita neque enim talem Deo ineſſe formam putamus, ualem quidam colendi cauſa ſimulatam dicunt) ſed ıalorum illorum, qui apparuerunt, dæmonum & noiina & figuras referre novimus. Quid enim attinet obis, qui probe ſcitis, exponere, quonam artifices ıodo materiam tractent, ſcalpendo, cædendo, fundendo & tundendo? Quinetiam ſæpe ex vaſis inhoneis, cum ſpeciem tantum arte immutaverint, ac ffigiem induxerint, cognominant deos. Quod quiem non ſolum a ratione alienum eſſe, ſed etiam ontumelioſe in Deum fieri cenſemus; qui cum gloiam & formam non enarrabilem habeat, ejus nomen ebus corruptioni obnoxiis & aſſiduam curam requientibus imponitur. Atque horum artifices vitio mni, ne ſingula recenſeam, deditos eſſe accurate ıoſtis; adeo ut ſuas etiam ancillas, dum ſecum laboant, conſtuprent. O ſtuporem attonitæ mentis! d hominibus incontinentibus tribui, ut deos ad coendum fingere & transformare dicantur; ac fanorum, n quibus illi collocantur, tales conſtitui cuſtodes! Nimirum non vident & cogitatu & dictu nefas eſſe, homines deorum eſſe cuſtodes.

10. Neque etiam materialibus hominum donis Deum indigere accepimus. Sed eos ſolos illi probari didicimus & perſuaſum habemus & credimus, qui inſita illi bona imicantur, temperantiam, juſtitiam & humanitatem, & quæcumque Dei, qui nullo impoſito nomine vocatur, propria ſunt. Et cum bonus ſit, omnia illum ab initio ex informi materia propter homines condidiſſe accepimus. Quos quidem, ſi dignos ſe per opera illius conſilio ac voluntati exhibuerint, adepturos accepimus, ut cum eo degant,

φης καταξιωθηναι προσειληφαμεν συμβασιλευοντας, ἀφθαρτους και ἀπαθεις γενομενους. ὃν τροπον γαρ την ἀρχην ουκ ὀντας ἐποιησε, τον ἀυτον ἡγουμεθα τροπον, δια το ἑλεσθαι τους αἱρουμενους τα ἀυτῳ ἀρεστα, και ἀφθαρσιας και συνουσιας καταξιωθηναι. το μεν γαρ την ἀρχην γενεσθαι, ουχ ἡμετερον ἠν - το δ' ἐξακολουθησαι οἱς φιλον ἀυτῳ αἱρουμενους δι' ὡν ἀυτος ἐδωρησατο λογικων δυναμεων, πειθει τε και εἱς πιστιν ἀγει ἡμας. και ὑπερ παντων ἀνθρωπων ἡγουμέθα εἰναι, τῳ μη εἰργεσθαι ταυτα μανθανειν, ἀλλα και προτρεπεσθαι ἐπι ταυτα. ὁπερ γαρ ουκ ἠδυνηθησαν οἱ ἀνθρωπειοι νομοι πραξαι, ταυτα ὁ λογος θειος ἀν εἰργασατο, εἰ μη οἱ φαυλοι δαιμονες κατεσκεδασαν πολλα ψευδη και ἀθεα κατηγορηματα, συμμαχον λαβοντες την ἐν ἑκαστῳ κακην προς παντα και ποικιλην φυσει ἐπιθυμιαν, ὡν ουδεν προσεστιν ἡμιν.

Και ὑμεις, ἀκουσαντες βασιλειαν προσδοκωντας ἡμας, ἀκριτως ἀνθρωπινον λεγειν ἡμας ὑπειληφατε, ἡμων την μετα Θεου λεγοντων, ὡς και ἐκ του ἀνεταζομενους ὑφ' ὑμων ὁμολογειν εἰναι Χριστιανους, γινωσκοντες τῳ ὁμολογουντι θανατον την ζημιαν κεισθαι, φαινεται. εἰ γαρ ἀνθρωπινον βασιλειαν προσεδοκωμεν, κἀν ἠρνουμεθα ὁπως μη ἀναιρωμεθα, και λανθανειν ἐπειρωμεθα ὁπως των προσδοκωμενων τυχωμεν. ἀλλ' ἐπει ουκ εἰς το νυν τας ἐλπιδας ἐχομεν, ἀναιρουντων ου πεφροντικαμεν, του και παντως ἀποθανειν ὀφειλομενου.

Αρωγοι δ' ὑμιν και συμμαχοι προς εἰρηνην ἐσμεν παντων μαλλον ἀνθρωπων, οἱ ταυτα δοξαζομεν, ὡς λαθειν Θεον, κακοεργον, ἠ πλεονεκτην, ἠ ἐπιβουλον, ἠ ἐναρετον, ἀδυνατον εἰναι, και ἑκαστον ἐπ' αἰωνιαν κολασιν ἠ σωτηριαν κατ' ἀξιαν των πραξεων πορευεσθαι· εἰ γαρ οἱ παντες ἀνθρωποι ταυτα ἐγινωσκον, ουκ ἀν τις την κακιαν προς ὀλιγον ἠρειτο, γινωσκων πορευεσθαι ἐπ' αἰωνιαν δια

πυ-

atque una regnent corruptionis & perpeſſionis expertes. Quemadmodum enim ab initio non exſiſtentes creavit, eodem modo futurum credimus, ut qui elegerint quæ ipſi placent, ob hanc eligendi rationem immortalitate & Dei convictu & conſuetudine dignentur. Nam ut a principio fieremus, in nobis ſitum non erat: ut autem ea ſequamur quæ ipſi placent, adhibitis ad eligendum rationalibus facultatibus, quas ab eo accepimus: id ipſe nobis perſuadet & ad fidem nos adducit. Atque id quidem ad omnes homines pertinere arbitramur, eo quod non arceantur ab his diſcendis, ſed potius hortatu ad ea incitentur. Quod enim non potuerant leges humanæ perficere, id Verbum divinum præſtitiſſet; niſi mali dæmones ſociam ad omnia & adjutricem adhibentes malam in unoquoque & variam natura cupiditatem, multa falſa & impia crimina, quorum nullius conſcii nobis ſumus, in vulgus ſparſiſſent.

11. Vos autem, cum regnum a nobis exſpectari auditis, humanum perperam ſuſpicamini, cum illud, quod cum Deo eſt, dicamus; ut vel ex eo patet quod a vobis interrogati fateamur nos eſſe Chriſtianos, quamvis mortis pœnam confitenti poſitam ſciamus. Nam ſi humanum regnum exſpectaremus, negaremus profecto interitus vitandi cauſa, & latere conaremur, ad ea quæ exſpectamus conſequenda. Sed quia ſpes in rebus præſentibus poſitas non habemus, interfectores parvi pendimus, cum præſertim mors omnino declinari non poſſit.

12. Vobis autem adjutores omnium hominum maxime & auxiliarii ad pacem ſumus, qui hæc docemus, fieri omnino non poſſe ut Deum lateat maleficus, aut avarus, aut inſidiator, aut virtute præditus, ac unumquemque ad æternam, ſive pœnam, ſive ſalutem pro meritis actionum ſuarum proficiſci. Nam ſi hæc cognita omnibus hominibus eſſent, nemo vi-

πυρος καταδικην, ἀλλ᾽ ἐκ παντος τροπȣ ἑαυτον συνεχȣ και ἐκοσμει ἀρετῃ, ὁπως των παρα τȣ Θεου τυχῃ ἀγαθων, και των κολαςηριων ἀπηλλαγμενος εἰη. ȣ γαρ δια τȣς ὑφ᾽ ὑμων κειμενȣς νομȣς και κολασεις πειρωνται λανθανειν ἀδικȣντες· ἀνθρωπȣς δ᾽ ὀντας λανθανειν ὑμας δυνατον ἐπιςαμενοι, ἀδικȣσιν. εἰ ἐμαθον και ἐπειςθησαν Θεον ἀδυνατον εἰναι λαθειν τι, ȣ μονον πραττομενον, ἀλλα και βȣλευομενον, κἀν δια τα ἐπικειμενα ἐκ παντος τροπȣ κοσμιοι ἠσαν, ὡς και ἡμεις συμφησετε. ἀλλ᾽ ἐοικατε δεδιεναι μη παντες δικαιοπραγησωσι, και ὑμεις ȣς κολασετε ἐτι ȣχ ἑξετε. δημιων δ᾽ ἀν εἰη το τοιȣτον ἐργον, ἀλλ᾽ ȣκ ἀρχοντων ἀγαθων. πεπεισμεθα δ᾽ ἐκ δαιμονων φαυλων, οἱ και παρα των ἀλογως βιȣντων αἰτȣσι θυματα και θεραπειας, και ταυτα, ὡς προεφημεν, ἐνεργεισθαι· ἀλλ᾽ ȣχ ὑμας, οἱ γε ἐυσεβειας και φιλοσοφιας ὀρεγεσθε, ἀλογον τι πραξαι ὑπειληφαμεν. εἰ δε και ὑμεις ὁμοιως τοις ἀνοητοις τα ἐθη προ της ἀληθειας τιματε, πραττετε ὁ δυνασθε. τοσȣτον δε δυνανται και ἀρχοντες προ της ἀληθειας δοξαν τιμωντες, ὁσον και λῃςαι ἐν ἐρημιᾳ. ὁτι δ᾽ ȣ καλλιερησετε, ὁ λογος ἀποδεικνυσιν, ȣ βασιλικωτατον και δικαιοτατον ἀρχοντα μετα τον γεννησαντα Θεον, ȣδενα οἰδαμεν ὀντα. ὁν γαρ τροπον διαδεχεσθαι πενιας, ἡ παθη, ἡ ἀδοξιας πατρικας ὑφαιρȣνται παντες, ȣτως και ὁσα ἀν ὑπαγορευσῃ ὁ λογος μη δειν αἱρεισθαι, ὁ νȣνεχης ȣχ αἱρησεται. γενησεσθαι ταυτα παντα προειπε, φημι, ὁ ἡμετερος διδασκαλος και τȣ πατρος παντων και δεσποτȣ Θεȣ υἱος και ἀποςολος ὠν Ιησȣς Χριςος, ἀφ᾽ ȣ και το Χριςιανοι ἐπονομαζεσθαι ἐσχηκαμεν· ὁθεν και βεβαιοι γινομεθα προς τα δεδιδαγμενα ὑπ᾽ ἀυτȣ παντα, ἐπειδη ἐργῳ φαινεται γινομενα ὁσα φθασας γενεσθαι προειπεν· ὁπερ Θεȣ ἐργον ἐςι· πριν ἡ γενεσθαι εἰπε, και ȣτως δειχθηναι γινομενον ὡς προειρηται. ἠν μεν ȣν και ἐπι τȣτοις παυσαμενȣς μηδεν προςιθεναι, λογισαμενȣς ὁτι δικαια τε και ἀληθη ἀξιουμεν· ἀλλ᾽ ἐπει γνωριζομεν ȣ ῥαον ἀγνοιᾳ

tium ad breve tempus eligeret, cum ſe ad æternam ignis condemnationem proficiſci ſciret; ſed ſeſe omnino contineret ac virtute exornaret, tum ad bona, quæ a Deo promittuntur, conſequenda, tum ad fugienda ſupplicia. Neque enim qui peccant, ii propter poſitas a vobis leges & pœnas latere conantur: ſed cum ſe conſequi poſſe ſciant, ut vos, utpote homines, lateant, iniqua faciunt. At ſi didiciſſent & perſuaſum haberent fieri non poſſe, ut Deum quidquam lateat, non modo factum, ſed etiam cogitatum; ſaltem propter impendentia ſupplicia honeſtatem omnino colerent; id quod & a vobis concedetur. Sed metuere videmini, ne omnes æqua faciant, nec jam habeatis, in quos animadvertatis. Carnificum ſane id foret; non bonorum principum. Perſuaſum autem habemus, malorum dæmonum operatione, qui hoſtias & cultum ab hominibus præter rationem viventibus petunt, hæc quoque, ut jam diximus, fieri. Vos autem, qui pietatis & philoſophiæ ſtudioſi eſtis, nihil præter rationem facturos arbitramur. Quod ſi ipſi quoque, itidem ut homines inſipientes, veritati conſuetudinem anteponitis; quod in veſtra poteſtate ſitum eſt, facite. Plus autem non poſſunt ne ipſi quidem principes, ſi veritati opinionem anteponant, quam latrones in ſolitudine. At vos minime litaturos Verbum declarat, quo magis regium, magiſque juſtum principem, ſecundum genitorem illius Deum, novimus neminem. Quemadmodum enim nemo eſt, qui paupertatem aut morbos aut ignominiam hæreditate a parentibus accipere non refugiat; ſic quæcumque Verbum eligi non debere docuerit, ea vir ſanæ mentis haud eliget. Futura hæc, inquam, omnia prædixit magiſter noſter, Parentis & Domini omnium Dei Filius & Apoſtolus Jeſus Chriſtus, a quo etiam habuimus, ut Chriſtiani appellaremur. Unde & confirmamur in omnibus, quæ ille docuit; quan-

[illegible] συντομως μεταβαλλειν, ὑπερ τȣ πει-
σαι τȣς φιλαληθεις, μικρα προσθειναι προεθυμηθημεν,
ειδοτες ὁτι ȣκ αδυνατον αληθειας παρατεθεισης, ἀγνοιαν
φυγειν.

Ἀθεοι μεν ȣν ὡς ȣκ ἐσμεν, τον δημιȣργον τȣ-
δε τȣ παντος σεβομενοι, ἀνενδεη αἱματων και σπον-
δων και θυμιαματων, ὡς ἐδιδαχθημεν, λεγοντες,
λογῳ εὐχης και εὐχαριστιας ἐφ' οἱς προσφερομεθα πα-
σιν, ὁση δυναμις, αἰνȣντες (μονην ἀξιαν αὐτȣ τιμην
ταυτην παραλαβοντες, το τα ὑπ' ἐκεινȣ εἰς διατροφην γενο-
μενα ȣ πυρι δαπαναν, ἀλλ' ἑαυτοις και τοις δεο-
μενοις προσφερειν, ἐκεινῳ δε εὐχαριστους ὀντας, δια
λογȣ πομπας και ὑμνȣς πεμπειν) ὑπερ τε τȣ γεγο-
νεναι, και των εἰς εὐρωστιαν πορων παντων, ποιοτητων
μεν γενων, και μεταβολων ὡρων, και τȣ παλιν ἐν
ἀφθαρσιᾳ γενεσθαι δια πιστιν την ἐν αὐτῳ αἰτησεις
πεμποντες, τις σωφρονων ȣχ ὁμολογησει; τον διδασκα-
λον τε τȣτων γενομενον ἡμιν, και εἰς τȣτο γεννηθεντα
Ἰησȣν Χριστον τον σταυρωθεντα ἐπι Ποντιȣ Πιλατου,
τȣ γενομενȣ ἐν Ἰȣδαιᾳ ἐπι χρονοις Τιβεριȣ Καισαρος
ἐπιτροπȣ, υἱον αὐτȣ τȣ ὀντως Θεȣ μαθοντες, και ἐν
δευτερᾳ χωρᾳ ἐχοντες, πνευμα τε προφητικον ἐν τρι-
τῃ ταξει, ὁτι μετα λογȣ τιμωμεν, ἀποδειξομεν. ἐν-
ταυθα γαρ μανιαν ἡμων καταφαινονται, δευτεραν χω-
ραν μετα τον ἀτρεπτον και ἀει ὀντα Θεον, και γεννη-
τορα των ἁπαντων, ἀνθρωπῳ σταυρωθεντι διδοναι ἡμας

doquidem reipſa videmus evenire, quæcumque futura prædixit. Quod quidem Dei opus eſt, res antequam fiant prædicere, easque quemadmodum prædictæ fuerunt, ita factas exhiberi. Licebat igitur hoc loco deſinentibus nihil amplius addere, juſta a nobis & vera poſtulari cogitantibus. Sed quia difficile eſſe novimus mentem ignoratione obſeſſam ſubito immutari; pauca ſtatuimus adjicere, ut veritatis amatoribus perſuadeamus; haud ignari poſſe fieri, ut veritate in medio poſita ignoratio pellatur.

13. Quis igitur ſanæ mentis homo non fateatur atheos nequaquam nos eſſe, qui opificem hujuſce univerſitatis colimus, eum nec ſanguinis, nec libaminum, nec ſuffimentorum dignum eſſe, ut edocti ſumus, aſſerentes; ſed verbis precationem & gratiarum actionem habentibus, in his omnibus quæ offerimus, eum, quantum poſſumus, laudantes pro creationis beneficio, pro omnibus ad bonam valetudinem adjumentis, pro diverſarum rerum qualitatibus, ac viciſſitudinibus tempeſtatum, & propter fidem, qua illi credimus, precibus eum orantes ut rurſus incorrupti fiamus, quippe cum hanc ſolam colendi rationem illo dignam eſſe edocti ſimus, quæ ab eo ad alendum creata ſunt, non igne conſumere, ſed ad noſtros & pauperum uſus offerre, ac gratum ei animum præſtantes, rationalibus eum pompis & hymnis celebrare. Noſtrum autem harum rerum doctorem, natum ad hoc munus Jeſum Chriſtum ac ſub Pontio Pilato, Judææ, temporibus Tiberii Cæſaris, præſide crucifixum, veri Dei Filium eſſe edocti, ipſumque ſecundo loco, Spiritum autem propheticum tertio habentes ordine, non ſine ratione a nobis coli demonſtrabimus. Hoc enim loco inſaniæ nos accuſant, poſt immutabilem & ſempiternum & Patrem omnium Deum homini crucifixo alterum locum a nobis dictitantes deferri, my-

λεγοντες· ἀγνοουντες το ἐν τυτῳ μυϛηριον, ᾧ προσεχειν ὑμας ἐξηγυμενων ἡμων προτρεπομεθα.

Προλεγομεν γαρ ὑμιν φυλαξασθαι μη οἱ προδιαβεβλημενοι ὑφ' ἡμων δαιμονες ἐξαπατησωσιν ὑμας, και ἀποτρεψωσι τυ ὁλως ἐντυχειν και συνειναι τα λεγομενα. (ἀγωνιζονται γαρ ἐχειν ὑμας δουλυς και ὑπηρετας, και ποτε μεν δι ὀνειρων ἐπιφανειας, ποτε δ' αὖ δια μαγικων ϛροφων χειρυνται παντας τυς ὐκ ἐσθ' ὁπως ὑπερ της αὐτων σωτηριας ἀγωνιζομενυς·) ὃν τροπον και ἡμεις, μετα το τῳ λογῳ πεισθηναι, ἐκεινων μεν ἀπεϛημεν, Θεῳ δε μονῳ τῳ ἀγεννητῳ δια τυ υἱυ ἑπομεθα, οἱ παλαι μεν πορνειαις χαιροντες, νυν δε σωφροσυνην μονην ἀσπαζομενοι. οἱ δε και μαγικαις τεχναις χρωμενοι, ἀγαθῳ και ἀγεννητῳ Θεῳ ἑαυτυς ἀνατεθεικοτες· χρηματων δε και κτηματων οἱ πορυς παντος μᾶλλον ϛεργοντες, νυν και ἁ ἐχομεν εἰς κοινον φεροντες, και παντι δεομενῳ κοινωνυντες οἱ μισαλληλοι δε και ἀλληλοφονοι, και προς τυς ὐχ ὁμοφυλυς δια τα ἐθη και ἑϛιας κοινας μη ποιυμενοι, νυν μετα την ἐπιφανειαν τυ Χριϛυ, ὁμοδιαιτοι γινομενοι, και ὑπερ των ἐχθρων ἐυχομενοι, και τυς ἀδικως μισυντας πειθειν πειρωμενοι, ὁπως οἱ κατα τας τυ Χριϛυ καλας ὑποθημοσυνας βιωσαντες, ἐυελπιδες ὦσι, συν ἡμιν των αὐτων παρα τυ παντων δεσποζοντος Θευ τυχειν. ἱνα δε μη σοφιζεσθαι ὑμας δοξωμεν, ὀλιγων τινων των παρ' ἀυτυ τυ Χριϛυ διδαγματων ἐπιμνησθηναι καλως ἐχειν προ της ἀποδειξεως ἡγησαμεθα, και ὑμετερον ἐϛω, ὡς δυνατων βασιλεων, ἐξετασαι εἰ ἀληθως ταυτα δεδιδαγμεθα και διδασκομεν. βραχεις δε και συντομοι παρ' ἀυτυ λογοι γεγονασιν. ὐ γαρ σοφιϛης ὑπηρχεν, ἀλλα δυναμις Θευ ὁ λογος ἀυτυ ἦν.

Περι μεν ὐν σωφροσυνης, τοσυτον εἰπεν. ὃς ἂν ἐμβλεψῃ γυναικι προς το ἐπιθυμησαι ἀυτης, ἠδη ἐμοιχευσε τῃ καρδιᾳ παρα τῳ Θεῳ. και, εἰ ὁ ὀφθαλμος σου ὁ δεξιος σκανδαλιζει σε, ἐκκοψον ἀυτον· συμφερει γαρ

ϛσοι

rium hujus rei ignorantes, quod dum exponimus, attente audiatis hortamur.

14. Nam ne ſupra exagitati a nobis dæmones vos cipiant, atque ab his, quæ dicimus, omnino lendis atque intelligendis avertant, cavendum vobis nuntiamus: (contendunt enim ſummopere, ut vos vos & miniſtros habeant; ac nunc quidem per mniorum viſa, nunc per magicas præſtigias eos nes capiunt, qui de ſua ſalute nihil laborant:) emadmodum & nos, poſtquam Verbo credidimus, iſtis quidem deſcivimus, ac ſolum ingenitum Deum r ejus Filium ſequimur: & qui olim ſtupris gaudebaıs, nunc caſtimoniam unice amplectimur: qui ma is etiam artibus utebamur, bono & ingenito nos nſecravimus Deo: qui pecuniarum & poſſeſſionum ıs omnibus antiquiores habeamus, nunc etiam ea æ poſſidemus in commune conferimus, & cum ingentibus quibuſque communicamus: qui mutuis liis & cædibus pugnabamus, & cum iis qui tribules ſtri non eſſent, communem focum ob diverſa intuta non habebamus, nunc poſtquam Chriſtus apruit, convictores ſumus, & pro inimicis oramus; qui nos iniquis odiis proſequuntur, eos ſuadendo ectere conamur, ut qui ſecundum præclara Chriſti æcepta vixerint, bonam ſpem habeant eadem ſe nos a dominatore omnium Deo conſequuturos. ed ne vobis verba dare videamur, operæ pretium ſe duximus, pauca quædam ex ipſius Chriſti præptis, antequam ad demonſtrationem veniamus, mmemorare. Breve autem & conciſum fuit illius cendi genus: non enim ſophiſta erat, ſed ejus oratio irtus Dei fuit.

15. Itaque de caſtitate tantumdem dixit, *Qui inexerit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus t in corde apud Deum.* Et: *Si oculus tuus dexter ſcanlizat te, erue eum. Expedit enim tibi unum oculum ha-*

ben-

σοι μονοφθαλμον εἰσελθειν εἰς την βασιλειαν των οὐρανων, ἠ μετα των δυο πεμφθηναι εἰς το αἰωνιον πυρ. και, ὁς γαμει ἀπολελυμενην ἀφ᾽ ἑτερου ἀνδρος, μοιχαται. και, εἰσι τινες οἱτινες εὐνουχισθησαν ὑπο των ἀνθρωπων· εἰσι δὲ οἱ ἐγεννηθησαν εὐνουχοι. εἰσι δὲ οἱ εὐνουχισαν ἑαυτους δια την βασιλειαν των οὐρανων· πλην οὐ παντες τουτο χωρουσιν. ὡσπερ και οἱ νομῳ ἀνθρωπινῳ διγαμιας ποιουμενοι, ἁμαρτωλοι παρα τῳ ἡμετερῳ διδασκαλῳ εἰσι, και οἱ προσβλεποντες γυναικι προς το ἐπιθυμησαι αὐτης. οὐ γαρ μονον ὁ μοιχευων ἐργῳ ἐκβεβληται παρ᾽ αὐτῳ, ἀλλα και ὁ μοιχευσαι βουλομενος. ὡς οὐ των ἐργων φανερων μονον τῳ Θεῳ, ἀλλα και των ἐνθυμηματων. και πολλοι τινες και πολλαι, ἑξηκοντουται και ἑβδομηκοντουται, οἱ ἐκ παιδων ἐμαθητευθησαν τῳ Χριςῳ, ἀφθοροι διαμενουσι. και εὐχομαι κατα παν γενος ἀνθρωπων τοιουτους δειξαι. τι γαρ και λεγομεν το ἀναριθμητον πληθος των ἐξ ἀκολασιας μεταβαλοντων και ταυτα μαθοντων; οὐ γαρ τους δικαιους, οὐδε τους σωφρονας εἰς μετανοιαν ἐκαλεσεν ὁ Χριςος, ἀλλα τους ἀσεβεις, και ἀκολαςους, και ἀδικους. εἰπε δε οὑτως οὐκ ἠλθον καλεσαι δικαιους, ἀλλα ἁμαρτωλους εἰς μετανοιαν. θελει γαρ ὁ πατηρ ὁ οὐρανιος την μετανοιαν του ἁμαρτωλου, ἠ την κολασιν αὐτου. περι δε του ςεργειν ἁπαντας, ταυτα ἐδιδαξεν, εἰ ἀγαπατε τους ἀγαπωντας ὑμας, τι καινον ποιειτε; και γαρ οἱ πορνοι τουτο ποιουσιν. ἐγω δε ὑμιν λεγω, εὐχεσθε ὑπερ των ἐχθρων ὑμων, και ἀγαπατε τους μισουντας ὑμας, και εὐλογειτε τους καταρωμενους ὑμιν, και εὐχεσθε ὑπερ των ἐπηρεαζοντων ὑμας. εἰς δε το κοινωνειν τοις δεομενοις, και μηδεν προς δοξαν ποιειν, ταυτα ἐφη· παντι τῳ αἰτουντι διδοτε, και τον βουλομενον δανεισασθαι, μη ἀποςραφητε. εἰ γαρ δανειζετε παρ᾽ ὡν ἐλπιζετε λαβειν, τι καινον ποιειτε; τουτο και οἱ τελωναι ποιουσιν. ὑμεις δε, μη θησαυριζητε ἑαυτοις ἐπι της γης, ὁπου σης και βρωσις ἀφανιζει, και λῃςαι διορυσσουσι· θησαυριζετε δε ἑαυτοις ἐν τοις οὐρανοις, ὁπου οὐτε σης οὐτε βρωσις ἀφανιζει. τι γαρ ὠφελειται ἀνθρωπος, ἀν τον κοσμον ὁλον κερδηση, την δε ψυχην αὐτου ἀπολεση; ἠ τι δωσει αὐτης

ἀν-

bentem ingredi in regnum cœlorum, potius quam cum duobus mitti in ignem æternum. Et: *Qui ducit repudiatam ab altero viro, mœchatur.* Et: *Sunt quidam qui eunuchi facti ſunt ab hominibus: ſunt qui nati ſunt eunuchi: ſunt qui ſeipſos eunuchos fecerunt propter regnum cœlorum. Sed non omnes hoc capiunt.* Quemadmodum etiam ii qui ex lege humana duplex matrimonium ineunt, ita & qui mulierem adſpiciunt ad concupiſcendum eam, peccatores ſunt apud magiſtrum noſtrum. Non enim is ſolum ab eo ejicitur, qui re & actu mœchatur, ſed etiam qui mœchari vult, quippe cum Deo non facta ſolum, ſed etiam cogitata pateant. Ac multi quidem & multæ annos ſexaginta & ſeptuaginta nati, qui a pueris Chriſti diſciplina imbuti ſunt, incorrupti perſeverant; taleſque in omni hominum genere monſtraturum me profiteor. Quid enim innumerabilem eorum multitudinem dicam, qui ex laſcivia ſe ſe receperunt atque hæc didicerunt? Non enim juſtos neque caſtos ad pœnitentiam vocavit Chriſtus: ſed impios, & incontinentes, & injuſtos. Sic enim inquit: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* Pœnitentiam namque mavult quam pœnam cæleſtis Pater. De cunctis autem hominibus diligendis ita docuit: *Si diligitis eos qui vos diligunt, quid novi facitis? hoc enim & fornicatores faciunt. Ego vero dico vobis: Orate pro inimicis veſtris, & diligite eos qui odio vos perſequuntur. Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.* Ut autem noſtra communicemus cum egentibus, nec quidquam gloriæ cauſa faciamus, hæc dixit: *Omni petenti date; & mutuo ſumere volentem ne averſemini. Si namque mutuo his datis a quibus vos recepturos ſperatis, quid novi facitis? faciunt hoc & publicani. Vos autem nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & prædones effodiunt: ſed theſaurizate vobis theſauros in cælo, ubi neque ærugo neque tinea demolitur. Quid enim prodeſt homini, ſi mundum*

ἀνταλλαγμα; θησαυριζετε ἐν ἐν τοις ἐρανοις, ὁπυ ἐτε σης ἐτε βρωσις ἀφανιζει. και, γινεσθε δε χρηςοι και οἰκτιρμονες, ὡς και ὁ πατηρ ὑμων χρηςος ἐςι και οἰκτιρμων, και τον ἡλιον αὐτε ἀνατελλει ἐπι ἁμαρτωλες, και δικαιες και πονηρες. μη μεριμνατε δε τι φαγητε, ἢ τι ἐνδυσησθε, ἐχ ὑμεις των πετεινων και των θηριων διαφερετε, και ὁ Θεος τρεφει αὐτα; μη οὐν μεριμνησητε τι φαγητε, ἢ τι ἐνδυσησθε. οἰδε γαρ ὁ πατηρ ὑμων ὁ ἐρανιος, ὁτι τετων χρειαν ἐχετε· ζητειτε δε την βασιλειαν των οὐρανων, και παντα ταυτα προςεθησεται ὑμιν. ὁπε γαρ ὁ θησαυρος ἐςιν, ἐκει και ὁ νους τε ἀνθρωπε. και, μη ποιητε ταυτα προς το θεαθηναι ὑπο των ἀνθρωπων· εἰ δε μη γε, μισθον ἐκ ἐχετε παρα τε πατρος ὑμων τε ἐν τοις ἐρανοις.

Περι δε τε ἀνεξικακες εἰναι, και ὑπηρετικες πασι, και ἀοργητες, ἁ ἐφη, ταυτα ἐςι· τῳ τυπτοντι σε την σιαγονα, παρεχε και την ἀλλην· και τον αἰροντα σε τον χιτωνα, ἢ το ἱματιον, μη κωλυσης. ὁς δ' ἀν ὀργισθη, ἐνοχος ἐςιν εἰς το πυρ παντι δε ἀγγαρευοντι σοι μιλιον, ἀκολεθησον δυο. λαμψατω δε ὑμων τα καλα ἐργα ἐμπροσθεν των ἀνθρωπων, ἱνα βλεποντες, θαυμαζωσι τον πατερα ὑμων τον ἐν τοις ἐρανοις. ἐ γαρ ἀνταιρειν δει· ἐδε μιμητας εἰναι των φαυλων βεβεληται ἡμας, ἀλλα δια της ὑπομονης και πραοτητος, ἐξ αἰσχυνης και ἐπιθυμιας των κακων ἀγειν παντας προετρεψατο. ὁ γαρ και ἐπι πολλων των παρ ἡμιν γεγενημενων ἀποδειξαι ἐχομεν, ἐκ βιαιων και τυραννων μετεβαλον ἡττηθεντες, ἢ γειτονων καρτεριαν βιε παρακολεθησαντες, ἢ συνοδοιπορων πλεονεκτεμενων ὑπομονην ξενην κατανοήσαντες, ἢ συμπραγματευομενων πειραθεντες. περι δε τε μη ὀμνυναι ὁλως, τἀληθη δε λεγειν ἀει, ἐτως παρεκελευσατο· μη ὀμοσητε ὁλως· ἐςω δε ὑμων το ναι, ναι· και το ἐ, ἐ· το δε περισσον τετων, ἐκ τε πονηρου· ὡς δε και τον Θεον μονον δει προσκυνειν, οὑτως ἐπεισεν, εἰπων, μεγιςη ἐντολη ἐςι, κυριον τον Θεον σου προσκυνησεις, και αὐτῳ μονῳ λατρευσεις ἐξ ὁλης της καρδιας σε, και ἐξ ὁλης της

ἰσχυος

tum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? ut quam dabit commutationem pro ea? Theſaurizate ergo teſauros in cælis: ubi nec ærugo nec tinea demolitur. Et: *Eſtote autem benigni & miſericordes, ſicut Pater veſter benignus eſt & miſericors, ac ſolem ſuum oriri facit ſuper peccatores, & juſtos & malos. Ne ſollicite curetis quid eſuri tis, aut quibus uſuri veſtimentis. An vos volucribus & eris non præſtatis? & Deus alit illa. Ne igitur ſolliciti tis quid eſuri ſitis, aut quibus uſuri indumentis. Novit nim Pater veſter cæleſtis, vos hiſce indigere. Quærite utem regnum cælorum, & omnia hæc adjicientur vobis. Ibi enim theſaurus, illic & mens hominis eſt.* Et: *Ne ſta feceritis, ut ſpectaculo ſitis hominibus: alioquin mercedem non habebitis a Patre veſtro qui in cælis eſt.*

16. Patientes autem ut ſimus & ad ſerviendum omnibus parati ac iræ expertes, quæ ab eo dicta ſunt, ta ſe habent: *Qui te percutit in maxillam, præbe & alteram. Et ab eo, qui aufert tibi tunicam, aut veſtimentum, noli prohibere. Qui vero ira excanduerit, ad ignem condemnationi obnoxius fuerit. Omnem autem adigentem te ad miliare unum, duobus illum comitare. Luceant vero benefacta veſtra coram hominibus, ut illi ea cernentes, admirentur Patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Non enim reluctari oportet, neque nos imitatores eſſe malorum vult Deus: ſed ut patientia & lenitate omnes a dedecore & cupiditate malorum abducamus hortatus eſt. Quod quidem & de multis qui apud vos fuerunt, demonſtrare poſſumus, qui ex violentis & tyrannis immutati ſunt, vel veſtigata vicinorum vitæ conſtantia victi, vel perſpecta viæ comitum in injuriis perferendis mira patientia, vel exploratis eorum moribus quibuſcum contrahebant. Ne autem juremus omnino, atque ut vera ſemper loquamur, ſic præcepit: *Ne juretis omnino, ſed ſit veſtrum Eſt, eſt. Et Non, non: quod autem his abundantius eſt, a malo eſt.* Deum porro ſolum colendum eſſe, ita ſuaſit, dicens: *Maximum*

ἰσχυός σȣ, κυριον τον Θεον τον ποιησαντα σε, και προσελ
τος ἀυτῳ τινος, και ἐιποντος, διδασκαλε ἀγαθε, ἀπ
νατο λεγων· ȣ̓δεις ἀγαθος, ἐι μη μονος ὁ Θεος ὁ ποι
τα παντα. οἱ δ' ἂν μη ἑυρισκωνται βιουντες ὡς ἐδιδ
γνωριζεσθωσαν μη ὀντες Χριϛιανοι, κἀν λεγωσιν
γλωττης τα τȣ Χριϛου διδαγματα. οὐ γαρ τȣς
λεγοντας, ἀλλα τȣς και τα ἐργα πραττοντας, σ
σεσθαι ἐφη. ἐιπε γαρ οὑτως· ουχι πας ὁ λεγων μοι
ριε, κυριε, ἐισελευσεται ἐις την βασιλειαν των ȣ̓ρα
ἀλλ' ὁ ποιων το θελημα τȣ πατρος μȣ τȣ ἐν τοις
νοις. ὃς γαρ ἀκουει μȣ, και ποιει ἁ λεγω, ἀκουει
ἀποϛειλαντος με. πολλοι δε ἐρουσι μοι, κυριε, κ
ου τῳ σῳ ὀνοματι ἐφαγομεν και ἐπιομεν, και δυνα
ἐποιησαμεν; και τοτε ἐρω ἀυτοις, ἀποχωρειτε ἀπ'
ἐργαται της ἀνομιας. τοτε κλαυθμος ἐϛαι, και βρυ
των ὀδοντων· ὁταν οἱ μεν δικαιοι, λαμψωσιν ὡς ὁ ἡ
οἱ δε ἀδικοι πεμπωνται εἰς το αἰωνιον πυρ. πολλοι
ἡξȣσιν ἐπι τῳ ὀνοματι μȣ, ἐξωθεν μεν ἐνδεδυμενοι
ματα προβατων, ἐσωθεν δε ὀντες λυκοι ἁρπαγες
των ἐργων ἀυτων ἐπιγνωσεσθε ἀυτȣς. παν δε δενδρ
ποιȣν καρπον καλον, ἐκκοπτεται και εἰς πυρ βαλλε
κολαζεσθαι δε τȣς ȣ̓κ ἀκολȣθως τοις διδαγμασιν
βιουντας, λεγομενȣς δε μονον Χριϛιανȣς, και ὑφ'
ἀξιȣμεν.

Φορȣς δε και εἰς φορας τοις ὑφ' ὑμων τεταγμενοις
ταχȣ προ παντων πειρωμεθα φερειν, ὡς ἐδιδαχθ
παρ' ἀυτȣ. κατ' ἐκεινο γαρ τȣ καιρȣ προσελθοντες τ
ἠρωτων ἀυτον, ἐι δει Καισαρι φορȣς τελειν· και ἀπ
νατο, εἰπατε μοι, τινος εἰκονα το νομισμα ἐχει; ο
ἐφασαν, Καισαρος· και παλιν ἀνταπεκρινατο ἀυτ
ἀποδοτε ȣ̓ν τα Καισαρος τῳ Καισαρι, και τα
Θεȣ τῳ Θεῳ. ὁθεν Θεον μεν μονον προσκυνȣμεν· ὑμ
προς τα ἀλλα χαιροντες ὑπηρετȣμεν, βασιλεις και
χοντας ἀνθρωπων ὁμολογȣντες, και ευχομενοι μετα
βα-

um mandatum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, atque ·um ſolum coles ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine ·a: Dominum Deum tuum, qui fecit te. Et accedente l eum quodam, atque dicente, *Magiſter bone:* reſpon-t inquiens: *Nemo bonus, præterquam ſolus Deus*, qui ondidit omnia. Qui autem non ita comperiuntur ivere, quemadmodum docuit, eos pro certo conſtet on eſſe chriſtianos, quamvis lingua pronuntient hriſti doctrinam. Non enim eos qui tantummodo cunt, ſed qui facta etiam exhibent, ſalvos eſſe fu-:ros dixit. Sic enim ait: *Non omnis qui dicit mihi, 'omine, Domine, introibit in regnum cœlorum: ſed qui cit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt. Nam qui me dit, & quæ dico facit, eum audit qui miſit me. Permulti item dicent mihi: Domine, Domine, nonne in nomine o edimus & bibimus, & virtutes præſtitimus? Et tunc cam eis: Diſcedite a me qui operamini iniquitatem. Ibi m fletus erit & ſtridor dentium, cum juſti quidem ut ſol ulgebunt, injuſti autem mittentur in ignem ſempiternum. Multi ſiquidem venient ſub nomine meo, extrinſecus ovium ellibus induti, cum intrinſecus lupi ſint rapaces. Ex ope-ibus eorum cognoſcetis illos. Omnis autem arbor non fa-iens fructum bonum, exciditur, & in ignem conjicitur.* Cæterum qui non conſentanee præceptis illius vivunt, c nomine tenus Chriſtiani ſunt, hi ut a vobis quoque uniantur, rogamus.

17. Illud etiam ſtudio nobis eſt, ut vectigalia & enſus iis, quibus hoc munus commiſiſtis, primi mnium pendamus: quemadmodum ab eo ſumus in-ſtituti: Illo namque tempore accedentes quidam, ercunctati ſunt ex illo, an Cæſari vectigalia pendere porteat? qui reſponſum hoc ab eo retulere: *Dicite*, nquit, *mihi, cujus imaginem nummus habet?* Qui ubi lixiſſent, *Cæſaris: Reddite igitur*, ait, *quæ Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ Dei, Deo.* Proinde nos ſolum Deum doramus; vobis autem in rebus aliis læti ſervimus;

βασιλικης δυναμεως και σωφρονα τον λογισμον ἐχοντα ὑμας ἐυρεθηναι. ἐι δ'ε και ἡμων ἐυχομενων και παντα ἐι φανερον τιθεντων ἀφροντιςησετε, ὀυδεν ἡμεις βλαβησομεθα, πιςευοντες, μαλλον δ'ε και πεπεισμενοι, κατ' ἀξιαν των πραξεων ἑκαςον τισειν δια πυρος αἰωνιυ δικας, και προς ἀναλογιαν ὡν ἐλαβε δυναμεων παρα Θεȣ, τον λογον ἀπαιτηθησεσθαι, ὡς ὁ Χριςος ἐμηνυσεν ἐιπων, ᾧ πλεον ἐδωκεν ὁ Θεος, πλεον και ἀπαιτηθησεται παρ ἀυτȣ.

Αποβλεψατε γαρ προς το τελος ἑκαςȣ των γενομενων βασιλεων, ὁτι τον κοινον πασι θανατον ἀπεθανον· ὁπερ ἐι ἐις ἀναισθησιαν ἐχωρει, ἑρμαιον ἀν ἠν τοις ἀδικοις πασιν. ἀλλ' ἐπει και αἰσθησις πασι γενομενοις μενει, και κολασις αἰωνια ἀποκειται, μη ἀμελησητε πεισθηναι τε και πιςευσαι ὁτι ἀληθη ταυτα ἐςι. νεκυομαντειαι μεν, και αἱ ἀδιαφθορων παιδων ἐποπτευσεις, και ψυχων ἀνθρωπινων κλησεις, και οἱ λεγομενοι παρα τοις μαγοις ὀνειροπομποι και παρεδροι, και τα γινομενα ὑπο των ταυτα ἐιδοτων, πεισατωσαν ὑμας ὁτι και μετα θανατον ἐν αἰσθησει ἐισιν αἱ ψυχαι· και οἱ ψυχαις ἀποθανοντων λαμβανομενοι και ῥιπτȣμενοι ἀνθρωποι, ὡς δαιμονιοληπτȣς και μαινομενȣς καλȣσι παντες, και τα παρ ὑμιν λεγομενα μαντεια Αμφιλοχȣ και Δωδωνης και Πυθȣς, και ὁσα ἀλλα τοιαυτα ἐςι, και τα των συγγραφεων διδαγματα, Εμπεδοκλεȣς και Πυθαγορȣ, Πλατωνος τε και Σωκρατȣς, και ὁ παρ Ομηρῳ βοθρος, και ἡ καθοδος Οδυσσεως ἐις την τȣτων ἐπι-σκεψιν, και των τα ἀυτα τȣτοις ἐιποντων· οἱς καν ὁμοιως ἡμας ἀποδεξασθε ȣ̓χ ἡττον ἐκεινων Θεῳ πιςευοντας, ἀλλα μαλλον, οἱ και τα νεκρȣμενα και ἐις γην βαλλομενα, παλιν ἀποληψεσθαι ἑαυτων σωματα προσδοκωμεν· ἀδυνατον μηδεν ἐιναι Θεῳ λεγοντες.

Και κατανοȣντι ἀπιςοτερον ἀν μαλλον δοξαι, ἡ ἐι ἐν

Reges ac principes hominum eſſe agnoſcentes; & ſimul precantes, ut cum regia poteſtate ſanam quoque mentem obtinere comperiamini. Quod ſi nos precantes, atque omnia in lucem proferentes, non curaveritis: nihil nos quidem capiemus detrimenti, quippe cum credamus, vel potius perſuaſum habeamus, pro actionum meritis unumquemque pœnas per æternum ignem daturum, & pro ratione acceptarum a Deo facultatum rationem ei redditurum, quemadmodum Chriſtus declaravit, dicens: *Cui plus contulit Deus, plus etiam repoſcetur ab eo.*

18. Reſpicite enim exitum cujuſque ſuperiorum Imperatorum: communem omnibus mortem obierunt, quæ ſi in ſtatum ſenſus expertem evaderet, de lucro id eſſet improbis omnibus. Sed quia & ſenſus manet iis omnibus qui exſtiterunt, & ſupplicia æterna repoſita ſunt; ne hæc pro certis habere ac vera credere negligatis. Nam & Necyomantiæ & incorruptorum puerorum inſpectiones, & animarum humanarum evocationes, & qui apud magos dicuntur ſomniorum immiſſores & aſſeſſores, & quæ a peritis illarum rerum fiunt, perſuadeant vobis animas etiam poſt mortem ſenſu præditas eſſe: & qui ab animabus mortuorum correpti projiciuntur, dæmoniaci & furioſi ab omnibus appellati, & quæ dicuntur apud vos oracula, Amphilochi, Dodonæ & Pythiæ, & quæcumque alia ejuſmodi, & ſcriptorum ſententiæ, Empedoclis & Pythagoræ, Platonis & Socratis, & illa apud Homerum foſſa, & deſcenſus Ulyſſis horum videndorum cauſa, & eorum teſtimonia qui eadem ac iſti dixerunt: cum quibus nos ſaltem æque approbate, qui non minus quam illi, imo magis Deo credimus, quippe cum noſtra corpora etiam mortua & in terram conjecta nos rurſus recepturos ſperemus, nihil non poſſe a Deo fieri aſſerentes.

19. Et ſane quid incredibilius videatur attente

σωματι μη ὑπηρχομεν, και τις ἐλεγεν, ἐκ μικρας τινος ῥανιδος της τȣ ἀνθρωπειȣ σπερματος, δυνατον ὀςεα τε και νευρα και σαρκας εἰκονοποιηθεντα, οἱα ὁρωμεν, γενεσθαι. ἐςω γαρ νυν ἐφ' ὑποθεσεως λεγομενον· εἰ τις ὑμιν μη ȣ̓σι τοιȣτοις, μηδε τοιȣτων, ἐλεγε το σπερμα το ἀνθρωπειον δεικνυς, και εἰκονα γραπτην, ἐκ τȣ ταιȣδε οἱον τε γενεσθαι διαβεβαιȣμενος, πριν ἰδειν γενομενον, ἐπιςευσατε; ȣ̓κ ἀν τις τολμησειεν ἀντειπειν. τον ἀυτον ȣ̓ν τροπον, δια το μηπω ἑωρακεναι ὑμας ἀναςαντα νεκρον, ἀπιςια ἐχει. ἀλλ' ὁν τροπον την ἀρχην ȣ̓κ ἀν ἐπιςευσατε ἐκ της μικρας ῥανιδος δυνατον τοιȣτȣς γενεσθαι, και ὁρατε γινομενȣς· τον ἀυτον τροπον λογισασθε, ὁτι διαλυθεντα, και δικην σ ερματων εἰς γην διαλυθεντα τα ἀνθρωπεια σωματα, κατα καιρον προςαξει Θεȣ ἀναςηναι, και ἀφθαρσιαν ἐνδυσασθαι, ȣ̓κ ἀδυνατον. ποιαν γαρ ἀξιαν Θεȣ δυναμιν λεγȣσιν οἱ φασκοντες εἰς ἐκεινο χωρειν ἑκαςον, ἐξ ȣ̓περ ἐγενετο; και παρα ταυτα μηδεν ἀλλο δυνασθαι μηδε τον Θεον, ȣ̓κ ἐχομεν λεγειν. ἀλλ' ἐκεινο συνορωμεν, ὁτι ȣ̓κ ἀν ἐπιςευσαν δυ:ατον εἰναι τοιȣτȣς ποτε γενεσθαι, ὁποιȣς και ἑαυτȣς, και τον σύμπαντα κοσμον, και ἐξ ὁποιων γεγενημενα ὁρωσι. κρειττον δε πιςευειν και τα τῃ ἑαυτων φυσει και ἀνθρωποις ἀδυνατα, ἡ ὁμοιως τοις ἀλλοις ἀπιςειν, προειληφαμεν· ἐπειδη και τον ἡμετερον διδασκαλον Ιησȣν Χριςον ἐγνομεν εἰποντα, τα ἀδυνατα παρα ἀνθρωποις, δυνατα παρα Θεῳ. και, μη φοβεισθε τȣς ἀναιρουντας ὑμας, και μετα ταυτα μη δυναμενȣς τι ποιησαι, εἰπε· φοβηθητε δε τον μετα το ἀποθανειν δυναμενον και ψυχην και σωμα εἰς γεενναν ἐμβαλειν. ἡ δε γεεννα ἐςι τοπος ἐνθα κολαζεσθαι μελλȣσιν οἱ ἀδικως βιωσαντες, και μη πιςευοντες ταυτα γενησεσθαι ὁσα ὁ Θεος δια τȣ Χριςȣ ἐδιδαξε.

Και Σιβυλλα δε και Υςασπις γενησεσθαι των φθαρτων ἀναλωσιν δια πυρος ἐφασαν. οἱ λεγομενοι δε Στωικοι φιλοσοφοι, και ἀυτον τον Θεον εἰς πυρ ἀναλυεσθαι δογματιζȣσι, και αὐπαλιν κατα μεταβολην τον κοσ-

μον

conſideranti, quam ſi in corpore non eſſemus, nobiſque diceret aliquis ex parva quadam humani ſeminis gutta oſſa & carnes ea, quam videmus, forma fieri poſſe? Id enim nunc fingendo dicamus. Si tales non eſſetis, neque orti ex talibus, vobiſque aliquis hominis ſemen & pictam imaginem demonſtrans, ex tali re eum generari poſſe aſſeveraret; num priuſquam videretis factum, crederetis? Nemo contradicere audebit. Eodem modo quia nondum vidiſtis mortuum ad vitam revocatum, increduli eſtis. Sed quemadmodum numquam omnino credidiſſetis tales vos ex parva gutta fieri poſſe, & tamen factos videtis; eodem modo fieri poſſe exiſtimate, ut diſſoluta hominum corpora, & inſtar ſeminum in terram reſoluta, Dei juſſu, certo tempore reſurgant & incorruptionem induant. Nam qui unumquodque in id unde exiſtit redire, ac præterea ne Deum quidem quidquam aliud poſſe dicunt, ii ſtatuere non poſſumus ecquam Deo dignam potentiam relinquant. Sed illud perſpicimus, nequaquam eos credituros fuiſſe tales ſe & univerſum mundum fieri poſſe, quales & ex qualibus factos vident. Satius autem eſſe ea credere, quæ & noſtræ naturæ & aliorum hominum vires ſuperant, quam pariter cum aliis incredulos eſſe, accepimus. Quandoquidem & magiſtrum noſtrum Jeſum Chriſtum ita dixiſſe ſcimus: *Quæ impoſſibilia apud homines, poſſibilia apud Deum.* Item: *Ne timeatis eos qui occidunt vos, ac deinceps nihil facere poſſunt; eum vero timete qui poſt mortem poteſt & animam & corpus conjicere in gehennam.* Eſt autem gehenna, locus ubi punientur qui injuſte vixerint, nec ea crediderint futura, quæcumque Deus per Chriſtum docuit.

20. Ac Sibylla quidem & Hiſtaſpes ea, quæ corruptioni obnoxia ſunt, igne conſumtum iri dixerunt. Philoſophi illi, qui dicuntur Stoici, Deum ipſum in ignem reſolvi docent, ac mundum poſt immutatio-

ἀνταλλαγμα; θησαυριζετε ἐν ἐν τοις ἐρανοις, ὁπε ἐτι σης ἐτε βρωσις ἀφανιζει. και, γινεσθε δε χρηςοι και οἰκτιρμονες, ὡς και ὁ πατηρ ὑμων χρηςος ἐςι και οἰκτιρμων, και τον ἡλιον ἀυτε ἀνατελλει ἐπι ἁμαρτωλες, και δικαιες και πονηρες. μη μεριμνατε δε τι φαγητε, ἠ τι ἐνδυσησθε, ἐχ ὑμεις των πετεινων και των θηριων διαφερετε, και ὁ Θεος τρεφει ἀυτα; μη οὐν μεριμνησητε τι φαγητε, ἠ τι ἐνδυσησθε. οἰδε γαρ ὁ πατηρ ὑμων ὁ ἐρανιος, ὁτι τετων χρειαν ἐχετε· ζητειτε δε την βασιλειαν των οὐρανων, και ταυτα παντα προςεθησεται ὑμιν. ὁπε γαρ ὁ θησαυρος ἐςιν, ἐκει και ὁ νους τε ἀνθρωπε. και, μη ποιητε ταυτα προς το θεαθηναι ὑπο των ἀνθρωπων· εἰ δε μη γε, μισθον ἐκ ἐχετε παρα τε πατρος ὑμων τε ἐν τοις ἐρανοις.

Περι δε τε ἀνεξικακες εἰναι, και ὑπηρετικες πασι, και ἀοργητες, ἁ ἐφη, ταυτα ἐςι· τῳ τυπτοντι σε την σιαγονα, παρεχε και την ἀλλην· και τον αἰροντα σε τον χιτωνα, ἠ το ἱματιον, μη κωλυσης. ὁς δ' ἀν ὀργισθη, ἐνοχος ἐςιν εἰς το πυρ παντι δε ἀγγαρευοντι σοι μιλιον, ἀκολεθησον δυο. λαμψατω δε ὑμων τα καλα ἐργα ἐμπροσθεν των ἀνθρωπων, ἱνα βλεποντες, θαυμαζωσι τον πατερα ὑμων τον ἐν τοις ἐρανοις. ἐ γαρ ἀνταιρειν δει· ἐδε μιμητας εἰναι των φαυλων βεβεληται ἡμας, ἀλλα δια της ὑπομονης και πρᾳοτητος, ἐξ αἰσχυνης και ἐπιθυμιας των κακων ἀγειν παντας προετρεψατο. ὁ γαρ και ἐπι πολλων των παρ ἡμιν γεγενημενων ἀποδειξαι ἐχομεν, ἐκ βιαιων και τυραννων μετεβαλον ἡττηθεντες, ἠ γειτονων καρτεριαν βιε παρακολουθησαντες, ἠ συνοδοιπορων πλεονεκτεμενων ὑπομονην ξενην κατανοήσαντες, ἠ συμπραγματευομενων πειραθεντες. περι δε τε μη ὀμνυναι ὁλως, τἀληθη δε λεγειν ἀει, ἐτως παρεκελευσατο· μη ὀμοσητε ὁλως· ἐςω δε ὑμων το ναι, ναι· και το ἐ, ἐ· το δε περισσον τετων, ἐκ τε πονηρου· ὡς δε και τον Θεον μονον δει προσκυνειν, οὑτως ἐπεισεν, εἰπων, μεγιςη ἐντολη ἐςι, κυριον τον Θεον σου προσκυνησεις, και ἀυτῳ μονῳ λατρευσεις ἐξ ὁλης της καρδιας σε, και ἐξ ὁλης της

ἰσχυος

m lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? quam dabit commutationem pro ea? Theſaurizate ergo ſauros in cœlis: ubi nec ærugo nec tinea demolitur. Et: *ote autem benigni & miſericordes, ſicut Pater veſter beius eſt & miſericors, ac ſolem ſuum oriri facit ſuper pecres, & juſtos & malos. Ne ſollicite curetis quid eſuri, aut quibus uſuri veſtimentis. An vos volucribus & s non præſtatis? & Deus alit illa. Ne igitur ſolliciti quid eſuri ſitis, aut quibus uſuri indumentis. Novit n Pater veſter cœleſtis, vos hiſce indigere. Quærite m regnum cœlorum, & omnia hæc adjicientur vobis. enim theſaurus, illic & mens hominis eſt.* Et: *Ne feceritis, ut ſpectaculo ſitis hominibus: alioquin mern non habebitis a Patre veſtro qui in cœlis eſt.*

16. Patientes autem ut ſimus & ad ſerviendum nibus parati ac iræ expertes, quæ ab eo dicta ſunt, ſe habent: *Qui te percutit in maxillam, præbe & alm. Et ab eo, qui aufert tibi tunicam, aut veſtimen, noli prohibere. Qui vero ira excanduerit, ad ignem lemnationi obnoxius fuerit. Omnem autem adigentem d miliare unum, duobus illum comitare. Luceant vero facta veſtra coram hominibus, ut illi ea cernentes, adentur Patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Non enim reari oportet, neque nos imitatores eſſe malorum t Deus: ſed ut patientia & lenitate omnes a dedee & cupiditate malorum abducamus hortatus eſt. od quidem & de multis qui apud vos fuerunt, denſtrare poſſumus, qui ex violentis & tyrannis imtati ſunt, vel veſtigata vicinorum vitæ conſtantia i, vel perſpecta viæ comitum in injuriis perferen- mira patientia, vel exploratis eorum moribus buſcum contrahebant. Ne autem juremus omni, atque ut vera ſemper loquamur, ſic præcepit: *juretis omnino, ſed ſit veſtrum Eſt, eſt. Et Non, : quod autem his abundantius eſt, a malo eſt.* Deum ro ſolum colendum eſſe, ita ſuaſit, dicens: *Maximum*

ἰσχυός σȣ, κυριον τον Θεον τον ποιησαντα σε, και προσελθοντος αὐτῳ τινος, και εἰποντος, διδασκαλε ἀγαθε, ἀπεκρινατο λεγων· ȣ̓δεις ἀγαθος, εἰ μη μονος ὁ Θεος ὁ ποιησας τα παντα. οἱ δ' ἀν μη εὑρισκωνται βιȣντες ὡς ἐδιδαξε, γνωριζεσθωσαν μη ὀντες Χρισιανοι, κἀν λεγωσιν διὰ γλωττης τα τȣ Χρισου διδαγματα. οὐ γαρ τȣς μονον λεγοντας, ἀλλα τȣς και τα ἐργα πραττοντας, σωθησεσθαι ἐφη. εἰπε γαρ οὑτως· ουχι πας ὁ λεγων μοι, κυριε, κυριε, εἰσελευσεται εἰς την βασιλειαν των ȣ̓ρανων· ἀλλ' ὁ ποιων το θελημα τȣ πατρος μȣ τȣ ἐν τοις οὐρανοις. ὁς γαρ ἀκουει μȣ, και ποιει ἁ λεγω, ἀκουει τȣ ἀποσειλαντος με. πολλοι δε ἐρουσι μοι, κυριε, κυριε, οὐ τῳ σῳ ὀνοματι ἐφαγομεν και ἐπιομεν, και δυναμεις ἐποιησαμεν; και τοτε ἐρω αὐτοις, ἀποχωρειτε ἀπ' ἐμου ἐργαται της ἀνομιας. τοτε κλαυθμος ἐςαι, και βρυγμος των ὀδοντων· ὁταν οἱ μεν δικαιοι, λαμψωσιν ὡς ὁ ἡλιος· οἱ δε ἀδικοι πεμπωνται εἰς το αἰωνιον πυρ. πολλοι γαρ ἡξȣσιν ἐπι τῳ ὀνοματι μȣ, ἐξωθεν μεν ἐνδεδυμενοι δερματα προβατων, ἐσωθεν δε ὀντες λυκοι ἁρπαγες· ἐκ των ἐργων αὐτων ἐπιγνωσεσθε αὐτȣς. παν δε δενδρον μη ποιȣν καρπον καλον, ἐκκοπτεται και εἰς πυρ βαλλεται. κολαζεσθαι δε τȣς ȣ̓κ ἀκολȣθως τοις διδαγμασιν αὐτȣ βιουντας, λεγομενȣς δε μονον Χρισιανȣς, και ὑφ' ὑμων ἀξιȣμεν.

Φορȣς δε και εἰς φορας τοις ὑφ' ὑμων τεταγμενοις πανταχȣ προ παντων πειρωμεθα φερειν, ὡς ἐδιδαχθημεν παρ' αὐτȣ. κατ' ἐκεινο γαρ τȣ καιρȣ προσελθοντες τινες, ἠρωτων αὐτον, εἰ δει Καισαρι φορȣς τελειν· και ἀπεκρινατο, εἰπατε μοι, τινος εἰκονα το νομισμα ἐχει; οἱ δε ἐφασαν, Καισαρος· και παλιν ἀνταπεκρινατο αὐτοις, ἀποδοτε ȣ̓ν τα Καισαρος τῳ Καισαρι, και τα τȣ Θεȣ τῳ Θεῳ. ὁθεν Θεον μεν μονον προσκυνȣμεν· ὑμιν δε προς τα ἀλλα χαιροντες ὑπηρετȣμεν, βασιλεις και ἀρχοντας ἀνθρωπων ὁμολογȣντες, και εὐχομενοι μετα της

βα-

tuum mandatum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, atque illum ſolum coles ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua: Dominum Deum tuum, qui fecit te. Et accedente ad eum quodam, atque dicente, *Magiſter bone:* reſpondit inquiens: *Nemo bonus, præterquam ſolus Deus,* qui condidit omnia. Qui autem non ita comperiuntur vivere, quemadmodum docuit, eos pro certo conſtet non eſſe chriſtianos, quamvis lingua pronuntient Chriſti doctrinam. Non enim eos qui tantummodo dicunt, ſed qui facta etiam exhibent, ſalvos eſſe futuros dixit. Sic enim ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt. Nam qui me audit, & quæ dico facit, eum audit qui miſit me. Permulti autem dicent mihi: Domine, Domine, nonne in nomine tuo edimus & bibimus, & virtutes præſtitimus? Et tunc dicam eis: Diſcedite a me qui operamini iniquitatem. Ibi tum fletus erit & ſtridor dentium, cum juſti quidem ut ſol fulgebunt, injuſti autem mittentur in ignem ſempiternum. Multi ſiquidem venient ſub nomine meo, extrinſecus ovium pellibus induti, cum intrinſecus lupi ſint rapaces. Ex operibus eorum cognoſcetis illos. Omnis autem arbor non faciens fructum bonum, exciditur, & in ignem conjicitur.* Cæterum qui non conſentanee præceptis illius vivunt, ac nomine tenus Chriſtiani ſunt, hi ut a vobis quoque puniantur, rogamus.

17. Illud etiam ſtudio nobis eſt, ut vectigalia & cenſus iis, quibus hoc munus commiſiſtis, primi omnium pendamus: quemadmodum ab eo ſumus inſtituti: Illo namque tempore accedentes quidam, percunctati ſunt ex illo, an Cæſari vectigalia pendere oporteat? qui reſponſum hoc ab eo retulere: *Dicite,* inquit, *mihi, cujus imaginem nummus habet?* Qui ubi dixiſſent, *Cæſaris*: *Reddite igitur,* ait, *quæ Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ Dei, Deo.* Proinde nos ſolum Deum adoramus; vobis autem in rebus aliis læti ſervimus;

βασιλικης δυναμεως και σωφρονα τον λογισμον ἐχοντας ὑμας ἐυρεθηναι. εἰ δὲ και ἡμων ἐυχομενων και παντα εἰς φανερον τιθεντων ἀφροντιστησετε, ὀυδεν ἡμεις βλαβησομεθα, πιστευοντες, μαλλον δὲ και πεπεισμενοι, κατ' ἀξιαν των πραξεων ἑκαστον τισειν δια πυρος αἰωνιου δικας, και προς ἀναλογιαν ὧν ἐλαβε δυναμεων παρα Θεου, τον λογον ἀπαιτηθησεσθαι, ὡς ὁ Χριστος ἐμηνυσεν εἰπων, ᾧ πλεον ἐδωκεν ὁ Θεος, πλεον και ἀπαιτηθησεται παρ' ἀυτου.

Ἀποβλεψατε γαρ προς το τελος ἑκαστου των γενομενων βασιλεων, ὁτι τον κοινον πασι θανατον ἀπεθανον· ὁπερ εἰ εἰς ἀναισθησιαν ἐχωρει, ἑρμαιον ἀν ἠν τοις ἀδικοις πασιν. ἀλλ' ἐπει και αἰσθησις πασι γενομενοις μενει, και κολασις αἰωνια ἀποκειται, μη ἀμελησητε πεισθηναι τε και πιστευσαι ὁτι ἀληθη ταυτα ἐστι. νεκυομαντειαι μεν, και αἱ ἀδιαφθορων παιδων ἐποπτευσεις, και ψυχων ἀνθρωπινων κλησεις, και οἱ λεγομενοι παρα τοις μαγοις ὀνειροπομποι και παρεδροι, και τα γινομενα ὑπο των ταυτα εἰδοτων, πεισατωσαν ὑμας ὁτι και μετα θανατον ἐν αἰσθησει εἰσιν αἱ ψυχαι· και οἱ ψυχαις ἀποθανοντων λαμβανομενοι και ῥιπτουμενοι ἀνθρωποι, ὁυς δαιμονιοληπτους και μαινομενους καλουσι παντες, και τα παρ' ὑμιν λεγομενα μαντεια Αμφιλοχου και Δωδωνης και Πυθους, και ὁσα ἀλλα τοιαυτα ἐστι, και τα των συγγραφεων διδαγματα, Εμπεδοκλεους και Πυθαγορου, Πλατωνος τε και Σωκρατους, και ὁ παρ' Ομηρῳ βοθρος, και ἡ καθοδος Οδυσσεως εἰς την τουτων ἐπισκεψιν, και των τα ἀυτα τουτοις εἰποντων· οἱς κἀν ὁμοιως ἡμας ἀποδεξασθε ὀυχ ἡττον ἐκεινων Θεῳ πιστευοντας, ἀλλα μαλλον, οἱ και τα νεκρουμενα και εἰς γην βαλλομενα, παλιν ἀποληψεσθαι ἑαυτων σωματα προσδοκωμεν· ἀδυνατον μηδεν εἰναι Θεῳ λεγοντες.

Και κατανοουντι ἀπιστοτερον ἀν μαλλον δοξαι, ἡ εἰ ἐν

σω-

Reges ac principes hominum eſſe agnoſcentes; & ſimul precantes, ut cum regia poteſtate ſanam quoque mentem obtinere comperiamini. Quod ſi nos precantes, atque omnia in lucem proferentes, non curaveritis: nihil nos quidem capiemus detrimenti, quippe cum credamus, vel potius perſuaſum habeamus, pro actionum meritis unumquemque pœnas per æternum ignem daturum, & pro ratione acceptarum a Deo facultatum rationem ei redditurum, quemadmodum Chriſtus declaravit, dicens: *Cui plus contulit Deus, plus etiam repoſcetur ab eo.*

18. Reſpicite enim exitum cujuſque ſuperiorum Imperatorum: communem omnibus mortem obierunt, quæ ſi in ſtatum ſenſus expertem evaderet, de lucro id eſſet improbis omnibus. Sed quia & ſenſus manet iis omnibus qui exſtiterunt, & ſupplicia æterna repoſita ſunt; ne hæc pro certis habere ac vera credere negligatis. Nam & Necyomantiæ & incorruptorum puerorum inſpectiones, & animarum humanarum evocationes, & qui apud magos dicuntur ſomniorum immiſſores & aſſeſſores, & quæ a peritis illarum rerum fiunt, perſuadeant vobis animas etiam poſt mortem ſenſu præditas eſſe: & qui ab animabus mortuorum correpti projiciuntur, dæmoniaci & furioſi ab omnibus appellati, & quæ dicuntur apud vos oracula, Amphilochi, Dodonæ & Pythiæ, & quæcumque alia ejuſmodi, & ſcriptorum ſententiæ, Empedoclis & Pythagoræ, Platonis & Socratis, & illa apud Homerum foſſa, & deſcenſus Ulyſſis horum videndorum cauſa, & eorum teſtimonia qui eadem ac iſti dixerunt: cum quibus nos ſaltem æque approbate, qui non minus quam illi, imo magis Deo credimus, quippe cum noſtra corpora etiam mortua & in terram conjecta nos rurſus recepturos ſperemus, nihil non poſſe a Deo fieri aſſerentes.

19. Et ſane quid incredibilius videatur attente

σωματι μη ὑπηρχομεν, και τις ἐλεγεν, ἐκ μικρας τινὸς ῥανιδος της τȣ ἀνθρωπειȣ σπερματος, δυνατον ὀςεα τε και νευρα και σαρκας εἰκονοποιηθεντα, οἷα ὁρωμεν, γενεσθαι. ἐςω γαρ νυν ἐφ' ὑποθεσεως λεγομενον· εἰ τις ὑμιν μη ȣ̓σι τοιȣτοις, μηδε τοιȣτων, ἐλεγε το σπερμα το ἀνθρωπειον δεικνυς, και εἰκονα γραπτην, ἐκ τȣ τȣδε οἷον τε γενεσθαι διαβεβαιȣμενος, πριν ἰδειν γενομενον, ἐπιςευσατε; ȣ̓κ ἀν τις τολμησειεν ἀντειπειν. τον ἀυτον ȣ̓ν τροπον, δια το μηπω ἑωρακεναι ὑμας ἀναςαντα νεκρον, ἀπιςια ἐχει. ἀλλ' ὁν τροπον την ἀρχην ȣ̓κ ἀν ἐπιςευσατε ἐκ της μικρας ῥανιδος δυνατον τοιȣτȣς γενεσθαι, και ὁρατε γινομενȣς· τον ἀυτον τροπον λογισασθε, ὁτι διαλυθεντα, και δικην σ ερματων εἰς γην διαλυθεντα τα ἀνθρωπεια σωματα, κατα καιρον προςαξει Θεȣ ἀναςηναι, και ἀφθαρσιαν ἐνδυσασθαι, ȣ̓κ ἀδυνατον. ποιαν γαρ ἀξιαν Θεȣ δυναμιν λεγȣσιν οἱ φασκοντες εἰς ἐκεινο χωρειν ἑκαςον, ἐξ ὑπερ ἐγενετο; και παρα ταυτα μηδεν ἀλλο δυνασθαι μηδε τον Θεον, ȣ̓κ ἐχομεν λεγειν. ἀλλ' ἐκεινο συνορωμεν, ὁτι ȣ̓κ ἀν ἐπιςευσαν δυ ατον εἰναι τοιȣτȣς ποτε γενεσθαι, ὁποιȣς και ἑαυτȣς, και τον σύμπαντα κοσμον, και ἐξ ὁποιων γεγενημενα ὁρωσι. κρειττον δε πιςευειν και τα τῃ ἑαυτων φυσει και ἀνθρωποις ἀδυνατα, ἡ ὁμοιως τοις ἀλλοις ἀπιςειν, προειληφαμεν· ἐπειδη και τον ἡμετερον διδασκαλον Ιησȣν Χριςον ἐγνομεν εἰποντα, τα ἀδυνατα παρα ἀνθρωποις, δυνατα παρα Θεῳ. και, μη φοβεισθε τȣς ἀναιρουντας ὑμας, και μετα ταυτα μη δυναμενȣς τι ποιησαι, εἰπε· φοβηθητε δε τον μετα το ἀποθανειν δυναμενον και ψυχην και σωμα εἰς γεενναν ἐμβαλειν. ἡ δε γεεννα ἐςι τοπος ἐνθα κολαζεσθαι μελλȣσιν οἱ ἀδικως βιωσαντες, και μη πιςευοντες ταυτα γενησεσθαι ὁσα ὁ Θεος δια τȣ Χριςȣ ἐδιδαξε.

Και Σιβυλλα δε και Υςασπις γενησεσθαι των φθαρτων ἀναλωσιν δια πυρος ἐφασαν. οἱ λεγομενοι δε Στωικοι φιλοσοφοι, και ἀυτον τον Θεον εἰς πυρ ἀναλυεσθαι δογματιζȣσι, και αὖπαλιν κατα μεταβολην τον κοσ-

μον

onſideranti, quam ſi in corpore non eſſemus, noiſque diceret aliquis ex parva quadam humani ſemiis gutta oſſa & carnes ea, quam videmus, forma eri poſſe? Id enim nunc fingendo dicamus. Si tales on eſſetis, neque orti ex talibus, vobiſque aliquis ominis ſemen & pictam imaginem demonſtrans, ex ali re eum generari poſſe aſſeveraret; num priuſquam ideretis factum, crederetis? Nemo contradicere udebit. Eodem modo quia nondum vidiſtis morıum ad vitam revocatum, increduli eſtis. Sed uemadmodum numquam omnino credidiſſetis tales os ex parva gutta fieri poſſe, & tamen factos videis; eodem modo fieri poſſe exiſtimate, ut diſſoluta ıominum corpora, & inſtar ſeminum in terram reſoata, Dei juſſu, certo tempore reſurgant & incoruptionem induant. Nam qui unumquodque in id ınde exſtitit redire, ac præterea ne Deum quidem uidquam aliud poſſe dicunt, ii ſtatuere non poſſuıus ecquam Deo dignam potentiam relinquant. Sed llud perſpicimus, nequaquam eos credituros fuiſſe ales ſe & univerſum mundum fieri poſſe, quales & x qualibus factos vident. Satius autem eſſe ea credere, quæ & noſtræ naturæ & aliorum hominum vies ſuperant, quam pariter cum aliis incredulos eſſe, ccepimus. Quandoquidem & magiſtrum noſtrum eſum Chriſtum ita dixiſſe ſcimus: *Quæ impoſſibilia apud omines, poſſibilia apud Deum.* Item: *Ne timeatis eos ui occidunt vos, ac deinceps nihil facere poſſunt; eum vero imete qui poſt mortem poteſt & animam & corpus conjicere n gehennam.* Eſt autem gehenna, locus ubi punienur qui injuſte vixerint, nec ea crediderint futura, uæcumque Deus per Chriſtum docuit.

20. Ac Sibylla quidem & Hiſtaſpes ea, quæ coruptioni obnoxia ſunt, igne conſumtum iri dixerunt. hiloſophi illi, qui dicuntur Stoici, Deum ipſum in gnem reſolvi docent, ac mundum poſt immutatio-

μον γενεσθαι λεγουσιν· ἡμεις δε, κρειττον τι των μεταβαλλομενων νουμεν τον παντων ποιητην Θεον. εἰ ουν και ὁμοιως τινα τοις παρ᾽ ὑμιν τιμωμενοις ποιηταις και φιλοσοφοις λεγ μεν, ἐνια δε και μειζονως και θειως, και μονοι μετα ἀποδειξεως, τι παρα παντας ἀδικως μισουμεθα; τῳ γαρ λεγειν ἡμας, ὑπο Θεου παντα κεκοσμησθαι και γεγενησθαι; Πλατωνος δοξομεν λεγειν δογμα· τῳ δε ἐκπυρωσιν γενεσθαι, Στωϊκων· τῳ δε κολαζεσθαι ἐν αἰσθησει και μετα θανατον ουσας τας των ἀδικων ψυχας, τας δε των σπουδαιων ἀπηλλαγμενας των τιμωριων ευ διαγειν, ποιηταις και φιλοσοφοις τα ἀυτα λεγειν δοξομεν. τῳ δε και μη δειν χειρων ἀνθρωποις προσκυνειν, Μενανδρῳ τῳ κωμικῳ, και τοις ταυτα φησασι, ταυτα φραζομεν. μειζονα γαρ τον δημιουργον του σκευαζομενου ἀπεφηναντο.

Τῳ δε και τον λογον ὁ ἐστι πρωτον γεννημα του Θεου, ἀνευ ἐπιμιξιας φασκειν ἡμας γεγενησθαι Ιησουν Χριστον τον διδασκαλον ἡμων, και τουτον σαυρωθεντα και ἀποθανοντα και ἀναςαντα ἀνεληλυθεναι εἰς τον ουρανον, ου παρα τους παρ᾽ ὑμιν λεγομενους υἱους τῳ Διϊ, καινον τι, φερομεν· ποσους γαρ υἱους φασκουσι του Διος οἱ παρ᾽ ὑμιν τιμωμενοι συγγραφεις, ἐπιστασθε. Ερμην μεν, λογον τον ἑρμηνευτικον και παντων διδασκαλον· Ασκληπιον δε, και θεραπευτην γενομενον, κεραυνωθεντα ἀνεληλυθεναι εἰς ουρανον· Διονυσον δε, διασπαραχθεντα· Ηρακλεα δε, φυγῃ πονων ἑαυτον πυρι δοντα· τους ἐκ Ληδας δε Διοσκουρους, και τον ἐκ Δανανης Περσεα, και τον ἐξ ἀνθρωπων δε ὑφ᾽ ἱππου Πηγασου Βελλεροφοντην. τι γαρ λεγομεν την Αριαδνην, και τους ὁμοιους ἀυτῃ κατηστερισθαι λεγομενους, και τι γαρ τους ἀποθνησκοντας παρ᾽ ὑμιν ἀυτοκρατορας ἀει ἀπαθανατιζεσθαι ἀξιουντες. και ὀμνυντα τινα προαγετε ἑωρακεναι ἐκ της πυρας ἀνερχομενον εἰς τον ουρανον τον κατακαεντα Καισαρα; και ὁποιαι ἑκαστου των λεγομενων υἱων του Διος ἱστορουνται αἱ πραξεις, προς εἰδοτα λεγειν ουκ ἀναγκη, πλην ὁτι εἰς διαφοραν και προτροπην των ἐκπαιδευομενων

nem rurſus oriri dicunt. Nos autem præſtantius aliquid mutabilibus rebus creatorem omnium Deum credimus. Igitur ſi quædam ſimilia his, qui apud vos in pretio ſunt, poetis & philoſophis, quædam autem plenius & divinius diſſerimus, idque ſoli cum demonſtratione; cur ſupra omnes injuſtis odiis flagramus? Dum enim a Deo dicimus ornata & facta omnia, Platonis ſententiam proferre videbimur: dum conflagrationem fore, Stoicorum: dum autem improborum animas, etiam poſt mortem, ſenſu præditas puniri, bonorum a ſuppliciis liberas beate agere; eadem ac poetæ & philoſophi dicere videbimur. Dum homines id quod ipſis pejus eſt colere non debere; idem dicimus quod Menander Comicus, & qui ſimilia loquuti ſunt. Majorem enim eſſe opere opificem pronuntiarunt.

21. Dum autem Verbum, quæ prima eſt Dei progenies, ſine miſtione genitum dicimus, Jeſum Chriſtum magiſtrum noſtrum, eumdemque crucifixum & mortuum & redivivum aſcendiſſe in cœlum; nihil ab iis, qui apud vos dicuntur, Jovis filiis alienum & novum aſſerimus. Scitis enim quot Jovis filios commemorent ſpectati apud vos ſcriptores, Mercurium, ſive ſermonem interpretem & omnium magiſtrum: Æſculapium, poſtquam fulmine etiam ob medici munus percuſſus eſt, evectum in cœlum, Bacchum poſtquam dilaniatus, Herculem poſtquam ſeipſum fuga laborum igni tradidit, Dioſcoros ex Leda, Perſeum ex Danae genitos, & genitum ex hominibus Bellerophontem, equo Pegaſo ſublatum. Quid enim dicamus Ariadnem & qui ſimiliter ac iſta recepti inter ſidera feruntur? Nam & morientes apud vos Imperatores ſemper immortalitati conſecrandos judicatis, ac producitis qui etiam juratus vidiſſe ſe crematum Cæſarem in cœlum abeuntem dicat. Qualia autem cujuſque eorum, qui dicuntur, Jovis filiorum facta

νων ταυτα γεγραπται· μιμητας γαρ θεων καλον ειναι παντες ἡγουνται· ἀπειη δε σωφρονουσης ψυχης ἐννοια τοιαυτη περι θεων, ὡς και ἀυτον τον ἡγεμονα και γεννητορα παντων κατ' ἀυτους Δια, πατροφοντην τε και πατρος τοιουτου γεγονεναι, ἐρωτι τε κακων και αἰσχρων ἡδονων ἡττω γενομενον, ἐπι Γανυμηδην και τας πολλας μοιχευθεισας γυναικας ἐλθειν, και τους ἀυτου παιδας τα ὁμοια πραξαντας παραδεξασθαι. ἀλλ', ὡς προεφημεν, οἱ φαυλοι δαιμονες ταυτα ἐπραξαν. ἀπαθανατιζεσθαι δε ἡμεις μονους δεδιδαγμεθα τους ὁσιως και ἐναρετως ἐγγυς Θεω βιουντας, κολαζεσθαι δε τους ἀδικως, και μη μεταβαλλοντας, ἐν αἰωνιῳ πυρι πιστευομεν.

Υἱος δε Θεου ὁ Ιησους λεγομενος, εἰ και κοινως μονον ἀνθρωπος δια σοφιαν ἀξιος υἱος Θεου λεγεσθαι· πατερα γαρ ἀνδρων τε θεων τε παντες συγγραφεις τον Θεον καλουσιν. εἰ δε και ἰδιως παρα την κοινην γενεσιν γεγεννησθαι ἀυτον ἐκ Θεου λεγομεν λογον Θεου, ὡς προεφημεν, κοινον τουτο ἐστω ὑμιν τοις τον Ερμην λογον τον παρα Θεου ἀγγελτικον λεγουσιν. εἰ δε αἰτιαταιτο τις ἐσταυρωσθαι ἀυτον, και τουτο κοινον τοις προκατηριθμημενοις παθουσιν υἱοις καθ' ὑμας του Διος ὑπαρχει. ἐκεινων τε γαρ ουχ ὁμοια τα παθη του θανατου, ἀλλα διαφορα ἱστορειται· ὡστε μηδε το ἰδιον του παθους ἡττονα δοκειν ειναι τουτον· ἀλλ', ὡς ὑπεσχομεθα, προϊοντος του λογου και κρειττονα ἀποδειξομεν· μαλλον δε και ἀποδεδεικται. ὁ γαρ κρειττων ἐκ των πραξεων φαινεται. εἰ δε δια παρθενου γεγεννησθαι φερομεν, κοινον και τουτο προς τον Περσεα ἐστω ὑμιν. ᾧ δε λεγομεν χωλους, και παραλυτικους, και ἐκ γενετης πονηρους, ὑγιεις πεποιηκεναι ἀυτον, και νεκρους ἀνεγειραι, ὁμοια τοις ὑπο

Ασκλη-

exhibeantur, neceſſe non eſt apud ſcientes dicere; ed hæc certe ad corruptelam & depravationem diſcentium litteris mandata ſunt. Deos enim imitari præclarum omnibus videtur. Abſit autem a ſana mente æc de diis cogitatio, ut ipſum ducem ac genitorem mnium ſecundum illos Jovem, parricidam & ex patre parricida ortum fuiſſe, ac malarum & turpium voluptatum amore captum ad Ganymedem multaſque mulieres ab eo conſtupratas veniſſe, ac ejus filios ſimilia feciſſe credat. Sed hæc, ut diximus, pravi dæmones perpetrarunt. Nos autem immortalitatem eos conſequi ſolos didicimus, qui Deum vitæ ſanctitate & virtute propius contingunt: qui autem improbe vivunt nec immutantur, eos igne æterno credimus puniri.

22. Filius autem Dei, qui Jeſus vocatur, etiam i homo tantum eſſet communi conditione, propter ſapientiam dignus foret, qui Filius Dei diceretur. Parentem enim virûmque deûmque ſcriptores omnes appellant Deum. Quod ſi modo ſingulari & a communi creatione diverſo genitum illum ex Deo dicimus Verbum Dei; id ei, ut jam diximus, commune eſſe credite cum iis qui Mercurium ſermonem a Deo internuncium appellant. Si quis autem crucifixum eſſe objiciat: eſt id quoque commune cum ſupradictis Jovis, ut veſtra fert opinio, filiis, qui perpeſſiones non effugerunt. Illorum enim non ſimiles, ſed diverſæ mortis perpeſſiones narrantur, ita ut Jeſus, ne ob ſingulare quidem perpeſſionis genus, inferior ſit. Sed & præſtantiorem eſſe, ut promiſimus, procedente oratione demonſtrabimus, vel potius jam demonſtratum eſt. Præſtantior enim quiſque ex actionibus diudicatur. Quod autem natum ex virgine tenemus, commune id cum Perſeo exiſtimate. Quod claudos denique & paralyticos, & ab ipſo ortu mutilos ſanitati ab eo reſtitutos, & mortuos ad vitam revocatos

Ἀσκληπιου γεγενησθαι λεγομενοις και ταυτα φασκειν δοξομεν.

Ἱνα δε ἠδη και τουτο φανερον ὑμιν γενηται, ὁτι ὁποσα λεγομεν μαθοντες παρα του Χριστου και των προελθοντων αὐτου προφητων, μονα ἀληθη ἐστι, και πρεσβυτερα παντων των γεγενημενων συγγραφεων· και οὐχι δια το ταυτα λεγειν αὐτοις, παραδεχθηναι ἀξιουμεν, ἀλλ' ὁτι το ἀληθες λεγομεν· και Ἰησους Χριστος μονος ἰδιως υἱος τῳ Θεῳ γεγεννηται, λογος αὐτου ὑπαρχων και πρωτοτοκος και δυναμις. και τη βουλη αὐτου γενομενος ἀνθρωπος, ταυτα ἡμας ἐδιδαξεν, ἐπ' ἀλλαγη και ἐπαναγωγη του ἀνθρωπειου γενους. πριν ἐν ἡ ἀνθρωποις αὐτον γενεσθαι ἀνθρωπον, φθασαντες τινες δια τους προειρημενους κακους δαιμονας, δια των ποιητων ὡς γενομενα εἰπον, ἁ μυθοποιησαντες ἐφησαν· ὁν τροπον και τα καθ' ἡμων λεγομενα δυσφημα και ἀσεβη ἐργα ἐνηργησαν, ὡν οὐδεις μαρτυς οὐδε ἀποδειξις ἐστι, τουτον ἐλεγχον ποιησομεθα.

Πρωτον μεν ὁτι τα ὁμοια τοις Ἑλλησι λεγοντες, μονοι μισουμεθα δι' ὀνομα του Χριστου· και μηδεν ἀδικουντες, ὡς ἁμαρτωλοι ἀναιρουμεθα, ἀλλων ἀλλαχου και δενδρα σεβομενων, και ποταμους, και μυς, και αἰλουρους, και κροκοδειλους, και των ἀλογων ζωων τα πολλα· και οὐ των αὐτων ὑπο παντων τιμωμενων, ἀλλα ἀλλων ἀλλαχοσε, ὡς' εἰναι ἀσεβεις ἀλληλοις παντας, δια το μη τα αὐτα σεβειν· ὁπερ μονον ἐγκαλειν ἡμιν ἐχετε, ὁτι μη τους αὐτους ὑμιν σεβομεν θεους, μηδε τοις ἀποθανουσι χοας και κνισας, και ἐν γραφαις στεφανους και θυσιας φερομεν. ὁτι γαρ οὐ τα αὐτα παρ' οἱς μεν θεοι, παρ' οἱς δε θηρια, παρ' οἱς δε ἱερεια νενομισμενα ἐστιν, ἀκριβως ἐπιστασθε.

Δευτερον δε, ὁτι ἐκ παντος γενους ἀνθρωπων οἱ παλαιοι σεβομενοι Διονυσον τον Σεμελης, και Ἀπολλωνα τον Λητοϊδην, οἱ δι' ἐρωτας ἀρσενων ὁσα ἐπραξαν, αἰσχος και λε-

dicimus; ſimilia hæc quoque dicere videbimur iis, quæ ab Æſculapio facta narrantur.

23. Atque ut illud etiam perſpectum habeatis, quæcumque a Chriſto & a Prophetis, qui eum anteceſſerunt, edocti dicimus, ſola eſſe vera & ſcriptoribus omnibus antiquiora; nec quia eadem ac illi ſcriptores dicimus, idcirco petere ut probemur, ſed quia vera loquimur: tum etiam ut vobis conſtet Jeſum Chriſtum, cum Dei Verbum & primogenitus & virtus ſit, ſolum proprie Filium ex eo genitum eſſe; ejuſque voluntate factum hominem inſtaurandi & revocandi hominum generis cauſa, hæc nos docuiſſe; ac denique priuſquam inter homines homo verſaretur, quoſdam in anteceſſum, eos ſcilicet, quos jam diximus, malos dæmones ea per poetas velut facta dixiſſe, quæ fabuloſe iſti confinxerunt, quemadmodum perfecere ut nefanda in nos & impia facinora decantarentur, quorum nec teſtis nec argumentum exſtat ullum; ut hæc, inquam, vobis explorata ſint, his argumentis utemur.

24. Primo, quia cum ſimilia Græcis dicamus, ſoli odio habemur propter nomen Chriſti; & cum nihil faciamus mali, velut improbi necamur: aliis alibi & arbores & fluvios & mures & feles & crocodilos & plurimas brutas animantes colentibus, nec eadem omnibus, ſed alia alibi venerantibus, ita ut omnes ſibi invicem, quia non eadem colunt, impii ſint. Quæ quidem una res eſt, quam in criminis loco nobis objicere poſſitis, quod non eoſdem ac vos colamus deos, nec mortuis libamina & nidores & coronas imaginibus apponi ſolitas & victimas offeramus. Ipſi enim res eaſdem alibi deos, alibi feras, alibi victimas legitimas eſſe accurate ſcitis.

25. Secundo, quod ex omni hominum genere qui olim Bacchum Semeles filium, & Latonæ Apollinem, qui etiam turpe dictu eſt quæ & quanta maſculorum

λεγειν, και οἱ Περσεφονην και Αφροδιτην, τας δια Α... ωνα οἰςρηθεισας, ὧν και τα μυςηρια ἀγετε, ἠ Ασ... πιον, ἠ τινα των ἀλλων ὀνομαζομενων θεων, καιπερ ... να τα ἀπειλημενα, δια Ιησε Χριςε, τετων μεν καπι... νησαμεν, Θεῳ δε τῳ ἀγεννητῳ και ἀπαθει ἑαυτες ἀν... καμεν, ὃν ετε ἐπ' Αντιοπην και τας ἀλλας ὁμοιως, ... ετι Γανυμηδην δι' οἰςρον ἐληλυθεναι πειθομεθα, ... λυθηναι βοηθειας τυχοντα δια Θετιδος ὑπο τε ἑκατο... χειρος ἐκεινε, εδε μεριμνωντα δια τετο τον της Θετ... Αχιλλεα δια την παλλακιδα Βρισηΐδα ὀλεσαι πολ... των Ελληνων. και τες πειθομενες ἐλεεμεν· τες δε τι... αἰτιες δαιμονας γνωριζομεν.

Τριτον δ' ὅτι και μετα την ἀνελευσιν τε Χριςε εἰς ... νον, προεβαλοντο οἱ δαιμονες ἀνθρωπες τινας λεγο... ἑαυτες εἰναι θεες· οἱ ε μονον εκ ἐδιωχθησαν ὑφ' ὑμ... ἀλλα και τιμων κατηξιωθησαν. Σιμωνα μεν τινα Σα... ρεα, τον ἀπο κωμης λεγομενης Γιττων, ὃς ἐπι Κλαυ... Καισαρος δια της των ἐνεργουντων δαιμονων τεχνης δ... μεις ποιησας μαγικας ἐν τῃ πολει ὑμων βασιλιδι Ρω... Θεος ἐνομισθη, και ἀνδριαντι παρ ὑμων ὡς Θεος τετιμη... ὃς ἀνδριας ἀνεγηγερται ἐν τῳ Τιβερι ποταμῳ, μετ... των δυο γεφυρων, ἐχων ἐπιγραφην Ρωμαϊκην ταυ... Σιμωνι δεῳ σαγκτῳ. και σχεδον παντες μεν Σαμα... ὀλιγοι δε και ἐν ἀλλοις ἐθνησιν, ὡς τον πρωτον Θεον ... νον ὁμολογουντες, προσκυνεσι· και Ελενην τινα, ... συμπερινοςησασαν αὐτῳ κατ' ἐκεινο τε καιρε, προ... ἐπι τεγες ςαθεισαν, την ἀπ' αὐτε ἐννοιαν πρωτην ... μενην λεγεσι. Μενανδρον δε τινα, και αὐτον Σαμα... τον ἀπο κωμης Καππαρεταϊας, γενομενον μαθητη... Σιμωνος, ἐνεργηθεντα και ὑπο των δαιμονιων, κ... Αντιοχεια γενομενον, πολλες ἐξαπατησαι δια μαγ... τεχνης οἰδαμεν. ὃς και τες αὐτῳ ἑπομενους ὡς μηδε ... θνησκοιεν ἐπεισε· και νυν εἰσι τινες ἀπ' ἐκεινε τετο ὁμ... γουντες. Μαρκιωνα δε τινα Ποντικον, ὃς και νυν ἐτ...

δ

nore deſignaverint, qui Proſerpinam & Venerem, ſtro propter Adonidem concitatas, quarum etiam yſteria celebratis, aut Æſculapium aut alium aliiem eorum, quos appellant deos, colebamus, eos iamvis morte propoſita per Jeſum Chriſtum conmſimus; noſque ingenito & perpeſſionis experti onſecravimus Deo, quem neque ad Antiopen aliaſve miles, neque ad Ganymedem œſtro libidinis incitaım veniſſe credimus, nec vinculis ſolutum auxilio lius Centimani per Tethydem impetrato, neque ob oc beneficium ſollicitum fuiſſe, ut plurimis Græcis chilles propter Briſeidem pellicem perniciem afferet. Miſeret nos eorum qui iſta credunt, horumque uctores eſſe dæmones novimus.

26. Tertio, poſt Chriſti in cœlum aſcenſum dænones immiſere homines quoſdam, qui ſe deos eſſe licerent: quos non modo non inſectati eſtis, ſed etiam auxiſtis honoribus. Simonem quemdam Samaritanum e vico Gittum dicto, qui ſub Claudio Cæſare, cum magica miracula, dæmonum in eo operantium arte, in regia veſtra urbe Romæ edidiſſet, Deus exiſtimatus eſt, & a vobis, tanquam Deus, ſtatua honoratus, quæ ſtatua erecta eſt in inſula Tiberina inter duos pontes, habens hanc Romanam inſcriptionem, *Simoni Deo ſancto* Hunc Samaritani pene omnes & ex aliis gentibus nonnulli primum Deum eſſe confitentur, eumque adorant: ac Helenam quamdam, quæ eum hoc tempore ubique aſſectata eſt, cum antea in lupanari proſtitiſſet, primam ejus notionem eſſe dictitant. Menandrum etiam quemdam, pariter Samaritanum e vico Capparetæa, ac Simonis diſcipulum, dæmonum quoque operatione fretum multis, cum Antiochiæ verſaretur, arte magica illuſiſſe ſcimus. Is ſectatoribus ſuis illud etiam perſuaſit, numquam ipſos eſſe morituros: & ex illius diſciplina adhuc ſuperſunt nonnulli hoc profitentes. Marcionem

etiam

διδασκων τους πευθομενους, ἀλλον τινα νομιζειν μειζονα τε δημιουργε Θεον· ὁς κατα παν γενος ἀνθρωπων δια της των δαιμονων συλληψεως, πολλους πεποιηκε βλασφημιας λεγειν, και ἀρνεισθαι τον ποιητην τουδε του παντος Θεον· ἀλλον δε τινα, ὡς οντα μειζονα, τα μειζονα παρα τουτον ὁμολογειν πεποιηκεναι. παντες οἱ ἀπο τουτων ὁρμωμενοι, ὡς εφημεν, Χριστιανοι καλουνται, ὁν τροπον και οἱ ου κοινωνουντες των ἀυτων δογματων τοις φιλοσοφοις, το ἐπικατηγορουμενον ὀνομα της φιλοσοφιας κοινον ἐχουσιν. εἰ δε και τα δυσφημα ἐκεινα μυθολογουμενα ἐργα πραττουσι, λυχνιας μεν ἀνατροπην, και τας ἀνεδην μιξεις, και ἀνθρωπειων σαρκων βορας, ου γινωσκομεν· ἀλλ' ὁτι μη διωκονται, μηδε φονευονται ὑφ' ὑμων, κἀν δια τα δογματα, ἐπισαμεθα. ἐςι δε ἡμιν και συνταγμα κατα πασων των γεγενημενων αἱρεσεων συντεταγμενον· ᾧ εἰ βουλεσθε ἐντυχειν, δωσομεν.

Ημεις δε, ἱνα μηδενα διωκωμεν, μηδε ἀσεβωμεν, ἐκτιθεναι και τα γεννωμενα, πονηρων εἰναι δεδιδαγμεθα· πρωτον μεν, ὁτι τους παντας σχεδον ὁρωμεν ἐπι πορνειᾳ προαγοντας ου μονον τας κορας, ἀλλα και τους ἀρσενας· και ὁν τροπον λεγονται οἱ παλαιοι ἀγελας βοων ἡ αἰγων ἡ προβατων τρεφειν, ἡ ἱππων φορβαδων, ουτω νυν και παιδας εἰς το αἰσχρως χρησθαι μονον· και ὁμοιως θηλειων και ἀνδρογυνων και ἀρρητοποιων πληθος κατα παν ἐθνος ἐπι τουτου του ἀγους εςηκε· και τουτων μισθους και εἰσφορας και τελη λαμβανετε, δεον ἐκκοψαι ἀπο της ὑμετερας οἰκουμενης. και των τουτοις χρωμενων τις, προς τη ἀθεῳ και ἀσεβει και ἀκρατει μιξει, εἰ τυχοι, τεκνῳ ἡ συγγενει, ἡ ἀδελφῳ μιγνυται. οἱ δε, και τα ἑαυτων τεκνα και τας ὁμοζυγους προαγωγευονται· και φανερως εἰς κιναιδιαν ἀποκοπτονται τινες, και εἰς μητερα θεων τα μυςηρια ἀναφερουσι, και παρα παντι των νομιζομενων παρ' ὑμιν Θεῳ, ὀφις συμβολον μεγα και μυςηριον ἀναγραφεται. και τα φανερως ὑμιν πραττομενα και τιμωμενα, ὡς ἀνατε-

tiam quemdam Ponticum, qui etiamnum ſupereſt ac iſcipulos docet alium quemdam agnoſcere majorem undi opifice Deum. Hic in omni hominum genere æmonum adjumento perfecit, ut multi in blaſphenias erumperent, ac univerſi creatorem Deum Chrii patrem eſſe negarent, & alium quemdam, utpote ajorem, majora quam illum perfeciſſe profiterentur.)ui ab iſtorum diſciplina profecti ſunt, ii omnes, ut iximus, appellantur Chriſtiani; quemadmodum & ui judicia cum philoſophis communia non habent, ommune nomen ex philoſophia ductum habent. An ero etiam nefanda illa & fabuloſa facinora perperent, lucernæ everſionem, promiſcuos concubitus, arnium humanarum epulas, non ſcimus. At eos a obis nec vexari nec occidi, ſaltem ob ipſorum opiiones, novimus. Eſt autem liber a nobis contra omnes quæ exſtiterunt hæreſes compoſitus, quem, ſi legere libeat, vobis trademus.

27. Nos autem ne quem vexemus, aut quidquam impie faciamus, pueros etiam recens natos exponere hominum improborum eſſe didicimus. Primo quidem quia omnes fere hujuſmodi videmus ad ſtupra non puellas ſolum, ſed etiam maſculos produci: & quemadmodum narrantur antiqui greges & armenta boum vel caprarum, vel ovium, vel gregalium equorum aluiſſe; ita nunc & pueros ad turpes dumtaxat uſus; & feminarum pariter ac ambigui ſexus hominum, ac nefanda patrantium turba ad hoc piaculum apud omnes gentes proſtat. Atque ex his mercedes & tributa & vectigalia percipitis, cum eos ex orbe veſtro exterminari oporteret. Quibus qui utitur, is præter nefandum & impium ac impudicum concubitum, cum filio, ſi ita fors ferat, aut cognato aut fratre miſcetur. Sunt qui liberos etiam ſuos & uxores proſtituant. Ac palam & aperte quidam ad cynædicam turpitudinem eviruntur, atque in matrem deorum hæc myſteria re-

τετραμμενου και οὗ παροντος φωτος θειου, ἡμιν προσγραφετε· ὅπερ ἀπηλλαγμενοις ἡμιν του πραττειν τι τουτων ἐ βλαβην φερει, ἀλλα τοις πραττουσι και ψευδομαρτυρουσι μαλλον.

Παρ' ἡμιν μεν γαρ ὁ ἀρχηγετης των κακων δαιμονων, ὀφις καλειται, και σατανας, και διαβολος, ὡς και ἐκ των ἡμετερων συγγραμματων ἐρευνησαντες, μαθειν δυνασθε· ὃν εἰς το πυρ πεμφθησεσθαι μετα της ἀυτου στρατιας και των ἑπομενων ἀνθρωπων, κολασθησομενους τον ἀπεραντον αἰωνα, προεμηνυσεν ὁ Χριστος. και γαρ ἡ ἐπιμονη του μηδεπω τουτο πραξαι τον Θεον, δια το ἀνθρωπινον γενος γεγενηται. προγινωσκει γαρ τινας ἐκ μετανοιας σωθησεσθαι μελλοντας, και τινας μηδεπω ἰσως γεννηθεντας. και την ἀρχην νοερον και δυναμενον αἱρεισθαι τἀληθη, και εὐ πραττειν, το γενος το ἀνθρωπινον πεποιηκεν, ὡς' ἀναπολογητον εἶναι τοις πασιν ἀνθρωποις παρα τῷ Θεῷ· λογικοι γαρ και θεωρητικοι γεγενηνται. εἰ δε τις ἀπιστει μελειν τουτων τῷ Θεῷ, ἢ μη εἶναι ἀυτον, δια τεχνης ὁμολογησει· ἢ ὀντα χαιρειν κακιᾳ φησι, ἢ λιθῳ ἐοικοτα μενειν, και μηδεν εἶναι ἀρετην μηδε κακιαν, δοξῃ δε μονον τους ἀνθρωπους ἢ ἀγαθα ἢ κακα ταυτα ἡγεισθαι· ἥπερ μεγιστη ἀσεβεια και ἀδικια ἐστι.

Και παλιν, μη των ἐκτεθεντων τις μη ἀναληφθεις θανατωθῃ, και ὦμεν ἀνδροφονοι. ἀλλ' ἢ την ἀρχην οὐκ ἐγαμουμεν, εἰ μη ἐπι παιδων ἀνατροφῃ, ἢ παραιτουμενοι το γημασθαι, τελεον ἐνεγκρατευομεθα. και ἤδη τις των ἡμετερων, ὑπερ του πεισαι ὑμας ὁτι οὐκ ἐστιν ἡμιν μυστηριον ἡ ἀνεδην μιξις, βιβλιδιον ἀνεδωκεν ἐν Αλεξανδρειᾳ Φιληκι ἡγεμονευοντι, ἀξιων ἐπιτρεψαι ἰατρῷ τους διδυμους ἀυτου ἀφελειν. ἀνευ γαρ της του ἡγεμονος ἐπιτροπης

τουτο

ſerunt: atque apud unumquemque eorum, quos exiſtimatis, deorum, magnum ſerpens ſymbolum ac myſterium recenſetur. Igitur quæ palam & aperte a vobis aguntur & coluntur, ea nobis adſcribitis, quaſi ea divino lumine everſo & extincto perpetremus. Quod quidem nobis, qui non ii ſumus ut quidquam ejuſmodi faciamus, minime nocet, ſed iis potius, qui ea ipſi faciunt & in alios falſo conferunt.

28. Apud nos enim princeps maiorum dæmonum ſerpens vocatur & ſatanas & diabolus, ut poteſtis ex litteris noſtris ſcrutando perſpicere. Hunc Chriſtus præmonſtravit cum ipſius exercitu & aſſectantibus hominibus in ignem miſſum iri, ut in infinitum ævum excrucientur. Interpoſita enim mora, quominus id Deus hactenus perficeret, propter humanum genus contigit. Prævidet enim quoſdam ex pœnitentia ſalutem conſequuturos, quoſdam vero nondum eſſe natos. Et ab initio quidem humanum genus intelligentia & vera eligendi ac recta faciendi facultate præditum creavit; ita ut omnibus hominibus nulla apud Deum relinquatur excuſatio. Ratione enim præditi & ad intelligendum apti & habiles creati ſunt. Si quis autem hæc Deum curare neget, is vel eum non eſſe aſtute profitebitur; vel ſi ſit, pravitate gaudere aut lapidi ſimilem manere dicet, nec quidquam eſſe virtutem aut vitium, ſed ſola opinione hæc ab hominibus bona aut mala judicari: quæ ſane maxima impietas & injuſtitia eſt.

29. Deinde vero metuimus, ne quis ex iis, qui exponuntur, non ſuſceptus intereat, & homicidæ ſimus. Sed vel omnino matrimonium non inimus niſi ad liberorum educationem; vel ſi a nuptiis reſugimus, perpetuo nos continemus. Jamque noſtrorum quidam, ut vobis perſuaderet non eſſe myſterium apud nos promiſcuum concubitum, obtulit libellum Felici Alexandriæ Præfecto rogans ut medico licen-

τȣτο πραττειν ἀπειρησθαι οἱ ἐκει ἰατροι ἐλεγον. και μηδ᾽ ολως βουληθεντος Φηλικος ὑπογραψαι, ἐφ᾽ ἑαυτȣ μεινας ὁ νεανισκος, ἠρκεσθη τη ἑαυτȣ και των ὁμογνωμονων συνειδησει. ȣ̓κ ἀτοπον δ᾽ε ἐπιμνησθηναι ἐν τȣτοις ἡγησαμεθα και Αντινοου τȣ νυν γεγενημενου, ὁν και παντες ὡς Θεον δια φοβου σεβειν ὡρμηντο, ἐπιϛαμενοι τις τε ἠν και ποθεν ὑπηρχεν.

Οπως δ᾽ε μη τις ἀντιτιθεις ἡμιν, τι κωλυει και τον παρ᾽ ἡμιν λεγομενον Χριϛον, ἀνθρωπον ἐξ ἀνθρωπων ὀντα, μαγικη τεχνη ἁς λεγομεν δυναμεις πεποιηκεναι, και δοξαι δια τȣτο υἱον Θεου εἰναι, την ἀποδειξιν ἠδη ποιησομεθα, οὐ τοις λεγουσι πιϛευοντες, ἀλλα τοις προφητευουσι πριν ἠ γενεσθαι, κατ᾽ ἀναγκην πειθομενοι, δια το και ὀψει ὡς προεφητευθη ὁραν γενομενα και γινομενα· ἡπερ μεγιϛη και ἀληθεϛατη ἀποδειξις και ὑμιν, ὡς νομιζομεν, φανησεται.

Ανθρωποι οὐν τινες ἐν Ιȣδαιοις γεγενηνται Θεου προφηται, δι᾽ ὡν το προφητικον πνευμα προεκηρυξε τα γενησεσθαι μελλοντα, πριν ἠ γενεσθαι· και τȣτων οἱ ἐν Ιȣδαιοις κατα καιρȣς γενομενοι βασιλεις, τας προφητειας ὡς ἐλεχθησαν ὁτε προεφητευοντο, τη ἰδια ἀυτων Εβραϊδι φωνη ἐν βιβλιοις ὑπ᾽ ἀυτων των προφητων συντεταγμενας κτωμενοι, περιειπον. ὁτε δ᾽ε Πτολεμαιος ὁ Αιγυπτιων βασιλευς βιβλιοθηκην κατεσκευαζε, και τα παντων ἀνθρωπων συγγραμματα συναγειν ἐπειραθη, πυθομενος και περι των προφητειων τȣτων, προσεπεμψε τω των Ιουδαιων τοτε βασιλευοντι Ηρωδη, ἀξιων διαπεμφθηναι ἀυτω τας βιβλȣς των προφητειων. και ὁ μεν βασιλευς Ηρωδης τη προειρημενη Εβραϊδι ἀυτων φωνη γεγραμμενας διεπεμψατο. ἐπειδη δ᾽ε ȣ̓κ ἠν γνωριμα τα ἐν ἀυταις γεγραμμενα τοις Αιγυπτιοις, παλιν ἀυτον ἠξιωσε πεμψας τȣς μεταβαλȣντας ἀυτας εἰς την Ελλαδα φωνην ἀνθρωπȣς ἀπο-

tiam daret teſtes ipſi reſecandi. Id enim ſine Præfecti licentia facere interdictum ſibi illius urbis medici dicebant. Sed cum Felix omnino ſubſcribere noluiſſet; adoleſcens in continentia & virginitate permanens, ſua & eorum, qui idem ac ipſe ſentiebant, conſcientia contentus fuit. Mihi autem haud abſurdum videtur hoc loco mentionem injicere illius, qui nuper exſtitit, Antinoi, quem omnes ut Deum cum metu colere cœperunt, cum quis eſſet & unde, perſpectum haberent.

30. Sed ne quis nobis opponat nihil obſtare, quominus & is qui apud nos dicitur Chriſtus, homo ex hominibus arte magica quæ dicimus miracula ediderit, ac propterea Filius Dei eſſe viſus ſit; jam demonſtrationem inſtituemus, non dicentibus credentes, ſed futura antequam fiant prædicentibus neceſſario fidem habentes, eo quod ipſis oculis ita, ut prædicta fuerant, eveniſſe & evenire videamus; quæ ſane demonſtratio vobis quoque, ut arbitramur, maxima & veriſſima videbitur.

31. Quidam igitur homines inter Judæos Dei prophetæ exſtitere, per quos Spiritus propheticus futura prænuntiavit antequam fierent. Horum vaticinia diligenter aſſervabant, qui ſecundum temporum ſeriem in Judæa regnarunt, cum ea, ut ex ore vaticinantium emiſſa fuerant, propria Hebræorum lingua in libris ab ipſis prophetis conſcripta poſſiderent. Ptolemæus autem rex Ægyptiorum, cum Bibliothecam conſtrueret, ac omnium hominum ſcripta comportare conaretur, certior de his quoque vaticiniis factus, Herodem tunc Judæorum regem per legatos rogavit, ut libros prophetarum ad ſe mitteret. Ac rex quidem Herodes ea quam diximus Hebræorum lingua ſcriptos miſit. Sed cum nota Ægyptiis non eſſent, quæ ſcripta in illis erant, iterum legatis miſſis ab eo petiit, ut ad ſe mitteret, qui hos libros in Græcum ſermonem

ϛειλαι. και τȣτȣ γινομενȣ, ἐμειναν αἱ βιβλοι και π
Αιγυπτιοις μεχρι τȣ δευρο, και πανταχȣ παρα πα
εἰσιν Ιȣδαιοις· οἱ και ἀναγινωσκοντες ȣ συνιασι τα εἰρημ
να, ἀλλ' ἐχθρȣς ἡμας και πολεμιȣς ἡγȣνται, ὁμοιως ὑμ
ἀναιρȣντες και κολαζοντες ἡμας ὁποταν δυνωνται, ὡς κ
πεισθηναι δυνασθε. και γαρ ἐν τῳ νυν γεγενημενῳ Ιȣδα
κῳ πολεμῳ, Βαρχοχεβας ὁ της Ιȣδαιων ἀποςασεως ἀ
χηγετης, Χριςιανȣς μονȣς εἰς τιμωριας δεινας, εἰ μη ἀ
νοιντο Ιησȣν τον Χριςον και βλασφημοιεν, ἐκελευεν ἀπ
γεσθαι. ἐν δη ταις των προφητων βιβλοις εὑρομεν προκ
ρυσσομενον παραγινομενον γεννωμενον δια παρθενȣ, κ
ἀνδρȣμενον, και θεραπευοντα πασαν νοσον και πασ
μαλακιαν, και νεκρȣς ἀνεγειροντα, και φθονȣμενον κ
ἀγνοȣμενον και ςαυρȣμενον Ιησȣν τον ἡμετερον Χριςον, κ
ἀποθνησκοντα, και ἀνεγειρομενον, και εἰς ȣρανȣς ἀνερχ
μενον, και υἱον Θεȣ ὀντα και κεκλημενον, και τινας πε
πομενȣς ὑπ' ἀυτȣ εἰς παν γενος ἀνθρωπων κηρυξοντ
ταυτα, και τȣς ἐξ ἐθνων ἀνθρωπȣς μαλλον ἀυτῳ π
ςευειν. προεφητευθη δε πριν ἡ φανηναι ἀυτον, ἐτεσι πο
μεν πεντακισχιλιοις, ποτε δε τρισχιλιοις, ποτε δε δισχ
λιοις, και παλιν χιλιοις, και ἀλλοτε ὀκτακοσιοις. κατ
γαρ τας διαδοχας των γενων ἑτεροι και ἑτεροι ἐγενοντ
προφηται.

Μωσης μεν ȣν πρωτος των προφητων γενομενος, εἰπε
ἀυτολεξει ȣτως, ȣκ ἐκλειψει ἀρχων ἐξ Ιȣδα ȣδε ἡγȣμενο
ἐκ των μηρων ἀυτȣ, ἑως ἀν ἐλθῃ ᾧ ἀποκειται· και ἀυτο
ἐςαι προσδοκια ἐθνων, δεσμευων προς ἀμπελον τον πω
λον ἀυτȣ, πλυνων ἐν αἱματι ςαφυλης την ςολην ἀυτȣ.
ὑμετερον ȣν ἐςιν ἀκριβως ἐξετασαι και μαθειν, μεχρι τινο
ἠν ἀρχων και βασιλευς ἐν Ιουδαιοις ἰδιος ἀυτων. μεχρ
της φανερωσεως Ιησȣ Χριςου τȣ ἡμετερȣ διδασκαλου, και
των ἀγνοουμενων προφητειων ἐξηγητȣ, ὡς προερρεθη ὑπο
τȣ θειȣ ἁγιου προφητικου πνευματος δια τȣ Μωϋσεως,
μη ἐκλειψειν ἀρχοντα ἀπο Ιουδαιων ἑως ἀν ἐλθῃ ᾧ ἀπο

κει-

ranſferrent. Quod cum factum eſſet, apud Ægyptios uoque hactenus libri manſerunt, ac ubique apud mnes exſtant Judæos, qui quamvis legant, non taien quid dicatur intelligunt, ſed nos pro inimicis & oſtibus habent, & non ſecus ac vos, necem nobis, um hujus rei poteſtatem nacti ſunt, & ſupplicia infeunt; id quod vobis facile perſuaderi poteſt. Nam: ı bello Judaico, quod nuper confectum eſt, dux udæorum defectionis Barchochebas ſolos Chriſtianos d gravia ſupplicia, niſi Jeſum Chriſtum negarent & laſphemiis appeterent, abripi jubebat. In his autem rophetarum libris prænuntiatum reperimus Jeſum Chriſtum noſtrum advenientem atque ex virgine naſentem, ad ætatem virilem pervenientem, morbos mnes & ægritudines curantem, & mortuos ad vitam evocantem, inviſum, ignoratum & crucifixum, moientem & reſurgentem, ac in cœlos aſcendentem; umque eſſe & vocari Filium Dei, & nonnullos ab o mitti ad omne hominum genus, qui hæc prædicent, nagiſque illi credere eos qui ſunt ex gentibus. Præuntiatus autem eſt, antequam prodiret, annis nunc uinquies mille, nunc ter mille, nunc bis mille, inerdum mille, nonnumquam octingentis. Nam ſeundum generationum ſucceſſiones alii atque alii prohetæ exſtiterunt.

32. Moſes quidem, qui primus exſtitit prophetaum, ſic ad verbum ſcripſit: *Non deficiet princeps e Juda, neque dux e femore ejus, donec veniat cui repoſium eſt, & ipſe erit exſpectatio gentium, ligans ad vitem ullum ſuum, lavans in ſanguine uvæ ſtolam ſuam.* Verum eſt igitur accurate inquirere & pernoſcere quoduſque Judæis ſuus fuerit proprius princeps & rex. Nimirum quoad apparuit Jeſus Chriſtus magiſter noter, & latentium oraculorum interpres; quemadmoum prædictum eſt a Spiritu prophetico per Moſem, ıon defecturum e Judæis principem, donec veniret

κειται το βασιλειον. Ιουδας γαρ προπατωρ Ιουδαιων, ἀφ' ȣ και το Ιουδαιοι καλεισθαι ἐσχηκασι· και ὑμεις μετα την γενομενην ἀυτȣ φανερωσιν και Ιουδαιων ἐβασιλευσατε, και της ἐκεινων πασης γης ἐκρατησατε. το δε, ἀυτος ἐςαι προσδοκια ἐθνων, μηνυτικον ἠν ὁτι ἐκ παντων των ἐθνων προσδοκησȣσι ἀυτον παλιν παραγενησομενον· ὁπερ ὀψει ὑμιν παρεςιν ἰδειν, και ἐργῳ πεισθηναι. ἐκ παντων γαρ γενων ἀνθρωπων προσδοκωσι τον ἐν Ιουδαιᾳ ςαυρωθεντα, μεθ' ὁν ἐυθυς δοριαλωτος ὑμιν ἡ γη Ιουδαιων παρεδοθη. το δε, δεσμευων προς ἀμπελον τον πωλον ἀυτȣ, και πλυνων την ςολην ἀυτȣ ἐν αἱματι ςαφυλης, συμβολον δηλωτικον ἠν των γενησομενων τῳ Χριςῳ, και των ὑπ' ἀυτȣ πραχθησομενων. πωλος γαρ τις ὀνȣ εἱςηκει ἐν τινι εἰσοδῳ κωμης προς ἀμπελον δεδεμενος, ὁν ἐκελευσεν ἀγαγειν ἀυτῳ τοτε τȣς γνωριμȣς ἀυτȣ, και ἀχθεντος ἐπιβας ἐκαθισε, και εἰσεληλυθεν εἰς τα Ιεροσολυμα, ἐνθα το μεγιςον ἱερον ἠν Ιουδαιων, ὁ ὑφ' ὑμων ὑςερον κατεςραφη. και μετα ταυτα ἐςαυρωθη, ὁπως το λειπον της προφητειας συντελεσθη. το γαρ, πλυνων την ςολην ἀυτȣ ἐν αἱματι ςαφυλης, προαγγελτικον ἠ τȣ παθȣς ȣ πασχειν ἐμελλε, δι' αἱματος καθαιρων τȣς πιςευοντας ἀυτῳ. ἡ γαρ κεκλημενη ὑπο τȣ θειȣ πνευματος δια τȣ προφητȣ ςολη, οἱ πιςευοντες ἀυτῳ εἰσιν ἀνθρωποι, ἐν οἱς οἰκει το παρα τȣ Θεου σπερμα, ὁ λογος. το δε εἰρημενον αἱμα της σαφυλης, σημαντικον τȣ ἐχειν μεν αἱμα τον φανησομενον, ἀλλ' ȣκ ἐξ ἀνθρωπειȣ σπερματος, ἀλλ' ἐκ θειας δυναμεως. ἡ δε πρωτη δυναμις, μετα τον πατερα παντων και δεσποτην Θεον, και υἱος, ὁ λογος ἐςιν· ὁς τινα τροπον σαρκοποιηθεις ἀνθρωπος γεγονεν, ἐν τοις ἑξης ἐρȣμεν. ὁν τροπον γαρ το της ἀμπελȣ αἱμα ȣκ ἀνθρωπος πεποιηκεν, ἀλλ ὁ Θεος, ȣτως και τȣτο ἐμηνυετο ȣκ ἐξ ἀνθρωπειȣ σπερματος γενησεσθαι το αἱμα, ἀλλ' ἐκ δυναμεως Θεȣ, ὡς προεφημεν· και Ησαϊας δε ἀλλος προφητης τα ἀυτα δι' ἀλλων ῥησεων προφητευων, ȣτως εἰπεν· ἀνατελει ἀςρον ἐξ Ιακωβ, και ἀναβησεται ἀπο της ῥιζης Ιεσσαι· και ἐπι τον βραχιονα ἀυτȣ ἐθνη ἐλπιȣσιν· ἀςρον δε

ille cui repoſitum erat regnum. Judas enim auctor generis Judæorum exſtitit, a quo etiam ut Judæi vocarentur habuerunt: & poſtquam ille prodiit, vos Judæis imperaſtis, & omnem eorum terram ditioni veſtræ adjeciſtis. Illud autem, *Ipſe erit exſpectatio gentium*, ſignificabat fore ex omnibus gentibus, qui eum denuo venturum exſpectarent. Quod quidem vobis licet cernere & rei experientia credere. Ex omni enim hominum genere exſpectant illum in Judæa crucifixum, poſt quem ſtatim bello capta Judæorum terra vobis tradita eſt. Illud porro, *ligans ad vitem pullum ſuum, & lavans in ſanguine uvæ ſtolam ſuam*, ſymbolum erat res ſignificans partim Chriſto eventuras, partim ab ipſo gerendas. Nam pullus quidam aſinæ ſtabat in quodam introitu vici ad vitem alligatus: quem cum ſibi a diſcipulis tunc adduci juſſiſſet, adductum conſcendit, eique inſidens Jeroſolymam ingreſſus eſt, ubi maximum Judæorum templum erat, quod poſtea a vobis everſum eſt. Ac poſtea in crucem actus eſt, ut quod reliquum erat prophetiæ expleretur. Nam illud *lavans in ſanguine uvæ ſtolam ſuam*, paſſionem illam prænuntiabat, quam erat paſſurus, ſanguine eos expians qui ipſi credunt. Nam quæ dicitur a divino Spiritu per prophetam ſtola, homines ſunt ei credentes, in quibus illud a Deo ſemen habitat Verbum. Quod autem dicitur ſanguis uvæ, id ſignificabat eum, qui appariturus erat, ſanguinem quidem habiturum, ſed non ex humano ſemine, verum ex divina virtute. Prima autem ſecundum parentem omnium & dominum Virtus & Filius, Verbum eſt; quod quomodo incarnatum homo factum ſit, deinceps dicemus. Quemadmodum enim uvæ ſanguinem non homo fecit, ſed Deus; ita & hic ſanguis ſignificabatur non ex humano ſanguine, ſed ex virtute Dei, ut jam diximus, futurus. Atque Eſaias alius propheta eadem verbis diverſis prædicens ſic fatur: *Orietur ſtella ex Jacob & flos e*

δε φωτεινον ἀνατελει, και ἀνθος ἀνεβη ἀπο της ῥιζης Ἰεσσαι, οὗτος ὁ Χριστος. δια γαρ παρθενου της ἀπο του σπερματος Ἰακωβ του γενομενου πατρος Ἰουδα, του δεδηλωμενου Ἰουδαιων πατρος, δια δυναμεως Θεου ἀπεκυηθη· και Ἰεσσαι προπατωρ μεν κατα το λογιον γεγενηται· του δε Ἰακωβ και του Ἰουδα κατα γενους διαδοχην υἱος ὑπηρχεν.

Και παλιν ὡς αὐτολεξει δια παρθενου μεν τεχθησομενος δια του Ἡσαιου προεφητευθη, ἀκουσατε. ἐλεχθη δε οὑτως· ἰδου ἡ παρθενος ἐν γαστρι ἑξει, και τεξεται υἱον και ἐρουσιν ἐπι τῳ ὀνοματι αὐτου, μεθ' ἡμων ὁ Θεος. ἁ γαρ ἠν ἀπιστα και ἀδυνατα νομιζομενα παρα τοις ἀνθρωποις γενεσθαι, ταυτα ὁ Θεος προεμηνυσε δια του προφητικου πνευματος μελλειν γινεσθαι, ἱν' ὁταν γενηται μη ἀπιστηθη, ἀλλ' ἐκ του προειρησθαι πιστευθη. ὁπως δε μη τινες μη νοησαντες την δεδηλωμενην προφητειαν, ἐγκαλεσωσιν ἡμιν ἁπερ ἐνεκαλουμεν τοις ποιηταις εἰπουσιν ἀφροδισιων χαριν ἐληλυθεναι ἐπι γυναικας τον Δια, διασαφησαι τους λογους πειρασομεθα. το οὖν, ἰδου ἡ παρθενος ἐν γαστρι ἑξει, σημαινει οὐ συνουσιασθεισαν την παρθενον συλλαβειν. εἰ γαρ συνουσιασθη ὑπο ὁτουουν, οὐκ ἐτι ἠν παρθενος· ἀλλα δυναμις Θεου ἐπελθουσα τη παρθενῳ, ἐπεσκιασεν αὐτην, και κυοφορησαι παρθενον οὖσαν πεποιηκε. και ὁ ἀποσταλεις δε προς αὐτην την παρθενον κατ' ἐκεινο του καιρου ἀγγελος Θεου, εὐηγγελισατο αὐτην εἰπων, ἰδου συλληψη ἐν γαστρι ἐκ πνευματος ἁγιου, και τεξη υἱον, και υἱος ὑψιστου κληθησεται· και καλεσεις το ὀνομα αὐτου Ἰησουν· αὐτος γαρ σωσει τον λαον αὐτου ἀπο των ἁμαρτιων αὐτων, ὡς οἱ ἀπομνημονευσαντες παντα τα περι του σωτηρος ἡμων Ἰησου Χριστου ἐδιδαξαν· οἷς ἐπιστευσαμεν· ἐπειδη και δια Ἡσαιου του προδεδηλωμενου το προφητικον πνευμα τουτον γενησομενον ὡς προεμηνυομεν ἐφη. το πνευμα οὖν και την δυναμιν την παρα Θεου οὐδεν ἀλλο νοησαι θεμις, ἡ τον λογον, ὁς και πρωτοτοκος τῳ Θεῳ ἐστι, Μωσης ὁ προδεδηλωμενος προφητης ἐμηνυσε. και τουτο ἐλθον ἐπι την

παρ-

adice Jeſſe aſcendet, & in brachium ejus gentes ſperabunt. ſtella ſane lucida exorta eſt, & flos aſcendit e radice Jeſſe hic Chriſtus. Nam ex virgine ſeminis Jacobi, qui Judæ pater exſtitit, (Judam autem Judæorum patrem eſſe oſtendimus) per virtutem Dei genitus eſt. Ac Jeſſe quidem proavus Chriſti ſecundum oraculum fuit, Jacobi autem & Judæ filius ſecundum generis ſucceſſionem.

33. Jam vero quemadmodum ex virgine oriturum conceptis verbis Eſaias prædixerit, audite. Sic autem loquutus eſt: *Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium & dicent ſuper nomine ejus, Nobiſcum Deus.* Quæ enim incredibilia erant & fieri non poſſe hominibus videbantur, ea Deus per Spiritum propheticum futura prænuntiavit, ut cum eveniſſent, fides eis non derogaretur, ſed ex eo quod eſſent prædicta, crederentur. Ne qui autem prolatam prophetiam minus intelligentes, eadem nobis objiciant, quæ poetis, Jovem dicentibus ad mulieres rei venereæ cauſa ventitaſſe, objecimus; verba explanare tentemus. Illud igitur, *Ecce virgo in utero habebit*, ſignificat abſque concubitu concepturam. Nam ſi cum aliquo conſueviſſet, non jam eſſet virgo. Sed virtus Dei ſuperveniens virgini obumbravit eam, fecitque ut tum, cum eſſet virgo, prægnaret. Et qui tunc ad ipſam virginem miſſus eſt Angelus Dei, ſic lætum ei nuntium attulit: *Ecce concipies in utero ex Spiritu ſancto, & paries filium, & Filius altiſſimi vocabitur: & vocabis nomen ejus Jeſum. Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum*; quemadmodum docuerunt, qui omnia ad Salvatorem noſtrum Jeſum Chriſtum pertinentia litteris mandarunt; quibus quidem credimus, quia per eum etiam, quem jam diximus, Eſaiam Spiritus propheticus illum ita, uti expoſuimus, naſciturum dixit. Spiritum igitur & virtutem quæ a Deo eſt, nihil aliud fas eſt intelligere, quam Verbum, quod

παρθενον και ἐπισκιασαν, ἐ δια συνεσιας, ἀλλα δυναμεως, ἐγκυμονα καθιςησε. το δε Ιησους ὀνομ Εβραϊδι φωνῃ, σωτηρ τῃ Ελληνιδι διαλεκτω δηλοι. και ὁ ἀγγελος προς την παρθενον εἰπε, και καλεσει ὀνομα ἀυτε Ιησεν· ἀυτος γαρ σωσει τον λαον ἀυτε των ἁμαρτιων ἀυτων. ὁτι δε ἐδενι ἀλλῳ θεοφορουντ προφητευοντες εἰ μη λογῳ θειῳ, και ὑμεις ὡς ὑπολε νω φησετε·

Οπε δε και της γης γεννασθαι ἐμελλεν, ὡς προ ἑτερος προφητης ὁ Μιχαιας, ἀκεσατε. ἐφη δε ἑτως· συ Βηθλεεμ γη Ιεδα, ἐδαμως ἐλαχιςη εἰ ἐν τοις ἡγ σιν Ιεδα· ἐκ σε γαρ ἐξελευσεται ἡγεμενος ὁςις ποι τον λαον με. κωμη δε τις ἐςιν ἐν τῃ χωρᾳ Ιεδα ἀπεχεσα ςαδιες τριακονταπεντε Ιεροσολυμων, ἐν ἡ γηθη Ιησες Χριςος, ὡς και μαθειν δυνασθε ἐκ των γραφων των γενομενων ἐπι Κυρηνιε τε ὑμετερε ἐν Ιε προτε γενομενε ἐπιτροπου.

Ως δε και λησειν ἐμελλε τες ἀλλες ἀνθρωπες γ θεις ὁ Χριςος, ἀχρις ανδρωθῃ, ὁπερ και γεγονεν, σατε των προειρημενων εἰς τετο. ἐςι δε ταυτα· πα ἐγεννηθη ἡμιν, και νεανισκος ἡμιν ἀπεδοθη· ἐ ἡ ἀρχ των ὠμων, μηνυτικον της δυναμεως τε ςαυρε, ᾧ π εθηκε τες ὠμες ςαυρωθεις, ὡς προϊοντος τε λογε φιςερον δειχθησεται. και παλιν ὁ ἀυτος προφητης Ησ θεοφορεμενος τῳ πνευματι τῳ προφητικῳ, ἐφη. ἐγω πετασα τας χειρας με ἐπι λαον ἀπειθουντα και ἀν γοντα, ἐπι τες πορευομενες ἐν ὁδῳ ἐ καλῃ. αἰτε νυν κρισιν, και ἐγγιζειν Θεῳ τολμωσιν. και πα ἀλλοις λογοις δι ἑτερε προφητε λεγει· ἀυτοι ὠρυξα ποδας και χειρας, και ἐβαλον κληρον ἐπι τον ἱματ με. και ὁ μεν Δαβιδ ὁ βασιλευς και προφητης ὁ ταυτα, ἐδεν τετων ἐπαθεν· Ιησους δε Χριςος ἐξε

Deo primogenitum eſt, ut is, quem jam diximus, [M]oſes propheta indicavit. Atque hic Spiritus cum [in] virginem illapſus eſſet, eique obumbraſſet, illam [n]on ex concubitu, ſed ex virtute prægnantem effe[ci]t. Jeſus autem, Hebraicæ linguæ nomen, idem [so]nat Græco ſermone ac Salvator. Unde Angelus [a]d virginem dixit: *Et vocabis nomen ejus Jeſum; ipſe [en]im ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum.* Vaticinantes autem dum divinitus efferuntur, nulla alia [re] efferri, quam verbo divino, vos quoque, arbi[tr]or, dicetis.

34. Ubi autem terrarum naſciturus eſſet, quomo[d]o alius propheta Michæas prædixerit, audite. Sic [a]utem dixit: *Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam [m]inima es in principibus Judæ: ex te enim egredietur dux, [qu]i paſcet populum meum.* Eſt autem vicus quidam in [te]rra Judæorum, ſtadiis triginta quinque Hieroſoly[m]is diſtans, ubi natus eſt Jeſus Chriſtus, quemadmo[du]m & ex deſcriptionibus cenſus diſcere poteſtis, quæ [s]ub Cyrenio, primo veſtro in Judæa præſide, con[fe]ctæ ſunt.

35. Quod autem futurum erat ut Chriſtus natus [c]æteros homines uſque ad ætatem virilem lateret, id [q]uod evenit; quæ prædicta ſint, ea de re audite. Sic [a]utem habent: *Puer natus eſt nobis; & adoleſcentulus [n]atus eſt nobis: cujus ſuper humeros imperium ejus,* indi[c]ium potentiæ crucis, cui affixus humeros applicuit, [q]uemadmodum progreſſu orationis clarius demonſtra[b]itur. Rurſus idem propheta Eſaias divinitus afflatus Spiritu prophetico dixit: *Expandi manus meas ad po[p]ulum incredulum & contradicentem, ad eos qui incedunt [i]n via non bona. Poſtulant nunc a me judicium & appro[p]inquare Deo audent.* Ac rurſus aliis verbis per alium [p]rophetam ait: *Ipſi foderunt meas manus & pedes, & [f]ecerunt ſortem ſuper veſtimentum meum.* Ac David qui[d]em Rex, qui hæc dixit, nihil horum paſſus eſt.

Chri-

τας χειρας, ϛαυρωθεις ὑπο των Ιȣδαιων ἀντιλεγοντων αὐτῳ και φασκοντων μη εἰναι αὐτον Χριϛον. και γαρ, ὡς εἰπεν ὁ προφητης, διασυροντες αὐτον, ἐκαθισαν ἐπι βηματος, και εἰπον, κρινον ἡμιν. το δε ὠρυξαν μȣ χειρας και ποδας, ἐξηγησις των ἐν τῳ ϛαυρῳ παγεντων ἐν ταις χερσι και τοις ποσιν αὐτȣ ἡλων ἠν. και μετα το ϛαυρωσαι αὐτον, ἐβαλον κληρον ἐπι τον ἱματισμον αὐτȣ, και ἐμερισαντο ἑαυτοις οἱ ϛαυρωσαντες αὐτον. και ταυτα ὁτι γεγονε, δυνασθε μαθειν ἐκ των ἐπι Ποντιȣ Πιλατου γενομενων ἀκτων. και ὁτι ῥητως καθεσθησομενος ἐπι πωλον ὀνȣ, και εἰσελευσομενος εἰς τα Ιεροσολυμα προεφητευτο, ἑτερȣ προφητȣ τȣ Σοφονιȣ τας της προφητειας λεξεις ἐρȣμεν. εἰσι δε αὐται· χαιρε σφοδρα θυγατερ Σιων, κηρυσσε θυγατερ Ιερȣσαλημ· ἰδȣ ὁ βασιλευς σȣ ἐρχεται σοι πραος, ἐπιβεβηκως ἐπι ὀνον, και πωλον υἱον ὑποζυγιȣ.

Οταν δε τας λεξεις των προφητων λεγομενας ὡς ἀπο προσωπȣ ἀκȣητε, μη ἀπ' αὐτων των ἐμπεπνευσμενων λεγεσθαι νομισητε, ἀλλ' ἀπο τȣ κινȣντος αὐτȣς θειȣ λογȣ. ποτε μεν γαρ ὡς προαγγελτικως τα μελλοντα γενησεσθαι λεγει, ποτε δ' ὡς ἀπο προσωπȣ τȣ δεσποτȣ παντων και πατρος Θεȣ φθεγγεται, ποτε δε ὡς ἀπο προσωπȣ τȣ Χριϛȣ, ποτε δε ὡς ἀπο προσωπȣ λαων ἀποκρινουμενων τῳ κυριῳ. ἡ τῳ πατρι αὐτȣ· ὁποιον και ἐπι των παρ' ὑμιν συγγραφεων ἰδειν ἐϛιν, ἑνα μεν τον τα παντα συγγραφοντα ὀντα, προσωπα δε τα διαλεγομενα παραφεροντα. ὁπερ μη νοησαντες οἱ ἐχοντες τας βιβλȣς των προφητων Ιȣδαιοι, ȣ̓κ ἐγνωρισαν ȣ̓τε παραγενομενον τον Χριϛον· ἀλλα και ἡμας τȣς λεγοντας παραγεγενησθαι αὐτον και ὡς προεκεκηρυκτο ἀποδεικνυντας ἐϛαυρωσθαι ὑπ' αὐτων, μισουσιν.

Ινα δε και τȣτο ὑμιν φανερον γενηται, ἀπο προσωπȣ τȣ πατρος ἐλεχθησαν δια Ησαϊȣ τȣ προειρημενȣ προφητȣ οἱ δε οἱ λογοι· ἐγνω βȣς τον κτησαμενον, και ὀνος την φατνην του κυριȣ αὐτȣ. Ισραηλ δε με ȣ̓κ ἐγνω, και ὁ λαος

Chriſti autem Jeſu manus expanſæ fuerunt, cum a Judæis crucifigeretur contradicentibus & aſſerentibus eum non eſſe Chriſtum. Nam & illum, ut dixit Propheta, per ludibrium in tribunali collocarunt & dixerunt, *Judica nobis.* Illud autem, *Foderunt meas manus & pedes*, narratio erat clavorum, qui in cruce manibus ejus & pedibus infixi ſunt. Et poſtquam eum crucifixerunt, ſorte duxerunt ejus veſtimentum, illudque inter ſe partiti ſunt qui eum crucifixerant. Atque hæc ita geſta eſſe ex Actis ſub Pontio Pilato confectis diſcere poteſtis. Quod aucem diſerte prædictum fuerat eum aſinæ pullo ſeſſurum & Hieroſolymam ingreſſurum; pronuntiata ab alio propheta Sophonia vaticinii verba dabimus. Sic autem habent: *Lætare vehementer filia Sion: prædica filia Hieruſalem: Ecce Rex tuus venit tibi mitis, aſino inſidens & pullo filio ſubjugalis.*

36. Sed cum prophetarum verba velut aliqua ex perſona efferri auditis, non ab his qui afflati fuerunt, ſed ab eo, quod illos movebat, verbo divino dicta exiſtimate. Interdum enim prænuntiantis more futura exponit, interdum ut ex perſona Domini omnium & Patris Dei loquitur, interdum ut ex perſona Chriſti, interdum ut ex perſona populorum Domino aut ejus Patri reſpondentium loquitur. Quale eſt quod & apud veſtros ſcriptores cernere licet, apud quos unus quidem ſcribit omnia, colloquentes autem perſonas inducit. Quod cum non intellexiſſent Judæi, quorum in manibus ſunt libri Prophetarum, nec Chriſtum advenientem cognoverunt, ſed & nos, qui adveniſſe dicimus, & ab illis, ut prædictum fuerat, crucifixum demonſtramus, odio proſequuntur.

37. Atque ut id etiam perſpectum habeatis; dicta ſunt ex perſona Patris per eum, quem diximus, prophetam Eſaiam hæc verba: *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum & aſinus præſepe domini ſui: Iſrael autem me non*

cogno-

μȣ ȣ συνηκεν. ȣαι ἔθνος ἁμαρτωλον, λαος πληρης ἁ
τιων, σπερμα πονηρον, υἱοι ἄνομοι ἐγκατελιπετε το
ριον. και παλιν ἀλλαχȣ, ὅταν λεγη ὁ ἀυτος προφητ
μοιως ἀπο τȣ πατρος· ποιον μοι οἶκον οἰκοδομησετε
γει κυριος. ὁ ȣρανος μοι θρονος, και ἡ γη ὑποποδιο
ποδων μου. και παλιν ἀλλαχȣ· τας νȣμηνιας ὑμω
τα σαββατα μισει ἡ ψυχη μȣ, και μεγαλην ἡμερα
ϛειας και ἀργιαν ȣκ ἀνεχομαι· ȣδ' ἀν ἐργησθε ὀφθησο
εἰσακȣσομαι ὑμων. πληρεις αἱματος αἱ χειρες ὑ
κἀν φερητε σεμιδαλιν θυμιαμα, βδελυγμα μοι
ϛεαρ ἀρνων και αἷμα ταυρων ȣ βȣλομαι. τις γαρ
ζητησε ταυτα ἐκ των χειρων ὑμων; ἀλλα δι
παντα συνδεσμον ἀδικιας, διασπα ϛραγγαλιας βι
συναλλαγματων· ἀϛεγον και γυμνον σκεπε,
θρυπτε πεινωντι τον ἀρτον σȣ. ὁποια μεν ȣν ἐϛι
τα διδασκομενα δια των προφητων ἀπο τȣ Θεȣ,
δυνασθε.

Οταν δε ὑπο προσωπȣ του Χριϛȣ λεγη το προ
κον πνευμα, ȣτως φθεγγεται· ἐγω ἐξεπετασα τας
ρας μȣ ἐπι λαον ἀπειθουντα και ἀντιλεγοντα, ἐπ
πορευομενȣς ἐν ὁδω ȣ καλη. και παλιν· τον νωτο
τεθεικα εἰς μαϛιγας, και τας σιαγονας μȣ εἰς ῥαπι
τα, το δε προσωπον μȣ ȣκ ἀπεϛρεψα ἀπο αἰσ
ἐμπτυσματων· και ὁ κυριος βοηθος μȣ ἐγενετο.
τȣτο ȣκ ἐνετραπην, ἀλλ' ἐθηκα το προσωπον μȣ ὡ
ρεαν πετραν, και ἐγνων ὅτι ȣ μη αἰσχυνθω, ὅτι ἐγ
ὁ δικαιωσας με. και παλιν ὅταν λεγη· ἀυτοι ἐβ
κληρον ἐπι τον ἱματισμον μȣ, και ὤρυξαν μȣ ποδα
χειρας· ἐγω δε ἐκοιμηθην και ὑπνωσα, και ἀνεϛην
κυριος ἀντελαβετο μȣ. και παλιν ὅταν λεγη, ἐλαλ
ἐν χειλεσιν, ἐκινησαν κεφαλην, λεγοντες, ῥυσασθω ἑα
ἅ τινα παντα γεγονεν ὑπο των Ιȣδαιων τω Χριϛω·
θειν δυνασθε. ϛαυρωθεντος γαρ ἀυτȣ, ἐξεϛρεφον τα
λη, και ἐκινȣν τας κεφαλας, λεγοντες, ὁ νεκρους ἀ
ρας, ῥυσασθω ἑαυτον.

Οταν δε ὡς προφητευον τα μελλοντα γινεσθαι

cognovit, & populus me non intellexit. Vægenti peccatrici, populo pleno peccatis, ſemini nequam. Filii iniqui deſeruiſtis Dominum. Et rurſum alibi, cum idem propheta ſimiliter ex perſona Patris dicit: *Qualem mihi ædificabitis domum? dicit Dominus. Cœlum ſedes mea, & terra ſcabellum pedum meorum.* Ac rurſum alibi: *Neomenias veſtras, & ſabbata ódit anima mea. Et diem magnum jejunii, & otium non fero: neque ſi veniatis ut appareatis mihi, exaudiam vos. Plenæ ſunt manus veſtræ ſanguine. Etiamſi offeratis ſimilam, incenſum, abominatio mihi eſt. Adipem agnorum & ſanguinem hircorum nolo. Quis enim quæſivit hæc de manibus veſtris? Sed diſſolve omnem colligaturam iniquitatis; diſrumpe obligationes violentorum; vagum & nudum tege; frange eſurienti panem tuum.* Qualia ergo ſint ea, quæ per prophetas docentur ex perſona Dei, intelligere poteſtis.

38. Quando autem ex perſona Chriſti loquitur Spiritus propheticus, ſic fatur: *Expandi manus meas ad populum incredulum & contradicentem, ad eos qui incedunt in via non bona.* Et iterum: *Dorſum meum dedi ad flagella, & genas meas ad alapas: & faciem meam non averti a confuſione ſputorum, & Dominus auxiliator meus factus eſt: propterea non ſum confuſus, ſed poſui faciem meam, ſicut ſolidam petram: & novi quoniam non confundar: quia juxta eſt, qui juſtificavit me.* Ac rurſum cum dicit: *Super veſtem meam miſerunt ſortem, & foderunt pedes meos & manus. Ego autem dormivi & ſomnum cepi, & exſurrexi: quia Dominus ſuſcepit me.* Et rurſum cum ait: *Loquuti ſunt labiis, moverunt caput, dicentes: Liberet ſeipſum.* Quæ omnia a Judæis Chriſto accidiſſe cognoſcere poteſtis. Nam crucifixo eo diſtorſerunt labia, & capita moverunt, dicentes: *Qui mortuos excitavit, liberet ſeipſum.*

39. Quando autem Spiritus propheticus ut futura

vati-

το προφητικον πνευμα, οὕτως λεγει· ἐκ γαρ Σιων ἐξελευσεται νομος, και λογος κυριου ἐξ Ἱερουσαλημ, και κρινει ἀνα μεσον ἐθνων, και ἐλεγξει λαον πολυν· και συγκοψουσι τας μαχαιρας ἀυτων εἰς ἀροτρα, και τας ζιβυνας ἀυτων εἰς δρεπανα, και οὐ μη ληψονται ἐθνος ἐπι ἐθνος μαχαιραν, και οὐ μη μαθωσιν ἐτι πολεμειν. και ὅτι οὕτω γεγονε, πεισθηναι δυνασθε. ἀπο γαρ Ἱερουσαλημ ἀνδρες δ᾽ εκαδυο τον ἀριθμον ἐξηλθον εἰς τον κοσμον, και οὗτοι ἰδιωται, λαλειν μη δυναμενοι. δια δε Θεου δυναμεως ἐμηνυσαν παντι γενει ἀνθρωπων, ὡς ἀπεσαλησαν ὑπο του Χριστου διδαξαι παντας τον του Θεου λογον. και οἱ παλαι ἀλληλοφονται, οὐ μονον οὐ πολεμουμεν τους ἐχθρους, ἀλλ᾽ ὑπερ του μηδε ψευδεσθαι, μηδ᾽ ἐξαπατησαι τους ἐξεταζοντας ἡδεως, ὁμολογουντες τον Χριστον, ἀποθνησκομεν. δυνατον γαρ ἠν το λεγομενον·

Ἡ γλωσσ᾽ ὀμωμοκεν, ἡ δε φρην ἀνωμοτος,

ποιειν ἡμας εἰς τουτο. γελοιον ἠδη πραγμα, ὑμιν μεν τους συντιθεμενους και καταλεγομενους στρατιωτας, και προ της ἑαυτων ζωης, και γονεων, και πατριδος, και παντων των οἰκειων, την ὑμετεραν ἀσπαζεσθαι ὁμολογιαν, μηδεν ἀφθαρτον δυναμενων ὑμων ἀυτοις παρασχειν· ἡμας δε, ἀφθαρσιας ἐρωντας, μη πανθ᾽ ὑπομειναι ὑπερ του τα ποθουμενα παρα του δυναμενου δουναι λαβειν.

Ακουσατε δε πως και περι των κηρυξαντων την διδαχην ἀυτου, και μηνυσαντων την ἐπιφανειαν, προεῤῥεθη του προειρημενου προφητου και βασιλεως οὕτως εἰποντος δια του προφητικου πνευματος· ἡμερα τη ἡμερα ἐρευγεται ῥημα, και νυξ τη νυκτι ἀναγγελλει γνωσιν. οὐκ εἰσι λαλιαι οὐδε λογοι ὧν οὐχι ἀκουονται αἱ φωναι ἀυτων. εἰς πασαν την γην ἐξηλθεν ὁ φθογγος ἀυτων, και εἰς τα περατα της οἰκουμενης τα ῥηματα ἀυτων. ἐν τῳ ἡλιῳ ἐθετο το σκηνωμα ἀυτου, και ἀυτος ὡς νυμφιος ἐκπορευομενος ἐκ παστου ἀυτου, ἀγαλλιασεται ὡς γιγας δραμειν ὁδον. προς τουτοις δε και λογων ἑτερων των προφητευθεντων δι᾽ ἀυτου του Δαβιδ, καλως ἐχον και οἰκειως ἐπιμνησθηναι λελογισμεθα· ἐξ ὧν μαθειν ὑμιν παρεστι, πως προτρεπεται ζην τους ἀνθρω-

πους

vaticinans loquitur, ſic ait: *Ex Sion enim exibit lex & verbum Domini de Hieruſalem. Et judicabit inter gentes, & arguet populum multum. Et contundent gladios ſuos in aratra, & lanceas ſuas in falces; & non levabit gens contra gentem gladium, & non diſcent amplius belligerare.* Atque id ita eveniſſe perſuaderi vobis poteſt. Hieroſolymis enim viri numero duodecim in mundum profecti ſunt, iique imperiti nec dicendi facultate præditi: ſed Dei virtute communiti denuntiarunt omni hominum generi miſſos ſe eſſe a Chriſto, ut omnes verbum Dei docerent: & qui olim cædibus mutuis graſſabamur, non modo cum inimicis bellum non gerimus, ſed etiam ne mentiamur, aut eos qui interrogant decipiamus, libenter Chriſtum confitendo morimur. Facile enim erat, ut, quod dicitur,

Jurata lingua, non tamen jurata mens.

nos quoque imitaremur. Sed ridiculum foret, ut obſtricti a vobis ſacramento & conſcripti milites fidem vobis datam, qui nihil illis poteſtis incorrupti præſtare, & ſuæ ipſorum vitæ & parentibus & patriæ & omnibus propinquis præponant; nos autem, qui incorruptæ vitæ cupidi ſumus, non perferamus omnia, ut optata ab eo, qui poteſt præſtare, conſequamur.

40. Audite quomodo & de iis prædictum ſit, qui ejus doctrinam prædicaverunt & adventum nuntiarunt, ſupradicto propheta & rege ſic dicente per Spiritum propheticum: *Dies diei eructat verbum & nox nocti annuntiat ſermonem. Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum. In omnem terram exivit ſonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum. In ſole poſuit tabernaculum ſuum & ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo exſultabit ut gigas ad currendam viam.* His autem alia quoque ejuſdem Davidis vaticinia adjicere, præclarum ac hujus loci proprium eſſe duximus, ex quibus diſcere poteſtis, quomodo homines vivere Spiritus propheticus hortetur, quomodo factam

της το προφητικον πνευμα· και πως μηνυει την γεγενημενην Ἡρωδου του βασιλεως Ἰουδαιων, και ἀυτων Ἰουδαιων, και Πιλατου του ὑμετερου παρ᾽ ἀυτοις γενομενου ἐπιτροπου, συν τοις αυτου στρατιωταις κατα του Χριστου συνελευσιν· και ὁτι πιστευεσθαι ἐμελλεν ὑπο των ἐκ παντος γενους ἀνθρωπων· και ὁτι αυτον υἱον καλει ὁ Θεος, και ὑποτασσειν αυτω παντας τους ἐχθρους ἐπηγγελται· και πως οἱ δαιμονες, ὁσον ἐπ᾽ ἀυτοις, την τε του πατρος παντων και δεσποτου Θεου, και την ἀυτου του Χριστου ἐξουσιαν φυγειν πειρωνται· και ὡς εἰς μετανοιαν καλει παντας ὁ Θεος, πριν ἐλθειν την ἡμεραν της κρισεως. εἰρηνται δε οὑτως· Μακαριος ἀνηρ ὁς οὐκ ἐπορευθη ἐν βουλῃ ἀσεβων, και ἐν ὁδω ἁμαρτωλων οὐκ ἐστη, και ἐπι καθεδραν λοιμων οὐκ ἐκαθισεν· ἀλλ᾽ ἢ ἐν τω νομω κυριου το θελημα ἀυτου, και ἐν τω νομω ἀυτου μελετησει ἡμερας και νυκτος. και ἐσται ὡς το ξυλον το πεφυτευμενον παρα τας διεξοδους των ὑδατων. ὁ τον καρπον ἀυτου δωσει ἐν καιρω ἀυτου, και το φυλλον ἀυτου οὐκ ἀπορρυησεται, και παντα ὁσα ἀν ποιῃ κατευοδωθησεται. οὐχ οὑτως οἱ ἀσεβεις, οὐχ οὑτως, ἀλλ᾽ ἢ ὡς ὁ χνους, ὁν ἐκριπτει ὁ ἀνεμος ἀπο προσωπου της γης. δια τουτο οὐκ ἀναστησονται ἀσεβεις ἐν κρισει, οὐδε ἁμαρτωλοι ἐν βουλῃ δικαιων. ὁτι γινωσκει κυριος ὁδον δικαιων, και ὁδος ἀσεβων ἀπολειται. ἱνα τι ἐφρυαξαν ἐθνη, και λαοι ἐμελετησαν καινα; παρεστησαν οἱ βασιλεις της γης, και οἱ ἀρχοντες συνηχθησαν ἐπι το ἀυτο κατα του κυριου, και κατα του Χριστου ἀυτου, λεγοντες· διαρρηξωμεν τους δεσμους ἀυτων, και ἀπορριψωμεν ἀφ᾽ ἡμων τον ζυγον ἀυτων. ὁ κατοικων ἐν οὐρανοις ἐκγελασεται ἀυτους, και ὁ κυριος ἐκμυκτηριει ἀυτους. τοτε λαλησει προς ἀυτους ἐν ὀργῃ ἀυτου, και ἐν τω θυμω ἀυτου ταραξει ἀυτους. ἐγω δε κατεσταθην βασιλευς ὑπ᾽ ἀυτου, ἐπι Σιων ὀρος το ἁγιον ἀυτου, διαγγελλων το προσταγμα κυριου. κυριος εἰπε προς με, υἱος μου εἶ συ. ἐγω σημερον γεγεννηκα σε. αἰτησαι παρ᾽ ἐμου, και δωσω σοι ἐθνη την κληρονομιαν σου, και την κατασχεσιν σου τα περατα της γης. ποιμανεις ἀυτους ἐν ῥαβδω σιδηρα· ὡς σκευη κεραμεως συντριψεις ἀυτους.

και

ab Herode Judæorum rege ipſiſque Judæis cum Pilato, veſtro apud eos procuratore, ejuſque militibus adverſus Chriſtum coitionem narret; quomodo credituros in illum qui ex omni hominum genere vocati ſunt, eumque a Deo Filium vocari dicat, ac Patrem polliceri ſubjecturum ſe illi omnes inimicos; tum etiam quomodo dæmones, quantum in ipſis eſt, parentis univerſorum & Domini Dei, ipſiuſque Chriſti poteſtatem effugere conentur; quomodo denique omnes Deus ad pœnitentiam vocet, antequam dies judicii adveniat. Sunt autem his elata verbis: *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit: & in cathedra peſtilentiæ non ſedit. Sed in lege Domini voluntas ejus: & in lege ejus meditabitur die, ac nocte. Et erit tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum: quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et folium ejus non defluet: & omnia quæcumque faciet, proſperabuntur. Non ſic impii, non ſic: ſed tamquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ: Ideo non reſurgent impii in judicio, neque peccatores in conſilio juſtorum. Quoniam novit Dominus viam juſtorum; & iter impiorum peribit. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ: & principes convenerunt in unum adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus, dicentes: Dirumpamus vincula eorum: & projiciamus a nobis jugum ipſorum. Qui habitat in cœlis, irridebit eos: & Dominus ſubſannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira ſua: & in furore ſuo conturbabit eos. Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo, ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum Domini. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea: tamquam vaſa figuli confringes eos. Et nunc reges intelligite: erudimini omnes qui judicatis terram. Servite Domino in timore: & exultate ei cum tremore. Appre-*

και νυν βασιλεις συνετε, παιδευθητε παντες οἱ κρινοντες την γην. δουλευσατε τῳ κυριῳ ἐν φοβῳ, και ἀγαλλιασθε ἀυτῳ ἐν τρομῳ. δραξασθε παιδειας, μη ποτε ὀργισθῃ κυριος, και ἀπολεισθε ἐξ ὁδȣ δικαιας, ὁταν ἐκκαυθῃ ἐν ταχει ὁ θυμος ἀυτȣ. μακαριοι παντες οἱ πεποιθοτες ἐπ' ἀυτον.

Και παλιν δι' ἀλλης προφητειας μηνυον το προφητικον πνευμα δι' ἀυτȣ του Δαβιδ, ὁτι μετα το σαυρωθηναι βασιλευσει ὁ Χριστος, ȣτως εἰπεν· ἀσατε τῳ κυριῳ πασα ἡ γη, και ἀναγγειλατε ἡμεραν ἐξ ἡμερας το σωτηριον ἀυτȣ. ὁτι μεγας κυριος και αἰνετος σφοδρα, φοβερος ὑπερ παντας τȣς θεȣς· ὁτι παντες οἱ θεοι των ἐθνων εἰδωλα δαιμονιων εἰσιν· ὁ δε Θεος τȣς ȣρανȣς ἐποιησε. δοξα και αἰνος κατα προσωπον ἀυτȣ, και ἰσχυς και καυχημα ἐν τοπῳ ἁγιασματος ἀυτȣ. δοτε τῳ κυριῳ τῳ πατρι των αἰωνων δοξαν. λαβετε χαριν και εἰσελθετε κατα προσωπον ἀυτȣ, και προσκυνησατε ἐν αὐλαις ἁγιαις ἀυτȣ. φοβηθητω ἀπο προσωπȣ ἀυτȣ πασα ἡ γη, και κατορθωθητω, και μη σαλευθητω. ἐυφρανθητωσαν ἐν τοις ἐθνεσιν· ὁ κυριος ἐβασιλευσεν ἀπο του ξυλȣ.

Οταν δε το προφητικον πνευμα τα μελλοντα γινεσθαι ὡς ἠδη γινομενα λεγῃ, ὡς και ἐν τοις προειρημενοις δοξασαι ἐσιν, ὁπως ἀπολογιαν μη παρασχῃ τοις ἐντυγχανȣσιν, και τȣτο διασαφησομεν. τα παντως ἐγνωσμενα γενησομενα προλεγει, ὡς ἠδη γενομενα. ὁτι δε ȣτως δει ἐκδεχεσθαι, ἐνατενισατε τῳ νοϊ τοις λεγομενοις. Δαβιδ ἐτεσι χιλιοις και πεντακοσιοις πριν ἡ Χρισον ἀνθρωπον γινομενον σαυρωθηναι, τα προειρημενα ἐφη, και ȣδεις των προ ἐκεινȣ γενομενων σαυρωθεις ἐυφροσυνην παρεσχε τοις ἐθνεσιν, ἀλλ' ȣδε των μετ' ἐκεινον. ὁ καθ' ἡμας δε Ιησȣς Χρισος, σαυρωθεις και ἀποθανων ἀνεση, και ἐβασιλευσεν ἀνελθων εἰς ȣρανον. και ἐπι τοις παρ' ἀυτȣ δια των ἀποσολων ἐν τοις πασιν ἐθνεσι κηρυχθεισιν ἐυφροσυνη ἐσι προσδοκωντων την κατηγγελμενην ὑπ' αὐτȣ ἀφθαρσιαν.

Οπως δε μη τινες ἐκ των προλελεγμενων ὑφ' ἡμων, δοξα-

hendite diſciplinam, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta. Cum exarſerit in brevi ira ejus: beati omnes qui confidunt in eo.

41. Ac rurſus in alia prophetia per eumdem Davidem oſtendens Spiritus propheticus Chriſtum poſt crucis ſupplicium regnaturum eſſe, ſic fatur: *Cantate Domino omnis terra, & annuntiate de die in diem ſalutare ejus. Quoniam magnus Dominus & laudabilis nimis: terribilis ſuper omnes deos. Quoniam omnes dii gentium ſimulacra dæmoniorum ſunt; Deus autem cælos fecit. Gloria & laus in conſpectu ejus, & fortitudo & gloriatio in loco ſanctificationis ejus. Date Domino Patri ſæculorum gloriam; accipite gratiam, & ingredimini in conſpectum ejus, & adorate in atriis ſanctis ejus. Metuat a facie ejus omnis terra, & proſperetur recte agendo, & non commoveatur. Lætentur in gentibus: Dominus regnavit a ligno.*

42. Quandonam autem futura propheticus Spiritus, ut jam facta pronuntiet, quemadmodum vel in iis, quæ attulimus, animadvertere eſt; id quoque, ne quam legentibus excuſationem præbeat, explanabimus. Quæ omnino cognita ſunt futura, ea ut jam facta prædicit. Cur autem ita res accipienda ſit, animum ad ea, quæ dicentur, advertite. David annis mille & quingentis, antequam Chriſtus homo factus crucifigeretur, ſupradicta pronuntiavit; nec quiſquam ante eum crucifixus lætitiam gentibus attulit; ſed neque etiam poſt eum. Noſter autem Jeſus Chriſtus crucifixus & mortuus reſurrexit & regnavit in cœlum reverſus; atque ex iis, quæ ejus nomine per Apoſtolos in omnibus gentibus promulgata ſunt, lætitia eſt eorum, qui annuntiatam ab eo vitam incorruptam exſpectant.

43. Ne quis autem ex iis, quæ expoſuimus, id a

δοξασωσι καθ' ειμαρμενης αναγκην φασκειν ημας τα γινομενα γινεσθαι, εκ τȣ προειπειν προεγνωσμενα, και τȣτο διαλυομεν. τας τιμωριας και τας κολασεις, και τας αγαθας αμοιβας, κατ' αξιαν των πραξεων εκαςȣ αποδιδοσθαι δια των προφητων μαθοντες, και αληθες αποφαινομεθα. επει ει μη τȣτο εςιν, αλλα καθ' ειμαρμενην παντα γινεται, ȣτε το εφ' ημιν εςιν ολως. ει γαρ ειμαρται τον δε τινα αγαθον ειναι και τον δε φαυλον, ȣθ' ȣτος αποδεκτος, ȣδε εκεινος μεμπτεος. και αυ, ει μη προαιρεσει ελευθερα προς το φευγειν τα αισχρα, και αιρεισθαι τα καλα, δυναμιν εχει το ανθρωπειον γενος, αναιτιον εςι των οπωςδηποτε πραττομενων. αλλ' οτι ελευθερα προαιρεσει και κατορθοι, και σφαλλεται, ȣτως αποδεικνυμεν. τον αυτον ανθρωπον των εναντιων την μετελευσιν ποιȣμενον ορωμεν· ει δε ειμαρτο η φαυλον η σπȣδαιον ειναι, ȣκ αν ποτε των εναντιων δεκτικος ην, και πλεισακις μετετιθετο· αλλ' ȣδ' οι μεν ησαν σπȣδαιοι, οι δε φαυλοι, επει την ειμαρμενην αιτιαν φαυλων, και εναντια εαυτη πραττȣσαν αποφαινομεθα· η εκεινο το προειρημενον δοξαι αληθες ειναι, οτι ȣδεν εςιν αρετη ȣδε κακια, αλλα δοξη μονον η αγαθα η κακα νομιζεται ηπερ, ως δεικνυσιν ο αληθης λογος, μεγιςη ασεβεια και αδικια εςιν. αλλ' ειμαρμενην φαμεν απαραβατον ταυτην ειναι, τοις τα καλα εκλεγομενοις, τα αξια επιτιμια· και τοις ομοιως τα εναντια, τα αξια επιχειρα· ȣ γαρ ωσπερ τα αλλα, οιον δενδρα και τετραποδα, μηδεν δυναμενα προαιρεσει πραττειν, εποιησεν ο Θεος τον ανθρωπον· ουδε γαρ ην αξιος αμοιβης η επαινȣ, ουκ αφ' εαυτου ελομενος το αγαθον, αλλα τουτο γενομενος. ουδ' ει κακος υπηρχε, δικαιως κολασεως ετυγχανεν, ουκ αφ' εαυτȣ τοιουτος ων, αλλ' ουδεν δυναμενος ειναι ετερον παρ' ο εγεγονει.

Εδιδαξε δε ημας ταυτα το αγιον προφητικον πνευμα, δια Μωσεως φησαν τω πρωτω πλασθεντι ανθρωπω ειρησθαι υπο του Θεου ουτως, ιδου προ προσωπȣ σȣ το αγαθον, και το κακον. εκλεξαι το αγαθον. και παλιν

δια

nobis dici colligat, fati neceſſitate omnia fieri, ex eo quod præcognita jam dixerimus; id quoque diſſolvimus. Edocti a prophetis pœnas & ſupplicia ac bonas remunerationes pro meritis cujuſque actionum irrogari, verum id eſſe confirmamus. Nam ſi res ita ſe non habet, ac fati neceſſitate fiunt omnia; nullus jam libero arbitrio locus. Si enim fato decretum eſt hunc eſſe bonum, iſtum autem malum; neque hic laudandus, neque iſte vituperandus. Ac rurſus niſi humanum genus facultatem habeat libera animi inductione & fugiendi turpia & honeſta ſectandi, extra noxam eſt, quidquid egerit. Sed libera animi inductione hominem vel bene agere vel male, ſic demonſtramus. Hominem eumdem in contraria tranſcurrere videmus. Quod ſi fato decretum eſſet, eum vel bonum eſſe vel malum; non ſane contrariorum capax eſſet, nec tam ſæpe mutaretur. Sed ne alii quidem boni eſſent, alii mali: vel enim fatum malorum cauſam eſſe, ac contraria ſibi ipſi facere ſtatueremus; vel verum nobis videretur id, de quo jam diximus, nihil eſſe virtutem aut vitium, ſed ſola opinione bona aut mala dijudicari; quæ profecto, ut vera ratio demonſtrat, maxima impietas & injuſtitia eſt. Sed fatum ineluctabile illud eſſe dicimus, his, qui bona eligunt, merita præmia, his vero qui contraria, debitam mercedem. Neque enim ut cætera, puta arbores & quadrupedes, quæ nihil judicio & voluntate facere poſſunt, ita Deus hominem fecit. Non enim remuneratione aut laude dignus foret, ſi ex ſeipſo bonum non eligeret, verum ita natus eſſet; nec merito, ſi malus eſſet, puniretur, ut qui non ex ſeſe talis foret, ſed aliud ab eo, quod natus fuiſſet, eſſe non poſſet.

44. Hæc edocti ſumus a ſancto Spiritu prophetico, qui per Moſem teſtatur ei, qui primus creatus eſt, homini hæc Deum verba dixiſſe: *Ecce in conſpectu tuo bonum & malum: elige bonum*; & rurſus per Eſaiam

δια Ησαΐου του ἑτερου προφητου, ὡς ἀπο του πατρος των ὁλων και δεσποτου Θεου εἰς τουτο λεχθηναι οὑτως· λουσασθε, καθαροι γενεσθε· ἀφελετε τας πονηριας ἀπο των ψυχων ὑμων, μαθετε καλον ποιειν· κρινατε ὀρφανῳ, και δικαιωσατε χηραν· και δευτε, και διαλεχθωμεν, λεγει κυριος· και ἐαν ὠσιν αἱ ἁμαρτιαι ὑμων ὡς φοινικουν, ὡσει ἐριον λευκανω· και ἐαν ὠσιν ὡς κοκκινον, ὡς χιονα λευκανω· και ἐαν θελητε, και εἰσακουσητε μου, τα ἀγαθα της γης φαγεσθε· ἐαν δε μη εἰσακουσητε μου, μαχαιρα ὑμας κατεδεται. το γαρ στομα κυριου ἐλαλησε ταυτα. το δε προειρημενον, μαχαιρα ὑμας κατεδεται, οὐ λεγει δια μαχαιρων φονευθησεσθαι τους παρακουσαντας, ἀλλ' ἡ μαχαιρα του Θεου ἐστι το πυρ, οὗ βορα γινονται οἱ τα φαυλα πραττειν αἱρουμενοι. δια τουτο λεγει, μαχαιρα ὑμας κατεδεται. το γαρ στομα κυριου ἐλαλησεν. εἰ δε και της τεμνουσης και αὐτικα ἀπαλλασσουσης μαχαιρας ἐλεγεν, οὐκ ἀν εἰπε, κατεδεται. ὡστε και Πλατων εἰπων, αἰτια ἑλομενου, Θεος δ' ἀναιτιος, παρα Μωσεως του προφητου λαβων εἰπε. πρεσβυτερος γαρ Μωσης και παντων των ἐν Ελλησι συγγραφεων· και παντα ὁσα περι ἀθανασιας ψυχης, ἡ τιμωριων των μετα θανατον, ἡ θεωριας οὐρανιων, ἡ των ὁμοιων δογματων, και φιλοσοφοι και ποιηται ἐφασαν, παρα των προφητων τας ἀφορμας λαβοντες, και νοησαι δεδυνηνται και ἐξηγησαντο· ὁθεν παρα πασι σπερματα ἀληθειας δοκει εἶναι. ἐλεγχονται δε μη ἀκριβως νοησαντες, ὁταν ἐναντια αὐτοι ἑαυτοις λεγωσιν. ὡστε ὁ φαμεν πεπροφητευσθαι τα μελλοντα γινεσθαι, οὐ δια το εἱμαρμενης ἀναγκη πραττεσθαι λεγομεν· ἀλλα προγνωστου του Θεου ὀντος των μελλοντων ὑπο παντων ἀνθρωπων πραχθησεσθαι, και δογματος ὀντος παρ' αὐτου κατ' ἀξιαν των πραξεων ἑκαστον ἀμειψεσθαι μελλοντα των ἀνθρωπων, και τα παρ' αὐτου κατ' ἀξιαν των πραττομενων ἀπαντησεσθαι, δια του προφητικου πνευματος προλεγει, εἰς ἐπιστασιν και ἀναμνησιν ἀει ἀγων το των ἀνθρωπων γενος, δεικνυς ὁτι και μελον ἐστιν αὐτῳ, και προνοειται αὐτων. κατ' ἐνεργειαν δε των φαυλων δαιμονων,

θα-

alium prophetam, hæc tamquam ex perſona parentis univerſorum & Domini Dei in eamdem ſententiam dicta eſſe: *Lavamini, mundi eſtote, auferte mala ex animabus veſtris, diſcite facere bonum; judicate pupillo, & juſtificate viduam; & venite & diſceptemus, dicit Dominus. Et ſi fuerint peccata veſtra, quaſi phœniceum, ſicut lanam dealbabo: & ſi fuerint, ut coccinum, ſicut nivem dealbabo. Et ſi volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: ſi vero non audieritis me, gladius depaſcet vos. Os enim Domini loquutum eſt hæc.* Quod autem dictum eſt, *Gladius depaſcet vos*, non hanc vim & ſententiam habet, ut gladio necandi ſint qui non paruerint; ſed gladius Dei ignis eſt, cujus eſca fiunt qui mala patrare in animum inducunt. Hinc ait: *Gladius depaſcet vos: os enim Domini loquutum eſt.* Quod ſi de ſecante & confeſtim dimittente gladio loqueretur, non diceret, *depaſcet*. Quapropter quod ait Plato: *Culpa eligentis, Deus extra culpam*, a Moſe propheta mutuatus dixit. Antiquior enim Moſes omnibus etiam Græcorum ſcriptoribus. Atque omnia quæcumque de immortalitate animæ, vel pœnis poſt mortem, vel cœleſtium rerum contemplatione vel ſimilibus ſententiis tum philoſophi, tum poetæ dixerunt, ſumto ex Prophetis argumento & intelligere res illas potuerunt & expoſuerunt. Hinc omnibus videntur ineſſe veritatis ſemina. Sed minus accurate ab illis cognitam fuiſſe ex eo liquet, quod contraria ſibimetipſis dicant. Quod ergo res futuras dicimus prædictas fuiſſe; non eo dicimus, quod fati neceſſitate fiant; ſed cum Deus futuras omnium hominum actiones prævideat; cumque apud eum ſingulos homines pro meritis actionum remuneraturum, ſtatutum ſit ut a ſe etiam digna actionibus præmia rependantur; per Spiritum propheticum prædicit, ſemper ad animi attentionem ac recordationem vocans hominum genus, ſeque eorum curam gerere ac illis providere demonſtrans. Malorum au-

πους το προφητικον πνευμα· και πως μηνυει την γεγενημενην Ηρωδου του βασιλεως Ιουδαιων, και αὐτων Ιουδαιων, και Πιλατου του ὑμετερου παρ᾽ αὐτοις γενομενου ἐπιτροπου, συν τοις αὐτου ςρατιωταις κατα του Χριςου συνελευσιν· και ὁτι πιςευεσθαι ἐμελλεν ὑπο των ἐκ παντος γενους ἀνθρωπων· και ὁτι αὐτον υἱον καλει ὁ Θεος, και ὑποτασσειν αὐτῳ παντας ἐχθρους ἐπηγγελται· και πως οἱ δαιμονες, ὁσον ἐπ᾽ αὐτοις, την τε του πατρος παντων και δεσποτου Θεου, και την αὐτου του Χριςου ἐξουσιαν φυγειν πειρωνται· και ὡς εἰς μετανοιαν καλει παντας ὁ Θεος, πριν ἐλθειν την ἡμεραν της κρισεως. εἰρηνται δε οὑτως· μακαριος ἀνηρ ὁς οὐκ ἐπορευθη ἐν βουλῃ ἀσεβων, και ἐν ὁδῳ ἁμαρτωλων οὐκ ἐςη, και ἐπι καθεδραν λοιμων οὐκ ἐκαθισεν· ἀλλ᾽ ἠ ἐν τῳ νομῳ κυριου το θελημα αὐτου, και ἐν τῳ νομῳ αὐτου μελετησει ἡμερας και νυκτος. και ἐςαι ὡς το ξυλον το πεφυτευμενον παρα τας διεξοδους των ὑδατων, ὁ τον καρπον αὐτου δωσει ἐν καιρῳ αὐτου, και το φυλλον αὐτου οὐκ ἀποῤῥυησεται, και παντα ὁσα ἀν ποιῃ κατευοδωθησεται. οὐχ οὑτως οἱ ἀσεβεις, οὐχ οὑτως, ἀλλ᾽ ἠ ὡσει χνους, ὁν ἐκριπτει ὁ ἀνεμος ἀπο προσωπου της γης. δια τουτο οὐκ ἀναςησονται ἀσεβεις ἐν κρισει, οὐδε ἁμαρτωλοι ἐν βουλῃ δικαιων. ὁτι γινωσκει κυριος ὁδον δικαιων, και ὁδος ἀσεβων ἀπολειται. ἱνα τι ἐφρυαξαν ἐθνη, και λαοι ἐμελετησαν καινα; παρεςησαν οἱ βασιλεις της γης, και οἱ ἀρχοντες συνηχθησαν ἐπι το αὐτο κατα του κυριου, και κατα του Χριςου αὐτου, λεγοντες· διαῤῥηξωμεν τους δεσμους αὐτων, και ἀποῤῥιψωμεν ἀφ᾽ ἡμων τον ζυγον αὐτων. ὁ κατοικων ἐν οὐρανοις ἐκγελασεται αὐτους, και ὁ κυριος ἐκμυκτηριει αὐτους. τοτε λαλησει προς αὐτους ἐν ὀργῃ αὐτου, και ἐν τῳ θυμῳ αὐτου ταραξει αὐτους. ἐγω δε κατεςαθην βασιλευς ὑπ᾽ αὐτου, ἐπι Σιων ὀρος το ἁγιον αὐτου, διαγγελλων το προςαγμα κυριου. κυριος εἰπε προς με, υἱος μου εἶ συ. ἐγω σημερον γεγεννηκα σε. αἰτησαι παρ᾽ ἐμου, και δωσω σοι ἐθνη την κληρονομιαν σου, και την κατασχεσιν σου τα περατα της γης. ποιμανεις αὐτους ἐν ῥαβδῳ σιδηρᾳ· ὡς σκευη κεραμεως συντριψεις αὐτους.

και

ab Herode Judæorum rege ipſiſque Judæis cum Pilato, veſtro apud eos procuratore, ejuſque militibus adverſus Chriſtum coitionem narret; quomodo credituros in illum qui ex omni hominum genere vocati ſunt, eumque a Deo Filium vocari dicat, ac Patrem polliceri ſubjecturum ſe illi omnes inimicos; tum etiam quomodo dæmones, quantum in ipſis eſt, parentis univerſorum & Domini Dei, ipſiuſque Chriſti poteſtatem effugere conentur; quomodo denique omnes Deus ad pœnitentiam vocet, antequam dies judicii adveniat. Sunt autem his elata verbis: *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit: & in cathedra peſtilentiæ non ſedit. Sed in lege Domini voluntas ejus: & in lege ejus meditabitur die, ac nocte. Et erit tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum: quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et folium ejus non defluet: & omnia quæcumque faciet, proſperabuntur. Non ſic impii, non ſic: ſed tamquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ: Ideo non reſurgent impii in judicio, neque peccatores in conſilio juſtorum. Quoniam novit Dominus viam juſtorum; & iter impiorum peribit. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ: & principes convenerunt in unum adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus, dicentes: Dirumpamus vincula eorum: & projiciamus a nobis jugum ipſorum. Qui habitat in cælis, irridebit eos: & Dominus ſubſannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira ſua: & in furore ſuo conturbabit eos. Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo, ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum Domini. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea: tamquam vaſa figuli confringes eos. Et nunc reges intelligite: erudimini omnes qui judicatis terram. Servite Domino in timore: & exultate ei cum tremore. Apprehen-*

και νυν βασιλεις συνετε, παιδευθητε παντες οἱ κρινοντες την γην. δουλευσατε τῳ κυριῳ ἐν φοβῳ, και ἀγαλλιασθε αὐτῳ ἐν τρομῳ. δραξασθε παιδειας, μη ποτε ὀργισθη κυριος, και ἀπολεισθε ἐξ ὁδȣ δικαιας, ὁταν ἐκκαυθη ἐν ταχει ὁ θυμος αὐτȣ. μακαριοι παντες οἱ πεποιθοτες ἐπ' αὐτον.

Και παλιν δι' ἀλλης προφητειας μηνυον το προφητικον πνευμα δι' αὐτȣ του Δαβιδ, ὁτι μετα το ςαυρωθηναι βασιλευσει ὁ Χριςος, ȣ̓τως εἰπεν· ᾀσατε τῳ κυριῳ πασα ἡ γη, και ἀναγγειλατε ἡμεραν ἐξ ἡμερας το σωτηριον αὐτȣ. ὁτι μεγας κυριος και αἰνετος σφοδρα, φοβερος ὑπερ παντας τȣς θεȣς· ὁτι παντες οἱ θεοι των ἐθνων εἰδωλα δαιμονιων εἰσιν· ὁ δε Θεος τȣς ȣ̓ρανȣς ἐποιησε. δοξα και αἰνος κατα προσωπον αὐτȣ, και ἰσχυς και καυχημα ἐν τοπῳ ἁγιασματος αὐτȣ. δοτε τῳ κυριῳ τῳ πατρι των αἰωνων δοξαν. λαβετε χαριν και εἰσελθετε κατα προσωπον αὐτȣ, και προσκυνησατε ἐν αὐλαις ἁγιαις αὐτȣ. φοβηθητω ἀπο προσωπȣ αὐτȣ πασα ἡ γη, και κατορθωθητω, και μη σαλευθητω. εὐφρανθητωσαν ἐν τοις ἐθνεσιν· ὁ κυριος ἐβασιλευσεν ἀπο του ξυλȣ.

Οταν δε το προφητικον πνευμα τα μελλοντα γινεσθαι ὡς ἠδη γινομενα λεγῃ, ὡς και ἐν τοις προειρημενοις δοξασαι ἐςιν, ὁπως ἀπολογιαν μη παρασχῃ τοις ἐντυγχανουσιν, και τȣτο διασαφησομεν. τα παντως ἐγνωσμενα γενησομενα προλεγει, ὡς ἠδη γενομενα. ὁτι δε ȣ̓τως δει ἐκδεχεσθαι, ἐνατενισατε τῳ νοϊ τοις λεγομενοις. Δαβιδ ἐτεσι χιλιοις και πεντακοσιοις πριν ἡ Χριςον ἀνθρωπον γινομενον ςαυρωθηναι, τα προειρημενα ἐφη, και ȣ̓δεις των προ ἐκεινȣ γενομενων ςαυρωθεις εὐφροσυνην παρεσχε τοις ἐθνεσιν, ἀλλ' ȣ̓δε των μετ' ἐκεινον. ὁ καθ' ἡμας δε Ιησȣς Χριςος, ςαυρωθεις και ἀποθανων ἀνεςη, και ἐβασιλευσεν ἀνελθων εἰς ȣ̓ρανον. και ἐπι τοις παρ' αὐτȣ δια των ἀποςολων ἐν τοις πασιν ἐθνεσι κηρυχθεισιν εὐφροσυνη ἐςι προσδοκωντων την κατηγγελμενην ὑπ' αὐτȣ ἀφθαρσιαν.

Οπως δε μη τινες ἐκ των προλελεγμενων ὑφ' ἡμων,

δοξα-

hendite diſciplinam, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta. Cum exarſerit in brevi ira ejus: beati omnes qui confidunt in eo.

41. Ac rurſus in alia prophetia per eumdem Davidem oſtendens Spiritus propheticus Chriſtum poſt crucis ſupplicium regnaturum eſſe, ſic fatur: *Cantate Domino omnis terra, & annuntiate de die in diem ſalutare ejus. Quoniam magnus Dominus & laudabilis nimis: terribilis ſuper omnes deos. Quoniam omnes dii gentium ſimulacra dæmoniorum ſunt; Deus autem cœlos fecit. Gloria & laus in conſpectu ejus, & fortitudo & gloriatio in loco ſanctificationis ejus. Date Domino Patri ſæculorum gloriam; accipite gratiam, & ingredimini in conſpectum ejus, & adorate in atriis ſanctis ejus. Metuat a facie ejus omnis terra, & proſperetur recte agendo, & non commoveatur. Lætentur in gentibus: Dominus regnavit a ligno.*

42. Quandonam autem futura propheticus Spiritus, ut jam facta pronuntiet, quemadmodum vel in iis, quæ attulimus, animadvertere eſt; id quoque, ne quam legentibus excuſationem præbeat, explanabimus. Quæ omnino cognita ſunt futura, ea ut jam facta prædicit. Cur autem ita res accipienda ſit, animum ad ea, quæ dicentur, advertite. David annis mille & quingentis, antequam Chriſtus homo factus crucifigeretur, ſupradicta pronuntiavit; nec quiſquam ante eum crucifixus lætitiam gentibus attulit; ſed neque etiam poſt eum. Noſter autem Jeſus Chriſtus crucifixus & mortuus reſurrexit & regnavit in cœlum reverſus; atque ex iis, quæ ejus nomine per Apoſtolos in omnibus gentibus promulgata ſunt, lætitia eſt eorum, qui annuntiatam ab eo vitam incorruptam exſpectant.

43. Ne quis autem ex iis, quæ expoſuimus, id a no-

δοξασωσι καθ' ἑιμαρμενης ἀναγκην φασκειν ἡμας τα γι-
νομενα γινεσθαι, ἐκ τȣ προειπειν προεγνωσμενα, και τȣτο
διαλυομεν. τας τιμωριας και τας κολασεις, και τας ἀγα-
θας ἀμοιβας, κατ' ἀξιαν των πραξεων ἑκαςȣ ἀποδιδοσθαι
δια των προφητων μαθοντες, και ἀληθες ἀποφαινομεθα.
ἐπει ει μη τȣτο ἐςιν, ἀλλα καθ' ἑιμαρμενην παντα γινε-
ται, ȣτε το ἐφ' ἡμιν ἐςιν ὁλως. ει γαρ ἑιμαρται τον δε
τινα ἀγαθον ἑιναι και τον δε φαυλον, ȣθ' ȣτος ἀποδεκτος,
ȣδε ἐκεινος μεμπτεος. και αὖ, ει μη προαιρεσει ἐλευθερα
προς το φευγειν τα αἰσχρα, και αἱρεισθαι τα καλα, δυ-
ναμιν ἐχει το ἀνθρωπειον γενος, ἀναιτιον ἐςι των ὁπως-
δηποτε πραττομενων. ἀλλ' ὁτι ἐλευθερα προαιρεσει και
κατορθοι, και σφαλλεται, ȣτως ἀποδεικνυμεν. τον αὐ-
τον ἀνθρωπον των ἐναντιων την μετελευσιν ποιȣμενον ὁρω-
μεν· ει δε ἑιμαρτο ἡ φαυλον ἡ σπȣδαιον ἑιναι, ȣκ ἀν
ποτε των ἐναντιων δεκτικος ἠν, και πλειςακις μετετιθετο·
ἀλλ' ȣδ' οἱ μεν ἠσαν σπȣδαιοι, οἱ δε φαυλοι, ἐπει την
ἑιμαρμενην αἰτιαν φαυλων, και ἐναντια ἑαυτῃ πραττȣσαν
ἀποφαινομεθα· ἡ ἐκεινο το προειρημενον δοξαι ἀληθες
ἑιναι, ὁτι ȣδεν ἐςιν ἀρετη ȣδε κακια, ἀλλα δοξῃ μονον
ἡ ἀγαθα ἡ κακα νομιζεται ἡπερ, ὡς δεικνυσιν ὁ ἀληθης
λογος, μεγιςη ἀσεβεια και ἀδικια ἐςιν. ἀλλ' ἑιμαρμενην
φαμεν ἀπαραβατον ταυτην ἑιναι, τοις τα καλα ἐκλεγο-
μενοις, τα ἀξια ἐπιτιμια· και τοις ὁμοιως τα ἐναντια,
τα ἀξια ἐπιχειρα· ȣ γαρ ὡσπερ τα ἀλλα, οἱον δενδρα
και τετραποδα, μηδεν δυναμενα προαιρεσει πραττειν,
ἐποιησεν ὁ Θεος τον ἀνθρωπον· ουδε γαρ ἠν ἀξιος ἀμοιβης
ἡ ἐπαινȣ, ουκ ἀφ' ἑαυτου ἑλομενος το ἀγαθον, ἀλλα τουτο
γενομενος. ουδ' ει κακος ὑπηρχε, δικαιως κολασεως ἐτυγ-
χανεν, ουκ ἀφ' ἑαυτȣ τοιουτος ὠν, ἀλλ' ουδεν δυναμενος
ἑιναι ἑτερον παρ' ὁ ἐγεγονει.

Εδιδαξε δε ἡμας ταυτα το ἁγιον προφητικον πνευμα,
δια Μωσεως φησαν τῳ πρωτῳ πλασθεντι ἀνθρωπῳ ει-
ρησθαι ὑπο του Θεου οὑτως, ἰδου προ προσωπȣ σȣ το
ἀγαθον, και το κακον. ἐκλεξαι το ἀγαθον. και παλιν
δια

nobis dici colligat, fati neceſſitate omnia fieri, ex eo quod præcognita jam dixerimus; id quoque diſſolvimus. Edocti a prophetis pœnas & ſupplicia ac bonas remunerationes pro meritis cujuſque actionum irrogari, verum id eſſe confirmamus. Nam ſi res ita ſe non habet, ac fati neceſſitate fiunt omnia; nullus jam libero arbitrio locus. Si enim fato decretum eſt hunc eſſe bonum, iſtum autem malum; neque hic laudandus, neque iſte vituperandus. Ac rurſus niſi humanum genus facultatem habeat libera animi inductione & fugiendi turpia & honeſta ſectandi, extra noxam eſt, quidquid egerit. Sed libera animi inductione hominem vel bene agere vel male, ſic demonſtramus. Hominem eumdem in contraria tranſcurrere videmus. Quod ſi fato decretum eſſet, eum vel bonum eſſe vel malum; non ſane contrariorum capax eſſet, nec tam ſæpe mutaretur. Sed ne alii quidem boni eſſent, alii mali: vel enim fatum malorum cauſam eſſe, ac contraria ſibi ipſi facere ſtatueremus; vel verum nobis videretur id, de quo jam diximus, nihil eſſe virtutem aut vitium, ſed ſola opinione bona aut mala dijudicari; quæ profecto, ut vera ratio demonſtrat, maxima impietas & injuſtitia eſt. Sed fatum ineluctabile illud eſſe dicimus, his, qui bona eligunt, merita præmia, his vero qui contraria, debitam mercedem. Neque enim ut cætera, puta arbores & quadrupedes, quæ nihil judicio & voluntate facere poſſunt, ita Deus hominem fecit. Non enim remuneratione aut laude dignus foret, ſi ex ſeipſo bonum non eligeret, verum ita natus eſſet; nec merito, ſi malus eſſet, puniretur, ut qui non ex ſeſe talis foret, ſed aliud ab eo, quod natus fuiſſet, eſſe non poſſet.

44. Hæc edocti ſumus a ſancto Spiritu prophetico, qui per Moſem teſtatur ei, qui primus creatus eſt, homini hæc Deum verba dixiſſe: *Ecce in conſpectu tuo bonum & malum: elige bonum*; & rurſus per Eſaiam

δια Ησαΐυ του ἑτερυ προφητυ, ὡς ἀπο του πατρος των ὁλων και δεσποτυ Θεου εἰς τουτο λεχθηναι οὑτως· λουσαϑε, καθαροὶ γενεϑε· ἀφελετε τας πονηριας ἀπο των ψυχων ὑμων, μαϑετε καλον ποιειν· κρινατε ὀρφανῳ, και δικαιωσατε χηραν· και δευτε, και διαλεχϑωμεν, λεγει κυριος· και ἐαν ὦσιν αἱ ἁμαρτιαι ὑμων ὡς φοινικουν, ὡσει ἐριον λευκανω· και ἐαν ὦσιν ὡς κοκκινον, ὡς χιονα λευκανω· και ἐαν ϑελητε, και εἰσακουσητε μυ, τα ἀγαϑα της γης φαγεϑε· ἐαν δε μη εἰσακουσητε μυ, μαχαιρα ὑμας κατεδεται. το γαρ ϛομα κυριυ ἐλαλησε ταυτα. το δε προειρημενον, μαχαιρα ὑμας κατεδεται, οὐ λεγει δια μαιχαιρων φονευϑησεϑαι τους παρακουσαντας, ἀλλ' ἡ μαχαιρα του Θεου ἐϛι το πυρ, οὗ βορα γινονται οἱ τα φαυλα πραττειν αἱρουμενοι. δια τουτο λεγει, μαχαιρα ὑμας κατεδεται. το γαρ ϛομα κυριυ ἐλαλησεν. εἰ δε και περι τεμνουσης και αὐτικα ἀπαλλασσουσης μαχαιρας ἐλεγεν, οὐκ ἀν εἰπε, κατεδεται. ὡϛε και Πλατων εἰπων, αἰτια ἑλομενυ, Θεος δ' ἀναιτιος, παρα Μωσεως τυ προφητυ λαβων εἰπε. πρεσβυτερος γαρ Μωσης και παντων των ἐν Ελλησι συγγραφεων· και παντα ὁσα περι ἀϑανασιας ψυχης, ἡ τιμωριων των μετα ϑανατον, ἡ ϑεωριας ὐρανιων, ἡ των ὁμοιων δογματων, και φιλοσοφοι και ποιηται ἐφασαν, παρα των προφητων τας ἀφορμας λαβοντες, και νοησαι δεδυνηνται και ἐξηγησαντο· ὁϑεν παρα πασι σπερματα ἀληϑειας δοκει εἰναι. ἐλεγχονται δε μη ἀκριβως νοησαντες, ὁταν ἐναντια αὐτοι ἑαυτοις λεγωσιν. ὡϛε ὁ φαμεν πε προφητευεϑαι τα μελλοντα γινεϑαι, υ δια το εἱμαρμενης ἀναγκῃ πραττεϑαι λεγομεν· ἀλλα προγνωϛυ του Θευ ὀντος των μελλοντων ὑπο παντων ἀνϑρωπων πραχϑησεϑαι, και δογματος ὀντος παρ' ἀυτων κατ' ἀξιαν των πραξεων ἑκαϛον ἀμειψεϑαι μελλοντα των ἀνϑρωπων, και τα παρ' ἀυτυ κατ' ἀξιαν των πραττομενων ἀπαντησεϑαι, δια του προφητικυ πνευματος προλεγει, εἰς ἐπιτασιν και ἀναμνησιν ἀει ἀγων το των ἀνϑρωπων γενος, δεικνυς ὁτι και μελον ἐϛιν ἀυτῳ, και προνοειται ἀυτων. κατ' ἐνεργειαν δε των φαυλων δαιμονων,

ϑε-

n prophetam, hæc tamquam ex perſona parentis erſorum & Domini Dei in eamdem ſententiam ı eſſe: *Lavamini, mundi eſtote, auferte mala ex ani-s veſtris, diſcite facere bonum; judicate pupillo, & ſcate viduam; & venite & diſceptemus, dicit Domi- Et ſi fuerin peccata veſtra, quaſi phœniceum, ſicut n dealbabo: & ſi fuerint, ut coccinum, ſicut nivem abo. Et ſi volueritis & audieritis me, bona terræ co-tis: ſi vero non audieritis me, gladius depaſcet vos. nim Domini loquutum eſt hæc.* Quod autem dictum *Gladius depaſcet vos*, non hanc vim & ſententiam :t, ut gladio necandi ſint qui non paruerint; ſed ius Dei ignis eſt, cujus eſca fiunt qui mala patrare nimum inducunt. Hinc ait: *Gladius depaſcet vos: ιim Domini loquutum eſt.* Quod ſi de ſecante & ſeſtim dimittente gladio loqueretur, non diceret, ſcet Quapropter quod ait Plato: *Culpa eligentis, ſ extra culpam*, a Moſe propheta mutuatus dixit. iquior enim Moſes omnibus etiam Græcorum ›toribus. Atque omnia quæcumque de immorta-e animæ, vel pœnis poſt mortem, vel cœleſtium m contemplatione vel ſimilibus ſententiis tum oſophi, tum poetæ dixerunt, ſumto ex Prophetis mento & intelligere res illas potuerunt & expo-unt. Hinc omnibus videntur ineſſe veritatis ſe-ı. Sed minus accurate ab illis cognitam fuiſſe ex quet, quod contraria ſibimetipſis dicant. Quod ı res futuras dicimus prædictas fuiſſe; non eo di-ıs, quod fati neceſſitate fiant; ſed cum Deus fu-s omnium hominum actiones prævideat; cumque l eum ſingulos homines pro meritis actionum re-eraturum, ſtatutum ſit ut a ſe etiam digna actio-ıs præmia rependantur; per Spiritum propheticum dicit, ſemper ad animi attentionem ac recorda-em vocans hominum genus, ſeque eorum curam re ac illis providere demonſtrans. Malorum au-

θανατος ὡρισθη κατα των τας Υστασπου, ἢ Σιβυλλης, ἢ των προφητων βιβλους ἀναγινωσκοντων, ὁπως δια του φοβου ἀποστρεψωσιν ἐντυγχανοντας τους ἀνθρωπους των καλων γνωσιν λαβειν, ἀυτοις δε δουλευοντας κατεχωσιν· ὁπερ εἰς τελος οὐκ ἰσχυσαν πραξαι. ἀφοβως μεν γαρ οὐ μονον ἐντυγχανομεν ἀυταις, ἀλλα και ὑμιν, ὡς ὁρατε, εἰς ἐπισκεψιν φερομεν, ἐπισταμενοι πασιν εὐαρεστα φανησεσθαι· κἀν ὀλιγους δε πεισωμεν, τα μεγιστα κερδησαντες ἐσομεθα· ὡς γεωργοι γαρ ἀγαθοι παρα του δεσποζοντος την ἀμοιβην ἑξομεν.

Οτι δε ἀγαγειν τον Χριστον εἰς τον οὐρανον ὁ πατηρ των παντων Θεος μετα το ἀναστησαι ἐκ νεκρων ἀυτον ἐμελλε, και κατεχειν ἑως ἀν παταξῃ τους ἐχθραινοντας ἀυτῳ δαιμονας, και συντελεσθῃ ὁ ἀριθμος των προεγνωσμενων ἀυτῳ ἀγαθων γινομενων και ἐναρετων, δἰ οὓς και μηδεπω την ἐπικυρωσιν πεποιηται· ἐπακουσατε των εἰρημενων δια Δαβιδ του προφητου. ἐστι δε ταυτα. εἰπεν ὁ κυριος τῳ κυριῳ μου, καθου ἐκ δεξιων μου, ἑως ἀν θω τους ἐχθρους σου ὑποποδιον των ποδων σου. ῥαβδον δυναμεως ἐξαποστελει σοι κυριος ἐξ Ἱερουσαλημ· και κατακυριευε ἐν μεσῳ των ἐχθρων σου. μετα σου ἡ ἀρχη ἐν ἡμερᾳ της δυναμεως σου ἐν ταις λαμπροτησι των ἁγιων σου· ἐκ γαστρος προ ἑωσφορου ἐγεννησα σε. το οὖν εἰρημενον, ῥαβδον δυναμεως ἐξαποστελει σοι ἐξ Ἱερουσαλημ, προαγγελτικον του λογου του ἰσχυρου, ὃν ἀπο Ἱερουσαλημ οἱ ἀποστολοι ἀυτου ἐξελθοντες, πανταχου ἐκηρυξαν· καιπερ θανατου ὁρισθεντος κατα των διδασκοντων, ἢ ὁλως ὁμολογουντων το ὀνομα του Χριστου, ἡμεις πανταχου και ἀσπαζομεθα, και διδασκομεν. εἰ δε και ὑμεις ὡς ἐχθροι ἐντευξεσθε τοισδε τοις λογοις, οὐ πλεον τι δυνασθε. ὡς προεφημεν, του φονευειν· ὁπερ ἡμιν μεν οὐδεμιαν βλαβην φερει· ὑμιν δε και πασι τοις ἀδικως ἐχθραινουσι, και μη μετατιθεμενοις, κολασιν δια πυρος αἰωνιαν ἐργαζεται.

Ἱνα

tem dæmonum operatione ſancita mors eſt in eos, qui legunt Hyſtapis aut Sibyllæ aut Prophetarum libros; tum ut metu homines deterreant, quominus his legendis bonarum rerum cognitionem aſſequantur, tum ut eos ſibi ſervos retineant: quod quidem in perpetuum efficere non potuerunt. Impavide enim non ſolum illos legimus, ſed vobis etiam, ut videtis, inſpiciendos offerimus, cum futurum ſciamus, ut grati omnibus videantur. Atque etiamſi paucis perſuadeamus, maxima tamen lucra faciemus. Nam ut boni agricolæ mercedem a Domino percipiemus.

45. Quod autem parens univerſorum Deus Chriſtum in cœlum evecturus erat, cum eum ex mortuis excitaſſet, ibique retenturus donec percutiat inimicos ei dæmones, ac numerus præcognitorum ab eo bonorum & virtute præditorum expleatur, propter quos etiam conflagrationem nondum induxit; audite prophetæ Davidis verba, quæ ſunt ejuſmodi: *Dixit Dominus Domino meo: ſede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Hieruſalem: & dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principatus in die potentiæ tuæ in ſplendoribus ſanctorum tuorum. Ex utero ante luciferum genui te.* Quod igitur dictum eſt: *Virgam virtutis emittet tibi ex Hieruſalem*, præſignificatio erat potentis illius doctrinæ, quam ejus Apoſtoli Hieroſolymis profecti ubique prædicaverunt. Et quamvis mors decreta & conſtituta ſit docentibus aut omnino confitentibus nomen Chriſti, nos ubique & amplectimur & docemus. Quod ſi vos quoque hæc animo inimico legetis, nihil amplius, ut jam diximus, poteſtis quam occidere. Quod ſane nullum nobis damnum affert, vobis autem ac omnibus injuſto odio indulgentibus, nec pœnitentiam agentibus, æternum per ignem ſupplicium conficit.

Ινα δε μη τινες αλογιςαινοντες εἰς αποτροπην των δεδιδαγμενων ὑφ' ἡμων ειπωσι, προ ετων εκατον πεντηκοντα γεγεννησθαι τον Χριςον λεγειν ἡμας επι Κυρηνιου, δεδιδαχεναι δε ἁ φαμεν διδαξαι αυτον ὑςερον χρονοις επι Ποντιου Πιλατου, και επικαλωσιν, ὡς ανευθυνων οντων των προγεγενημενων παντων ανθρωπων, φθασαντες την απο ριαν λυσωμεθα. τον Χριςον πρωτοτοκον του Θεου ειναι εδιδαχθημεν, και προεμηνυσαμεν λογον οντα, οὗ παν γενος ανθρωπων μετεσχε· και οἱ μετα λογου βιωσαντες, Χριςιανοι εισι, κἂν αθεοι ενομισθησαν· οἷον εν Ελλησι μεν Σωκρατης και Ηρακλειτος, και οἱ ὁμοιοι αυτοις. εν βαρβαροις δε Αβρααμ, και Ανανιας, και Αζαριας, και Μισαηλ, και Ηλιας, και αλλοι πολλοι, ὧν τας πραξεις ἢ τα ὀνοματα καταλεγειν μακρον ειναι επιςαμενοι, τανυν παραιτουμεθα. ὡςε και οἱ προγενομενοι ανευ λογου βιωσαντες, αχρηςοι και εχθροι τῳ Χριςῳ ἦσαν, και φονεις των μετα λογου βιουντων· οἱ δε μετα λογου βιωσαντες και βιουντες, Χριςιανοι, και αφοβοι, και αταραχοι ὑπαρχουσι· δι' ἣν δ' αιτιαν δια δυναμεως του λογου κατα την του πατρος παντων και δεσποτου Θεου βουλην, δια παρθενου ανθρωπος απεκυηθη, και Ιησους επωνομασθη, και ςαυρωθεις αποθανων ανεςη, και ανεληλυθεν εἰς οὐρανον, εκ των δια τοσουτων ειρημενων ὁ νουνεχης καταλαβειν δυνησεται. ἡμεις δε, οὐκ αναγκαιου οντος τανυν του περι της αποδειξεως τουτου λογου, επι τας επειγουσας αποδειξεις προς το παρον χωρησωμεν.

Οτι οὖν και εκπορθηθησεσθαι ἡ γη Ιουδαιων εμελλεν, ακουσατε των ειρημενων ὑπο του προφητικου πνευματος. ειρηνται δε οἱ λογοι ὡς απο προσωπου λαων θαυμαζοντων τα γεγενημενα. εισι δε οἱδε· εγενηθη ερημος Σιων, ὡς ερημος εγενηθη Ιερουσαλημ· εἰς καταραν ὁ οικος το αγιον ἡμων· και ἡ δοξα ἣν ευλογησαν οἱ πατερες ἡμων, εγενηθη πυρικαυςος. και παντα τα ενδοξα αυτης συνεπεσε. και επι τουτοις ανεσχου, και εσιωπησας, και εταπεινωσας

ἡμας

46. Ne qui autem a ratione aberrantes, ad ea quæ docuimus detorquenda, Chriſtum dicant ante annos centum & quinquaginta natum a nobis dici ſub Cyrenio, ac poſt illud tempus ea docuiſſe, quæ ipſum docuiſſe dicimus, ſub Pontio Pilato; indeque conſequi objiciant, ut inſontes ſint homines omnes; qui ante illud tempus fuere; dubitationis ſolutionem occupabimus. Chriſtum primogenitum Dei eſſe ac Rationem illam, cujus omne hominum genus particeps eſt, didicimus, & ſupra declaravimus. Et qui cum ratione vixerunt, Chriſtiani ſunt, etiamſi athei exiſtimati ſint; quales apud Græcos fuere Socrates & Heraclitus: apud barbaros autem Abraham, Ananias, Azarias, Miſael & Elias, ac multi alii quorum actionibus aut nominibus recenſendis, quia longum id eſſe ſcimus, nunc ſuperſedemus. Similiter qui olim abſque ratione vixere, improbi & Chriſto inimici fuere, & eorum, qui cum ratione vivebant, homicidæ. Qui vero cum ratione vixerunt & vivunt, Chriſtiani ſunt atque impavidi & intrepidi. Quam autem ob cauſam per virtutem Verbi ſecundum Patris univerſorum & Domini Dei voluntatem ex virgine genitus ſit & Jeſus cognominatus, ac crucifixus & mortuus reſurrexerit & in cœlum redierit, facile ex his, quæ tot verbis diſſeruimus, vir prudens intelligat. Nunc autem cum minus neceſſaria ſit hujus rei demonſtratio, ad ea, quæ magis urgent, demonſtranda progrediamur.

47. Quod ergo illud etiam futurum erat, ut Judæorum terra vaſtaretur; audite quid dicat propheticus Spiritus. Sunt autem verba velut ex perſona populorum id, quod acciderat, admirantium ad hunc modum expreſſa: *Deſerta facta eſt Sion, tamquam deſolata facta eſt Hieruſalem: in maledictionem domus, ſanctuarium noſtrum: & gloria, cui benedixerunt patres noſtri, facta eſt igni combuſta, & omnia glorioſa ejus con-*

ὑμας σφοδρα. και ὁτι ἠρημωτο Ιερȣσαλημ, ὡς προειρητο γεγενηϑαι, πεπεισμενοι ἐςε. εἰρηται δὲ και περι της ἐρημωσεως ἀυτης, και περι τȣ μη ἐπιτραπησεσϑαι μηδενα ἀυτων οἰκειν, δια Ησαϊȣ τȣ προφητȣ ὑτως· ἡ γη ἀυτων ἐρημος· ἐμπροσϑεν ἀυτων οἱ ἐχϑροι ἀυτων ἀυτην φαγονται, και ὐκ ἐςαι ἐξ ἀυτων ὁ κατοικων ἐν ἀυτῃ. ὁτι δὲ φυλασσεται ὑφ' ὑμων, ὁπως μηδεις ἐν αὐτῃ γενηται, και ϑανατος κατα τȣ καταλαμβανομενȣ Ιȣδαιȣ εἰσιοντος ὡρισαι, ἀκριβως ἐπιςαϭε.

Οτι δὲ και ϑεραπευσειν πασας νοσȣς, και νεκρȣς ἀνεγερειν ὁ ἡμετερος Χριςος προεφητευϑη, ἀκȣσατε των λελεγμενων. ἐςι δὲ ταυτα· τῃ παρȣσιᾳ ἀυτȣ ἀλειται χωλος ὡς ἐλαφος, και τρανη ἐςαι γλωσσα μογιλαλων. τυφλοι ἀναβλεψȣσι, και λεπροι καϑαρισϑησονται, και νεκροι ἀναςησονται και περιπατησȣσιν· ὁτι τε ταυτα ἐποιησεν, ἐκ των ἐπι Ποντιȣ Πιλατȣ γενομενων ἀυτῳ μαϑειν δυνασϑε· πως τε προμεμηνυται ὑπο τȣ προφητικȣ πνευματος ἀναιρεϑησομενος ἁμα τοις ἐπ' ἀυτον ἐλπιζȣσιν ἀνϑρωποις, ἀκȣσατε των λεχϑεντων δια Ησαϊȣ. ἐςι δὲ ταυτα· ἰδὲ ὡς ὁ δικαιος ἀπωλετο, και ὐδεις ἐκδεχεται τῃ καρδιᾳ· και ἀνδρες δικαιοι αἰρονται, και ὐδεις κατανοει. ἀπο προσωπȣ ἀδικιας ἠρται ὁ δικαιος, και ἐςαι ἐν εἰρηνῃ ἡ ταφη ἀυτȣ, ἠρται ἐκ τȣ μεσȣ.

Και παλιν πως δὶ ἀυτȣ Ησαϊȣ λελεκται, ὁτι οἱ ὐ προσδοκησαντες ἀυτον λαοι των ἐϑνων, προσκυνησȣσιν ἀυτον· οἱ δὲ ἀει προσδοκωντες Ιȣδαιοι, ἀγνοησȣσι παραγενομενον ἀυτον· ἐλεχϑησαν δὲ οἱ λογοι ὡς ἀπο προσωπȣ ἀυτȣ τȣ Χριςȣ. εἰσι δὲ ὑτοι· ἐμφανης ἐγενηϑην τοις ἐμε μη ἐπερωτωσιν, ἑυρεϑην τοις ἐμε μη ζητȣσιν; εἰπον, ἰδὲ εἰμι. ἐϑνη οἱ ὐκ ἐκαλεσαν το ὀνομα μȣ. ἐξεπετασα τας χειρας μȣ ἐπι λαον ἀπειϑȣντα και ἀντιλεγοντα, ἐπι τȣς πορευομενȣς ἐν ὁδῳ ὐ καλῃ, ἀλλ' ὀπισω των ἁμαρτιων ἀυτων. ὁ λαος ὁ παροξυνων ἐναντιον μȣ. Ιȣδαιοι γαρ ἐχοντες τας προφητειας, και ἀει προσδοκησαντες τον Χριςον παραγενησομενον, ἠγνοησαν· ὐ μονον

δὲ,

it. *Et ſuper omnibus his ſuſtinuiſti, & tacuiſti & aſti nos valde.* Porro Hieruſalem in ſolitudinem am fuiſſe, ſicut prædictum fuerat, perſuaſum eſt. Illam autem in ſolitudinem redactum iri, uiquam illorum permiſſum iri eam incolere, ſic ſaiam prophetam dictum eſt; *Terra eorum deſer- conſpectu eorum inimici eorum ipſam comedunt: & it ex illis habitans in ea.* Cavere autem vos ne udæus in ea ſit, ac mortem ingredienti Judæo, rehendatur, conſtitutam eſſe, præclare noſtis. . Atque illud etiam prædictum eſſe, Chriſtum m morbos omnes curaturum & mortuos excita- , ex his verbis audite: *In adventu ejus ſaliet clau- it cervus & diſerta erit lingua mutorum: cæci vide- & leproſi mundabuntur, & mortui reſurgent & bunt.* Quæ quidem ab eo facta eſſe ex confectis ntio Pilato Actis diſcere poteſtis. Quo etiam Spiritus propheticus eum cum hominibus in erantibus occiſum iri prædixerit, audite Eſaiæ , quæ ſic habent: *Ecce quomodo periit juſtus, & ercipit corde: & viri juſti tolluntur, & nemo con- A facie injuſtitiæ ſublatus eſt juſtus, & erit in ultura ejus, ſublatus eſt e medio.*

. Ac rurſum quomodo futurum Eſaias dixerit, n populi gentium adorarent, qui minime ex- bant, Judæi vero qui ſemper exſpectabant, ad- tem non agnoſcerent. Hæc autem velut ex Chriſti perſona dicta ſunt in hunc modum: *Ma- r factus ſum non interrogantibus me: inventus ſum , qui me non quærebant. Dixi, adſum, ad gentes n vocaverunt nomen meum. Expandi manus meas lum incredulum & contradicentem, qui ambulabant non bona, ſed poſt peccata ſua: populus provocans ad liam coram me.* Judæi enim, qui prophetias in ıs habebant, ac Chriſtum ſemper exſpectave-

rant.

δε, ἀλλα και παρεχρησαντο· οἱ δε ἀπο των ἐθνων, μη-
δεποτε μηδεν ἀκυσαντες περι τυ Χριςυ, μεχρις ὑ οἱ ἀπ
Ιερυσαλημ ἐξελθοντες ἀποςολοι ἀυτου ἐμηνυσαν τα περι
ἀυτυ, και τας προφητειας παρεδωκαν, πληρωθεντες
χαρας και πιςεως, τοις ειδωλοις ἀπεταξαντο, και τῳ
ἀγεννητῳ Θεῳ δια τυ Χριςυ ἑαυτυς ἀνεθηκαν. ὁτι δε
προεγινωσκετο τα δυσφημα ταυτα λεχθησομενα κατα
των τον Χριςον ὁμολογυντων, και ὡς εἰεν ταλανες οἱ δυς-
φημυντες ἀυτον, και τα παλαια ἐθη καλον εἰναι τηρειν
λεγοντες, ἀκυσατε των βραχυεπως εἰρημενων δια Ησαιυ.
ἐςι δε ταυτα· ὐαι τοις λεγυσι το γλυκυ πικρον, και το
πικρον γλυκυ.

Οτι δε και ὑπερ ἡμων γενομενος ἀνθρωπος, παθειν
και ἀτιμασθηναι ὑπεμεινε, και παλιν μετα δοξης παρα-
γενησεται, ἀκυσατε των εἰρημενων εἰς τυτο προφητειων.
ἐςι δε ταυτα· ἀνθ᾽ ὡν παρεδωκαν εἰς θανατον την ψυ-
χην ἀυτυ και μετα των ἀνομων ἐλογισθη· ἀυτος ἁμαρτιας
πολλων εἰληφε, και τοις ἀνομοις ἐξιλασεται. ἰδε γαρ
συνησει ὁ παις μυ, και ὑψωθησεται, και δοξασθησεται
σφοδρα· ὁν τροπον ἐκςησονται πολλοι ἐπι σε ὑτως ἀδοξη-
σει ἀπο ἀνθρωπων το εἰδος συ· και ἡ δοξα συ ἀπο των
ἀνθρωπων, ὑτως θαυμασονται ἐθνη πολλα, και συνεξυ-
σι βασιλεις το ςομα ἀυτων· ὁτι οἱς ὀυκ ἀνηγγελη περι
ἀυτυ, και οἱ ὀυκ ἀκηκοασι συνησυσι. κυριε τις ἐπιςευσε τῃ
ἀκοῃ ἡμων· και ὁ βραχιων κυριυ τινι ἀπεκαλυφθη; ἀνηγ-
γειλαμεν ἐνωπιον ἀυτυ ὡς παιδιον, ὡς ῥιζα ἐν γῃ διψω-
σῃ· ὀυ ἐςιν εἰδος ἀυτῳ, ὀυδε δοξα. και εἰδομεν ἀυτον,
και ὀυκ εἰχεν εἰδος ὐδε καλλος, ἀλλα το εἰδος ἀυτυ ἀτι-
μον και ἐκλειπον παρα τυς ἀνθρωπυς. ἀνθρωπος ἐν
πληγῃ ὠν, και εἰδως φερειν μαλακιαν, ὁτι ἀπεςραπται
το προσωπον ἀυτυ, ἠτιμασθη και ὀυκ ἐλογισθη. ὀυτος
τας ἁμαρτιας ἡμων φερει, και περι ἡμων ὀδυναται· και
ἡμεις ἐλογισαμεθα ἀυτον εἰναι ἐν πληγῃ, και ἐν κακωσει.
ἀυτος δε ἐτραυματισθη δια τας ἁμαρτιας ἡμων. παι-
δεια εἰρηνης ἐπ᾽ ἀυτον τῳ μωλωπι ἀυτυ ἡμεις ἰαθημεν.

παι-

ant venturum, eum non agnoverunt, ac non ſolum on agnoverunt, ſed etiam occiderunt. Qui autem x gentibus, cum nihil umquam de Chriſto audiviſſent, quoad de ejus rebus Apoſtoli Hieroſolymis rofecti nuntiarent, & prophetias illis traderent, audio & fide pleni nuntium ſimulacris remiſerunt, eque ingenito Deo per Chriſtum conſecrarunt. Illud utem præcognitum eſſe, nefanda illa crimina adverus eos qui Chriſtum confitentur, ſparſum iri, ac iiſeros fore eos qui illum maledictis appetunt, & veera inſtituta ſervare præclarum eſſe dictitant, cognocite ex his Eſaiæ breviter dictis: Væ *qui dicitis dulce marum & amarum dulce.*

50. Quod autem & pro nobis homo factus pari & gnominia affici ſuſtinuit, & iterum cum gloria venturus eſt; audite edita ea de re vaticinia, quæ ſic haent: *Pro eo quod tradiderunt in mortem animam ejus, & um iniquis reputatus eſt: ipſe peccata multorum ſuſcepit, & iniquis propitius erit. Ecce enim intelliget puer meus, & exaltabitur, & glorificabitur valde. Sicut ſtupebunt uper te multi, ſic inglorius erit ab hominibus aſpectus tuus, & gloria tua ab hominibus. Sic mirabuntur gentes multæ, & continebunt reges os ſuum. Quia quibus non eſt annuniatum de eo, & qui non audierunt, intelligent. Domine, uis credidit auditui noſtro? Et brachium Domini cui reelatum eſt? Annuntiavimus in conſpectu ejus tamquam uerulum; ſicut radix in terra ſitienti: non eſt ſpecies ei, eque gloria: & vidimus eum: & non habebat ſpeciem, eque decorem: ſed ſpecies ejus inhonorata, & deficiens præ ominibus. Homo in plaga poſitus, & ſciens ferre infirmiatem: quia averſa eſt facies ejus, deſpecta, & non reputata. Iſte peccata noſtra portat, & pro nobis dolet: & os reputavimus eum eſſe in labore, & in plaga, & in afictione. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noras, & infirmatus eſt propter peccata noſtra. Diſciplina acis ſuper eum. Livore ejus nos ſanati ſumus. Omnes*

*naſi oves erravimus: homo in via ſua erravit. Et tradi-
it eum propter iniquitates noſtras: & ipſe propter afflictio-
em non aperuit os ſuum Sicut ovis ad victimam ductus
t; & ſicut agnus coram tondente mutus, ſic non aperit os
ium. In humilitate ſua judicium ejus ſublatum eſt* Poſt-
uam igitur crucifixus eſt, ab eo etiam diſcipuli omnes
efecerunt, eum negantes: rurſuſque ex mortuis re-
ivivus cum eis apparuiſſet, & prophetias, in quibus
ıtura hæc omnia prædictum fuerat, legere docuiſſet,
lumque aſcendentem in cœlum vidiſſent, & credi-
iſſent, ac virtute, quam inde illis immiſit, accepta,
d omne hominum genus profecti eſſent; hæc docue-
e, & Apoſtoli appellati ſunt.

51. Nobis autem ut oſtenderet Spiritus propheti-
us eum, qui hæc patitur, non enarrabile genus ha-
ıere, & inimicis ſuis imperare, ſic loquutus eſt: *Ge-
ıerationem ejus quis enarrabit? Quia tollitur de terra vita
jus. Ab iniquitatibus eorum tranſiit in mortem. Et
abo peſſimos pro ſepultura ejus, & divites pro morte illius.
Quia iniquitatem non fecit, neque inventus eſt dolus in
re ejus: & Dominus vult mundare eum a plaga. Si da-
us fuerit pro peccato; anima veſtra videbit ſemen longæ-
ıum. Et vult Dominus auferre de dolore animam ejus,
ſtendere ei lucem, & formare intelligentia, juſtificare ju-
ſtum bene ſervientem multis. Et peccata noſtra ipſe porta-
it: propterea ipſe poſſidebit multos, & fortium dividet
ſpolia: pro eo quod tradita eſt ad mortem anima ejus: & in
niquis reputatus eſt: & ipſe peccata multorum tulit; &
ropter iniquitates eorum traditus eſt.* Quomodo autem
t in cœlum aſcenſurum eſſe illum prædictum ſit, au-
lite. Sic enim dictum eſt: *Tollite portas cælorum, ape-
imini, ut ingrediatur Rex gloriæ. Quis eſt iſta Rex glo-
iæ? Dominus fortis, & Dominus potens.* Quomodo
utem & de cœlis venturus ſit cum gloria, audite quæ
a de re dicta ſunt per Jeremiam prophetam. Sic

μενων εἰς τȣτο δια Ιερεμιȣ του προφητȣ. ἐςι δε ταυτα. ἰδȣ ὡς υἱος ἀνθρωπȣ ἐρχεται ἐπανω των νεφελων του ȣρανȣ, και οἱ ἀγγελοι αὐτȣ συν αὐτῳ.

Επειδη τοινυν τα γενομενα ἠδη παντα ἀποδεικνυμεν πριν ἢ γενεσθαι προκεκηρυχθαι δια των προφητων, ἀναγκη και περι των ὁμοιως προφητευθεντων, μελλοντων δε γινεσθαι, πιςιν ἐχειν ὡς παντως γενησομενων. ὃν γαρ τροπον τα ἠδη γενομενα, προκεκηρυγμενα και ἀγνοȣμενα ἀπεβη, τον αὐτον τροπον και τα λειποντα, κἂν ἀγνοηται και ἀπιςειται, ἀποβησονται. δυο γαρ αὐτȣ παρȣσιας προεκηρυξαν οἱ προφηται· μιαν μεν, την ἠδη γενομενην, ὡς ἀτιμȣ και παθητȣ ἀνθρωπȣ· την δε δευτεραν, ὁταν, μετα δοξης ἐξ ȣρανων μετα της ἀγγελικης αὐτȣ ςρατιας παραγενησεσθαι κεκηρυκται, ὁτε και τα σωματα ἀνεγερει παντων των γενομενων ἀνθρωπων· και των μεν ἀξιων, ἐνδυσει ἀφθαρσιαν· των δ' ἀδικων, ἐν αἰσθησει αἰωνιᾳ μετα των φαυλων δαιμονων εἰς το αἰωνιον πυρ πεμψει. ὡς δε και ταυτα προειρηται γενησομενα, δηλωσομεν. ἐῤῥεθη δε δια Ιεζεκιηλ του προφητȣ ȣτως· συναχθησεται ἁρμονια προς ἁρμονιαν, και ὀςεον προς ὀςεον, και σαρκες ἀναφυησονται, και παν γονυ καμψει τῳ κυριῳ, και πασα γλωσσα ἐξομολογησεται αὐτῳ. ἐν οἱᾳ δε αἰσθησει και κολασει γενεσθαι μελλȣσιν οἱ ἀδικοι, ἀκȣσατε των ὁμοιως εἰς τȣτο εἰρημενων. ἐςι δε ταυτα· ὁ σκωληξ αὐτων ȣ παυθησεται· και το πυρ αὐτων ȣ σβεσθησεται· και τοτε μετανοησȣσιν ὁτε ȣδεν ὠφελησȣσι. ποια δε μελλȣσιν οἱ λαοι των Ιȣδαιων λεγειν και ποιειν, ὁταν ἰδωσιν αὐτον ἐν δοξῃ παραγενομενον, δια Ζαχαριȣ του προφητȣ προφητευθεντα ἐλεχθη ȣτως· ἐντελȣμαι τοις τεσσαρσιν ἀνεμοις συναξαι τα ἐσκορπισμενα τεκνα· ἐντελȣμαι τῳ βορρᾳ φερειν, και τῳ νοτῳ μη προσκοπτειν· και τοτε ἐν Ιερȣσαλημ κοπετος μεγας, ȣ κοπετος ςοματων ἢ χειλεων, ἀλλα κοπετος καρδιας· και ȣ μη σχισωσιν αὐτων τα ἱματια, ἀλλα τας διανοιας. κοψονται φυλη προς φυλην, και τοτε ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκεντησαν, και ἐρȣσι, τι κυριε ἐπλανησας ἡμας ἀπο της ὁδȣ σȣ; ἡ

δοξα

autem ſe habent: *Ecce tamquam Filius hominis venit in nubibus cæli, & Angeli ejus cum eo.*

52. Quoniam igitur quæ evenerunt, jam omnia oſtendimus prædicta, antequam evenirent, per Prophetas fuiſſe; neceſſe eſt & ea, quæ ſimiliter prædicta ſunt, ac aliquando evenient, omnino eventura credere. Quemadmodum enim ea quæ jam evenerunt, prædicta & ignorata evenerunt; ita & quæ ſuperſunt, quamvis ignorentur ac non credantur, evenient. Duos enim illius adventus prædixerunt Prophetæ: unum quidem, qui jam exhibitus eſt, tamquam deſpecti & paſſibilis hominis, alterum autem, quando cum gloria e cœlis una cum angelico ipſius exercitu adventurus prædicatur: quando & corpora exſuſcitabit omnium, quicumque exſtiterunt, hominum; ac dignorum quidem corpora induet incorruptione, iniquorum autem in perpetuo ſenſu cum pravis dæmonibus in ignem æternum mittet. Quomodo autem hæc quoque prædicta ſint, oſtendemus. Sic enim Ezechiel propheta: *Coagmentabitur junctura ad juncturam, & os ad os; & carnes denuo ſuccreſcent. Et genu omne curvabitur Domino, & omnis lingua confitebitur ei.* Quali autem in ſenſu & cruciatu futuri ſint iniqui, audite quæ ſimiliter ea de re dicta ſunt. Sic autem ſe habent: *Vermis eorum non ſopietur, & ignis eorum non exſtinguetur:* & tunc eos pœnitebit, cum nihil promovebunt. Quænam autem dicturi ſint populi Judæorum & facturi, cum eum videbunt cum gloria advenientem, ſic Zacharias propheta prædixit: *Præcipiam quatuor ventis, ut congregent diſperſos liberos: præcipiam Boreæ, ut ferat, & Auſtro ut ne impingat. Et tum in Hieruſalem erit planctus ingens; non planctus oris aut labiorum, ſed planctus cordis: & non ſcindent veſtimenta ſua, ſed mentes: & plangent tribus ad tribum, & tunc videbunt in quem pupugerunt*, ac dicent: Cur, Domi-

δοξα ἣν ευλογησαν οἱ πατερες ἡμων, εγενηθη ἡμιν εἰς ὀνειδος.

Πολλας μεν ουν και ἑτερας προφητειας ἐχοντες ειπειν, επαυσαμεθα, αυταρκεις και ταυτας εἰς πεισμονην τοις τα ακουστικα και νοερα ὠτα ἐχουσιν ειναι λογισαμενοι, και νοειν δυνασθαι αυτους ἡγουμενοι, ὁτι ουχ ὁμοιως τοις μυθοποιηθεισι περι των νομισθεντων υἱων του Διος, και ἡμεις μονον λεγομεν, αλλ᾽ ουκ αποδειξαι ἐχομεν. τινι γαρ αν λογω ανθρωπω σταυρωθεντι επειθομεθα, ὁτι πρωτοτοκος τω αγεννητω Θεω εστι, και αυτος την κρισιν του παντος ανθρωπειου γενους ποιησεται, ει μη μαρτυρια, πριν ἡ ελθειν αυτον ανθρωπον γενομενον, κεκηρυγμενα περι αυτου ευρομεν και ουτως γενομενα ὁρωμεν, γης μεν Ιουδαιων ερημωσιν, και τους απο παντος εθνους ανθρωπων δια της παρα των αποστολων αυτου διδαχης πεισθεντας, και παραιτησαμενους τα παλαια, εν οἱς πλανωμενοι ανεστραφησαν, εθη, ἑαυτους ἡμας ὁρωντες, πλειονας τε και αληθεστερους τους εξ εθνων των απο Ιουδαιων και Σαμαρεων Χριστιανους ειδοτες· τα μεν γαρ αλλα παντα γενη ανθρωπεια ὑπο του προφητικου πνευματος καλειται εθνη· το δε Ιουδαϊκον και Σαμαρειτικον φυλον, Ισραηλ και οἰκος Ιακωβ κεκληνται. ὡς δε προεφητευθη ὁτι πλειονες οἱ απο των εθνων πιστευοντες των απο Ιουδαιων και Σαμαρεων, τα προφητευθεντα απαγγελουμεν, ελεχθη δε οὑτως· ευφρανθητι στειρα ἡ ου τικτουσα, ῥηξον και βοησον ἡ ουκ ωδινουσα, ὁτι πολλα τα τεκνα της ερημου μαλλον, ἡ της ἐχουσης τον ανδρα. ερημα γαρ ἠν παντα τα εθνη αληθινου Θεου, χειρων εργοις λατρευοντα· Ιουδαιοι δε και Σαμαρεις, ἐχοντες τον παρα του Θεου λογον δια των προφητων παραδοθεντα αυτοις, και αει προσδοκησαντες τον Χριστον, παραγενομενον ἠγνοησαν, πλην ολιγων τινων, ους προειπε το ἁγιον προφητικον πνευμα δια Ησαϊου σωθησεσθαι. ειπε δε ὡς απο προσωπου αυτων, ει μη κυριος εγκατελιπεν ἡμιν σπερμα, ὡς Σοδομα και Γομορρα αν εγενηθημεν. Σοδομα γαρ και Γομορρα πολεις τινες ασεβων ανδρων ἱστορουνται απο Μωσεως γενομεναι, ἁς πυρι και θειω καυσας ὁ Θεος κατεστρεψε,

mine, aberrare nos feciſti a via tua? Gloria, cui benedixerunt Patres noſtri, converſa nobis eſt in ignominiam.

53. Multa igitur & alia habentes Prophetarum teſtimonia, quæ proferre poſſemus, finem facimus, cum ſatis iſta eſſe ad perſuaſionem arbitremur his qui aures ad audiendum & intelligendum idoneas habent, eoſque perſpicere poſſe exiſtimemus, nequaquam nos, fabularum more ac modo, quæ de opinatis Jovis filiis feruntur, dicere quidem, ſed demonſtrare non poſſe. Quomodo enim homini crucifixo crederemus eum eſſe primogenitum ingenito Deo, ac judicium de univerſo genere humano facturum, niſi teſtimonia de eo, antequam homo factus veniret, prædicata inveniremus, eaque eventu confirmata videremus: Judæorum terræ vaſtitatem, ac eos qui ex omni hominum gente, illius Apoſtolorum doctrinæ credidere, & vetera, in quibus opinionis errore verſabantur, inſtituta averſati ſunt, nimirum noſmetipſos intuentes, ac plures ex gentibus, & veriores, quam ex Judæis & Samaritanis, Chriſtianos eſſe perſpicientes? Cætera enim omnia hominum genera a prophetico Spiritu gentes vocantur: Judaicæ autem & Samaritanæ tribus, Iſrael & domus Jacob. Quomodo autem prædictum ſit plures ex gentibus credituros, quam ex Judæis & Samaritanis, vaticinium afferemus, quod ſic habet: *Lætare ſterilis quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis: quoniam multo plures ſunt filii deſertæ, quam ejus quæ habet virum.* Deſertæ namque erant & veri Dei ignaræ gentes omnes manuum opera colentes. Judæi autem & Samaritani, qui Dei verbum ſibi per Prophetas traditum habebant, & Chriſtum ſemper exſpectaverant, advenientem & præſentem non agnoverunt, paucis exceptis quos ſalvos fore Spiritus propheticus per Eſaiam prædixit. Loquutus autem eſt velut ex eorum perſona: *Niſi Dominus reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma & Gomorra*

δε, ἀλλα και παρεχρησαντο· οἱ δε ἀπο των ἐθνων, μηδεποτε μηδεν ἀκουσαντες περι του Χριστου, μεχρις ου οἱ ἀπ Ιερουσαλημ ἐξελθοντες ἀποστολοι ἀυτου ἐμηνυσαν τα περι ἀυτου, και τας προφητειας παρεδωκαν, πληρωθεντες χαρας και πιστεως, τοις ειδωλοις ἀπεταξαντο, και τῳ ἀγεννητῳ Θεῳ δια του Χριστου ἑαυτους ἀνεθηκαν. ὁτι δε προεγινωσκετο τα δυσφημα ταυτα λεχθησομενα κατα των τον Χριστον ὁμολογουντων, και ὡς ειεν ταλανες οἱ δυσφημουντες ἀυτον, και τα παλαια ἐθη καλον ειναι τηρειν λεγοντες, ἀκουσατε των βραχυεπως ειρημενων δια Ησαιου. ἐστι δε ταυτα· ουαι τοις λεγουσι το γλυκυ πικρον, και το πικρον γλυκυ.

Οτι δε και ὑπερ ἡμων γενομενος ἀνθρωπος, παθειν και ἀτιμασθηναι ὑπεμεινε, και παλιν μετα δοξης παραγενησεται, ἀκουσατε των ειρημενων εις τουτο προφητειων. ἐστι δε ταυτα· ἀνθ' ὡν παρεδωκαν εις θανατον την ψυχην ἀυτου και μετα των ἀνομων ἐλογισθη· ἀυτος ἁμαρτιας πολλων ειληφε, και τοις ἀνομοις ἐξιλασεται. ἰδε γαρ συνησει ὁ παις μου, και ὑψωθησεται, και δοξασθησεται σφοδρα· ὁν τροπον ἐκστησονται πολλοι ἐπι σε ὁυτως ἀδοξησει ἀπο ἀνθρωπων το ειδος σου· και ἡ δοξα σου ἀπο των ἀνθρωπων, ὁυτως θαυμασονται ἐθνη πολλα, και συνεξουσι βασιλεις το στομα ἀυτων· ὁτι οἱς οὐκ ἀνηγγελη περι ἀυτου, και οἱ οὐκ ἀκηκοασι συνησουσι. κυριε τις ἐπιστευσε τῃ ἀκοῃ ἡμων· και ὁ βραχιων κυριου τινι ἀπεκαλυφθη; ἀνηγγειλαμεν ἐνωπιον ἀυτου ὡς παιδιον, ὡς ῥιζα ἐν γῃ διψωσῃ· οὐ ἐστιν ειδος ἀυτῳ, οὐδε δοξα. και ειδομεν ἀυτον, και οὐκ ειχεν ειδος οὐδε καλλος, ἀλλα το ειδος αυτου ἀτιμον και ἐκλειπον παρα τους ἀνθρωπους. ἀνθρωπος ἐν πληγῃ ὠν, και ειδως φερειν μαλακιαν, ὁτι ἀπεστραπται το προσωπον ἀυτου, ἠτιμασθη και οὐκ ἐλογισθη. οὑτος τας ἁμαρτιας ἡμων φερει, και περι ἡμων ὀδυναται· και ἡμεις ἐλογισαμεθα ἀυτον ειναι ἐν πληγῃ, και ἐν κακωσει. ἀυτος δε ἐτραυματισθη δια τας ἁμαρτιας ἡμων. παιδεια ειρηνης ἐπ' ἀυτον τῳ μωλωπι ἀυτου ἡμεις ἰαθημεν.

παν-

ant venturum, eum non agnoverunt, ac non ſolum ion agnoverunt, ſed etiam occiderunt. Qui autem ːx gentibus, cum nihil umquam de Chriſto audiviſſent, quoad de ejus rebus Apoſtoli Hieroſolymis profecti nuntiarent, & prophetias illis traderent, gaudio & fide pleni nuntium ſimulacris remiſerunt, eque ingenito Deo per Chriſtum conſecrarunt. Illud autem præcognitum eſſe, nefanda illa crimina adverſus eos qui Chriſtum confitentur, ſparſum iri, ac miſeros fore eos qui illum maledictis appetunt, & vetera inſtituta ſervare præclarum eſſe dictitant, cognoſcite ex his Eſaiæ breviter dictis: Væ *qui dicitis dulce amarum & amarum dulce.*

50. Quod autem & pro nobis homo factus pari & ignominia affici ſuſtinuit, & iterum cum gloria venturus eſt; audite edita ea de re vaticinia, quæ ſic habent: *Pro eo quod tradiderunt in mortem animam ejus, & cum iniquis reputatus eſt: ipſe peccata multorum ſuſcepit, & iniquis propitius erit. Ecce enim intelliget puer meus, & exaltabitur, & glorificabitur valde. Sicut ſtupebunt ſuper te multi, ſic inglorius erit ab hominibus aſpectus tuus, & gloria tua ab hominibus. Sic mirabuntur gentes multæ, & continebunt reges os ſuum. Quia quibus non eſt annuntiatum de eo, & qui non audierunt, intelligent. Domine, quis credidit auditui noſtro? Et brachium Domini cui revelatum eſt? Annuntiavimus in conſpectu ejus tamquam puerulum; ſicut radix in terra ſitienti: non eſt ſpecies ei, neque gloria: & vidimus eum: & non habebat ſpeciem, neque decorem: ſed ſpecies ejus inhonorata, & deficiens præ hominibus. Homo in plaga poſitus, & ſciens ferre infirmitatem: quia averſa eſt facies ejus, deſpecta, & non reputata. Iſte peccata noſtra portat, & pro nobis dolet: & nos reputavimus eum eſſe in labore, & in plaga, & in afflictione. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, & infirmatus eſt propter peccata noſtra. Diſciplina pacis ſuper eum. Livore ejus nos ſanati ſumus. Omnes*

παντες ὡς προβατα ἐπλανηθημεν, ἀνθρωπος τῃ ὁδῳ αὐτȣ ἐπλανηθη· και παρεδωκεν αὐτον ταις ἁμαρτιαις ἡμων, και αὐτος δια το κεκακωσθαι οὐκ ἀνοιγει το ϛομα αὐτȣ. ὡς προβατον ἐπι σφαγην ἠχθη, και ὡς ἀμνος ἐναντιον του κειροντος αὐτον ἀφωνος, οὑτως οὐκ ἀνοιγει το ϛομα αὐτου. ἐν τῃ ταπεινωσει αὐτου ἡ κρισις αὐτȣ ἠρθη. μετα οὐν το ϛαυρωθηναι αὐτον, και οἱ γνωριμοι αὐτου παντες ἀπεϛησαν, ἀρνησαμενοι αὐτον. ὑϛερον δε, ἐκ νεκρων ἀναϛαντος, και ὀφθεντος αὐτοις, και ταις προφητειαις ἐντυχειν, ἐν αἱς παντα ταυτα προειρητο γενησομενα, διδαξαντος, και εἰς οὐρανον ἀνερχομενον ἰδοντες, και πιϛευσαντες, και δυναμιν ἐκειθεν αὐτοις πεμφθεισαν παρ' αὐτȣ λαβοντες, και εἰς παν γενος ἀνθρωπων ἐλθοντες, ταυτα ἐδιδαξαν, και ἀποϛολοι προσηγορευθησαν.

Ινα δε μηνυσῃ ἡμιν το προφητικον πνευμα ὁτι ὁ ταυτα πασχων ἀνεκδιηγητον ἐχει το γενος, και βασιλευει των ἐχθρων, ἐφη οὑτως· την γενεαν αὐτου τις διηγησεται; ὁτι αἱρεται ἀπο της γης ἡ ζωη αὐτου· ἀπο των ἀνομιων αὐτων ἡκει εἰς θανατον. και δωσω τȣς πονηρȣς ἀντι της ταφης αὐτȣ, και τȣς πλȣσιȣς ἀντι τȣ θανατȣ αὐτȣ· ὁτι ἀνομιαν ȣ̓κ ἐποιησεν, ȣ̓δε εὑρεθη δολος ἐν τῳ ϛοματι αὐτȣ· και κυριος βȣλεται καθαρισαι αὐτον της πληγης. ἐαν δωται περι ἁμαρτιας, ἡ ψυχη ὑμων ὀψεται σπερμα μακροβιον. και βȣλεται κυριος ἀφελειν ἀπο πονȣ την ψυχην αὐτȣ, δειξαι αὐτῳ φως, και πλασαι τῃ συνεσει, δικαιωσαι δικαιον εὐ δȣλευοντα πολλοις· και τας ἁμαρτιας ἡμων αὐτος ἀνοισει· δια τȣτο αὐτος κληρονομησει πολλȣς, και των ἰσχυρων μεριει σκυλα· ἀνθ' ὡν παρεδοθη εἰς θανατον ἡ ψυχη αὐτȣ, και ἐν τοις ἀνομοις ἐλογισθη, και αὐτος ἁμαρτιας πολλων ἀνηνεγκε, και δια τας ἀνομιας αὐτων αὐτος παρεδοθη· ὡς δε και εἰς τον ȣ̓ρανον ἐμελλεν ἀνιεναι, καθως προεφητευθη, ἀκȣσατε· ἐλεχθη δε ȣ̔τως· ἀρατε πυλας ȣ̓ρανων, ἀνοιχθητε, ἱνα εἰσελθῃ ὁ βασιλευς της δοξης· τις ἐϛιν ȣ̔τος ὁ βασιλευς της δοξης; κυριος κραταιος και κυριος δυνατος. ὡς δε και ἐξ ȣ̓ρανων παραγινεσθαι μετα δοξης μελλει, ἀκȣσατε και των εἰρη-

taſi oves erravimus: homo in via ſua erravit. Et tradi-t eum propter iniquitates noſtras: & ipſe propter afflictio-ɪm non aperuit os ſuum Sicut ovis ad victimam ductus ; & ſicut agnus coram tondente mutus, ſic non aperit os um. In humilitate ſua judicium ejus ſublatum eſt Poſt-ɪam igitur crucifixus eſt, ab eo etiam diſcipuli omnes ɪfecerunt, eum negantes: rurſuſque ex mortuis re-vivus cum eis apparuiſſet, & prophetias, in quibus ɪtura hæc omnia prædictum fuerat, legere docuiſſet, lumque aſcendentem in cœlum vidiſſent, & credi-ſſent, ac virtute, quam inde illis immiſit, accepta, l omne hominum genus profecti eſſent; hæc docue-ɪ, & Apoſtoli appellati ſunt.

51. Nobis autem ut oſtenderet Spiritus propheti-us eum, qui hæc patitur, non enarrabile genus ha-ere, & inimicis ſuis imperare, ſic loquutus eſt: *Ge-erationem ejus quis enarrabit? Quia tollitur de terra vita ius. Ab iniquitatibus eorum tranſiit in mortem. Et abo peſſimos pro ſepultura ejus, & divites pro morte illius. Quia iniquitatem non fecit, neque inventus eſt dolus in re ejus: & Dominus vult mundare eum a plaga. Si da-ɪs fuerit pro peccato; anima veſtra videbit ſemen longa-um. Et vult Dominus auferre de dolore animam ejus, ſtendere ei lucem, & formare intelligentia, juſtificare ju-um bene ſervientem multis. Et peccata noſtra ipſe porta-it: propterea ipſe poſſidebit multos, & fortium dividet ɔolia: pro eo quod tradita eſt ad mortem anima ejus: & in iiquis reputatus eſt: & ipſe peccata multorum tulit; & ropter iniquitates eorum traditus eſt.* Quomodo autem t in cœlum aſcenſurum eſſe illum prædictum ſit, au-ite. Sic enim dictum eſt: *Tollite portas cælorum, ape-imini, ut ingrediatur Rex gloriæ. Quis eſt iſta Rex glo-ia? Dominus fortis, & Dominus potens.* Quomodo utem & de cœlis venturus ſit cum gloria, audite quæ a de re dicta ſunt per Jeremiam prophetam. Sic

μενων εἰς τȣτο δια Ιερεμιȣ του προφητȣ. ἐςι δὲ ταυτα. ἰδȣ ὡς υἱος ἀνθρωπȣ ἐρχεται ἐπανω των νεφελων τȣ ȣ̓ρανȣ, και οἱ ἀγγελοι αὐτȣ συν αὐτῳ.

Επειδη τοινυν τα γενομενα ἠδη παντα ἀποδεικνυμεν πριν ἢ γενεσθαι προκεκηρυχθαι δια των προφητων, ἀναγκη και περι των ὁμοιως προφητευθεντων, μελλοντων δὲ γινεσθαι, πιςιν ἐχειν ὡς παντως γενησομενων. ὃν γαρ τροπον τα ἠδη γενομενα, προκεκηρυγμενα και ἀγνοȣμενα ἀπεβη, τον αὐτον τροπον και τα λειποντα, κἀν ἀγνοηται και ἀπιςειται, ἀποβησονται. δυο γαρ αὐτȣ παρȣσιας προεκηρυξαν οἱ προφηται· μιαν μεν, την ἠδη γενομενην, ὡς ἀτιμȣ και παθητȣ ἀνθρωπȣ· την δὲ δευτεραν, ὁταν, μετα δοξης ἐξ ȣ̓ρανων μετα της ἀγγελικης αὐτȣ ςρατιας παραγενησεσθαι κεκηρυκται, ὁτε και τα σωματα ἀνεγερει παντων των γενομενων ἀνθρωπων· και των μεν ἀξιων, ἐνδυσει ἀφθαρσιαν· των δ᾽ ἀδικων, ἐν αἰσθησει αἰωνια μετα των φαυλων δαιμονων εἰς το αἰωνιον πυρ πεμψει. ὡς δὲ και ταυτα προειρηται γενησομενα, δηλωσομεν. ἐῤῥεθη δὲ δια Ιεζεκιηλ του προφητȣ ȣ̔τως· συναχθησεται ἁρμονια προς ἁρμονιαν, και ὀςεον προς ὀςεον, και σαρκες ἀναφυησονται, και παν γονυ καμψει τῳ κυριῳ, και πασα γλωσσα ἐξομολογησεται αὐτῳ. ἐν οἱᾳ δὲ αἰσθησει και κολασει γενεσθαι μελλȣσιν οἱ ἀδικοι, ἀκȣσατε των ὁμοιως εἰς τȣτο εἰρημενων. ἐςι δὲ ταυτα· ὁ σκωληξ αὐτων ȣ̓ παυθησεται· και το πυρ αὐτων ȣ̓ σβεσθησεται· και τοτε μετανοησȣσιν ὁτε ȣ̓δεν ὠφελησȣσι. ποια δὲ μελλȣσιν οἱ λαοι των Ιȣδαιων λεγειν και ποιειν, ὁταν ἰδωσιν αὐτον ἐν δοξῃ παραγενομενον, δια Ζαχαριȣ του προφητȣ προφητευθεντα ἐλεχθη ȣ̔τως· ἐντελȣμαι τοις τεσσαρσιν ἀνεμοις συναξαι τα ἐσκορπισμενα τεκνα· ἐντελȣμαι τῳ βοῤῥᾳ φερειν, και τῳ νοτῳ μη προσκοπτειν· και τοτε ἐν Ιερȣσαλημ κοπετος μεγας, ȣ̓ κοπετος ςοματων ἢ χειλεων, ἀλλα κοπετος καρδιας· και ȣ̓ μη σχισωσιν αὐτων τα ἱματια, ἀλλα τας διανοιας. κοψονται φυλη προς φυλην, και τοτε ὀψονται εἰς ὃν ἐξεκεντησαν, και ἐρȣσι, τι κυριε ἐπλανησας ἡμας ἀπο της ὁδȣ σȣ; ἡ

δοξα

autem ſe habent: *Ecce tamquam Filius hominis venit in nubibus cæli, & Angeli ejus cum eo.*

52. Quoniam igitur quæ evenerunt, jam omnia oſtendimus prædicta, antequam evenirent, per Prophetas fuiſſe; neceſſe eſt & ea, quæ ſimiliter prædicta ſunt, ac aliquando evenient, omnino eventura credere. Quemadmodum enim ea quæ jam evenerunt, prædicta & ignorata evenerunt; ita & quæ ſuperſunt, quamvis ignorentur ac non credantur, evenient. Duos enim illius adventus prædixerunt Prophetæ: unum quidem, qui jam exhibitus eſt, tamquam deſpecti & paſſibilis hominis, alterum autem, quando cum gloria e cœlis una cum angelico ipſius exercitu adventurus prædicatur: quando & corpora exſuſcitabit omnium, quicumque exſtiterunt, hominum; ac dignorum quidem corpora induet incorruptione, iniquorum autem in perpetuo ſenſu cum pravis dæmonibus in ignem æternum mittet. Quomodo autem hæc quoque prædicta ſint, oſtendemus. Sic enim Ezechiel propheta: *Coagmentabitur junctura ad juncturam, & os ad os; & carnes denuo ſuccreſcent. Et genu omne curvabitur Domino, & omnis lingua confitebitur ei.* Quali autem in ſenſu & cruciatu futuri ſint iniqui, audite quæ ſimiliter ea de re dicta ſunt. Sic autem ſe habent: *Vermis eorum non ſopietur, & ignis eorum non exſtinguetur:* & tunc eos pœnitebit, cum nihil promovebunt. Quænam autem dicturi ſint populi Judæorum & facturi, cum eum videbunt cum gloria advenientem, ſic Zacharias propheta prædixit: *Præcipiam quatuor ventis, ut congregent diſperſos liberos: præcipiam Boreæ, ut ferat, & Auſtro ut ne impingat. Et tum in Hieruſalem erit planctus ingens; non planctus oris aut labiorum, ſed planctus cordis: & non ſcindent veſtimenta ſua, ſed mentes: & plangent tribus ad tribum, & tunc videbunt in quem pupugerunt*, ac dicent: Cur, Do-

 mi-

δοξα ἡν ευλογησαν οἱ πατερες ἡμων, εγενηθη ἡμιν εἰς ονειδος.

Πολλας μεν ὐν και ἑτερας προφητειας ἐχοντες εἰπειν, ἐπαυσαμεθα, αυταρκεις και ταυτας εἰς πεισμονην τοις τα ακυςικα και νοερα ὠτα ἐχυσιν εἰναι λογισαμενοι, και νοειν δυνασθαι αυτυς ἡγυμενοι, ὁτι ὐχ ὁμοιως τοις μυθοποιηθεισι περι των νομισθεντων υἱων του Διος, και ἡμεις μονον λεγομεν, αλλ ὐκ αποδειξαι ἐχομεν. τινι γαρ αν λογῳ ανθρωπῳ ςαυρωθεντι ἐπειθομεθα, ὁτι πρωτοτοκος τῳ αγεννητῳ Θεῳ ἐςι, και αὐτος την κρισιν τυ παντος ανθρωπειυ γενυς ποιησεται, εἰ μη μαρτυρια, πριν ἡ ἐλθειν αὐτον ανθρωπον γενομενον, κεκηρυγμενα περι αὐτυ εὑρομεν και ὑτως γενομενα ὁρωμεν, γης μεν Ιυδαιων ἐρημωσιν, και τυς απο παντος ἐθνυς ανθρωπων δια της παρα των αποςολων αυτυ διδαχης πεισθεντας, και παραιτησαμενυς τα παλαια, ἐν οἱς πλανωμενοι ανεςραφησαν, ἐθη, ἑαυτυς ἡμας ὁρωντες, πλειονας τε και αληθεςερυς τυς ἐξ ἐθνων των απο Ιυδαιων και Σαμαρεων Χριςιανυς εἰδοτες. τα μεν γαρ αλλα παντα γενη ανθρωπεια ὑπο τυ προφητικυ πνευματος καλειται ἐθνη· το δε Ιυδαϊκον και Σαμαρειτικον φυλον, Ισραηλ και οἰκος Ιακωβ κεκληνται. ὡς δε προεφητευθη ὁτι πλειονες οἱ απο των ἐθνων πιςευοντες των απο Ιυδαιων και Σαμαρεων, τα προφητευθεντα απαγγελυμεν, ἐλεχθη δε οὑτως· ευφρανθητι ςειρα ἡ ὐ τικτυσα, ῥηξον και βοησον ἡ ὐκ ὠδινυσα, ὁτι πολλα τα τεκνα της ἐρημυ μαλλον, ἡ της ἐχυσης τον ανδρα. ἐρημα γαρ ἠν παντα τα ἐθνη αληθινυ Θευ, χειρων ἐργοις λατρευοντα· Ιυδαιοι δε και Σαμαρεις, ἐχοντες τον παρα τυ Θευ λογον δια των προφητων παραδοθεντα αυτοις, και αει προσδοκησαντες τον Χριςον, παραγενομενον ἠγνοησαν, πλην ὀλιγων τινων, ὑς προειπε το ἁγιον προφητικον πνευμα δια Ησαϊυ σωθησεσθαι. εἰπε δε ὡς απο προσωπυ αὐτων, ἰ μη κυριος ἐγκατελιπεν ἡμιν σπερμα, ὡς Σοδομα και Γομοῤῥα αν ἐγενηθημεν. Σοδομα γαρ και Γομοῤῥα πολεις τινες ασεβων ανδρων ἱςορυνται απο Μωσεως γενομεναι, ἁς πυρι και θειῳ καυσας ὁ Θεος κατεςρεψε.

mine, aberrare nos feciſti a via tua? Gloria, cui benedixerunt Patres noſtri, converſa nobis eſt in ignominiam.

53. Multa igitur & alia habentes Prophetarum teſtimonia, quæ proferre poſſemus, finem facimus, cum ſatis iſta eſſe ad perſuaſionem arbitremur his qui aures ad audiendum & intelligendum idoneas habent, eoſque perſpicere poſſe exiſtimemus, nequaquam nos, fabularum more ac modo, quæ de opinatis Jovis filiis feruntur, dicere quidem, ſed demonſtrare non poſſe. Quomodo enim homini crucifixo crederemus eum eſſe primogenitum ingenito Deo, ac judicium de univerſo genere humano facturum, niſi teſtimonia de eo, antequam homo factus veniret, prædicata inveniremus, eaque eventu confirmata videremus: Judæorum terræ vaſtitatem, ac eos qui ex omni hominum gente, illius Apoſtolorum doctrinæ credidere, & vetera, in quibus opinionis errore verſabantur, inſtituta averſati ſunt, nimirum noſmetipſos intuentes, ac plures ex gentibus, & veriores, quam ex Judæis & Samaritanis, Chriſtianos eſſe perſpicientes? Cætera enim omnia hominum genera a prophetico Spiritu gentes vocantur: Judaicæ autem & Samaritanæ tribus, Iſrael & domus Jacob. Quomodo autem prædictum ſit plures ex gentibus credituros, quam ex Judæis & Samaritanis, vaticinium afferemus, quod ſic habet: *Lætare ſterilis quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis: quoniam multo plures ſunt filii deſertæ, quam ejus quæ habet virum.* Deſertæ namque erant & veri Dei ignaræ gentes omnes manuum opera colentes. Judæi autem & Samaritani, qui Dei verbum ſibi per Prophetas traditum habebant, & Chriſtum ſemper exſpectaverant, advenientem & præſentem non agnoverunt, paucis exceptis quos ſalvos fore Spiritus propheticus per Eſaiam prædixit. Loquutus autem eſt velut ex eorum perſona: *Niſi Dominus reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma & Gomorra*

ϛρεψε, μηδενος των ἐν αὐταις σωθεντος, πλην ἀλλοεθνȣς τινος Χαλδαιȣ το γενος, ᾧ ὀνομα Λωτ. συν ᾧ και θυγατερες διεσωθησαν. και την πασαν αὐτων χωραν ἐρημον και κεκαυμενην ȣσαν, και ἀγονον μενȣσαν, οἱ βȣλομενοι ὁραν ἐχȣσιν. ὡς δε και ἀληθεςεροι οἱ ἀπο των ἐθνων και πιςοτεροι προεγινωσκοντο, ἀπαγγελȣμεν τα εἰρημενα δια Ησαΐȣ τȣ προφητȣ. ἐφη δε ȣτως· Ισραηλ ἀπεριτμητος την καρδιαν, τα δε ἐθνη την ἀκροβυςιαν. τα τοσαυτα γουν ὁρωμενα, πειθω και πιςιν τοις τἀληθες ἀσπαζομενοις και μη φιλοδοξȣσι, μηδε ὑπο παθων ἀρχομενοις μετα λογȣ ἐμφορησαι δυναται.

Οἱ δε παραδιδοντες τα μυθοποιηθεντα ὑπο των ποιητων, ȣδεμιαν ἀποδειξιν φερȣσι τοις ἐκμανθανȣσι νεοις. και ἐπι ἀπατη και ἀπαγωγη του ἀνθρωπειȣ γενȣς εἰρησθαι ἀποδεικνυμεν κατ᾽ ἐνεργειαν των φαυλων δαιμονων. ἀκȣσαντες γαρ δια των προφητων κηρυσσομενον παραγενησομενον τον Χριςον, και κολασθησομενȣς δια πυρος τȣς ἀσεβεις των ἀνθρωπων, προεβαλλοντο πολλȣς λεχθηναι λεγομενȣς υἱȣς τῳ Διΐ, νομιζοντες δυνησεσθαι ἐνεργησαι τερατολογιαν ἡγησασθαι τȣς ἀνθρωπȣς τα περι τον Χριςον, και ὁμοιως τοις ὑπο των ποιητων λεχθεισι και ταυτα δ᾽ ἐλεχθη και ἐν Ελλησιν, και ἐν ἐθνεσι πασιν, ὁπȣ μαλλον ἐπηκȣον των προφητων πιςευθησεσθαι τον Χριςον προκηρυσσοντων, ὁτι δε και ἀκȣοντες τα δια των προφητων λεγομενα, ȣκ ἐνοȣν ἀκριβως, ἀλλ᾽ ὡς πλανωμενοι ἐμιμησαντο τα περι τον ἡμετερον Χριςον, διασαφησομεν. Μωσης ȣν ὁ προφητης, ὡς προεφημεν, πρεσβυτερος ἠν παντων συγγραφεων· και δι᾽ αὐτȣ, ὡς προεμηνυσαμεν, προεφητευθη ȣτως· ȣκ ἐκλειψει ἀρχων ἐξ Ιȣδα, και ἡγȣμενος ἐκ των μηρων αὐτȣ, ἑως ἀν ἐλθη ᾧ ἀποκειται· και αὐτος ἐςαι προσδοκια ἐθνων, δεσμευων προς ἀμπελον τον πωλον αὐτȣ, πλυνων την ςολην αὐτȣ ἐν αἱματι ςαφυλης. τȣτων ȣν των προφητικων λογων ἀκȣσαν-

τες,

ącti eſſemus. Sodoma enim & Gomorra memorantur Moſe civitates quædam hominum impiorum fuiſſe, ¦uas Deus igne & ſulphure crematas evertit, nemine ı eis ſervato, præter inquilinum quemdam nomine .oth, quo cum filiæ incolumes evaſerunt. Hanc re- ;ionem omnem deſertam & exuſtam eſſe & ſterilem nanere, poſſunt cernere qui voluerint. Quemadmo- lum autem & veriores qui ex gentibus, & fideliores ›ræcogniti fuerint, Eſaiæ prophetæ dicta referemus, ¦uæ ſic habent: *Iſrael incircumciſus corde, gentes autem ›ræputio.* Tot ergo & tanta ante oculos poſita per- ſuaſionem & fidem iis, qui verum amplectuntur, nec ›piniones ſectantur, nec cupiditatibus ſerviunt, ra- tione nixam afferre poſſunt.

54. Qui vero fabuloſa poetarum commenta tra- dunt, nullam prorſus demonſtrationem ediſcentibus adoleſcentibus proferunt; ſed hæc decipiendi & abdu- cendi humani generis cauſa, malorum dæmonum operatione dicta demonſtramus. Cum enim prædicari a Prophetis audiſſent venturum eſſe Chriſtum, ac im- pios homines igne excruciatum iri; perfecerunt ut nulti dicerentur geniti Jove filii; rati efficere ſe poſſe, ıt quæ ad Chriſtum ſpectant, ea homines prodigioſas 'abulas, & iis, quæ a poetis dicta ſunt, ſimilia exi- ſtimarent. Atque hæc vulgata ſunt & apud Græcos k apud gentes omnes, ubi futurum eſſe, ut Chriſto nagis crederetur, Prophetas prænuntiantes audiebant. ;ed eos, cum Prophetarum dicta audirent, parum ıccurate ſententiam calluiſſe, ac more errantium res Chriſti imitatos eſſe demonſtrabimus. Moſes igitur ›ropheta, ut jam diximus, antiquior fuit omnibus ſcriptoribus, ſicque, ut demonſtravimus, vaticina- tus eſt: *Non deficiet princeps ex Juda, & dux de femore ejus, donec veniat cui repoſitum eſt; & ipſe erit exſpectatio gentium, ligans ad vitem pullum ſuum, lavans ſtolam ſuam in ſanguine uvæ.* Hæc Prophetæ verba cum audiſſent

τες οἱ δαιμονες, Διονυσον μεν ἐφασαν γεγονεναι υἱον τȣ Διος, ἑυρετην δε γενεσθαι ἀμπελȣ παρεδωκαν, και οἰνον ἐν τοις μυϛηριοις ἀυτου ἀναγραφȣσι, και διασπαραχθεντα ἀυτον ἀνεληλυθεναι εἰς ȣρανον ἐδιδαξαν. και ἐπειδη δια της Μωϋσεως προφητειας ȣ ῥητως ἐσημαινετο, εἰτε υἱος τȣ Θεου, ὁ παρεγενησομενος ἐϛι, και εἰ ὀχȣμενος ἐπι πωλȣ ἐπι γης μενει, ἢ εἰς ȣρανον ἀνελευσεται· και το τȣ πωλȣ ὀνομα και ὀνȣ πωλον και ἱππȣ σημαινειν ἐδυνατο· μη ἐπιϛαμενοι εἰ τε ὀνȣ πωλον ἀγων ἐϛαι συμβολον της παρȣσιας ἀυτȣ, εἰτε ἱππȣ, ὁ προκηρυσσομενος, και υἱος Θεου ἐϛιν, ὡς προεφημεν, ἢ ἀνθρωπȣ· τον Βελλεροφοντην και ἀυτον ἐφ' ἱππȣ Πηγασȣ ἀνθρωπον ἐξ ἀνθρωπȣ γενομενον, εἰς ȣρανον ἐφασαν ἀνεληλυθεναι. ὁτε δε ἠκȣσαν δια του ἀλλȣ προφητȣ Ησαϊȣ λεχθεν, ὁτι δια παρθενȣ τεχθησεται, και δι' ἑαυτȣ ἀνελευσεται εἰς τον ȣρανον, τον Περσεα λεχθηναι προεβαλλοντο. και ὁτε ἐγνωσαν εἰρημενον, ὡς προλελεκται ἐν ταις προγεγραμμεναις προφητειαις, ἰσχυρος ὡς γιγας δραμειν ὁδον, τον Ηρακλεα ἰσχυρον, και ἐκπεριινοσησαντα την πασαν γην ἐφασαν. ὁτε δε παλιν ἐμαθον προφητευθεντα θεραπευσειν ἀυτον πασαν νοσον, και νεκρȣς ἀνεγερειν τον Ασκληπιον παρενεγκαν.

Αλλ' ȣδαμȣ ȣδ' ἐπι τινος των λεγομενων υἱων τȣ Διος το ϛαυρωθηναι ἐμιμησαντο. ȣ γαρ ἐνοειτο ἀυτοις, συμβολικως, ὡς προδεδηλωται, των εἰς τȣτο εἰρημενων παντων λελεγμενων· ὁπερ, ὡς προειπεν ὁ προφητης, το μεγιϛον συμβολον της ἰσχυος και ἀρχης ἀυτȣ ὑπαρχει, ὡς και ἐκ των ὑπ' ὀψιν πιπτοντων δεικνυται. κατανοησατε γαρ παντα τα ἐν τῳ κοσμῳ, εἰ ἀνευ τȣ σχηματος τȣτȣ διοικειται, ἢ κοινωνιαν ἐχειν δυναται. θαλασσα μεν γαρ ȣ τεμνεται, ἢν μη τȣτο το τροπαιον ὁ καλειται ἱϛιον, ἐν τῃ νηϊ σωον μενῃ· γη δε ȣκ ἀρȣται ἀνευ ἀυτȣ· σκαπανεις δε την ἐργασιαν ȣ ποιουνται, ȣδε βαναυȣργοι ὁμοιως, εἰ μη δια των το σχημα τȣτο ἐχοντων ἐργαλειων.

dæmones, Bacchum dixerunt Jovis filium eſſe, vitiſque inventorem eſſe tradiderunt, ac vinum in ejus myſteriis exhibent, eumque dilaniatum in cœlum aſcendiſſe docuerunt. Et quia in Moſis prophetia nominatim expreſſum non erat, utrum is qui venturus erat, Filius Dei ſit, ac utrum pullo inſidens in terra manſurus an cœlum aſcenſurus eſſet; deinde etiam quia pulli nomen, & aſini pullum & equi deſignare poterat, cum neſcirent utrum aſini an equi pullum agens, præſentiam ſuam is, qui prænuntiabatur, eſſet ſignificaturus, atque utrum Dei, ut diximus, an hominis ſit filius; ipſum quoque Bellerophontem equo Pegaſo invectum, hominem ex hominibus natum, in cœlum aſcendiſſe dixerunt. Cum autem illud audiſſent, quod ab alio propheta Eſaia dictum eſt, eum ex Virgine naſciturum, & per ſeipſum in cœlum aſcenſurum, perfecerunt ut Perſeus diceretur. Sic etiam ubi cognoverunt id, quod in Prophetiis ſupra allatis prædicitur: *Fortis ut gigas ad currendam viam*, fortem Herculem fuiſſe, ac totum terrarum orbem peragraſſe dixerunt. Rurſus poſtquam prædictum eſſe didicerunt, morbos omnes curaturum & mortuos excitaturum, Æſculapium induxerunt.

55. Nuſquam autem nec in ullo eorum, qui dicuntur, Jovis filiorum crucis ſupplicium imitati ſunt. Neque enim illis in mentem venerat, eo quod non ſine ſymbolis, ut demonſtravimus, dicta fuerint, quæcumque dicta ea de re fuerant: quæ quidem, ut ſupra dixit Propheta, maximum eſt ejus poteſtatis & principatus ſignum, quemadmodum ex his etiam, quæ ſub aſpectum cadunt, oſtenditur. Intuemini enim animo quæcumque in mundo verſantur, an ſine hac figura adminiſtrari, & commercio inter ſe conjungi poſſint. Mare non ſcinditur, niſi trophæum illud, quod dicitur velum, integrum in navi maneat. Terra

vero

το δε ἀνθρωπειον σχημα ὀυδενι ἀλλῳ των ἀλογων ζωων διαφερει, ἡ τῳ ὀρθον τε εἰναι, και ἐκτασιν χειρων ἐχειν, και ἐν τῳ προσωπῳ ἀπο του μετωπιου τεταμενον τον λεγομενον μυξωτηρα φερειν, δι' οὑ ἡτε ἀναπνοη ἐςι τῳ ζωῳ, και ὀυδεν ἀλλο δεικνυσιν ἡ το σχημα του ςαυρου. και δια του προφητου δε ἐλεχθη ὀυτως, πνευμα προ προσωπου ἡμων, Χριςος κυριος. και τα παρ ὑμιν δε συμβολα την του σχηματος τουτου δυναμιν δηλοι *) λλωμεν και των τροπαιων δι ὠν αἱ τε προοδοι ὑμων πανταχου γινονται· της ἀρχης και δυναμεως τα σημεια ἐν τουτοις δεικνυντες, εἰ και μη νοουντες τουτο πραττετε. και των παρ ὑμιν ἀποθνησκοντων ἀυτοκρατορων τας εἰκονας ἐπι τουτῳ σχηματι ἀνατιθετε, και θεους δια γραμματων ἐπονομαζετε. και δια λογου ὀυν και σχηματος του φαινομενου, ὁση δυναμις, προτρεψαμενοι ὑμας, ἀνευθυνοι οἰδαμεν λοιπον ὀντες, κἀν ὑμεις ἀπιςειτε· το γαρ ἡμετερον γεγονε και πεπερανται.

Ουκ ἠρκεσθησαν δε οἱ φαυλοι δαιμονες προ της φανερωσεως του Χριςου εἰπειν τους λεχθεντας υἱους τῳ Διϊ γεγονεναι· ἀλλ' ἐπειδη φανερωθεντος ἀυτου και γενομενου ἐν ἀνθρωποις, και ὁπως δια των προφητων προεκεκηρυκτο ἐμαθον, και ἐν παντι γενει πιςευομενον και προσδοκωμενον ἐγνωσαν, παλιν, ὡς προεδηλωσαμεν, προεβαλλοντο ἀλλους. Σιμωνα μεν και Μενανδρον ἀπο Σαμαρειας, οἱ και μαγικας δυναμεις ποιησαντες, πολλους ἐξηπατησαν, και ἐτι ἀπατωμενους ἐχουσι. και γαρ παρ ὑμιν, ὡς προεφημεν, ἐν τῃ βασιλιδι Ρωμῃ ἐπι Κλαυδιου Καισαρος γενομενος ὁ Σιμων, και την ἱεραν συγκλητον και τον δημον Ρωμαιων εἰς τοσουτο κατεπληξατο, ὡς Θεος νομισθηναι, και ἀνδριαντι ὡς τους ἀλλους παρ ὑμιν τιμωμενους θεους, τιμηθηναι. ὁθεν την τε ἱεραν συγκλητον, και τον δημον τον ὑμετερον, συνεπιγνωμονας ταυτης ἡμων της ἀξιωσεως πα-

*) Forte legendum: των βιξιλλων vel των καλουμενων βιξιλλων.

ero abſque eo non aratur: foſſores opus non fa-
unt, nec manuarii pariter artifices, niſi adhibitis
unc figuram præferentibus inſtrumentis. Humana
item forma non alia re ab animantibus rationis ex-
ertibus differt, niſi quod erecta eſt, & extenſionem
anuum habet, & in vultu naſum a fronte prominen-
em gerit, qui & animali ad reſpirationem uſui eſt,
ec aliud quam crucis formam oſtendit. Propheta
uoque ſic loquutus eſt: *Spiritus ante faciem noſtram*
hriſtus Dominus. Hujus etiam figuræ vim declarant
exillorum apud vos & trophæorum ſigna, quibuſcum
emper in publicum proceditis, ac in eis veſtri impe-
i & poteſtatis inſignia conſtituitis, licet id non ani-
advertentes facietis. Quin & morientium apud vos
nperatorum imagines in hanc formam conſecratis,
oſque litteris inſcriptis appellatis deos. Cum vos igitur
: verbis & figuræ omnibus conſpicuæ conſideratione
ohortati pro viribus ſimus, nos deinceps extra cul-
am futuros novimus, etiamſi increduli maneatis.
)uod enim in nobis ſitum erat, id perfectum & abſo-
itum eſt.

56. Satis autem pravis dæmonibus non fuit, an-
equam Chriſtus apparuiſſet, filios illos inducere,
ui ex Jove geniti dicuntur; ſed poſtquam ille prodiit,
tque inter homines verſatus eſt, cum & quomodo a
rophetis prænuntiatus eſſet, didiciſſent, ac illum in
mni hominum genere credi & exſpectari cognoſce-
ent, rurſus, ut jam demonſtravimus, alios immiſe-
unt; Simonem & Menandrum Samaritanos, qui ma-
icis miraculis editis multos deceperunt, atque etiam-
um deceptos tenent. Nam cum apud vos in regia
rbe Roma, ut jam dixi, imperante Claudio Cæſare,
imon verſaretur, & ſacrum Senatum & populum
lomanum ita admiratione perculſit, ut deus exiſti-
naretur, & ſtatua velut alii, qui a vobis coluntur,
lii donaretur. Quapropter oramus, ut & ſacrum

Se-

παραλαβειν αἰτυμεν· ἱν' εἰ τις εἰη τοις ἀπ' ἐκεινυ δογμασι κατεχομενος, τἀληθες μαθων, την πλανην φυγειν δυνηθη· και τον ἀνδριαντα, εἰ βυλεσθε, καθαιρησατε.

Οὐ γαρ μη γενεσθαι την ἐκπυρωσιν ἐπι κολασει των ἀσεβων, οἱ φαυλοι δαιμονες πεισαι δυνανται· ὁνπερ τροπον οὐδε λαθειν τον Χριςον παραγενομενον ἰσχυσαν πραξαι, ἀλλ' ἐκεινο μονον, τυς ἀλογως βιυντας, και ἐμπαθως ἐν ἐθεσι φαυλοις τεθραμμενυς, και φιλοδοξυντας, ἀναιρειν ἡμας και μισειν δυνανται ποιησαι. οὑς ὐ μονον ὐ μισυμεν, ἀλλ' ὡς δεικνυται, ἐλευντες μεταθεσθαι πεισαι βυλομεθα. ὐ γαρ δεδοικαμεν θανατον, τυ παντως ἀποθανειν ὁμολογυμενυ, και μηδενος ἀλλυ καινυ, ἀλλ' ἡ των αὐτων ἐν τη δε τη διοικησει ὀντων· ὧν εἰ μη κορος τυς μετασχοντας κἀν ἐνιαυτυ ἐχη, ἱνα ἀει ὦσι και ἀπαθεις και ἀνενδεεις, τοις ἡμετεροις διδαγμασι προσεχειν δει· εἰ δ' ἀπιςουσι μηδεν εἰναι μετα θανατον, ἀλλ' εἰς ἀναισθησιαν χωρειν τυς ἀποθνησκοντας ἀποφαινονται, παθων των ἐνταυθα και χρειων ἡμας ῥυομενοι εὐεργετυσιν, ἑαυτυς δε φαυλυς και μισανθρωπυς και φιλοδοξυς δεικνυσιν. ὐ γαρ ὡς ἀπαλλαξοντες ἡμας ἀναιρουσιν, ἀλλ' ὡς ἀποςερουντες ζωης και ἡδονης φονευυσι.

Και Μαρκιωνα δε τον ἀπο Ποντυ, ὡς προεφημεν, προεβαλλοντο οἱ φαυλοι δαιμονες· ὁς ἀρνεισθαι μεν τον ποιητην των ὐρανιων και γηΐνων ἁπαντων Θεον, και τον προκηρυχθεντα δια των προφητων Χριςον υἱον αὐτυ, και νυν διδασκει· ἀλλον δε τινα καταγγελλει παρα τον δημιουργον τον παντων θεον, και ὁμοιως ἑτερον υἱον· ᾧ πολλοι πειθεντες ὡς μονῳ τἀληθη ἐπιςαμενῳ, ἡμων καταγελωσιν, ἀποδειξιν μηδεμιαν περι ὧν λεγυσιν ἐχοντες·

ἀλλα

:natum & populum Romanum una vobiſcum hujus
oſtri ſupplicis libelli cognitores adſciſcatis, ut ſi quis
us doctrina implicatus ſit, veritate cognita, erro-
m poſſit effugere: & ſtatuam, ſi ita vobis placet,
:jicere.

57. Neque enim nullam eſſe ad impiorum ſuppli-
um conflagrationem improbi dæmones perſuadere
oſſunt: quemadmodum nec perficere potuerunt, ut
hriſti adventus lateret; verum id unum moliri poſ-
unt, ut qui præter rationem vivunt & flagitioſe in
ravis inſtitutis nutriti ſunt, & opinionum amatores
unt, occidant nos & oderint: quos non modo non
dimus, ſed etiam, ut manifeſtum eſt, miſericordia
ommoti perſuadere illis cupimus, ut immutentur &
onvertantur. Neque enim mortem timemus, cum
mnino moriendum eſſe conſtet, nec quidquam no-
i, ſed eadem in hac rerum adminiſtratione occur-
unt, quarum ſatietas ſi vel annum unum perfruentes
apit, debent ii ut æternam & perpeſſionis expertem,
c nullius rei indigentem vitam conſequantur, ani-
num ad inſtituta noſtra adjungere. Si vero nihil re-
quum eſſe poſt mortem credunt, atque in ſtatum
enſus expertem morientes cadere pronuntiant; bene
e nobis merentur, quod nos hujus vitæ perpeſſioni-
us ac neceſſariis muneribus liberent; ſeipſos autem
nprobos & inhumanos & opinionum amatores præ-
ent. Neque enim occidunt ut liberent, ſed ut vita
: voluptate ſpolient.

58. Marcionem etiam Ponticum, ut diximus,
ravi dæmones immiſerunt, qui creatorem cœleſtium
: terreſtrium omnium Deum & prænuntiatum a Pro-
hetis Chriſtum ejus filium etiamnum negare docet,
lium autem quemdam præter creatorem univerſorum
eum prædicat, ac ſimiliter alium Filium. Huic
ulti credentes, ut ſoli verum ſcienti, nos irrident,
ullam eorum quæ dicunt, demonſtrationem haben-

tes,

ἀλλα ἀλογως ὡς ὑπο λυκυ ἀρνες συνηρπασμενοι, βορα των ἀθεων δογματων και δαιμονων γινονται. ἐ γαρ ἀλλ τι ἀγωνιζονται οἱ λεγομενοι δαιμονες, ἡ ἀπαγειν τυς ἀνθρωπυς ἀπο του ποιησαντος Θεου, και του πρωτογον αὐτυ Χριςου. και τυς μεν της γης μη ἐπαιρεσθαι δυναμενυς, τοις γηϊνοις και χειροποιητοις προσηλωσαν, και προσηλουσι· τυς δε ἐπι θεωριαν θειων ὁρμωντας, ὑπεκκρουοντες, ἡν μη λογισμον σωφρονα και καθαρον και ἀπαθη βιον ἐχωσιν, εἰς ἀσεβειαν ἐμβαλλυσιν.

Ινα δε και παρα των ἡμετερων διδασκαλων (λεγομεν δε του λογυ του δια των προφητων) λαβοντα τον Πλατωνα μαθητε το εἰπειν, ὑλην ἀμορφον ἐσαν ςρεψαντα τον Θεον, κοσμον ποιησαι, ἀκυσατε των αὐτολεξει εἰρημενων δια Μωσεως τυ προδεδηλωμενυ πρωτυ προφητυ, και πρεσβυτερυ των ἐν Ελλησι συγγραφεων· δι' ὑ μηνυον το προφητικον πνευμα πως την ἀρχην και ἐκ τινων ἐδημιουργησεν ὁ Θεος τον κοσμον, ἐφη ὑτως· ἐν ἀρχη ἐποιησεν ὁ Θεος τον ὐρανον και την γην. ἡ δε γη ἠν ἀορατος και ἀκατασκευαςος, και σκοτος ἐπανω της ἀβυσσυ· και πνευμα Θευ ἐπεφερετο ἐπανω του ὑδατων. και εἰπεν ὁ Θεος, γενηθητω φως· και ἐγενετο ὑτως. ὡςε λογῳ Θευ ἐκ των ὑποκειμενων και προδηλωθεντων δια Μωσεως, γεγενησθαι τον παντα κοσμον, και Πλατων, και οἱ ταυτα λεγοντες, και ἡμεις ἐμαθομεν. και ὑμεις πεισθηναι δυνασθε. και το καλυμενον ἐρεβος παρα τοις ποιηταις, εἰρησθαι προτερον ὑπο Μωσεως οἰδαμεν.

Και το ἐν τῳ παρα Πλατωνι Τιμαιῳ φυσιολογουμενον περι τυ υἱυ τυ Θεου, ὁτε λεγει, ἐχιασεν αὐτον ἐν τῳ παντι, παρα Μωσεως λαβων ὁμοιως εἰπεν. ἐν γαρ ταις Μωσεως γραφαις ἀναγεγραπται, ὡς κατ' ἐκεινο τυ καιρυ ὁτε ἐξηλθον ἀπο Αιγυπτυ οἱ Ισραηλιται, και γεγονασιν ἐν τη ἐρημῳ, ἀπηντησαν αὐτοις ἰοβολα θηρια, ἐχιδναι τε και ἀσπιδες, και ὀφεων παν γενος, ὁ ἐθανατυ τον λαον· και κατ' ἐπιπνοιαν και ἐνεργειαν την παρα του Θευ λεγομενην, λαβειν τον Μωσεα χαλκον, και ποιησαι τυπον·

:s; ſed ſtulte velut agni a lupo rapti, in prædam npiis opinionibus & dæmonibus cedunt. Nihil enim iud contendunt & pugnant ii, qui dicuntur, dæmoes, niſi ut homines a creatore Deo & primogenito us Chriſto abducant. Ac eos quidem, qui ſe humo ɔllere nequeunt, terrenis & manufactis rebus affixeınt & affigunt; qui autem ſe ad contemplationem ɛrum cœleſtium erigunt, eos ſupplantando, niſi ſao ſint judicio & puram & vacuam animi perturbatioibus vitam degant, in impietatem impingunt.

59. Atque ut a doctoribus noſtris, id eſt, a doctria per Prophetas vulgata, acceptum eſſe intelligatis, uod dixit Plato, Deum, cum materiam informem ertiſſet, mundum feciſſe, audite quid totidem veris dixerit Moſes, primus Prophetarum & ſcriptorius omnibus vetuſtior, ut ſupra demonſtravimus, er quem Spiritus propheticus quomodo mundum)eus initio & ex quibus condiderit, declarat his veris: *In principio fecit Deus cælum & terram. Terra auɛm erat inviſibilis & incompoſita; & tenebræ ſuper abyſſum: Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Et dixit Deus: iat lux: & facta eſt lux.* Verbo igitur Dei ex ſubɛctis & a Moſe deſignatis rebus mundum univerſum ſſe conditum & Plato, & qui eadem ac ille dicunt, nos ipſi didicimus, vobiſque licet idem perſpicere. tque erebum etiam, ut poetæ vocant, prius a Moſe ictum novimus.

60. Et quod apud Platonem in Timeo phyſicis ationibus de Filio Dei inveſtigatur, cum ait: *Et deıſſavit eum in univerſo*, pariter a Moſe mutuatus dixit. criptum enim apud Moſem legimus, quo tempore ſraelitæ ex Ægypto profecti in ſolitudine verſabantur, ccurriſſe illis venenatas feras, viperas, aſpides & ɛrpentum omne genus, quod populum necabat; umque Moſem, Deo adſpirante & præcipiendo imellente, æs accepiſſe, & crucis effigiem feciſſe, ea-

πον ςαυρȣ· και τȣτον ςησαι ἐπι τῃ ἁγιᾳ σκηνῃ, και εἰπειν τῳ λαῳ, ἐαν προσβλεπητε τῳ τυπῳ, και πιςευητε, ἐν αὐτῳ σωθησεσθε. και γενομενȣ τȣτȣ, τȣς μεν ὀφεις ἀποθανειν ἀνεγραψε· τον δε λαον ἐκφυγειν τον θανατον ȣ̓τως παρεδωκεν. ἀναγνȣς Πλατων, και μη ἀκριβως ἐπιςαμενος μηδε νοησας τυπον εἶναι ςαυρου, ἀλλα χιασμα νοησας, την μετα τον πρωτον Θεον δυναμιν κεχιασθαι ἐν τῳ παντι εἶπε. και το εἰπειν αὐτον τριτον, ἐπειδη, ὡς προειπομεν, ἐπανω των ὑδατων ἀνεγνω ὑπο Μωσεως εἰρημενον ἐπιφερεσθαι το τȣ Θεȣ πνευμα. δευτεραν μεν γαρ χωραν τῳ παρα Θεȣ λογῳ, ὁν κεχιασθαι ἐν τῳ παντι ἐφη, διδωσι, την δε τριτην, τῳ λεχθεντι ἐπιφερεσθαι τῳ ὑδατι πνευματι, εἰπων· τα δε τριτα περι τον τριτον· και ὡς ἐκπυρωσιν γενησεσθαι δια Μωσεως προεμηνυσε το προφητικον πνευμα, ἀκȣσατε· ἐφη δε ȣ̓τως· καταβησεται ἀειζωον πυρ, και καταφαγεται μεχρι της ἀβυσσȣ κατω. ȣ̓ τα αὐτα ȣ̓ν ἡμεις ἀλλοις δοξαζομεν· ἀλλ' οἱ παντες τα ἡμετερα μιμȣμενοι λεγȣσι. παρ' ἡμιν ȣ̓ν ἐςι ταυτα ἀκȣσαι και μαθειν παρα των ȣ̓δε τȣς χαρακτηρας των ςοιχειων ἐπιςαμενων, ἰδιωτων μεν και βαρβαρων το φθεγμα, σοφων δε και πιςων τον νȣν ὀντων, και πηρων, και χηρων τινων τας ὀψεις· ὡς συνειναι ȣ̓ σοφιᾳ ἀνθρωπειᾳ ταυτα γεγονεναι, ἀλλα δυναμει Θεȣ λεγεσθαι.

Ον τροπον δε και ἀνεθηκαμεν ἑαυτȣς τῳ Θεῳ, καινοποιηθεντες δια τȣ Χριςȣ, ἐξηγησομεθα· ὁπως μη τȣτο παραλιποντες, δοξωμεν πονηρευειν τι ἐν τῃ ἐξηγησει. ὁσοι ἀν πεισθωσι και πιςευωσιν ἀληθη ταυτα τα ὑφ' ἡμων διδασκομενα και λεγομενα εἶναι, και βιȣν ȣ̓τως δυνασθαι ὑπισχνωνται, εὐχεσθαι τε και αἰτειν νηςευοντες παρα τȣ Θεȣ των προημαρτημενων ἀφεσιν διδασκονται, ἡμων συνευχομενων και συννηςευοντων αὐτοις. ἐπειτα ἀγονται ὑφ' ἡμων ἐνθα ὑδωρ ἐςι, και τροπον ἀναγεννησεως ὁν και ἡμεις αὐτοι ἀνεγεννηθημεν, ἀναγεννωνται. ἐπ' ὀνοματος γαρ τȣ πατρος των ὁλων και δεσποτȣ Θεȣ, και τȣ σωτηρος ἡμων Ιησȣ Χριςȣ, και πνευματος ἁγιȣ, το ἐν τῳ

ὑδα-

que ſancto tabernaculo impoſita dixiſſe populo: *Si inſpexeritis hoc ſignum & credideritis, ſalvi in eo eritis.* Quo facto ſerpentes extinctos eſſe ſcribit, ac populum hoc modo exitium tradit effugiſſe. His lectis Plato, nec ſatis accurate perſpectis, cum figuram crucis eſſe non attenderet, ſed decuſſationem eſſe crederet; alteram illam, poſt principem Deum, Virtutem in univerſo decuſſatam eſſe dixit. Quod autem ab eo tertium dicitur, inde ortum quod Spiritum Dei apud Moſem, ut ſupra diximus, ſuper aquas ferri legerat. Secundum enim locum Dei Verbo, quod in univerſo decuſſatum eſſe dixit, tertium vero ei, qui ſuper aquas ferri dictus eſt, Spiritui tribuit his verbis: *Tertia autem circa tertium.* Quomodo autem futuram conflagrationem Spiritus ſanctus per Moſem prædixerit, audite. Sic enim ait: *Deſcendet ignis ſemper vivens, & devorabit uſque ad imam abyſſum.* Non ergo eadem nos ac alii opinamur; ſed noſtra omnes imitati differunt. Hæc ſane apud nos audire eſt & diſcere ex iis, qui ne figuras quidem litterarum norunt, imperitis hominibus & lingua barbaris, ſed mente ſapientibus & fidelibus, quorum etiam nonnulli debiles & oculis capti; ut facile pateat non humana ſapientia hæc fieri, ſed Dei virtute dici.

61. Quomodo autem nos Deo conſecraverimus per Chriſtum renovati, id quoque exponemus; ne quid improbe, ſi hoc prætermittamus, in enarrandis rebus agere videamur. Quicumque perſuaſum habuerint & crediderint vera eſſe, quæ a nobis docentur & dicuntur, ſeque ita vivere poſſe promiſerint, precari & jejunantes priorum peccatorum veniam a Deo petere docentur, nobis una precantibus & jejunantibus. Deinde eo ducuntur a nobis, ubi aqua eſt, & eodem regenerationis modo regenerantur, quo & ipſi ſumus regenerati. Nam in nomine parentis univerſorum ac Domini Dei ac Salvatoris noſtri

το δε ἀνθρωπειον σχημα ȣδενι ἀλλῳ των ἀλογων ζωων διαφερει, ἢ τῳ ὀρθον τε εἶναι, και ἔκτασιν χειρων ἔχειν, και ἐν τῳ προσωπῳ ἀπο τȣ μετωπȣ τεταμενον τον λεγομενον μυξωτηρα φερειν, δι' ȣ ἥτε ἀναπνοη ἐςι τῳ ζωῳ, και ȣδεν ἀλλο δεικνυσιν ἢ το σχημα τȣ ςαυρȣ. και δια τȣ προφητȣ δε ἐλεχθη ȣτως, πνευμα προ προσωπȣ ἡμων, Χριςος κυριος. και τα παρ' ὑμιν δε συμβολα την τȣ σχηματος τȣτȣ δυναμιν δηλοι *) λλωμεν και των τροπαιων δι' ὧν αἱ τε προοδοι ὑμων πανταχου γινονται· της ἀρχης και δυναμεως τα σημεια ἐν τȣτοις δεικνυντες, εἰ και μη νοουντες τȣτο πραττετε. και των παρ' ὑμιν ἀποθνησκοντων αὐτοκρατορων τας εἰκονας ἐπι τȣτῳ σχηματι ἀνατιθετε, και θεȣς δια γραμματων ἐπονομαζετε. και δια λογου ȣν και σχηματος τȣ φαινομενȣ, ὁση δυναμις, προτρεψαμενοι ὑμας, ἀνευθυνοι οἰδαμεν λοιπον ὀντες, κἂν ὑμεις ἀμιςειτε· το γαρ ἡμετερον γεγονε και πεπερανται.

Οὐκ ἠρκεσθησαν δε οἱ φαυλοι δαιμονες προ της φανερωσεως τȣ Χριςȣ εἰπειν τȣς λεχθεντας υἱȣς τῳ Διϊ γεγονεναι· ἀλλ' ἐπειδη φανερωθεντος αὐτȣ και γενομενȣ ἐν ἀνθρωποις, και ὁπως δια των προφητων προεκεκηρυκτο ἐμαθον, και ἐν παντι γενει πιςευομενον και προσδοκωμενον ἐγνωσαν, παλιν, ὡς προεδηλωσαμεν, προεβαλλοντο ἀλλȣς. Σιμωνα μεν και Μενανδρον ἀπο Σαμαρειας, οἱ και μαγικας δυναμεις ποιησαντες, πολλȣς ἐξηπατησαν, και ἐτι ἀπατωμενȣς ἐχȣσι. και γαρ παρ' ὑμιν, ὡς προεφημεν, ἐν τῃ βασιλιδι Ρωμῃ ἐπι Κλαυδιȣ Καισαρος γενομενος ὁ Σιμων, και την ἱεραν συγκλητον και τον δημον Ρωμαιων εἰς τοσȣτο κατεπληξατο, ὡς Θεος νομισθηναι, και ἀνδριαντι ὡς τȣς ἀλλȣς παρ' ὑμιν τιμωμενȣς θεȣς, τιμηθηναι. ὁθεν την τε ἱεραν συγκλητον, και τον δημον τον ὑμετερον, συνεπιγνωμονας ταυτης ἡμων της ἀξιωσεως πα-

*) *Forte legendum*: των βιξιλλων vel των καλȣμενων παρ' ὑμιν βιξιλλων.

ero abſque eo non aratur: foſſores opus non fa-
iunt, nec manuarii pariter artifices, niſi adhibitis
anc figuram præferentibus inſtrumentis. Humana
tem forma non alia re ab animantibus rationis ex-
ertibus differt, niſi quod erecta eſt, & extenſionem
anuum habet, & in vultu naſum a fronte prominen-
em gerit, qui & animali ad reſpirationem uſui eſt,
ec aliud quam crucis formam oſtendit. Propheta
uoque ſic loquutus eſt: *Spiritus ante faciem noſtram*
hriſtus Dominus. Hujus etiam figuræ vim declarant
exillorum apud vos & trophæorum ſigna, quibuſcum
emper in publicum proceditis, ac in eis veſtri impe-
ii & poteſtatis inſignia conſtituitis, licet id non ani-
advertentes facietis. Quin & morientium apud vos
mperatorum imagines in hanc formam conſecratis,
oſque litteris inſcriptis appellatis deos. Cum vos igitur
verbis & figuræ omnibus conſpicuæ conſideratione
ohortati pro viribus ſimus, nos deinceps extra cul-
am futuros novimus, etiamſi increduli maneatis.
)uod enim in nobis ſitum erat, id perfectum & abſo-
utum eſt.

56. Satis autem pravis dæmonibus non fuit, an-
equam Chriſtus apparuiſſet, filios illos inducere,
ui ex Jove geniti dicuntur; ſed poſtquam ille prodiit,
tque inter homines verſatus eſt, cum & quomodo a
'rophetis prænuntiatus eſſet, didiciſſent, ac illum in
mni hominum genere credi & exſpectari cognoſce-
ent, rurſus, ut jam demonſtravimus, alios immiſe-
unt; Simonem & Menandrum Samaritanos, qui ma-
icis miraculis editis multos deceperunt, atque etiam-
um deceptos tenent. Nam cum apud vos in regia
rbe Roma, ut jam dixi, imperante Claudio Cæſare,
imon verſaretur, & ſacrum Senatum & populum
Romanum ita admiratione perculſit, ut deus exiſti-
naretur, & ſtatua velut alii, qui a vobis coluntur,
lii donaretur. Quapropter oramus, ut & ſacrum

Se-

παραλαβειν αἰτεμεν· ἰν᾽ εἰ τις εἰη τοις ἀπ᾽ ἐκεινε δογμασι κατεχομενος, τἀληθες μαθων, την πλανην φυγειν δυνηθῃ· και τον ἀνδριαντα, εἰ βελεσθε, καθαιρησατε.

Οὐ γαρ μη γενεσθαι την ἐκπυρωσιν ἐπι κολασει των ἀσεβων, οἱ φαυλοι δαιμονες πεισαι δυνανται· ὀνπερ τροπον οὐδε λαθειν τον Χριςον παραγενομενον ἰσχυσαν πραξαι, ἀλλ᾽ ἐκεινο μονον, τες ἀλογως βιεντας, και ἐμπαθως ἐν ἐθεσι φαυλοις τεθραμμενες, και φιλοδοξεντας, ἀναιρειν ἡμας και μισειν δυνανται ποιησαι. ούς ἐ μονον ἐ μισεμεν, ἀλλ᾽ ὡς δεικνυται, ἐλεεντες μεταθεσθαι πεισαι βελομεθα. ἐ γαρ δεδοικαμεν θανατον, τε παντας ἀποθανειν ὁμολογεμενε, και μηδενος ἀλλε καινε, ἀλλ᾽ ἠ των αὐτων ἐν τη δε τη διοικησει ὀντων· ὧν εἰ μη κορος τες μετασχοντας κἀν ἐνιαυτε ἐχῃ, ἱνα ἀει ὦσι και ἀπαθεις και ἀνενδεεις, τοις ἡμετεροις διδαγμασι προσεχειν δει· εἰ δ᾽ ἀπιςουσι μηδεν εἰναι μετα θανατον, ἀλλ᾽ εἰς ἀναισθησιαν χωρειν τες ἀποθνησκοντας ἀποφαινονται, παθων των ἐνταυθα και χρειων ἡμας ῥυομενοι ἐυεργετεσιν, ἑαυτες δε φαυλες και μισανθρωπες και φιλοδοξες δεικνυσιν. ἐ γαρ ὡς ἀπαλλαξοντες ἡμας ἀναιρεσιν, ἀλλ᾽ ὡς ἀποςερουντες ζωης και ἡδονης φονευεσι.

Και Μαρκιωνα δε τον ἀπὸ Ποντε, ὡς προεφημεν, προεβαλλοντο οἱ φαυλοι δαιμονες· ὁς ἀρνεισθαι μεν τον ποιητην των ἐρανιων και γηΐνων ἁπαντων Θεον, και τον προκηρυχθεντα δια των προφητων Χριςον υἱον αὐτε, και νυν διδασκει· ἀλλον δε τινα καταγγελλει παρα τον δημιουργον τον παντων θεον, και ὁμοιως ἑτερον υἱον· ᾧ πολλοι πεισθεντες ὡς μονῳ τἀληθη ἐπιςαμενῳ, ἡμων καταγελωσιν, ἀποδειξιν μηδεμιαν περι ὧν λεγεσιν ἐχοντες·

ἀλλα

enatum & populum Romanum una vobiſcum hujus oſtri ſupplicis libelli cognitores adſciſcatis, ut ſi quis us doctrina implicatus ſit, veritate cognita, erroem poſſit effugere: & ſtatuam, ſi ita vobis placet, ejicere.

57. Neque enim nullam eſſe ad impiorum ſupplicium conflagrationem improbi dæmones perſuadere oſſunt: quemadmodum nec perficere potuerunt, ut Chriſti adventus lateret; verum id unum moliri poſſnt, ut qui præter rationem vivunt & flagitioſe in ravis inſtitutis nutriti ſunt, & opinionum amatores nt, occidant nos & oderint: quos non modo non dimus, ſed etiam, ut manifeſtum eſt, miſericordia ommoti perſuadere illis cupimus, ut immutentur & onvertantur. Neque enim mortem timemus, cum mnino moriendum eſſe conſtet, nec quidquam novi, ſed eadem in hac rerum adminiſtratione occurant, quarum ſatietas ſi vel annum unum perfruentes apit, debent ii ut æternam & perpeſſionis expertem, c nullius rei indigentem vitam conſequantur, aniium ad inſtituta noſtra adjungere. Si vero nihil requum eſſe poſt mortem credunt, atque in ſtatum enſus expertem morientes cadere pronuntiant; bene e nobis merentur, quod nos hujus vitæ perpeſſioniius ac neceſſariis muneribus liberent; ſeipſos autem nprobos & inhumanos & opinionum amatores præent. Neque enim occidunt ut liberent, ſed ut vita voluptate ſpolient.

58. Marcionem etiam Ponticum, ut diximus, ravi dæmones immiſerunt, qui creatorem cœleſtium c terreſtrium omnium Deum & prænuntiatum a Prohetis Chriſtum ejus filium etiamnum negare docet, lium autem quemdam præter creatorem univerſorum Deum prædicat, ac ſimiliter alium Filium. Huic nulti credentes, ut ſoli verum ſcienti, nos irrident, ullam eorum quæ dicunt, demonſtrationem habentes;

ἀλλα ἀλογως ὡς ὑπο λυκȣ ἀρνες συνηρπασμενοι, των ἀθεων δογματων και δαιμονων γινονται. ȣ γα τι ἀγωνιζονται οἱ λεγομενοι δαιμονες, ἡ ἀπαγειν ἀ θρωπȣς ἀπο του ποιησαντος Θεου, και του πρω αὐτȣ Χριστου. και τȣς μεν της γης μη ἐπαιρεσθαι δ νȣς, τοις γηϊνοις και χειροποιητοις προσηλωσαν, κα σηλουσι· τȣς δε ἐπι θεωριαν θειων ὁρμωντας, ὑπει τες, ἡν μη λογισμον σωφρονα και καθαρον και ἀ βιον ἐχωσιν, εἰς ἀσεβειαν ἐμβαλλȣσιν.

Ινα δε και παρα των ἡμετερων διδασκαλων (λ δε του λογȣ του δια των προφητων) λαβοντα τον τωνα μαθητε το εἰπειν, ὑλην ἀμορφον ȣσαν στρεψαν Θεον, κοσμον ποιησαι, ἀκȣσατε των αὐτολεξει εἰρ δια Μωσεως τȣ προδεδηλωμενȣ πρωτȣ προφητȣ πρεσβυτερȣ των ἐν Ελλησι συγγραφεων· δι ȣ μην προφητικον πνευμα πως την ἀρχην και ἐκ τινων ἐδη γησεν ὁ Θεος τον κοσμον, ἐφη ȣτως· ἐν ἀρχη ἐποι Θεος τον ȣρανον και την γην. ἡ δε γη ἠν ἀορατος κα τασκευαστος, και σκοτος ἐπανω τȣς ἀβυσσȣ· και π Θεȣ ἐπεφερετο ἐπανω του ὑδατων. και εἰπεν ὁ Θεος γηθητω φως· και ἐγενετο ȣτως. ὡστε λογῳ Θεȣ ἐ ὑποκειμενων και προδηλωθεντων δια Μωσεως, γεγε τον παντα κοσμον, και Πλατων, και οἱ ταυτα λεγ και ἡμεις ἐμαθομεν. και ὑμεις πεισθηναι δυνασθε. κ καλȣμενον ἐρεβος παρα τοις ποιηταις, εἰρησθαι πρ ὑπο Μωσεως οἰδαμεν.

Και το ἐν τῳ παρα Πλατωνι Τιμαιῳ φυσιολογοι περι τȣ υἱȣ τȣ Θεου, ὁτε λεγει, ἐχιασεν αὐτον ἐ παντι, παρα Μωσεως λαβων ὁμοιως εἰπεν. ἐν γαρ Μωσεως γραφαις ἀναγεγραπται, ὡς κατ᾽ ἐκεινο τȣ ὁτε ἐξηλθον ἀπο Αιγυπτȣ οἱ Ισραηλιται, και γεγο ἐν τη ἐρημῳ, ἀπηντησαν αὐτοις ἰοβολα θηρια, ἐχ τε και ἀσπιδες, και ὀφεων παν γενος, ὁ ἐθανατ λαον· και κατ᾽ ἐπιπνοιαν και ἐνεργειαν την παρα του λεγομενην, λαβειν τον Μωσεα χαλκον, και ποιησα

:s; ſed ſtulte velut agni a lupo rapti, in prædam npiis opinionibus & dæmonibus cedunt. Nihil enim iud contendunt & pugnant ii, qui dicuntur, dæmoes, niſi ut homines a creatore Deo & primogenito ius Chriſto abducant. Ac eos quidem, qui ſe humo ɔllere nequeunt, terrenis & manufactis rebus affixeınt & affigunt; qui autem ſe ad contemplationem :rum cœleſtium erigunt, eos ſupplantando, niſi ſao ſint judicio & puram & vacuam animi perturbatioibus vitam degant, in impietatem impingunt.

59. Atque ut a doctoribus noſtris, id eſt, a doctria per Prophetas vulgata, acceptum eſſe intelligatis, uod dixit Plato, Deum, cum materiam informem ertiſſet, mundum feciſſe, audite quid totidem veris dixerit Moſes, primus Prophetarum & ſcriptorius omnibus vetuſtior, ut ſupra demonſtravimus, er quem Spiritus propheticus quomodo mundum)eus initio & ex quibus condiderit, declarat his veris: *In principio fecit Deus cælum & terram. Terra au- :m erat inviſibilis & incompoſita; & tenebræ ſuper abyſſum: ? Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Et dixit Deus: iat lux: & facta eſt lux.* Verbo igitur Dei ex ſub- :ctis & a Moſe deſignatis rebus mundum univerſum ſſe conditum & Plato, & qui eadem ac ille dicunt, : nos ipſi didicimus, vobiſque licet idem perſpicere. ıtque erebum etiam, ut poetæ vocant, prius a Moſe ictum novimus.

60. Et quod apud Platonem in Timeo phyſicis ıtionibus de Filio Dei inveſtigatur, cum ait: *Et de- ıſſavit eum in univerſo*, pariter a Moſe mutuatus dixit. criptum enim apud Moſem legimus, quo tempore ſraelitæ ex Ægypto profecti in ſolitudine verſabantur, ccurriſſe illis venenatas feras, viperas, aſpides & :rpentum omne genus, quod populum necabat; ımque Moſem, Deo adſpirante & præcipiendo imellente, æs accepiſſe, & crucis effigiem feciſſe, ea-

που ϛαυρȣ, και τȣτον ϛησαι ἐπι τῃ ἁγιᾳ σκηνῃ, και εἰπειν τῳ λαῳ, ἐαν προσβλεπητε τῳ τυπῳ, και πιϛευητε, ἐν ἀυτῳ σωθησεσθε. και γενομενȣ τȣτȣ, τȣς μεν ὀφεις ἀποθανειν ἀνεγραψε· τον δε λαον ἐκφυγειν τον θανατον ȣτως παρεδωκεν. ἀναγνȣς Πλατων, και μη ἀκριβως ἐπιϛαμενος μηδε νοησας τυπον εἰναι ϛαυρου, ἀλλα χιασμα νοησας, την μετα τον πρωτον Θεον δυναμιν κεχιασθαι ἐν τῳ παντι εἰπε. και το εἰπειν ἀυτον τριτον, ἐπειδη, ὡς προειπομεν, ἐπανω των ὑδατων ἀνεγνω ὑπο Μωσεως εἰρημενον ἐπιφερεσθαι το τȣ Θεȣ πνευμα. δευτεραν μεν γαρ χωραν τῳ παρα Θεȣ λογῳ, ὁν κεχιασθαι ἐν τῳ παντι ἐφη. διδωσι, την δε τριτην, τῳ λεχθεντι ἐπιφερεσθαι τῳ ὑδατι πνευματι, εἰπων· τα δε τριτα περι τον τριτον· και ὡς ἐκπυρωσιν γενησεσθαι δια Μωσεως προεμηνυσε το προφητικον πνευμα, ἀκȣσατε· ἐφη δε ȣτως· καταβησεται ἀειζωον πυρ, και καταφαγεται μεχρι της ἀβυσσȣ κατω. ȣ τα ἀυτα ȣν ἡμεις ἀλλοις δοξαζομεν· ἀλλ᾽ οἱ παντες τα ἡμετερα μιμȣμενοι λεγȣσι. παρ᾽ ἡμιν ȣν ἐϛι ταυτα ἀκȣσαι και μαθειν παρα των ȣδε τȣς χαρακτηρας των ϛοιχειων ἐπιϛαμενων, ἰδιωτων μεν και βαρβαρων το φθεγμα, σοφων δε και πιϛων τον νȣν ὀντων, και πηρων, και χηρων τινων τας ὀψεις· ὡς συνιεναι ȣ σοφιᾳ ἀνθρωπειᾳ ταυτα γεγονεναι, ἀλλα δυναμει Θεȣ λεγεσθαι.

Ον τροπον δε και ἀνεθηκαμεν ἑαυτȣς τῳ Θεῳ, καινοποιηθεντες δια τȣ Χριϛȣ, ἐξηγησομεθα· ὁπως μη τȣτο παραλιποντες, δοξωμεν πονηρευειν τι ἐν τῃ ἐξηγησει. ὁσοι ἀν πεισθωσι και πιϛευωσιν ἀληθη ταυτα τα ὑφ᾽ ἡμων διδασκομενα και λεγομενα εἰναι, και βιȣν ȣτως δυνασθαι ὑπισχνωνται, ἐυχεσθαι τε και ἀιτειν νηϛευοντες παρα τȣ Θεȣ των προημαρτημενων ἀφεσιν διδασκονται, ἡμων συνευχομενων και συννηϛευοντων ἀυτοις. ἐπειτα ἀγονται ὑφ᾽ ἡμων ἐνθα ὑδωρ ἐϛι, και τροπον ἀναγεννησεως ὁν και ἡμεις ἀυτοι ἀνεγεννηθημεν, ἀναγεννωνται. ἐπ᾽ ὀνοματος γαρ τȣ πατρος των ὁλων και δεσποτȣ Θεȣ, και τȣ σωτηρος ἡμων Ιησȣ Χριϛȣ, και πνευματος ἁγιȣ, το ἐν τῳ

ὑδα-

que ſancto tabernaculo impoſita dixiſſe populo: *Si inſpexeritis hoc ſignum & credideritis, ſalvi in eo eritis.* Quo facto ſerpentes extinctos eſſe ſcribit, ac populum hoc modo exitium tradit effugiſſe. His lectis Plato, nec ſatis accurate perſpectis, cum figuram crucis eſſe non attenderet, ſed decuſſationem eſſe crederet; alteram illam, poſt principem Deum, Virtutem in univerſo decuſſatam eſſe dixit. Quod autem ab eo tertium dicitur, inde ortum quod Spiritum Dei apud Moſem, ut ſupra diximus, ſuper aquas ferri legerat. Secundum enim locum Dei Verbo, quod in univerſo decuſſatum eſſe dixit, tertium vero ei, qui ſuper aquas ferri dictus eſt, Spiritui tribuit his verbis: *Tertia autem circa tertium.* Quomodo autem futuram conflagrationem Spiritus ſanctus per Moſem prædixerit, audite. Sic enim ait: *Deſcendet ignis ſemper vivens, & devorabit uſque ad imam abyſſum.* Non ergo eadem nos ac alii opinamur; ſed noſtra omnes imitati differunt. Hæc ſane apud nos audire eſt & diſcere ex iis, qui ne figuras quidem litterarum norunt, imperitis hominibus & lingua barbaris, ſed mente ſapientibus & fidelibus, quorum etiam nonnulli debiles & oculis capti; ut facile pateat non humana ſapientia hæc fieri, ſed Dei virtute dici.

61. Quomodo autem nos Deo conſecraverimus per Chriſtum renovati, id quoque exponemus; ne quid improbe, ſi hoc prætermittamus, in enarrandis rebus agere videamur. Quicumque perſuaſum habuerint & crediderint vera eſſe, quæ a nobis docentur & dicuntur, ſeque ita vivere poſſe promiſerint, precari & jejunantes priorum peccatorum veniam a Deo petere docentur, nobis una precantibus & jejunantibus. Deinde eo ducuntur a nobis, ubi aqua eſt, & eodem regenerationis modo regenerantur, quo & ipſi ſumus regenerati. Nam in nomine parentis univerſorum ac Domini Dei ac Salvatoris noſtri

ὑδατι τοτε λυτρον ποιενται. και γαρ ὁ Χριςος ειπεν, αν μη αναγεννηθητε, ε μη εισελθητε εις την βασιλειαν των ερανων. ὁτι δε και αδυνατον εις τας μητρας των τεκεσων τες ἁπαξ γεννωμενοις ἐμβηναι, φανερον πασιν ἐςι. και δια Ησαΐε τε προφητε, ὡς προεγραψαμεν, ειρηται τινα τροπον φευξονται τας ἁμαρτιας οἱ ἁμαρτησαντες και μετανοεντες, ἐλεχθη δε ὁτως· λεσασθε, καθαροι γενεσθε· αφελετε τας πονηριας απο των ψυχων ὑμων· μαθετε καλον ποιειν· κρινατε ορφανῳ, και δικαιωσατε χηραν· και δευτε, και διαλεχθωμεν· λεγει κυριος. και ἐαν ὡσιν αἱ ἁμαρτιαι ὑμων ὡς φοινικεν, ὡσει εριον λευκανῳ· και ἐαν ὡσιν ὡς κοκκινον, ὡς χιονα λευκανω. ἐαν δε μη εισακεσητε με, μαχαιρα ὑμας κατεδεται. το γαρ ςομα κυριε ἐλαλησε ταυτα. και λογον δε εις τετο παρα των αποςολων ἐμαθομεν τετον. ἐπειδη την πρωτην γενεσιν ἡμων αγνοεντες, κατ᾽ αναγκην γεγεννημεθα ἐξ ὑγρας σπορας κατα μιξιν την των γονεων προς αλληλους, και ἐν ἐθεσι φαυλοις και πονηραις ανατροφαις γεγοναμεν, ὁπως μη αναγκης τεκνα μηδε αγνοιας μενωμεν, αλλα προαιρεσεως και ἐπιςημης, αφεσεως τε ἁμαρτιων ὑπερ ὡν προημαρτομεν τυχωμεν ἐν τῳ ὑδατι, ἐπονομαζεται τῳ ἑλομενῳ αναγεννηθηναι, και μετανοησαντι ἐπι τοις ἡμαρτημενοις, το τε πατρος των ὁλων και δεσποτε Θεε ὀνομα· αυτο τετο μονον ἐπιλεγοντες, τετον λεσομενον αγοντες ἐπι το λετρον. ὀνομα γαρ τῳ αρρητῳ Θεῳ εδεις ἐχει ειπειν· ει δε τις τολμησειεν ειναι λεγειν, μεμηνε την ασωτον μανιαν. καλειται δε τετο το λετρον φωτισμος, ὡς φωτιζομενων την διανοιαν των ταυτα μανθανοντων. και ἐπ᾽ ὀνοματος δε Ιησε Χριςε τε ςαυρωθεντος ἐπι Ποντιε Πιλατε, και ἐπ᾽ ὀνοματος πνευματος ἁγιε, ὁ δια των προφητων προεκηρυξε τα κατα τον Ιησεν παντα, ὁ φωτιζομενος λεεται.

Και το λετρον δη τετο ακεσαντες οἱ δαιμονες δια τε προφητε κεκηρυγμενον, ἐνηργησαν και ῥαντιζειν ἑαυτες

τες

Jeſu Chriſti & Spiritus ſancti lavacrum in aqua tunc ſuſcipiunt. Dixit enim Chriſtus: *Niſi regenerati fueritis, non intrabitis in regnum cælorum.* Fieri autem non poſſe, ut ſemel nati in uteros matrum ingrediantur, omnibus perſpicuum eſt. Dictum etiam eſt ab Eſaia Propheta, ut ſupra ſcripſimus, quonam modo peccata effugiant qui peccaverunt & pœnitentiam agunt. Sic autem loquutus eſt: *Lavamini, mundi eſtote, auferte mala ex animabus veſtris, diſcite facere bonum, judicate pupillo. Juſtificate viduam: & venite & diſceptemus, dicit Dominus. Et ſi fuerint peccata veſtra, quaſi phœniceum, tamquam lanam dealbabo: Et ſi fuerint ut coccinum, ſicut nivem dealbabo. Si autem non audieritis me, gladius devorabit vos. Os enim Domini loquutum eſt hæc.* Hanc autem hujus rei rationem ab Apoſtolis accepimus. Quando quidem primam noſtram generationem ignorantes, neceſſitate quadam ex humido ſemine per mutuam parentum mixtionem geniti ſumus, atque in pravis moribus & nefariis inſtitutis educati: ut neceſſitatis & ignorationis filii non maneamus, ſed electionis & ſcientiæ, & remiſſionem peccatorum, quæ prius commiſimus, conſequamur in aqua; ſuper eo qui regenerari voluerit, & peccatorum pœnitentiam egerit, parentis omnium & Domini Dei nomen pronuntiatur, atque hoc ipſum tantummodo appellamus, cum eum baptizandum ad lavacrum deducimus. Nemo eſt enim qui nomen dicere non enarrabili Deo poſſit; aut ſi quis dicere audeat nomen illi ineſſe, is perdite inſanit. Vocatur autem lavacrum illud illuminatio, eo quod mente illuminentur qui hæc diſcunt. Sed & in nomine Jeſu Chriſti ſub Pontio Pilato crucifixi, & in nomine Spiritus ſancti, qui per Prophetas omnia ad Jeſum ſpectantia prænuntiavit, is qui illuminatur, abluitur.

62. Atque hoc lavacrum dæmones cum per Prophetam prædicatum audiſſent, perfecerunt, ut qui

τυς εἰς τα ἱερα ἀυτων ἐπιβαινοντας, και προσιεναι ἀυτοις μελλοντας, λοιβας και κνισας ἀποτελουντας· τελεον δε και λυεσθαι ἀπιοντας πριν ἐλθειν ἐπι τα ἱερα ἐνθα ἱδρυνται, ἐνεργυσι. και γαρ το ὑπολυεσθαι ἐπιβαινοντας τοις ἱεροις, και τοις ἀυτοις τυς θρησκευοντας κελευεσθαι ὑπο των ἱερατευοντων, ἐκ των συμβαντων Μωσει τῳ εἰρημενῳ προφητῃ μαθοντες οἱ δαιμονες ἐμιμησαντο. κατ᾽ ἐκεινο γαρ τυ καιρυ ὁτε Μωσης ἐκελευσθη κατελθων εἰς Αἰγυπτον ἐξαγαγειν τον ἐκει λαον των Ισραηλιτων, ποιμαινοντος ἀυτυ ἐν τῃ Αρραβικῃ γῃ προβατα τυ προς μητρος θειυ, ἐν ἰδεᾳ πυρος ἐκ βατυ προσωμιλησεν ἀυτῳ ὁ ἡμετερος Χριστος, και εἰπεν, ὑπολυσαι τα ἀποδηματα συ, και προσελθων ἀκυσον. ὁ δε, ὑπολυσαμενος και προσελθων, ἀκηκοε κατελθειν εἰς Αιγυπτον, και ἐξαγαγειν τον ἐκει λαον των Ισραηλιτων, και δυναμιν ἰσχυραν ἐλαβε παρα τυ λαλησαντος ἀυτῳ ἐν ἰδεᾳ πυρος Χριστου· και κατελθων ἐξηγαγε τον λαον, ποιησας μεγαλα και θαυμασια· ἁ εἰ βυλεσθε μαθειν, ἐκ των συγγραμματων ἐκεινυ ἀκριβως μαθησεσθε.

Ιυδαιοι δε παντες και νυν διδασκυσι τον ἀνωνομαστον Θεον λελαληκεναι τῳ Μωσει· ὁθεν το προφητικον πνευμα δια Ησαΐυ του προμεμηνυμενυ προφητυ ἐλεγχον ἀυτυς, ὡς προεγραψαμεν, εἰπεν· ἐγνω βους τον κτησαμενον, και ὀνος την φατνην του κυριυ ἀυτου· Ισραηλ δε με ὐκ ἐγνω, και ὁ λαος με ὐ συνηκε. και Ιησυς δε ὁ Χριστος, ὁτι ὐκ ἐγνωσαν Ιυδαιοι τι πατηρ, και τι υἱος, ὁμοιως ἐλεγχων ἀυτυς, και ἀυτος εἰπεν, ὐδεις ἐγνω τον πατερα, εἰ μη ὁ υἱος· ὐδε τον υἱον, εἰ μη ὁ πατηρ, και οἷς ἀν ἀποκαλυψῃ ὁ υἱος. ὁ λογος δε του Θευ ἐστιν ὁ υἱος ἀυτου, ὡς προεφημεν· και ἀγγελος δε καλειται, και ἀποστολος. ἀυτος γαρ ἀπαγγελλει ὁσα δει γνωσθηναι, και ἀποστελλεται μηνυσων ὁσα ἀγγελλεται, ὡς και ἀυτος ὁ κυριος ἡμων εἰπεν, ὁ ἐμυ ἀκυων, ἀκυει του ἀποστειλαντος με· και ἐκ των του Μωσεως δε συγγραμματων

φα-

empla eorum ingrediuntur, iiſque ſupplicaturi ſunt
c libamina ac nidores delaturi, ſeipſos aquæ aſper-
ione luſtrarent: atque illud etiam perficiunt, ut pro
iciſcentes penitus lavent, antequam templa, ubi ii-
em dæmones collocati ſunt, deveniant. Nam &
uod ſacerdotes jubent, ut calceos ſolvant, qui tem-
la ingrediuntur & iiſdem rebus dæmones colunt, id
æmones ex his, quæ ſupradicto Prophetæ Moyſi
venerunt, cognitum imitati ſunt. Quo enim tem-
ore Moſes in Ægyptum deſcendere & populum Iſrae-
ticum ibi commorantem educere juſſus eſt; paſcen-
em illum in Arabia oves avunculi materni Chriſtus
oſter in ſpecie ignis e rubo alloquutus eſt, ac dixit:
olve calceamenta tua, & accedens audi. Tum ille cal-
eamentis depoſitis accedens audivit deſcenſurum ſe
n Ægyptum, ibique commoranti populo Iſraelitico
ucem abeunti futurum: cumque a Chriſto, qui in
pecie ignis loquutus cum ipſo fuerat, magnam vir-
utem accepiſſet, deſcendit & populum eduxit, ma-
nis & admirandis rebus editis, quas ſi vultis diſcere,
x ejus libris accurate diſcetis.

63. Judæi autem omnes etiamnum docent caren-
em nomine Deum cum Moſe colloquutum. Unde
los Spiritus ſanctus per ſupradictum prophetam Eſaiam
icrepans ſic loquitur, ut antea ſcripſimus: *Cognovit
os poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael
utem me non cognovit & populus me non intellexit.* Ac
eſus Chriſtus cum eos ſimiliter argueret, quod nec
uid Pater ſit, nec quid Filius, noviſſent, ſic & ipſe
ixit: *Nemo cognovit Patrem niſi Filius, neque Filium
iſi Pater, & quibus revelaverit Filius.* Verbum autem
Dei eſt ejus Filius, ut diximus. Vocatur etiam An-
elus & Apoſtolus; ipſe enim nuntiat quæcumque
ognoſci decet, & mittitur ut indicet quæcumque
untiantur; quemadmodum & ipſe Dominus noſter
it: *Qui me audit, eum qui me miſit, audit.* Atque id

quidem patebit ex Moſis ſcriptis, in quibus hæc dicta legimus: *Et loquutus eſt Moſi Angelus Dei in flamma ignis e rubo & dixit: Ego ſum exiſtens ille, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob, Deus patrum tuorum. Deſcende in Ægyptum & educ populum meum.* Quæ vero ſequuntur, poteſtis ex ipſis libris, ſi vultis, cognoſcere; neque enim hic omnia perſcribere poſſumus. Hæc autem eo diximus, quo Filium Dei & Apoſtolum eſſe Jeſum Chriſtum demonſtraremus: qui quidem cum antea Verbum eſſet, ac modo in ſpecie ignis, modo in imagine incorporea viſus eſſet, nunc voluntate Patris pro humano genere homo factus ea etiam perpeti ſuſtinuit, quæcumque in eum inſani Judæi, dæmonum impulſu, moliti ſunt. Qui cum nominatim in Moſis commentariis expreſſum habeant: *Et loquutus eſt Angelus Dei cum Moſe in igne flamma e rubo, & dixit: Ego ſum exiſtens ille, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob*, parentem & conditorem univerſorum hæc dixiſſe aſſerunt. Hinc & Spiritus propheticus eos increpans dixit: *Iſrael autem me non cognovit, & populus me non intellexit.* Et rurſus Jeſus, ut oſtendimus, cum apud eos eſſet: *Nemo cognovit*, inquit, *Patrem niſi Filius, neque Filium niſi Pater & quibus Filius revelaverit.* Patrem igitur univerſorum Judæi ſemper cum Moſe colloquutum exiſtimantes, cum is, qui loquutus eſt, Filius Dei eſſet, qui & Angelus & Apoſtolus vocatus eſt, merito & a prophetico Spiritu & ab ipſo Chriſto arguuntur, quod nec Patrem nec Filium noverint. Nam qui Filium Patrem eſſe dicunt, hi arguuntur, quod nec Patrem ſciant, nec Filium eſſe univerſorum Patri cognoſcant. Qui cum Verbum ſit primogenitum Dei, Deus etiam eſt. Ac prius quidem Moſi & cæteris Prophetis in ſpecie ignis & imagine incorporea viſus eſt: nunc autem veſtri Imperii temporibus ex virgine, ut jam diximus, homo factus ſecundum Patris voluntatem pro eorum ſalute, qui

μενειν, ἵνα ἀποθανων και ἀναστας νικηση τον θανατον. το δε εἰρημενον ἐκ βατου τῳ Μωσει, ἐγω εἰμι ὁ ὠν, ὁ Θεος Αβρααμ, και ὁ Θεος Ισαακ, και ὁ Θεος Ιακωβ, και ὁ Θεος των πατερων σου, σημαντικον του και ἀποθανοντας ἐκεινους μενειν, και εἶναι ἀυτου του Χριστου ἀνθρωπους. και γαρ πρωτοι των παντων ἀνθρωπων ἐκεινοι περι Θεου ζητησιν ἠσχοληθησαν, Αβρααμ μεν πατηρ ὠν του Ισαακ, Ισαακ δε του Ιακωβ, ὡς και Μωσης ἀνεγραψε.

Και το ἀνεγειρειν δε το εἰδωλον της λεγομενης Κορης ἐπι ταις των ὑδατων πηγαις ἐνεργουσαι τους δαιμονας, λεγοντας θυγατερα ἀυτην εἶναι του Διος, μιμησαμενους το δια Μωσεως εἰρημενον, ἐκ των προειρημενων νοησαι δυνασθε. ἐφη γαρ ὁ Μωσης, ὡς προεγραψαμεν· ἐν ἀρχῃ ἐποιησεν ὁ Θεος τον οὐρανον και την γην· ἡ δε γη ἠν ἀορατος και ἀκατασκευαστος, και πνευμα Θεου ἐπιφερετο ἐπανω των ὑδατων. εἰς μιμησιν οὐν του λεχθεντος ἐπιφερομενου τῳ ὑδατι πνευματος Θεου, την Κορην θυγατερα του Διος ἐφασαν. και την Αθηναν δε ὁμοιως πονηρευομενοι θυγατερα του Διος ἐφασαν, οὐκ ἀπο μιξεως, ἀλλ' ἐπειδη ἐννοηθεντα τον Θεον δια λογου τον κοσμον ποιησαι ἐγνωσαν, ὡς την πρωτην ἐννοιαν ἐφασαν την Αθηναν. ὅπερ γελοιοτατον ἡγουμεθα εἶναι, της ἐννοιας εἰκονα παραφερειν θηλειων μορφην, και ὁμοιως τους ἀλλους λεγομενους υἱους του Διος αἱ πραξεις ἐλεγχουσιν.

Ημεις δε μετα το οὑτως λουσαι τον πεπεισμενον και συγκατατεθειμενον, ἐπι τους λεγομενους ἀδελφους ἀγομεν, ἐνθα συνηγμενοι εἰσι, κοινας εὐχας ποιησομενοι ὑπερ τε ἑαυτων και του φωτισθεντος, και ἀλλων πανταχου παντων εὐτονως, ὁπως καταξιωθωμεν τα ἀληθη μαθοντες, και δι' ἐργων ἀγαθοι πολιτευται, και φυλακες των ἐντεταλμενων εὑρεθηναι, ὁπως την αἰωνιον σωτηριαν σωθωμεν. ἀλληλους φιλημασι ἀσπαζομεθα παυσαμενοι των εὐχων·

ἐπει-

illi credunt, & pro nihilo haberi & pati ſuſtinuit, ut mortuus ac reſurgens mortem vinceret. Quod autem ex rubo dictum eſt Moſi, *Ego ſum exiſtens ille, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob, & Deus patrum tuorum*, argumento eſt eos etiam poſt mortem manere, & ipſius Chriſti homines eſſe. Hi enim primi omnium in Dei inquiſitione verſati ſunt, Abraham quidem pater Iſaaci, Iſaac autem Jacobi, quemadmodum & Moſes perſcripſit.

64. Atque ut illius, quæ dicitur, Puellæ ſimulacrum ad fontes aquarum erigeretur, id quoque dæmonum molitione, qui illam Jovis filiam eſſe dixerunt, ac verba Moſis imitati ſunt, contigiſſe, ex his, quæ jam diximus, perſpicere poteſtis. Moſes enim, ut ſupra ſcripſimus, ſic ait: *In principio creavit Deus cœlum & terram. Terra autem erat inaſpectabilis & incondita, & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas.* Ad imitationem ergo illius Dei Spiritus, qui ſuper aquas ferri dictus eſt, Proſerpinam Jovis filiam vocarunt. Ac ſimili nequitia Minervam ex Jove genitam dixerunt, idque non ex concubitu; ſed cum mundum a Deo, poſtquam cogitavit & conſideravit, conditum eſſe per Verbum cognoviſſent, primam veluti notionem Minervam dixerunt. Quod quidem perridiculum nobis videtur, muliebrem formam ad imaginem notionis exprimendam inducere. Similiter & reliquos, qui dicuntur, Jovis filios ipſæ actiones redarguunt.

65. Nos autem poſtquam eum, qui fidem ſuam & aſſenſum doctrinæ noſtræ teſtatus eſt, ſic abluimus, ad eos, qui dicuntur fratres, deducimus, ubi illi congregati ſunt, communes preces & pro nobiſmetipſis, pro eo qui illuminatus eſt, & pro aliis ubique omnibus intento animo facturi, ut veritatis cognitionem adepti, hac etiam gratia dignemur, ut rectam operibus vitam agentes & præceptorum cuſtodes inveniа-

ἔπειτα προσφερεται τῳ προεστωτι των ἀδελφων ἀρτος, και ποτηριον ὑδατος και κραματος· και ουτος λαβων, αἰνον και δοξαν τῳ πατρι των ὁλων δια του ὀνοματος του υἱου, και του πνευματος του ἁγιου, ἀναπεμπει· και ευχαριστιαν ὑπερ του κατηξιωσθαι τουτων παρ' αὐτου ἐπι πολυ ποιειται. οὑ συντελεσαντος τας εὐχας και την εὐχαριστιαν, πας ὁ παρων λαος ἐπευφημει λεγων, ἀμην. το δε ἀμην, τῃ Ἑβραΐδι φωνῃ, το γενοιτο σημαινει. εὐχαριστησαντος δε του προεστωτος, και ἐπευφημησαντος παντος του λαου, οἱ καλουμενοι παρ' ἡμιν διακονοι, διδοασιν ἑκαστῳ των παροντων μεταλαβειν ἀπο του εὐχαριστηθεντος ἀρτου και οἰνου και ὑδατος, και τοις ου παρουσιν ἀποφερουσι.

Και ἡ τροφη αὑτη καλειται παρ' ἡμιν εὐχαριστια· ἡς οὐδενι ἀλλῳ μετασχειν ἐξον ἐστιν, ἡ τῳ πιστευοντι ἀληθη ειναι τα δεδιδαγμενα ὑφ' ἡμων, και λουσαμενῳ το ὑπερ ἀφεσεως ἁμαρτιων και εἰς ἀναγεννησιν λουτρον, και οὑτως βιουντι ὡς ὁ Χριστος παρεδωκεν. ου γαρ ὡς κοινον ἀρτον, ουδε κοινον πομα ταυτα λαμβανομεν· ἀλλ' ὁν τροπον δια λογου Θεου σαρκοποιηθεις Ιησους Χριστος ὁ σωτηρ ἡμων, και σαρκα και αἱμα ὑπερ σωτηριας ἡμων ἐσχεν, οὑτως και την δι' εὐχης λογου του παρ' αὐτου εὐχαριστηθεισαν τροφην, ἐξ ἡς αἱμα και σαρκες κατα μεταβολην τρεφονται ἡμων, ἐκεινου του σαρκοποιηθεντος Ιησου και σαρκα και αἱμα ἐδιδαχθημεν ειναι. οἱ γαρ ἀποστολοι ἐν τοις γενομενοις ὑπ' αὐτων ἀπομνημονευμασιν, ἁ καλειται εὐαγγελια, ουτως παρεδωκαν ἐντεταλθαι αὐτοις τον Ιησουν· λαβοντα ἀρτον, εὐχαριστησαντα εἰπειν, τουτο ποιειτε εἰς την ἀναμνησιν μου. τουτο ἐστι το σωμα μου· και το ποτηριον ὁμοιως λαβοντα και εὐχαριστησαντα εἰπειν, τουτο ἐστι το αἱμα μου· και μονοις αὐτοις μεταδουναι. ὁπερ και ἐν τοις του Μιθρα μυστηριοις παρεδωκαν γινεσθαι μιμησαμενοι οἱ πονηροι δαιμονες. ὁτι γαρ ἀρτος και ποτηριον ὑδατος τιθεται ἐν ταις του μυουμενου

τε-

veniamur, quo ſalutem æternam aſſequamur. Invicem oſculo ſalutamus, ubi deſiimus precari. Deinde ei, qui fratribus præeſt, panis affertur, & poculum aquæ & vini: quibus ille acceptis laudem & gloriam univerſorum Parenti per nomen Filii & Spiritus ſancti emittit, & Euchariſtiam, ſive gratiarum actionem, pro his ab illo acceptis donis prolixe exequitur. Poſtquam preces & Euchariſtiam abſolvit; populus omnis acclamat, *Amen* Amen autem Hebræa lingua idem valet ac *Fiat!* Poſtquam vero is, qui præeſt, preces abſolvit, & populus omnis acclamavit, qui apud nos dicuntur Diaconi panem & vinum & aquam, in quibus gratiæ actæ ſunt, unicuique præſentium participanda diſtribuunt, & ad abſentes perferunt.

66. Atque hoc alimentum apud nos vocatur Euchariſtia, cujus nemini alii licet eſſe participi, niſi qui credat vera eſſe quæ docemus, atque illo ad remiſſionem peccatorum & regenerationem lavacro ablutus fuerit, & ita vivat ut Chriſtus tradidit. Neque enim ut communem panem, neque ut communem potum iſta ſumimus; ſed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jeſus Chriſtus Salvator noſter & carnem & ſanguinem habuit noſtræ ſalutis cauſa; ſic etiam illam, in qua per precem ipſius verba continentem gratiæ actæ ſunt, alimoniam, ex qua ſanguis & carnes noſtræ per mutationem aluntur, incarnati illius Jeſu & carnem & ſanguinem eſſe edocti ſumus. Apoſtoli in commentariis ſuis, quæ vocantur Evangelia, ita ſibi mandaſſe Jeſum tradiderunt: eum ſcilicet accepto pane, cum gratias egiſſet, dixiſſe: *Hoc facite in meam commemorationem, Hoc eſt corpus meum,* & poculo ſimiliter accepto, actiſque gratiis dixiſſe: *Hic eſt ſanguis meus*, ipſiſque ſolis tradidiſſe. Atque id quidem & in Mithræ myſteriis ut fieret, pravi dæmones imitati docuerunt. Nam panem & poculum aquæ in ejus, qui initiatur, myſteriis, quibuſdam

ver-

τελεταις μετ' ἐπιλογων τινων, ἠ ἐπιςασθε, ἠ μαθειν δυνασθε.

Ημεις δε μετα ταυτα λοιπον ἀει τουτων ἀλληλους ἀναμιμνησκομεν. και οἱ ἐχοντες τοις λειπομενοις πασιν ἐπικουρουμεν, και συνεσμεν ἀλληλοις ἀει. ἐπι πασι τε οἱς προσφερομεθα, εὐλογουμεν τον ποιητην των παντων δια του υἱου αὐτου Ιησου Χριςου, και δια πνευματος του ἁγιου· και τῃ του ἡλιου λεγομενῃ ἡμερᾳ παντων κατα πολεις ἠ ἀγρους μενοντων ἐπι το αὐτο συνελευσις γινεται, και τα ἀπομνημονευματα των ἀποςολων, ἠ τα συγγραμματα των προφητων ἀναγινωσκεται μεχρις ἐγχωρει. εἰτα παυσαμενου του ἀναγινωσκοντος, ὁ προεςως δια λογου την νουθεσιαν και προκλησιν της των καλων τουτων μιμησεως ποιειται. ἐπειτα ἀνιςαμεθα κοινῃ παντες, και εὐχας πεμπομεν· και, ὡς προεφημεν, παυσαμενων ἡμων της εὐχης, ἀρτος προσφερεται και οἰνος και ὑδωρ και ὁ προεςως εὐχας ὁμοιως και εὐχαριςιας, ὁση δυναμις αὐτῳ, ἀναπεμπει, και ὁ λαος ἐπευφημει λεγων το ἀμην· και ἡ διαδοσις και ἡ μεταληψις ἀπο των εὐχαριςηθεντων ἑκαςῳ γινεται, και τοις οὐ παρουσι δια των διακονων πεμπεται. οἱ εὐπορουντες δε και βουλομενοι, κατα προαιρεσιν ἑκαςος την ἑαυτου, ὁ βουλεται διδωσι· και το συλλεγομενον παρα τῳ προεςωτι ἀποτιθεται, και αὐτος ἐπικουρει ὀρφανοις τε και χηραις, και τοις δια νοσον, ἠ δι' ἀλλην αἰτιαν λειπομενοις, και τοις ἐν δεσμοις οὐσι, και τοις παρεπιδημοις οὐσι ξενοις, και ἁπλως πασι τοις ἐν χρειᾳ οὐσι κηδεμων γινεται. την δε του ἡλιου ἡμεραν κοινῃ παντες την συνελευσιν ποιουμεθα. ἐπειδη πρωτη ἐςιν ἡμερα, ἐν ᾗ ὁ Θεος, το σκοτος και την ὑλην τρεψας, κοσμον ἐποιησε, και Ιησους Χριςος ὁ ἡμετερος σωτηρ τῃ αὐτῃ ἡμερᾳ ἐκ νεκρων ἀνεςη. τῃ γαρ προ της κρονικης ἐςαυρωσαν αὐτον· και τῃ μετα την κρονικην, ἡτις ἐςιν ἡλιου ἡμερα, φανεις τοις ἀποςολοις αὐτου και μαθηταις, ἐδιδαξε ταυτα, ἁπερ εἰς ἐπισκεψιν και ὑμιν ἀνεδωκαμεν.

Και εἰ μεν δοκει ὑμιν λογου και ἀληθειας ἐχεσθαι, τιμησατε αὐτα· εἰ δε ληρος ὑμιν δοκει, ὡς ληρωδων πραγ-

verbis additis apponi, aut ſcitis, aut diſcere poteſtis.

67. Ex illo tempore hæc ſemper nobis invicem in memoriam revocamus; & qui habemus, indigentibus omnibus ſubvenimus, & ſemper una ſumus. Atque in omnibus oblationibus laudamus creatorem omnium per Filium ejus Jeſum Chriſtum & per Spiritum ſanctum. Ac ſolis, ut dicitur, die omnium ſive urbes ſive agros incolentium in eumdem locum fit conventus, & commentaria Apoſtolorum, aut ſcripta Prophetarum leguntur, quoad licet per tempus. Deinde ubi lector deſiit, is qui præeſt admonitionem verbis & adhortationem ad res tam præclaras imitandas ſuſcipit. Poſtea omnes ſimul conſurgimus, & preces emittimus: atque, ut jam diximus, ubi deſiimus precari, panis affertur & vinum & aqua: & qui præeſt, preces & gratiarum actiones totis viribus emittit, & populus acclamat, *Amen*, & eorum, in quibus gratiæ actæ ſunt, diſtributio fit & communicatio unicuique præſentium, & abſentibus per Diaconos mittitur: Qui abundant & volunt, ſuo arbitrio, quod quiſque vult, largiuntur, & quod colligitur apud eum, qui præeſt, deponitur, ac ipſe ſubvenit pupillis & viduis, & iis qui vel ob morbum, vel aliam ob cauſam egent, tum etiam iis qui in vinculis ſunt & advenientibus peregre hoſpitibus; uno verbo omnium indigentium curam ſuſcipit. Die autem ſolis omnes ſimul convenimus, tum quia prima hæc dies eſt, qua Deus, cum tenebras & materiam vertiſſet, mundum creavit, tum quia Jeſus Chriſtus Salvator noſter eadem die ex mortuis reſurrexit. Pridie enim Saturni eum crucifixerunt, & poſtridie ejuſdem diei, id eſt, ſolis die Apoſtolis ſuis & diſcipulis viſus ea docuit, quæ vobis quoque conſideranda tradidimus.

68. Atque hæc quidem ſi vobis rationi & veritati conſentanea videntur, in pretio habete: ſin autem

nugæ

ματων καταφρονησατε, και μη ὡς κατ' ἐχθρων, :
των μηδεν ἀδικουντων θανατον ὁριζετε. προλεγομε
ὑμιν ὁτι ȣκ ἐκφευξεσθε την ἐσομενην τȣ Θεȣ κρισιν, ἐαν
μενητε τῃ ἀδικιᾳ, και ἡμεις ἐπιβοησομεν· ὁ φιλ
Θεῳ, τȣτο γενεσθω. και ἐξ ἐπιςολης δε τȣ μεγις
ἐπιφανεςατȣ Καισαρος Αδριανȣ τȣ πατρος ὑμων, ἐχ
ἀπαιτειν ὑμας καθα ἠξιωσαμεν κελευσαι τας κρισε
γενεσθαι, ȣκ ἐκ τȣ κεκρισθαι τȣτο ὑπο Αδριανȣ μο
ἠξιωσαμεν, ἀλλ' ἐκ του ἐπιςασθαι δικαια ἀξιȣν,
προσφωνησιν και ἐξηγησιν πεποιημεθα. ὑπεταξαμ
και της ἐπιςολης Αδριανȣ το ἀντιγραφον, ἱνα και
τȣτο ἀληθευειν ἡμας γνωριζητε· και ἐςι το ἀντιγρ
τȣτο.

Αδριανȣ ὑπερ Χριςιανων ἐπιςολη.

Μινȣκιῳ Φουνδανῳ. ἐπιςολην ἐδεξαμην γραφε
μοι ἀπο Σερηνιȣ Γρανιανȣ λαμπροτατȣ ἀνδρος, ὁν
συ διεδεξω. ȣ δοκει ȣν μοι το πραγμα ἀζητητον κ
λιπειν, ἱνα μητε οἱ ἀνθρωποι ταραττωνται, και τοις
κοφανταις χορηγια κακȣργιας παρασχεθη· ἀν ȣν σα
εἰς ταυτην την ἀξιωσιν οἱ ἐπαρχιωται δυνωνται δι
ριζεσθαι κατα των Χριςιανων, ὡς και προ βηματος α
κρινεσθαι, ἐπι τȣτο μονον τραπωσιν, ἀλλ' ȣκ ἀξιωσ
ȣδε μοναις βοαις. πολλῳ γαρ μαλλον προσηκεν, ει
κατηγορειν βȣλοιτο, τȣτο σε διαγινωσκειν. εἰ τις ȣν
τηγορει, και δεικνυσι τι παρα τȣς νομȣς πραττοντ
ȣτως διοριζε κατα την δυναμιν τȣ ἁμαρτηματος. ὡς
τον Ηρακλεα, εἰ τις συκοφαντιας χαριν τȣτο προτει
διαλαμβανε ὑπερ της δεινοτητος, και φροντιζε ὁπω
ἐκδικησειας.

Αντωνινȣ ἐπιςολη προς το κοινον της Ασιας.

Αὐτοκρατωρ Καισαρ Τιτος Αἰλιος Αδριανος Αντων
σεβαςος, ἐυσεβης, ἀρχιερευς μεγιςος, δημαρχικης
ςιας

nugæ vobis videntur, ut nugas contemnite, nec, ut adverſus hoſtes, ita adverſus homines innocuos mortem decernite. Vobis enim prædicimus, vos Dei judicium non evitaturos, ſi in injuſtitia permaneatis; ac nos exclamabimus: Quod Deo placet, id fiat: Et cum ex epiſtola maximi & illuſtriſſimi Cæſaris Adriani, parentis veſtri, poſtulare a vobis poſſemus, ut judicia, quemadmodum rogavimus, fieri jubeatis; non tamen magis ob hanc cauſam rogavimus, quod ita conſtitutum eſſet ab Adriano; ſed quia ſcimus nos juſta petere, orationem & rerum noſtrarum enarrationem confecimus. Adriani autem epiſtolæ exemplum etiam ſubjecimus, ut in hoc quoque verum a nobis dici perſpiciatis. Sic habet illud exemplum.

Adriani pro Chriſtianis Epiſtola.

69. Minucio Fundano. Litteras accepi ad me ſcriptas a Serenio Graniano clariſſimo viro, cui ſucceſſiſti. Videtur igitur mihi res non ſine inquiſitione prætermittenda, ne & homines perturbentur, & ſycophantis materia ſceleris præbeatur. Si ergo ad hanc petitionis rationem provinciales ſeſe obfirmare poſſunt adverſus Chriſtianos, ut etiam pro tribunali reſpondeant, illuc tantum ſeſe vertant, non autem petitionibus aut ſolis utantur clamoribus. Multo enim magis convenit, ſi quis accuſare velit, te ea de re cognoſcere. Si quis igitur accuſet & (Chriſtianos) præter leges aliquid agere demonſtret, ita ſtatue, ut gravitas delicti poſtulabit. Quemadmodum etiam mehercule, ſi quis calumniandi cauſa hunc prætextum arripiat, cogitationem ſuſcipe de hac crudeli agendi ratione, & cura ut ulciſcaris.

Antonini Epiſtola ad Commune Aſiæ.

70. Imperator Cæſar Titus Ælius Adrianus Antoninus Auguſtus Pius, Pontifex Maximus, Tribun.

σιας το ιε, ὑπατος το γʹ, πατηρ πατριδος τῳ κοινῳ της Ασιας χαιρειν. ἐγω ᾠμην ὁτι και τους θεους ἐπιμελεις ἐσεσθαι μη λανθανειν τους τοιουτους. πολυ γαρ μαλλον ἐκεινους κολασοιεν, εἰπερ δυναιντο, τους μη βουλομενους αὐτοις προσκυνειν. οἱς ταραχην ὑμεις ἐμβαλλετε, και την γνωμην αὐτων ἡνπερ ἐχουσιν ὡς ἀθεων κατηγορειτε, και ἑτερα τινα ἐμβαλλετε, ἁ τινα ου δυναμεθα ἀποδειξαι. εἰη δʹ ἀν ἐκεινοις χρησιμον, το δοκειν ἐπι τῳ κατηγορουμενῳ τεθναναι· και νικωσιν ὑμας προιεμενοι τας ἑαυτων ψυχας, ἠπερ πειθομενοι οἱς ἀξιουτε πρασσειν αὐτους. περι δε των σεισμων των γεγονοτων, και των γινομενων, ουκ εἰκος ὑπομνησαι ὑμας ἀθυμουντας, ὁτανπερ ὠσι, παραβαλλοντας τα ὑμετερα προς τα ἐκεινων, ὁτι ευπαρρησιαστοτεροι ὑμων γινονται προς τον Θεον. και ὑμεις μεν ἀγνοειν δοκειτε παρ ἐκεινον τον χρονον τους Θεους, και των ἱερων ἀμελειτε, θρησκειαν δε την περι τον Θεον ουκ ἐπισασθε. ὁθεν και τους θρησκευοντας ἐζηλωκατε, και διωκετε ἑως θανατου. ὑπερ των τοιουτων και ἀλλοι τινες των περι τας ἐπαρχιας ἡγεμονων, τῳ θειοτατῳ μου πατρι ἐγραψαν οἱς και ἀντεγραψε μηδεν ὀχλειν τοις τοιουτοις, εἰ μη φαινοιντο τι ἐπι την ἡγεμονιαν Ρωμαιων ἐγχειρουντες· και ἐμοι δε περι των τοιουτων πολλοι ἐσημαναν· οἱς δη και ἀντεγραψα, τη του πατρος μου κατακολουθων γνωμη. εἰ δε τις ἐχει προς τινα των τοιουτων πραγμα καταφερειν ὡς τοιουτου, ἐκεινος ὁ καταφερομενος ἀπολελυσθω του ἐγκληματος, καν φαινηται τοιουτος ὠν· ἐκεινος δε ὁ καταφερων, ἐνοχος ἐςαι τη δικη.

Μαρκου βασιλεως ἐπιςολη προς την συγκλητον, ἐν ᾗ μαρτυρει Χριςιανους αἰτιους γεγενησθαι της νικης αὐτων.

Αυτοκρατωρ Καισαρ Μαρκος Αυρηλιος Αντωνινος, Γερμανικος, Παρθικος, Σαρματικος, δημῳ Ρωμαιων, και τη ἱερᾳ συγκλητῳ χαιρειν. φανερα ὑμιν ἐποιησα τα του

ἐμου

oteſt. xv. Conſ. III. Pater patriæ, Communi Aſiæ
ılutem. Putabam equidem curaturos deos, ne tales
omines laterent. Nam ſi poſſent, multo magis
uam vos ab ejuſmodi hominibus, qui eos adorare
olunt, pœnas repeterent. Quibus quidem vos mo-
ſtiam faceſſitis, & eorum ſententiam, tamquam ſi
ſſent athei, accuſatis, & alia nonnulla impingitis,
uæ probare non poſſumus. Utile autem illis fuerit
b id, cujus nomine accuſantur, mortem videri op-
etere. Ac nos vincunt, dum animas ſuas projiciunt
otius, quam illis pareant, quæ ab eis fieri poſtula-
is. De terræ autem motibus qui vel evenerunt, vel
veniunt, non decet ut admoneatis, vos qui animum
eſpondetis, cum fiunt, ſi cum illorum rebus veſtras
omparetis. Sunt enim illi fidentiores quam vos
pud Deum. Ac vos quidem per illud tempus deos
ıeſcire videmini, & templa negligitis, nec Dei co-
endi rationem noſtis. Unde & illis, qui eum co-
unt, invidetis, & ad mortem uſque inſectamini. De
jusmodi hominibus & alii quidam provinciarum recto-
es diviniſſimo meo patri ſcripſerunt. Quibus ille
eſcripſit nihil negotii exhibendum eſſe talibus homi-
ıibus, niſi quid adverſus Imperium Romanum moliri
leprehendantur. Quin & ad me multi de illis retu-
erunt, quibus ego reſpondi patris mei ſententiam
equutus. Si quis autem adverſus aliquem illorum,
ıt talem, actionem inſtituat, delatus crimine abſol-
vatur, etiamſi illum talem eſſe conſtet: delator vero
pœnas luet.

Marci Imperatoris Epiſtola ad Senatum, qua teſtatur Chriſtianos victoriæ cauſam fuiſſe.

71. Imperator Cæſar M. Aurelius Antoninus, Germanus, Parthicus, Sarmaticus, populo Romano & ſacro Senatui ſalutem. Certiores vos feci de con-

ἐμου σκοπου μεγεθη, ὁποια ἐν τῃ Γερμανιᾳ ἐκ περιστασεως δια περιβολης ἐπακολουθηματα ἐποιησα ἐν τῃ μεθοριᾳ χαμίων και σπαθων, ἐν Κοτινῳ καταλαμβανομενου μου ὑπο δρακοντων ἑβδομηκοντα τεσσαρων, ἀπο μιλιων ἐννεα. γενομενων δε αὐτων ἐγγυς ἡμων, ἐξπλωρατωρες ἐμηνυσαν ἡμιν, και Πομπηϊανος ὁ ἡμετερος πολεμαρχος ἐδηλωσεν ἡμιν ἁτινα εἰδομεν. (καταλαμβανομενος δε ἡμην ἐν μεγεθει πληθους ἀμικτου, και στρατευματων λεγεωνες πριμας δεκατης, γεμιναφρεντησια μιγμα κατηριθμημενον) πληθη παρειναι παμμικτου ὀχλου χιλιαδων ἐννακοσιων ἑβδομηκονταεπτα. ἐξετασας ουν ἐμαυτον και το πληθος το ἐμον προς το μεγεθος των βαρβαρων και πολεμιων, κατεδραμον εἰς το θεοις ευχεσθαι πατρωοις. ἀμελουμενος δε ὑπ' αὐτων, και την στενοχωριαν μου θεωρησας της δυναμεως, παρεκαλεσα τους παρ' ἡμιν λεγομενους Χριστιανους· και ἐπερωτησας, εὑρον πληθος και μεγεθος αὐτων, και ἐμβριμησαμενος εἰς αὐτους ὁπερ οὐκ ἐπρεπε, δια το ὑστερον ἐπεγνωκεναι με την δυναμιν αὐτων· ὁθεν ἀρξαμενοι, οὐ βελων παραρτησιν, ουτε ὁπλων, ουτε σαλπιγγων, (δια το ἐχθρον εἰναι το τοιουτο αὐτοις, δια τον Θεον ὁν φορουσι κατα συνειδησιν. εἰκος ουν ἐστιν, ους ὑπολαμβανομεν ἀθεους εἰναι, Θεον ἐχουσιν αὐτοματον ἐν τῃ συνειδησει τετειχισμενον.) ῥιψαντες γαρ ἑαυτους ἐπι την γην, ουχ ὑπερ ἐμου μονον ἐδεηθησαν, ἀλλα και ὑπερ του παροντος στρατευματος, παρηγοροι γενεσθαι διψης και λιμου της παρουσης. πεμπταιοι γαρ ὑδωρ ουκ εἰληφειμεν δια το μη παρειναι. ἡμεν γαρ ἐν τῳ μεσομφαλῳ της Γερμανιας, και τοις ὁροις αὐτων. ἁμα δε τῳ τουτους ῥιψαι ἐπι την γην ἑαυτους, και ευχεσθαι Θεῳ, ᾧ ἐγω ἠγνοουν, ευθεως ὑδωρ ἠκολουθει ουρανοθεν, ἐπι μεν ἡμας ψυχροτατον, ἐπι δε τους Ρωμαιων ἐπιβουλους χαλαζα πυρωδης. ἀλλα και ευθυ Θεου παρουσιαν ἐν ευχῃ γινομενην παραυτικα, ὡς ἀνυπερβλητου και ἀκαταλυτου. αὐτοθεν ουν ἀρξαμενοι, συγχωρησωμεν τοις τοιουτοις εἰναι Χριστιανοις, ἱνα μη καθ' ἡμων τι τοιουτον αἰτησαμενοι ὁπλον, ἐπιτυχωσι. τον τοιουτον συμβουλευω, δια το τοιουτον εἰναι Χριστιανον,

μη

ſilii mei magnitudine, quales ad confinia Germaniæ ex diſcrimine, in quod ab hoſtibus circumdatus veneram, utilitates & commoda conſequutus ſim, cum me laborantem & defeſſum cinxiſſent ſeptuaginta quatuor Dracones, novem milliarium ſpatio in Cotino. Qui cum non longe abeſſent, exploratores nuntiaverunt nobis, & Pompeianus militiæ noſtræ magiſter ſignificavit, id quod ſciebamus (eram enim comprehenſus ab immenſa & ordinata multitudine, mecum habens legionis Primæ, Decimæ, Geminæ, Ferentariorum numerabile & permixtum agmen) exercitum ex omni genere immenſum adeſſe, hominum nongentorum ſeptuaginta millium. Cum me igitur & meorum numerum cum multitudine barbarorum & hoſtium compararem; eo decurri ut deos patrios precarer. Sed cum me illi negligerent, & quas in anguſtias redactæ eſſent copiæ meæ cernerem, evocavi eos qui Chriſtiani apud nos dicuntur, iiſque interrogatis multitudinem illorum magnumque numerum cognovi, & in eos infremui: quod quidem non oportebat, propterea quod eorum poteſtatem poſtea perſpexi. Illi enim exorſi ſunt non ab obſervandis telis aut armis aut tubis (id enim inviſum illis eſt propter Deum, quem in conſcientia ſua geſtant. Veriſimile ergo eſt, quos atheos eſſe ſuſpicamur, eos in conſcientia ſua Deum habere ſponte inſidentem, ejuſque præſentia communitos eſſe) ſed cum ſe humi projeciſſent, non pro me ſolum precati ſunt, ſed etiam pro univerſo exercitu, ut præſentem ſitim & famem ſedarent. Quinto enim jam die aquam non acceperamus, eo quod prorſus deeſſet. Eramus enim in meditullio Germaniæ & in finibus hoſtium. Statim autem atque illi in terram ſunt provoluti, ac Deum, quem ego ignorabam, invocarunt; confeſtim imber de cœlo conſequutus eſt, in nos ille quidem frigidiſſimus, in hoſtes autem Romanorum grando ignea. Sed & cum

ἐπειτα προσφερεται τῳ προεστωτι των ἀδελφων ἀρτος, και ποτηριον ὑδατος και κραματος· και οὑτος λαβων, αἰνον και δοξαν τῳ πατρι των ὁλων δια του ὀνοματὸς του υἱου, και του πνευματος του ἁγιου, ἀναπεμπει· και εὐχαριστιαν ὑπερ του κατηξιωσθαι τουτων παρ' αὐτου ἐπι πολυ ποιειται· οὗ συντελεσαντος τας εὐχας και την εὐχαριστιαν, πας ὁ παρων λαος ἐπευφημει λεγων, ἀμην. το δε ἀμην, τῃ Ἑβραϊδι φωνῃ, το γενοιτο σημαινει. εὐχαριστησαντος δε του προεστωτος, και ἐπευφημησαντος παντος του λαου, οἱ καλουμενοι παρ' ἡμιν διακονοι, διδοασιν ἑκαστῳ των παροντων μεταλαβειν ἀπο του εὐχαριστηθεντος ἀρτου και οἰνου και ὑδατος, και τοις οὐ παρουσιν ἀποφερουσι.

Και ἡ τροφη αὑτη καλειται παρ' ἡμιν εὐχαριστια· ἧς οὐδενι ἀλλῳ μετασχειν ἐξον ἐστιν, ἡ τῳ πιστευοντι ἀληθη εἰναι τα δεδιδαγμενα ὑφ' ἡμων, και λουσαμενῳ το ὑπερ ἀφεσεως ἁμαρτιων και εἰς ἀναγεννησιν λουτρον, και οὑτως βιουντι ὡς ὁ Χριστος παρεδωκεν. οὐ γαρ ὡς κοινον ἀρτον, οὐδε κοινον πομα ταυτα λαμβανομεν· ἀλλ' ὃν τροπον δια λογου Θεου σαρκοποιηθεις Ἰησους Χριστος ὁ σωτηρ ἡμων, και σαρκα και αἱμα ὑπερ σωτηριας ἡμων ἐσχεν, οὑτως και την δι' εὐχης λογου του παρ' αὐτου εὐχαριστηθεισαν τροφην, ἐξ ἧς αἱμα και σαρκες κατα μεταβολην τρεφονται ἡμων, ἐκεινου του σαρκοποιηθεντος Ἰησου και σαρκα και αἱμα ἐδιδαχθημεν εἰναι. οἱ γαρ ἀποστολοι ἐν τοις γενομενοις ὑπ' αὐτων ἀπομνημονευμασιν, ἁ καλειται εὐαγγελια, οὑτως παρεδωκαν ἐντεταλθαι αὐτοις τον Ἰησουν· λαβοντα ἀρτον, εὐχαριστησαντα εἰπειν, τουτο ποιειτε εἰς την ἀναμνησιν μου. τουτο ἐστι το σωμα μου· και το ποτηριον ὁμοιως λαβοντα και εὐχαριστησαντα εἰπειν, τουτο ἐστι το αἱμα μου· και μονοις αὐτοις μεταδουναι. ὁπερ και ἐν τοις του Μιθρα μυστηριοις παρεδωκαν γινεσθαι μιμησαμενοι οἱ πονηροι δαιμονες. ὁτι γαρ ἀρτος και ποτηριον ὑδατος τιθεται ἐν ταις του μυουμενου τε-

veniamur, quo ſalutem æternam aſſequamur. Invicem oſculo ſalutamus, ubi deſiimus precari. Deinde ei, qui fratribus præeſt, panis affertur, & poculum aquæ & vini: quibus ille acceptis laudem & gloriam univerſorum Parenti per nomen Filii & Spiritus ſancti emittit, & Euchariſtiam, ſive gratiarum actionem, pro his ab illo acceptis donis prolixe exequitur. Poſtquam preces & Euchariſtiam abſolvit; populus omnis acclamat, *Amen.* Amen autem Hebræa lingua idem valet ac *Fiat!* Poſtquam vero is, qui præeſt, preces abſolvit, & populus omnis acclamavit, qui apud nos dicuntur Diaconi panem & vinum & aquam, in quibus gratiæ actæ ſunt, unicuique præſentium participanda diſtribuunt, & ad abſentes perferunt.

66. Atque hoc alimentum apud nos vocatur Euchariſtia, cujus nemini alii licet eſſe participi, niſi qui credat vera eſſe quæ docemus, atque illo ad remiſſionem peccatorum & regenerationem lavacro ablutus fuerit, & ita vivat ut Chriſtus tradidit. Neque enim ut communem panem, neque ut communem potum iſta ſumimus; ſed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jeſus Chriſtus Salvator noſter & carnem & ſanguinem habuit noſtræ ſalutis cauſa; ſic etiam illam, in qua per precem ipſius verba continentem gratiæ actæ ſunt, alimoniam, ex qua ſanguis & carnes noſtræ per mutationem* aluntur, incarnati illius Jeſu & carnem & ſanguinem eſſe edocti ſumus. Apoſtoli in commentariis ſuis, quæ vocantur evangelia, ita ſibi mandaſſe Jeſum tradiderunt: eum ſcilicet accepto pane, cum gratias egiſſet, dixiſſe: *Hoc facite in meam commemorationem, Hoc eſt corpus meum,* & poculo ſimiliter accepto, actiſque gratiis dixiſſe: *Hic eſt ſanguis meus*, ipſiſque ſolis tradidiſſe. Atque id quidem & in Mithræ myſteriis ut fieret, pravi dæmones imitati docuerunt. Nam panem & poculum aquæ in ejus, qui initiatur, myſteriis, quibuſdam

ver-

τελεταις μετ' ἐπιλογων τινων, ἠ ἐπιςαθε, ἠ μαθη δυναθε.

Ημεις δε μετα ταυτα λοιπον ἀει τυτων ἀλληλυς ἀναμιμνησκομεν. και οἱ ἐχοντες τοις λειπομενοις πασιν ἐπικυρυμεν, και συνεσμεν ἀλληλοις ἀει. ἐπι πασι τε οἱς προσφερομεθα, ἐυλογυμεν τον ποιητην των παντων δια τυ υἱυ ἀυτυ Ιησυ Χριςυ, και δια πνευματος τυ ἀγιυ· και τῃ τυ ἡλιυ λεγομενῃ ἡμερᾳ παντων κατα πολεις ἠ ἀγρυς μενοντων ἐπι το ἀυτο συνελευσις γινεται, και τα ἀπομνημονευματα των ἀποςολων, ἠ τα συγγραμματα των προφητων ἀναγινωσκεται μεχρις ἐγχωρει. ἐιτα πανσαμενυ τυ ἀναγινωσκοντος, ὁ προεςως δια λογυ την νυθεσιαν και προκλησιν της των καλων τυτων μιμησεως ποιειται. ἐπειτα ἀνιςαμεθα κοινῃ παντες, και ἐυχας πεμπομεν· και, ὡς προεφημεν, παυσαμενων ἡμων της ἐυχης, ἀρτος προσφερεται και οἰνος και ὑδωρ και ὁ προεςως ἐυχας ὁμοιως και ἐυχαριςιας, ὁση δυναμις ἀυτῳ, ἀναπεμπει, και ὁ λαος ἐπευφημει λεγων το ἀμην· και ἡ διαδοσις και ἡ μεταληψις ἀπο των ἐυχαριςηθεντων ἑκαςῳ γινεται, και τοις ὐ παρυσι δια των διακονων πεμπεται. οἱ ἐυποραυντες δε και βυλομενοι, κατα προαιρεσιν ἑκαςος την ἑαυτυ, ὁ βυλεται διδωσι· και το συλλεγομενον παρα τῳ προεςωτι ἀποτιθεται, και ἀυτος ἐπικυρει ὀρφανοις τε και χηραις, και τοις δια νοσον, ἠ δι' ἀλλην αἰτιαν λειπομενοις, και τοις ἐν δεσμοις ὐσι, και τοις παρεπιδημοις ὐσι ξενοις, και ἁπλως πασι τοις ἐν χρειᾳ ὐσι κηδεμων γινεται. την δε τυ ἡλιυ ἡμεραν κοινῃ παντες την συνελευσιν ποιυμεθα. ἐπειδη πρωτη ἐςιν ἡμερα, ἐν ᾗ ὁ Θεος, το σκοτος και την ὑλην τρεψας, κοσμον ἐποιησε, και Ιησυς Χριςος ὁ ἡμετερος σωτηρ τῃ ἀυτῃ ἡμερᾳ ἐκ νεκρων ἀνεςη. τῃ γαρ προ της κρονικης ἐςαυρωσαν ἀυτον· και τῃ μετα την κρονικην, ἡτις ἐςιν ἡλιυ ἡμερα, φανεις τοις ἀποςολοις ἀυτυ και μαθηταις, ἐδιδαξε ταυτα, ἁπερ εἰς ἐπισκεψιν και ὑμιν ἀνεδωκαμεν.

Και εἰ μεν δοκει ὑμιν λογυ και ἀληθειας ἐχεσθαι, τιμησατε ἀυτα· εἰ δε ληρος ὑμιν δοκει, ὡς ληρωδων πραγ-

verbis additis apponi, aut ſcitis, aut diſcere poteſtis.

67. Ex illo tempore hæc ſemper nobis invicem in memoriam revocamus; & qui habemus, indigentibus omnibus ſubvenimus, & ſemper una ſumus. Atque in omnibus oblationibus laudamus creatorem omnium per Filium ejus Jeſum Chriſtum & per Spiritum ſanctum. Ac ſolis, ut dicitur, die omnium ſive urbes ſive agros incolentium in eumdem locum fit conventus, & commentaria Apoſtolorum, aut ſcripta Prophetarum leguntur, quoad licet per tempus. Deinde ubi lector deſiit, is qui præeſt admonitionem verbis & adhortationem ad res tam præclaras imitandas ſuſcipit. Poſtea omnes ſimul conſurgimus, & preces emittimus: atque, ut jam diximus, ubi deſiimus precari, panis affertur & vinum & aqua: & qui præeſt, preces & gratiarum actiones totis viribus emittit, & populus acclamat, *Amen*, & eorum, in quibus gratiæ actæ ſunt, diſtributio fit & communicatio unicuique præſentium, & abſentibus per Diaconos mittitur: Qui abundant & volunt, ſuo arbitrio, quod quiſque vult, largiuntur, & quod colligitur apud eum, qui præeſt, deponitur, ac ipſe ſubvenit pupillis & viduis, & iis qui vel ob morbum, vel aliam ob cauſam egent, tum etiam iis qui in vinculis ſunt & advenientibus peregre hoſpitibus; uno verbo omnium indigentium curam ſuſcipit. Die autem ſolis omnes ſimul convenimus, tum quia prima hæc dies eſt, qua Deus, cum tenebras & materiam vertiſſet, mundum creavit, tum quia Jeſus Chriſtus Salvator noſter eadem die ex mortuis reſurrexit. Pridie enim Saturni eum crucifixerunt, & poſtridie ejuſdem diei, id eſt, ſolis die Apoſtolis ſuis & diſcipulis viſus ea docuit, quæ vobis quoque conſideranda tradidimus.

68. Atque hæc quidem ſi vobis rationi & veritati conſentanea videntur, in pretio habete: ſin autem

nugæ

ματων καταφρονησατε, και μη ὡς κατ' ἐχθρων, κατα των μηδεν ἀδικȣντων θανατον ὁριζετε. προλεγομεν γαρ ὑμιν ὅτι ȣ̓κ ἐκφευξεσθε την ἐσομενην τȣ Θεȣ κρισιν, ἐαν ἐπιμενητε τῃ ἀδικιᾳ, και ἡμεις ἐπιβοησομεν· ὁ φιλον τῳ Θεῳ, τȣτο γινεσθω. και ἐξ ἐπιϛολης δε τȣ μεγιϛȣ και ἐπιφανεϛατȣ Καισαρος Αδριανȣ τȣ πατρος ὑμων, ἐχοντες ἀπαιτειν ὑμας καθα ἠξιωσαμεν κελευσαι τας κρισεις γινεσθαι, ȣ̓κ ἐκ τȣ κεκρισθαι τȣτο ὑπο Αδριανȣ μαλλον ἠξιωσαμεν, ἀλλ' ἐκ του ἐπιϛασθαι δικαια ἀξιȣν, την προσφωνησιν και ἐξηγησιν πεποιημεθα. ὑπεταξαμεν δε και της ἐπιϛολης Αδριανȣ το ἀντιγραφον, ἱνα και κατα τȣτο ἀληθευειν ἡμας γνωριζητε· και ἐϛι το ἀντιγραφον τȣτο.

Αδριανȣ ὑπερ Χριϛιανων ἐπιϛολη.

Μινȣκιῳ Φουνδανῳ. ἐπιϛολην ἐδεξαμην γραφεισαν μοι ἀπο Σερηνιȣ Γρανιανȣ λαμπροτατȣ ἀνδρος, ὁν τινα συ διεδεξω. ȣ̓ δοκει ȣ̓ν μοι το πραγμα ἀζητητον καταλιπειν, ἱνα μητε οἱ ἀνθρωποι ταραττωνται, και τοις συκοφανταις χορηγια κακȣργιας παρασχεθῃ· ἀν ȣ̓ν σαφως εἰς ταυτην την ἀξιωσιν οἱ ἐπαρχιωται δυνωνται διϊσχυριζεσθαι κατα των Χριϛιανων, ὡς και προ βηματος ἀποκρινεσθαι, ἐπι τȣτο μονον τραπωσιν, ἀλλ' ȣ̓κ ἀξιωσεσιν, ȣ̓δε μοναις βοαις. πολλῳ γαρ μαλλον προσηκεν, εἰ τις κατηγορειν βȣλοιτο, τȣτο σε διαγινωσκειν. εἰ τις ȣ̓ν κατηγορει, και δεικνυσι τι παρα τȣς νομȣς πραττοντας, ȣ̓τως διοριζε κατα την δυναμιν τȣ ἁμαρτηματος. ὡς μα τον Ηρακλεα, εἰ τις συκοφαντιας χαριν τȣτο προτεινοι, διαλαμβανε ὑπερ της δεινοτητος, και φροντιζε ὁπως ἀν ἐκδικησειας.

Αντωνινȣ ἐπιϛολη προς το κοινον της Ασιας.

Αὐτοκρατωρ Καισαρ Τιτος Αἰλιος Αδριανος Αντωνινος σεβαϛος, ευσεβης, ἀρχιερευς μεγιϛος, δημαρχικης ἐξȣ-

σιας

nugæ vobis videntur, ut nugas contemnite, nec, ut adverſus hoſtes, ita adverſus homines innocuos mortem decernite. Vobis enim prædicimus, vos Dei judicium non evitaturos, ſi in injuſtitia permaneatis; ac nos exclamabimus: Quod Deo placet, id fiat: Et cum ex epiſtola maximi & illuſtriſſimi Cæſaris Adriani, parentis veſtri, poſtulare a vobis poſſemus, ut judicia, quemadmodum rogavimus, fieri jubeatis; non tamen magis ob hanc cauſam rogavimus, quod ita conſtitutum eſſet ab Adriano; ſed quia ſcimus nos juſta petere, orationem & rerum noſtrarum enarrationem confecimus. Adriani autem epiſtolæ exemplum etiam ſubjecimus, ut in hoc quoque verum a nobis dici perſpiciatis. Sic habet illud exemplum.

Adriani pro Chriſtianis Epiſtola.

69. Minucio Fundano. Litteras accepi ad me ſcriptas a Serenio Graniano clariſſimo viro, cui ſucceſſiſti. Videtur igitur mihi res non ſine inquiſitione prætermittenda, ne & homines perturbentur, & ſycophantis materia ſceleris præbeatur. Si ergo ad hanc petitionis rationem provinciales ſeſe obfirmare poſſunt adverſus Chriſtianos, ut etiam pro tribunali reſpondeant, illuc tantum ſeſe vertant, non autem petitionibus aut ſolis utantur clamoribus. Multo enim magis convenit, ſi quis accuſare velit, te ea de re cognoſcere. Si quis igitur accuſet & (Chriſtianos) præter leges aliquid agere demonſtret, ita ſtatue, ut gravitas delicti poſtulabit. Quemadmodum etiam mehercule, ſi quis calumniandi cauſa hunc prætextum arripiat, cogitationem ſuſcipe de hac crudeli agendi ratione, & cura ut ulciſcaris.

Antonini Epiſtola ad Commune Aſiæ.

70. Imperator Cæſar Titus Ælius Adrianus Antoninus Auguſtus Pius, Pontifex Maximus, Tribun.

σιας το ιε, ὑπατος το γ', πατηρ πατριδος τῳ κοινῳ της Ασιας χαιρειν. ἐγω ᾠμην ὁτι και τȣς θεȣς ἐπιμελεις ἐσεσθαι μη λανθανειν τȣς τοιȣτȣς. πολυ γαρ μαλλον ἐκεινȣς κολασοιεν, εἰπερ δυναιντο, τȣς μη βȣλομενȣς ἀυτοις προσκυνειν. οἱς ταραχην ὑμεις ἐμβαλλετε, και την γνωμην ἀυτων ἡνπερ ἐχȣσιν ὡς ἀθεων κατηγορειτε, και ἑτερα τινα ἐμβαλλετε, ἁ τινα ȣ δυναμεθα ἀποδειξαι. εἰη δ' ἀν ἐκεινοις χρησιμον, το δοκειν ἐπι τῳ κατηγορȣμενῳ τεθναναι· και νικωσιν ὑμας προιεμενοι τας ἑαυτων ψυχας, ἠπερ πειθομενοι οἱς ἀξιȣτε πρασσειν ἀυτȣς. περι δε των σεισμων των γεγονοτων, και των γινομενων, ȣκ εἰκος ὑπομνησαι ὑμας ἀθυμουντας, ὁτανπερ ὡσι, παραβαλλοντας τα ὑμετερα προς τα ἐκεινων, ὁτι ἐυπαρρησιαστεροι ὑμων γινονται προς τον Θεον. και ὑμεις μεν ἀγνοειν δοκειτε παρ' ἐκεινον τον χρονον τȣς Θεȣς, και των ἱερων ἀμελειτε, θρησκειαν δε την περι τον Θεον ȣκ ἐπισασθε. ὁθεν και τȣς θρησκευοντας ἐζηλωκατε, και διωκετε ἑως θανατȣ. ὑπερ των τοιȣτων και ἀλλοι τινες των περι τας ἐπαρχιας ἡγεμονων, τῳ θειοτατῳ μȣ πατρι ἐγραψαν οἱς και ἀντεγραψε μηδεν ὀχλειν τοις τοιȣτοις, εἰ μη φαινοιντο τι ἐπι την ἡγεμονιαν Ρωμαιων ἐγχειρουντες· και ἐμοι δε περι των τοιȣτων πολλοι ἐσημαναν· οἱς δη και ἀντεγραψα, τῃ του πατρος μȣ κατακολȣθων γνωμῃ. εἰ δε τις ἐχει προς τινα των τοιȣτων πραγμα καταφερειν ὡς τοιȣτȣ, ἐκεινος ὁ καταφερομενος ἀπολελυσθω τȣ ἐγκληματος, κἀν φαινηται τοιȣτος ὠν· ἐκεινος δε ὁ καταφερων, ἐνοχος ἐςαι τῃ δικῃ.

Μαρκȣ βασιλεως ἐπιςολη προς την συγκλητον, ἐν ᾗ μαρτυρει Χριςιανȣς αἰτιȣς γεγενησθαι της νικης ἀυτων.

Αυτοκρατωρ Καισαρ Μαρκος Αυρηλιος Αντωνινος, Γερμανικος, Παρθικος, Σαρματικος, δημῳ Ρωμαιων, και τῃ ἱερᾳ συγκλητῳ χαιρειν. φανερα ὑμιν ἐποιησα τα τȣ

ἐμȣ

oteſt. xv. Conſ. III. Pater patriæ, Communi Aſiæ
ılutem. Putabam equidem curaturos deos, ne tales
omines laterent. Nam ſi poſſent, multo magis
uam vos ab ejuſmodi hominibus, qui eos adorare
olunt, pœnas repeterent. Quibus quidem vos mo-
ꞌſtiam faceſſitis, & eorum ſententiam, tamquam ſi
ſſent athei, accuſatis, & alia nonnulla impingitis,
uæ probare non poſſumus. Utile autem illis fuerit
b id, cujus nomine accuſantur, mortem videri op-
etere. Ac nos vincunt, dum animas ſuas projiciunt
otius, quam illis pareant, quæ ab eis fieri poſtula-
is. De terræ autem motibus qui vel evenerunt, vel
veniunt, non decet ut admoneatis, vos qui animum
eſpondetis, cum fiunt, ſi cum illorum rebus veſtras
omparetis. Sunt enim illi fidentiores quam vos
pud Deum. Ac vos quidem per illud tempus deos
eſcire videmini, & templa negligitis, nec Dei co-
ꞌndi rationem noſtis. Unde & illis, qui eum co-
ınt, invidetis, & ad mortem uſque inſectamini. De
juſmodi hominibus & alii quidam provinciarum recto-
es diviniſſimo meo patri ſcripſerunt. Quibus ille
eſcripſit nihil negotii exhibendum eſſe talibus homi-
ıibus, niſi quid adverſus Imperium Romanum moliri
leprehendantur. Quin & ad me multi de illis retu-
erunt, quibus ego reſpondi patris mei ſententiam
ꞌequutus. Si quis autem adverſus aliquem illorum,
ıt talem, actionem inſtituat, delatus crimine abſol-
ꞌatur, etiamſi illum talem eſſe conſtet: delator vero
ꞌœnas luet.

Marci Imperatoris Epiſtola ad Senatum, qua teſtatur Chriſtianos victoriæ cauſam fuiſſe.

71. Imperator Cæſar M. Aurelius Antoninus,
Germanus, Parthicus, Sarmaticus, populo Romano
& ſacro Senatui ſalutem. Certiores vos feci de con-

ἐμȣ σκοπȣ μεγεθη, ὁποια ἐν τῃ Γερμανιᾳ ἐκ περιςασεως δια περιβολης ἐπακολȣθηματα ἐποιησα ἐν τῃ μεθοριᾳ καμίων και σπαθων, ἐν Κοτινῳ καταλαμβανομενȣ μȣ ὑπο δρακοντων ἑβδομηκοντα τεσσαρων, ἀπο μιλιων ἐννεα. γενομενων δε ἀυτων ἐγγυς ἡμων, ἐξπλωρατωρες ἐμηνυσαν ἡμιν, και Πομπηϊανος ὁ ἡμετερος πολεμαρχος ἐδηλωσεν ἡμιν ἁτινα εἰδομεν. (καταλαμβανομενος δε ἠμην ἐν μεγεθει πληθȣς ἀμικτȣ, και ςρατευματων λεγεωνες πριμας δεκατης, γεμιναφρεντησια μιγμα κατηριθμημενον) πληθη παρειναι παμμικτȣ ὀχλȣ χιλιαδων ἐννακοσιων ἑβδομηκονταεπτα. ἐξετασας ȣν ἐμαυτον και το πληθος το ἐμον προς το μεγεθος των βαρβαρων και πολεμιων, κατεδραμον εἰς το θεοις ἐυχεσθαι πατρῳοις. ἀμελȣμενος δε ὑπ' ἀυτων, και την ςενοχωριαν μȣ θεωρησας της δυναμεως, παρεκαλεσα τȣς παρ' ἡμιν λεγομενȣς Χριςιανους· και ἐπερωτησας, ἑυρον πληθος και μεγεθος ἀυτων, και ἐμβριμησαμενος εἰς ἀυτȣς ὁπερ ȣκ ἐπρεπε, δια το ὑςερον ἐπεγνωκεναι με την δυναμιν ἀυτων· ὁθεν ἀρξαμενοι, ȣ βελων παραρτησιν, ȣτε ὁπλων, ȣτε σαλπιγγων, (δια το ἐχθρον εἶναι το τοιȣτο ἀυτοις, δια τον Θεον ὃν φορȣσι κατα συνειδησιν. εἰκος ȣν ἐςιν, ȣς ὑπολαμβανομεν ἀθεȣς εἶναι, Θεον ἐχȣσιν ἀυτοματον ἐν τῃ συνειδησει τετειχισμενον.) ῥιψαντες γαρ ἑαυτȣς ἐπι την γην, ȣχ ὑπερ ἐμȣ μονον ἐδεηθησαν, ἀλλα και ὑπερ τȣ παροντος ςρατευματος, παρηγοροι γενεσθαι διψης και λιμȣ της παρȣσης. πεμπταιοι γαρ ὑδωρ ȣκ εἰληφειμεν δια το μη παρειναι. ἠμεν γαρ ἐν τῳ μεσομφαλῳ της Γερμανιας, και τοις ὁροις ἀυτων. ἁμα δε τῳ τȣτȣς ῥιψαι ἐπι την γην ἑαυτȣς, και ἐυχεσθαι Θεῳ, ᾧ ἐγω ἠγνοουν, ἐυθεως ὑδωρ ἠκολȣθει ȣρανοθεν, ἐπι μεν ἡμας ψυχροτατον, ἐπι δε τȣς Ῥωμαιων ἐπιβȣλȣς χαλαζα πυρωδης. ἀλλα και ἐυθυ Θεȣ παρȣσιαν ἐν ἐυχῃ γινομενην παραυτικα, ὡς ἀνυπερβλητȣ και ἀκαταλυτȣ. ἀυτοθεν ȣν ἀρξαμενοι, συγχωρησωμεν τοις τοιȣτοις εἶναι Χριςιανοις, ἱνα μη καθ' ἡμων τι τοιȣτον αἰτησαμενοι ὁπλον, ἐπιτυχωσι. τον τοιȣτον συμβȣλευω, δια το τοιȣτον εἶναι Χριςιανον,

ſilii mei magnitudine, quales ad confinia Germaniæ ex diſcrimine, in quod ab hoſtibus circumdatus veneram, utilitates & commoda conſequutus ſim, cum me laborantem & defeſſum cinxiſſent ſeptuaginta quatuor Dracones, novem milliarium ſpatio in Cotino. Qui cum non longe abeſſent, exploratores nuntiaverunt nobis, & Pompeianus militiæ noſtræ magiſter ſignificavit, id quod ſciebamus (eram enim comprehenſus ab immenſa & ordinata multitudine, mecum habens legionis Primæ, Decimæ, Geminæ, Ferentariorum numerabile & permixtum agmen) exercitum ex omni genere immenſum adeſſe, hominum nongentorum ſeptuaginta millium. Cum me igitur & meorum numerum cum multitudine barbarorum & hoſtium compararem; eo decurri ut deos patrios precarer. Sed cum me illi negligerent, & quas in anguſtias redactæ eſſent copiæ meæ cernerem, evocavi eos qui Chriſtiani apud nos dicuntur, iiſque interrogatis multitudinem illorum magnumque numerum cognovi, & in eos infremui: quod quidem non oportebat, propterea quod eorum poteſtatem poſtea perſpexi. Illi enim exorſi ſunt non ab obſervandis telis aut armis aut tubis (id enim inviſum illis eſt propter Deum, quem in conſcientia ſua geſtant. Veriſimile ergo eſt, quos atheos eſſe ſuſpicamur, eos in conſcientia ſua Deum habere ſponte inſidentem, ejuſque præſentia communitos eſſe) ſed cum ſe humi projeciſſent, non pro me ſolum precati ſunt, ſed etiam pro univerſo exercitu, ut præſentem ſitim & famem ſedarent. Quinto enim jam die aquam non acceperamus, eo quod prorſus deeſſet. Eramus enim in meditullio Germaniæ & in finibus hoſtium. Statim autem atque illi in terram ſunt provoluti, ac Deum, quem ego ignorabam, invocarunt; confeſtim imber de cœlo conſequutus eſt, in nos ille quidem frigidiſſimus, in hoſtes autem Romanorum grando ignea. Sed & cum

μη ἐγκαλεισθαι. εἰ δε εὑρεθειη τις ἐγκαλων τῳ Χριστιανῳ, ὁτι Χριστιανος ἐστι, τον μεν προσαγομενον Χριστιανον προδηλον εἰναι βȣλομαι γινεσθαι ὁμολογησαντα τȣτο, ἀλλο ἑτερον μηδεν ἐγκαλȣμενον, ἢ ὁτι Χριστιανος ἐστι μονον· τον προσαγοντα δε τȣτον, ζωντα καιεσθαι· τον δε Χριστιανον ὁμολογησαντα, και συνασφαλισαμενον περι τȣ τοιȣτȣ, τον πεπιστευμενον την ἐπαρχιαν εἰς μετανοιαν και ἀνελευθεριαν τον τοιουτον μη μεταγειν. ταυτα δε και της συγκλητȣ δογματι κυρωθηναι βουλομαι, και κελευω τουτο μȣ το διαταγμα ἐν τῳ φορῳ τȣ Τραϊανου προτεθηναι, προς το δυνασθαι ἀναγινωσκεσθαι. φροντισει ὁ πραιφεκτος Βηρασιος Πολλιων εἰς τας περιξ ἐπαρχιας πεμφθηναι· παντα δε τον βουλομενον χρησθαι και ἐχειν, μη κωλυεσθαι λαμβανειν ἐκ των προτεθεντων παρ᾽ ἡμων.

ΤΟΥ

oratione ipſa illico præſentia Dei affuit, tamquam inſuperabilis & invicti. Inde igitur incipientes, permittemus hiſce, Chriſtianis eſſe: ſi talia adverſum nos arma poſtulent, voti compotes fiant. Quocirca ſtatuo, ne hominem hujuſmodi, quod videlicet Chriſtianus ſit, accuſare liceat. Si quis autem inveniatur qui Chriſtianum, propterea quod Chriſtianus ſit, deferat; de Chriſtiano qui defertur, quique Chriſtianum ſe eſſe profitetur, manifeſtum fieri volo nullam aliam ob rem eum accuſari, niſi quod Chriſtianus ſit, delatorem vero ipſum vivum comburi: Chriſtianum autem confitentem atque id probantem, ſe ſcilicet non aliam ob rem accuſari, is cui adminiſtratio provinciæ credita eſt, non coget ab hoc inſtituto diſcedere, nec libertatem auferet. Hæc vero etiam ſenatuſconſulto confirmari volo: & conſtitutionem hanc meam in foro Trajani proponi jubeo, ut legi poſſit. Illam quoque in provincias quaſque mittendam curabit Veraſius Pollio præfectus. Quicumque autem hac uti, & habere exemplar ejus voluerit, ne recipere id ex eo, quod a nobis propoſitum eſt, prohibeatur.

ANALYSIS APOLOGIÆ SECUNDÆ.

CUM meminiſſet Juſtinus optatos exitus primæ ſuæ Apologiæ conceſſos a Deo fuiſſe, eamdem operam Eccleſiæ navare voluit in perſequutione M. Aurelii. Sciebat ille quidem inita eſſe de ſua pernicie a philoſophis conſilia, ſed in communi periculo ſuum eſſe negligendum duxit: ſeque audacter in medium diſcrimen pro fratribus conjecit. Propoſitum eſt ei demonſtrare Chriſtianos non aliam ob cauſam occidi, niſi quia veritatem docent & virtutem colunt.

Declarat igitur in ipſo primordio homines improbos & dæmones operam conjungere, ut Chriſtianos occidant: atque hujus rei manifeſtum argumentum profert ex trium Martyrum, qui paucis ante diebus paſſi fuerant, hiſtoria. Quinetiam ſe quoque exſpectare teſtatur, ut a Creſcente in judicium vocetur, quem ut improbum, contemtis ipſius minis, & indoctum notat. Ne quis autem diceret Chriſtianis, cur non vobis mortem ipſi conſciſcitis ut ad Deum abeatis; rationem reddit Juſtinus, cur nihil ejuſmodi faciant nec tamen interrogati negent.

Aliud erat quod Ethnici objicere ſolerent, nimirum Deum, ſi eſſet adjutor Chriſtianorum, non paſſurum illos occidi ab improbis. Id quoque ita expedit Juſtinus, ut Dei juſtitiam & Chriſtianorum innocentiam defendat.

Juſtitiam Dei ſic probat. Hominum curam Deus Angelis commiſerat. Sed hi in vitia lapſi ſcelerum & flagitiorum omne genus in humanum genus ſparſerunt. Malis ex eorum nequitia profluentibus oppoſuit Deus potentiſſimum remedium, Verbi incarnationem; quod quidem Juſtinus argumento probat & ad eam rem, quæ agebatur, & ad totam religionem defendendam aptiſſimo, nempe auctoritate & imperio Chriſtianorum in dæmones, quos ubique terrarum per nomen Jeſu ex corporibus hominum expellunt.

Dei

Dei juſtitia in puniendis dæmonibus aliquando elucebit; ·d cum tanta ſint Chriſti incarnationis beneficia; æquum ſt ut mundus propter Chriſtianos conſervetur. Quare ondum Deus de dæmonibus tot malorum auctoribus ſumit upplicium; ſed in ignem æternum mittentur, cum fiet conſagratio, quæ tamen ex fato non eveniet, quia fatum nec bertati nec virtuti locum relinquit.

Chriſtianorum virtutem & innocentiam ex ipſis perſeuutionibus commendari probat. 1. *Si ſemper opera dæmoum invifi fuere, qui aliquam veritatis ſcintillam aſſequuti ınt, quanto majora dæmonum odia eſſe debent in Chriſtiaos, qui totam veritatem ac totum Verbum incarnatum mplectuntur, ac dæmones expellendo, æterna illis ſupplia denuntiant, quæ profecto negari non poſſunt, niſi aut Deus negetur aut providentia. Non in hoc ſolum inviſi æmonibus Chriſtiani, quod veritatem, cujus ſcintillæ tanum ad oculos philoſophorum fulſerant, ac totum Verbum gnoverint; ſed in eo etiam, quod Chriſtus ſua ipſius poeſtate præſtiterit, ut homines etiam imperiti & operarii loriam & metum & mortem contemnerent.* 2. *Chriſtiaorum in perſequutionibus conſtantia declarat eos vera & eterna bona ſectari, ac virtutis ſolidam & expreſſam effiiem aſſequutos eſſe.* 3. *Nihil aptius perſequutionibus ad ropulſandam criminum ſuſpicionem. Quomodo enim tam libenter mortem oppeterent Chriſtiani, ſi ita viverent, ut eos vivere ethnici dictitabant? Illorum innocentiam Juſtinus ex hac animi fortitudine perſpexit, & a Platonis doctrina ad Chriſtianam longe præſtantiorem tranſiit.*

Poſtremo rogat Imperatores, ut hunc libellum auctoritate ſua comprobent.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΥΠΕΡ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ,
προς την Ρωμαιων συγκλητον.

ΚΑΙ τα χθες δε και πρωην ἐν τη πολει ὑμων γινομενα ἐπι Οὐρβικȣ, ὠ Ρωμαιοι, και τα πανταχου ὁμοιως ὑπο των ἡγȣμενων ἀλογως πραττομενα, ἐξηναγκασε με ὑπερ ὑμων ὁμοιοπαθων ὀντων, και ἀδελφων, κἀν ἀγνοητε, και μη θελητε δια την δοξαν των νομιζομενων ἀξιωματων, την των δε των λογων συναξιν ποιησασθαι. πανταχου γαρ, ὁς ἀν σωφρονιζηται ὑπο πατρος, ἡ γειτονος, ἡ τεκνȣ, ἡ φιλȣ, ἡ ἀδελφου, ἡ ἀνδρος, ἡ γυναικος κατ' ἐλλειψιν, χωρις των πεισθεντων τȣς ἀδικȣς και ἀκολαςȣς ἐν αἰωνιῳ πυρι κολασθησεσθαι, τȣς δ' ἐναρετȣς, και ὁμοιως Χριςῳ βιωσαντας, ἐν ἀπαθειᾳ συγγενεσθαι τῳ Θεῳ (λεγομεν δε των γενομενων Χριςιανων) δια το δυσμεταθετον και φιληδονον, και δυσκινητον προς το καλον ὁρμησαι, και οἱ φαυλοι δαιμονες ἐχθραινοντες ἡμιν, και τȣς τοιȣτȣς δικαςας ἐχοντες ὑποχειριȣς και λατρευοντας, ὡς ȣν ἀρχοντας δαιμονιωντας φονευειν ἡμας παρασκευαζȣσι. ὁπως δε και ἡ αἰτια τȣ παντος γενομενȣ ἐπι Οὐρβικȣ φανερα ὑμιν γενηται, τα πεπραγμενα ἀπαγγελω.

Γυνη τις συνεβιȣ ἀνδρι ἀκολαςαινοντι, ἀκολαςαινȣσα και αὐτη προτερον. ἐπει δε τα τȣ Χριςȣ διδαγματα ἐγνω αὐτη, ἐσωφρονισθη, και τον ἀνδρα ὁμοιως σωφρονειν πειθειν ἐπειρατο, διδαγματα ἀναφερȣσα, την τε μελλȣσαν τοις ȣ σωφρονως και μετα λογȣ ὀρθȣ βιȣσιν ἐσεσθαι

ἐν

EJUSDEM JUSTINI APOLOGIA SECUNDA.

Pro Chriſtianis ad Senatum Romanum.

ET quæ in urbe veſtra, Romani, ſub Urbico heri & nudius tertius geſta ſunt, & quæ ſimili-r ubique a judicibus præter rationem fiunt, coege-nt me pro vobis, qui ejuſdem ac nos naturæ, atque iam ſi ignoretis ac nolitis propter opinatarum digni-tum ſplendorem, fratres noſtri eſtis, hanc oratio-:m componere. Ubique enim, exceptis iis, qui ıprobos & libidinoſos æterno igne excruciatum iri, rtutis autem cultores, quique ſimiliter ac Chriſtus xerint, extra perpeſſionem omnem cum Deo victu-›s perſuaſum habent (eos dicimus qui Chriſtiani cti ſunt) his, inquam, exceptis, ſi quis a patre vel icino, vel filio, vel amico, vel fratre, vel viro, el uxore ob delictum caſtigetur; cum is propter ob-rmatam voluntatem & amorem voluptatis, ac mi-ime flexilem ad virtutem animum, tum etiam pravi æmones, qui nobis infenſi ſunt, ac ejuſmodi judices ı ſua poteſtate & cultui ſuo addictos habent, eos, tpote dæmoniis agitatos magiſtratus, ad necem no-is inferendam incitant. Ut autem totius rei ſub Irbico geſtæ perſpectam cauſam habeatis, quid actum t exponam.

2. Mulier quædam cum viro degebat intemperan-, intemperans & ipſa prius; ſed poſtquam Chriſti octrinam cognovit, ipſa ad meliorem frugem ſe re-epit, ac viro ut ſimiliter ſeſe colligeret perſuadere onata eſt, Chriſtianam illi doctrinam exponens, &

fu-

ἐν αἰωνιῳ πυρι κολασιν ἀπαγγελλȣσα. ὁ δε ταις αὐταις ἀσελγειαις ἐπιμενων, ἀλλοτριαν δια των πραξεων ἐποιειτο την γαμετην. ἀσεβες γαρ ἡγȣμενη το λοιπον ἡ γυνη συγκατακλινεσθαι ἀνδρι παρα τον της φυσεως νομον και παρα το δικαιον πορȣς ἡδονης ἐκ παντος πειρωμενῳ ποιεισθαι, της συζυγιας χωρισθηναι ἐβȣληθη. και ἐπει ἐξεδυσωπειτο ὑπο των αὐτης, ἐτι προσμενειν συμβȣλευοντων, ὡς εἰς ἐλπιδας μεταβολης ἡξοντος ποτε τȣ ἀνδρος, βιαζομενη ἑαυτην ἐπεμενεν. ἐπειδη δε ὁ ταυτης ἀνηρ, εἰς την Ἀλεξανδρειαν πορευθεις, χαλεπωτερα πραττειν ἀπηγγελθη, ὁπως μη κοινωνος των ἀδικηματων και ἀσεβηματων γενηται, μενȣσα ἐν τῃ συζυγιᾳ, και ὁμοδιαιτος και ὁμοκοιτος γενομενη, το λεγομενον παρ' ὑμιν ῥεπυδιον δȣσα ἐχωρισθη. ὁ δε καλος κἀγαθος ταυτης ἀνηρ, δεον αὐτον χαιρειν ὁτι ἁπαλαι μετα των ὑπηρετων και μισθοφορων εὐχερως ἐπραττε, μεθαις χαιρȣσα και κακιᾳ πασῃ τȣτων μεν των πραξεων πεπαυτο, και αὐτον τα αὐτα παυσασθαι πραττοντα ἐβȣλετο· μη βȣλομενȣ ἀπαλλαγεισης κατηγοριαν πεποιηται, λεγων αὐτην Χριστιανην εἰναι. και ἡ μεν βιβλιδιον σοι τῳ αὐτοκρατορι ἀναδεδωκε, προτερον συγχωρηθηναι αὐτῃ διοικησασθαι τα ἑαυτης ἀξιȣσα. ἐπειτα ἀπολογησασθαι περι τȣ κατηγορηματος μετα την των πραγματων αὐτης διοικησιν. και συνεχωρησας τȣτο. ὁ δε ταυτης ποτε ἀνηρ, προς ἐκεινην μεν μη δυναμενος τανυν ἐτι λεγειν, προς Πτολεμαιον τινα, ὃν Οὐρβικος ἐκολασατο, διδασκαλον ἐκεινης των Χριστιανων μαθηματων γενομενον, ἐτραπετο δια τȣδε τȣ τροπȣ. ἑκατονταρχον εἰς δεσμα ἐμβαλοντα τον Πτολεμαιον, φιλον αὐτῳ ὑπαρχοντα, ἐπεισε λαβεσθαι τȣ Πτολεμαιȣ, και ἀνερωτησαι εἰ αὐτο τȣτο μονον Χριστιανος ἐστι, και τον Πτολεμαιον, φιλαληθη, ἀλλ' ȣ̓κ ἀπατηλον ȣ̓δε ψευδολογον την γνωμην ὀντα, ὁμολογησαντα ἑαυτον εἶναι Χριστιανον, ἐν δεσμοις γενεσθαι ὁ ἑκατονταρχος πεποιηκε, και ἐπι πολυν χρονον ἐν τῳ δεσμωτηριῳ ἐκολασατο. τελευταιον δε, ὁτε ἐπι Οὐρβικον ἠλθεν ὁ ἀνθρωπος, ὁμοιως αὐτο τȣτο μονον ἐξητασθη, εἰ εἰη Χριστιανος. και παλιν

futura his, qui libidinoſe ac præter rectam rationem vixerint, in æterno igne ſupplicia denuntians. Verum ille in iiſdem flagitiis permanens, factis ſuis alienavit a ſe uxoris animum. Impium enim eſſe mulier exiſtimans cum eo deinceps viro, qui præter naturæ legem, præterque jus undecumque voluptatis vias exquireret, tori conſortio jungi, diſcedere a conjugio voluit. Sed ſuorum auctoritatem reverita, qui ſuadebant ut adhuc maneret, ac maritum tandem aliquando ſpem mutationis allaturum dicebant; vim fecit ipſa ſibi ut maneret. At poſtquam illius vir Alexandriam profectus, pejora facere nuntiatus eſt; verita illa ne inique & impie factorum particeps fieret, ſi in conjugio maneret, victuſque ac tori conſors eſſet, miſſo eo, quod vocatis, repudio diſceſſit. Tum præclarus & bonus ille vir, cum gaudere deberet, quod quæ olim uxor cum ſervis & mercenariis in vinum atque omne vitiorum genus effuſa licenter perpetrabat, ab his jam faciendis deterrita fuiſſet, ac ipſum etiam ab iiſdem flagitiis deterrere ſtuderet; repudium non acceptans ipſam accuſat, quod eſſet Chriſtiana. Atque illa quidem libello tibi, Imperator, oblato poſtulavit, ut prius ſibi domui ſuæ proſpicere liceret; deinde domeſticis rebus compoſitis reſponſuram ſe accuſationi. Atque id quidem annuiſti. At illius quondam maritus, qui tum adverſus eam non jam dicere poterat, in Ptolemæum quemdam, quem Urbicus ſupplicio affecit, quique mulieris in re chriſtiana magiſter fuerat, impetum ſuum vertit hoc modo. Centurioni cuidam amico ſuo perſuaſit, ut Ptolemæum in carcerem conjecturus apprehenderet, idque tantum interrogaret, an eſſet Chriſtianus. Tum Ptolemæus, ut erat veritatis cultor & animo a fraude & mendacio alienus, cum ſe Chriſtianum eſſe confeſſus eſſet, in vincula conjectus eſt a Centurione, diuque ab eo in carcere afflictus. Poſtremo

τα καλα ἑαυτῳ συνεπιςαμενος δια την ἀπο του Χριςȣ διδαχην, το διδασκαλιον της θειας ἀρετης ὡμολογησεν. ὁ γαρ ἀρνȣμενος ὁτιȣν, ἠ κατεγνωκως του πραγματος, ἐξαρνος γινεται, ἠ ἑαυτον ἀναξιον ἐπιςαμενος και ἀλλοτριον του πραγματος, την ὁμολογιαν φευγει· ὡν ȣδεν προσεςι τῳ ἀληθινῳ Χριςιανῳ. και του Οὐρβικȣ κελευσαντος αὐτον ἀπαχθηναι, Λȣκιος τις, και αὐτος ὠν Χριςιανος, ὁρων την ἀλογως ȣτως γενομενην κρισιν, προς τον Οὐρβικον ἐφη, τις ἡ αἰτια του μητε μοιχον, μητε πορνον, μητε ἀνδροφονον, μητε λωποδυτην, μητε ἁρπαγα, μητε ἁπλως ἀδικημα τι πραξαντα ἐλεγχομενον, ὀνοματος δε Χριςιανȣ προσωνυμιαν ὁμολογουντα τον ἀνθρωπον τȣτον ἐκολασω, ȣ πρεποντα ἐυσεβει αὐτοκρατορι, ȣδε φιλοσοφῳ Καισαρος παιδι, ȣδε τῃ ἱερᾳ συγκλητῳ κρινεις, ὠ Οὐρβικε. και ὁς, ȣδεν ἀλλο ἀποκρινανμενος, και προς τον Λȣκιον ἐφη, δοκεις μοι και συ εἰναι τοιȣτος. και του Λȣκιȣ φησαντος, μαλιςα, παλιν και αὐτον ἀπαχθηναι ἐκελευσεν. ὁ δε και χαριν εἰδεναι ὡμολογει, πονηρων δεσποτων τοιȣτων ἀπηλλαχθαι γινωσκων, και προς τον πατερα και βασιλεα των ȣρανων πορευεσθαι. και ἀλλος δε τριτος ἐπελθων, κολασθηναι προσετιμηθη.

Κἀγω ȣν προσδοκω ὑπο τινος των ὠνομασμενων ἐπιβȣλευθηναι, και ξυλῳ ἐμπαγηναι, ἠ κἀν ὑπο Κρισκεντος τȣ φιλοψοφȣ και φιλοκομπȣ. ȣ γαρ φιλοσοφον εἰπειν ἀξιον τον ἀνδρα ὁς γε περι ἡμων ἁ μη ἐπιςαται, δημοσια καταμαρτυρει, ὡς ἀθεων και ἀσεβων Χριςιανων ὀντων, προς χαριν και ἡδονην των πολλων των πεπλανημενων ταυτα πραττων. εἰτε γαρ μη ἐντυχων τοις τȣ Χριςȣ διδαγμασι, κατατρεχει ἡμων, παμπονηρος ἐςι, και ἰδιωτων πολλῳ χειρων, οἱ φυλαττονται πολλακις περι ὡν ȣκ ἐπιςανται διαλεγεσθαι και ψευδομαρτυρειν· ἠ εἰ ἐντυχων, μη συνηκε το ἐν αὐτοις μεγαλειον· ἠ συνεις, προς το μη ὑποπτευθηναι τοιȣτος ταυτα ποιει, πολυ μαλλον

ἀγεν-

coram Urbico adductus, ſimiliter id unum interrogatus eſt, an eſſet Chriſtianus; ac præclare ſibi ob ditam a Chriſto doctrinam conſcius, inſtitutionem inæ virtutis iterum confeſſus eſt. Nam qui negat idpiam, vel ideo negat, quod rem ipſam condemt; vel ſe ipſe indignum illa & alienum judicans, nfeſſionem fugit; quorum neutrum ineſt vero Chriano. Cum igitur Urbicus ad ſupplicium abduci olemæum juſſiſſet; Lucius quidam, qui & ipſe Chrianus erat, tam alienum a ratione judicium videns, Urbicum compellavit: *Quid cauſæ eſt, cur huic homi nec adulterii nec ſtupri reo, nec homicidæ, nec furi, raptori, nec ullius maleficii convicto, ſed tantum Chriani nominis appellationem confitenti pœnam irrogaveris? on ut decet Pium Imperatorem, nec ut philoſophum Caeis filium, nec ut ſacroſanctum ſenatum, judicas, Urbi-*

Tum ille nihil aliud reſpondens, ſic Lucium alquitur: *Tu quoque ex hoc hominum genere eſſe mihi viris.* Cum Lucius reſpondiſſet, *Maxime*, juſſit eum rbicus pariter abripi. At ille gratias etiam agebat; ım ſe ab improbis ejuſmodi dominis liberari, & ad ıtrem ac Regem cœlorum proficiſci cognoſceret. ertius alius ſuperveniens eodem ſupplicio damnas eſt.

3. Ego etiam exſpecto ut ab eorum, quos dixi, iquo inſidiis appetar, & ad ſtipitem affigar, aut certe illo ſtrepitus & oſtentationis amatore Creſcente. Neque enim philoſophi appellatione dignus eſt; quippe qui de nobis ea publice teſtetur, quæ prorſus ignoıt: atheos & impios eſſe Chriſtianos, ad gratiam & oluptatem deceptæ plebeculæ aſſeverans. Nam ſi, um doctrinam Chriſti non legerit, nos tamen exagiıt; nequiſſimus profecto eſt ac multo deterior hominibus imperitis, qui ſæpe cavent, ne de rebus, quas morant, loquantur & falſum teſtimonium dicant. in autem legit, non intellexit hujus doctrinæ maje-

ſta-

ἀγεννης και παμπονηρος, ἰδιωτικης και ἀλογου δοξης και φοβου ἐλαττων ὢν. και γαρ προθεντα με και ἐρωτησαντα ἀυτον ἐρωτησεις τινας τοιαυτας, και μαθειν, και ἐλεγξαι ὁτι ἀληθως μηδεν ἐπισταται, εἰδεναι ὑμας βουλομαι. και ὁτι ἀληθη λεγω, εἰ μη ἀνηνεχθησαν ὑμιν αἱ κοινωνιαι των λογων, ἑτοιμος και ἐφ' ὑμων κοινωνειν των ἐρωτησεων παλιν. βασιλικον δ' ἀν και τουτο ἐργον εἰη. εἰ δε και ἐγνωσθησαν ὑμιν αἱ ἐρωτησεις μου, και αἱ ἐκεινου ἀποκρισεις, φανερον ὑμιν ἐστιν, ὁτι οὐδεν των ἡμετερων ἐπισταται· ἠ, εἰ και ἐπισταται, δια τους ἀκουοντας δε οὐ τολμᾳ λεγειν ὁμοιως Σωκρατει, ὡς προεφην, οὐ φιλοσοφος, ἀλλα φιλοδοξος ἀνηρ δεικνυται· ὁς γε μη το Σωκρατικον, ἀξιεραστον ὀν, τιμᾳ, ἀλλ' ὀυτι γε προ της ἀληθειας τιμητεος ἀνηρ. ἀδυνατον δε κυνικῳ, ἀδιαφορον το τελος προθεμενῳ, το ἀγαθον εἰδεναι πλην ἀδιαφοριας.

Οπως δε μη τις εἰπῃ, παντες οὐν ἑαυτους φονευσαντες πορευεσθε ἠδη παρα τον Θεον. και ἡμιν πραγματα μη παρεχετε· ἐρω δι' ἡν αἰτιαν τουτο οὐ πραττομεν, και δι' ἡν ἐξεταζομενοι ἀφοβως ὁμολογουμεν. οὐκ εἰκῃ τον κοσμον πεποιηκεναι τον Θεον δεδιδαγμεθα, ἀλλ' ἠ δια το ἀνθρωπειον γενος· χαιρειν τε τοις τα προσοντα ἀυτῳ μιμουμενοις προεφημεν, ἀπαρεσκεσθαι δε τοις τα φαυλα ἀσπαζομενοις, ἠ λογῳ ἠ ἐργῳ. εἰ οὐν παντες ἑαυτους φονευσομεν, του και γεννηθηναι τινα, και μαθητευθηναι εἰς τα θεια διδαγματα, ἠ και μη εἰναι το ἀνθρωπειον γενος, ὁσον ἐφ' ἡμιν, αἰτιοι ἐσομεθα, ἐναντιον τῃ του Θεου βουλῃ και ἀυτοι ποιουντες, ἐαν τουτο πραξωμεν. ἐξεταζομενοι δε οὐκ ἀρνουμεθα, δια το συνεπιστασθαι ἑαυτοις μηδεν φαυλον, ἀσεβες δε ἡγουμενοι μη κατα παντα ἀληθευειν,

ſtatem; aut ſi intellexit; ne Chriſtianum eſſe illum homines ſuſpicentur, ita ſe gerit, ac multo magis ignavus eſt & peſſimus, ut qui populari & a ratione aliena opinione ac metu ſuperetur. Illud enim ſcire vos velim me, cum nonnullas ei interrogationes ejuſmodi propoſuiſſem, didiciſſe & deprehendiſſe illum revera nihil ſcire. Atque ut verum a me dici pateat, paratus ſum, ſi diſputationes illæ ad vos perlatæ non ſunt, coram vobis interrogationes iterum proponere. Regium ſane hoc etiam opus fuerit. Si vero ad aures veſtras interrogationes meæ, illiuſque reſponſa pervenerunt; liquet vobis nihil eum ſcire rerum noſtrarum; aut ſi ſcit ille quidem, ſed audientium metu non audet ad exemplum Socratis eloqui; non philoſophum, ut jam dixi, ſed opinionum amatorem deprehendi: quippe qui pulcherrimum illud Socratis dictum parvi faciat. *Sed plus honoris non eſt habendum homini, quam veritati.* Verum integrum Cynico non eſt, finem ultimum in indifferentia conſtituendi, aliud bonum præter hanc indifferentiam exiſtimare.

4. Sed ne quis ita dicat: *Omnes igitur morte vobis ipſis illata jam nunc abite ad Deum, nec nobis negotia faceſſite:* dicam quid cauſæ eſt, cur id non faciamus, & cur interrogati impavide confiteamur. Non fruſtra mundum a Deo conditum eſſe didicimus, ſed propter humanum genus: placere autem illi jam diximus eos, qui illum imitantur, contra diſplicere qui deteriora vel dicto vel facto amplectuntur. Igitur ſi omnes nobis ipſi manus afferamus, quominus quiſquam gignatur, aut divina doctrina imbuatur, aut etiam quominus exſtet humanum genus, in cauſa, quantum in nobis eſt, erimus, ipſi quoque contra Dei conſilium venientes, ſi ita faciamus. Interrogati autem non negamus, tum quod nullius mali nobis conſcii ſimus, tum quod impium exiſtimemus veritatem in omnibus

θευειν, ὁ και φιλον τῳ Θεῳ γινωσκομεν· ὑμας δε και της ἀδικε προληψεως ἀπαλλαξαι νυν σπευδοντες.

Εἰ δε τινα ὑπελθοι και ἡ ἐννοια αὑτη, ὁτι εἰ Θεον ὡμολογεμεν βοηθον, ἐκ ἀν, ὡς λεγομεν, ὑπο ἀδικων ἐκρατεμεθα και ἐτιμωρεμεθα, και τετο διαλυσω. ὁ Θεος τον παντα κοσμον ποιησας, και τα ἐπιγεια ἀνθρωποις ὑποταξας, και τα ἐρανια ςοιχεια εἰς αὐξησιν καρπων, και ὡρων μεταβολαις κοσμησας, και θειον τετον νομον ταξας, ἁ και αὐτα δι' ἀνθρωπες φαινεται πεποιηκως, την μεν των ἀνθρωπων και των ὑπο τον ἐρανον προνοιαν ἀγγελοις, ἑς ἐπι τετοις ἐταξε, παρεδωκεν. οἱ δ' ἀγγελοι, παραβαντες τηνδε την ταξιν, γυναικων μιξεσιν ἡττηθησαν, και παιδας ἐτεκνωσαν, οἱ εἰσιν οἱ λεγομενοι δαιμονες· και προσετι λοιπον το ἀνθρωπειον γενος ἑαυτοις ἐδελωσαν· τα μεν δια μαγικων γραφων, τα δε δια φοβων και τιμωριων ἐπεφερον, τα δε δια διδαχης θυματων και θυμιαματων και σπονδων, ὡν ἐνδεεις γεγονασι, μετα το παθεσιν ἐπιθυμιων δελωθηναι· και εἰς ἀνθρωπες φονες, πολεμες, μοιχειας, ἀκολασιας, και πασαν κακιαν ἐσπειραν. ὁθεν και ποιηται και μυθολογοι, ἀγνοουντες τες ἀγγελες, και τες ἐξ αὐτων γεννηθεντας δαιμονας, ταυτα πραξαι εἰς ἀῤῥενας και θηλειας, και πολεις και ἐθνη, ἁπερ συνεγραψαν, εἰς αὐτον τον Θεον, και τες ὡς ἀπ' αὐτε σπορᾳ γενομενες υἱες, και των λεχθεντων ἐκεινε ἀδελφων, και τεκνων ὁμοιως των ἀπ' ἐκεινων, Ποσειδωνος και Πλετωνος, ἀνηνεγκαν. ὀνοματι γαρ ἑκαςον, ὁπερ ἑκαςος ἑαυτῳ των ἀγγελων και τοις τεκνοις ἐθετο, προσηγορευσαν.

Ονομα δε τῳ παντων πατρι θετον, ἀγεννητῳ ὀντι, ἐκ ἐςιν. ᾧ γαρ ἀν και ὀνοματι προσαγορευηται, πρεσβυτερον ἐχει τον θεμενον το ὀνομα. το δε πατηρ, και Θεος, και κτιςης, και κυριος, και δεσποτης, ἐκ ὀνοματα ἐςιν,

ἀλλ'

non dicere, cum id Deo gratum eſſe ſciamus; tum etiam quod vos opinione inique anticipata nunc liberare ſtudeamus.

5. Si quem autem hæc cogitatio ſubeat, minime eventurum, ſi Deum adjutorem profiteremur, ut iniqui, quemadmodum dicimus, dominatu ſuo nos premerent ac ſuppliciis afficerent; id quoque a me diſſolvetur. Deus qui mundum univerſum creavit, cum terrena hominibus ſubjeciſſet, ac cœleſtia elementa, quæ & ipſa hominis cauſa ab eo creata eſſe liquet, ad frugum proventum, & temporum converſiones adornaſſet, atque hanc divinam legem ſanxiſſet, hominum ac rerum ſub cœlo poſitarum curam angelis, quos huic præfecit muneri, commiſit. Angeli autem ordinem inſtitutum prætergreſſi, in ſtupra cum mulieribus prolapſi ſunt ac filios ſuſceperunt eos, qui dæmones appellati; atque etiam poſtea genus humanum ſibi in ſervitutem addixerunt, partim ſcriptis magicis, partim terroribus & ſuppliciis inferendis, partim ſacrificiis, ſuffimentis & libaminibus edocendis; quibus rebus egere cœperunt, ex quo cupiditatum morbis emancipati ſunt: denique in humanum genus cædes, bella, adulteria, flagitia atque omne vitiorum genus proſeminarunt. Hic poetæ & fabularum ſcriptores, cum angelos ignorarent progenitoſque ex illis dæmones ea in maſculos & fœminas, in urbes & nationes perpetraſſe, quæ litteris mandabant; in ipſum Deum, ac in eos qui tum ipſius ſatu geniti, tum ex ejus fratribus Neptuno & Plutone, eorumque filiis procreati ferebantur, ea tranſtulere. Quod enim nomen unuſquiſque angelorum ſibi & filiis ſuis impoſuerat, eo quemque appellaverunt.

6. Nomen autem univerſorum Parenti, eo quod ingenitus ſit, nullum prorſus inditum eſt. Quocumque enim nomine appelletur, antiquiorem habet eum, qui nomen impoſuit. Hæc autem, Pater, Deus,

ἀλλ' ἐκ των ἐυποιϊων και των ἐργων προσρησεις. ὁ δὲ υἱος ἐκεινου, ὁ μονος λεγομενος κυριως υἱος, ὁ λογος προ των ποιηματων, και συνων και γεννωμενος, ὁτε την ἀρχην δι' ἀυτου παντα ἐκτισε και ἐκοσμησε· Χριστος μεν, κατα το κεχρισθαι, και κοσμησαι τα παντα δι' ἀυτου τον Θεον, λεγεται· ὀνομα και ἀυτο περιεχον ἀγνωστον σημασιαν· ὃν τροπον και το Θεος προσαγορευμα ουκ ὀνομα ἐστιν, ἀλλα πραγματος δυσεξηγητου ἐμφυτος τη φυσει των ἀνθρωπων δοξα. Ιησους δε και ἀνθρωπου και σωτηρος ὀνομα και σημασιαν ἐχει. και γαρ και ἀνθρωπος, ὡς προεφημεν, γεγονε, κατα την του Θεου και πατρος βουλην ἀποκυηθεις ὑπερ των πιστευοντων ἀνθρωπων, και καταλυσει των δαιμονων. και νυν ἐκ των ὑπ' ὀψιν γινομενων μαθειν δυνασθε. δαιμονιολητους γαρ πολλους κατα παντα τον κοσμον, και ἐν τη ὑμετερα πολει, πολλοι των ἡμετερων ἀνθρωπων των Χριστιανων, ἐπορκιζοντες κατα του ὀνοματος Ιησου Χριστου, του σταυρωθεντος ἐπι Ποντιου Πιλατου, ὑπο των ἀλλων παντων ἐπορκιστων και ἐπαστων και φαρμακευτων μη ἰαθεντας ἰασαντο, και ἐτι νυν ἰωνται, καταργουντες και ἐκδιωκοντες τους κατεχοντας τους ἀνθρωπους δαιμονας.

Οθεν και ἐπιμενει ὁ Θεος την συγχυσιν και καταλυσιν του παντος κοσμου μη ποιησαι, ἱνα και οἱ φαυλοι ἀγγελοι, και δαιμονες, και ἀνθρωποι μηκετι ὠσι, δια το σπερμα των Χριστιανων, ὁ γινωσκει ἐν τη φυσει ὁτι αἰτιον ἐστιν. ἐπει εἰ μη τουτο ἠν, ουκ ἀν ουδε ὑμιν ταυτα ἐτι ποιειν και ἐνεργεισθαι ὑπο των φαυλων δαιμονων δυνατον ἠν, ἀλλα το πυρ το της κρισεως κατελθον, ἀνεδην παντα διεκρινεν, ὡς και προτερον ὁ κατακλυσμος μηδενα λιπων, ἀλλ' ἡ τον μονον συν τοις ἰδιοις παρ' ἡμιν καλουμενον Νωε, παρ' ὑμιν δε Δευκαλιωνα, ἐξ οὑ παλιν οἱ τοσουτοι γεγονασιν, ὡν οἱ μεν φαυλοι, οἱ δε σπουδαιοι. οὑτω γαρ ἡμεις την ἐκπυρωσιν φαμεν γενησεσθαι, ἀλλ' ουχ ὡς οἱ Στωϊκοι κατα τον της εἰς ἀλληλα παντων μεταβολης λογον· ὁ αἰσχιστον ἐφανη. ἀλλ' ουδε καθ' εἱμαρμενην πραττειν

:onditor, Dominus, Herus, non ſunt nomina, ſed x beneficiis & operibus appellationes. Ejus autem 'ilius, qui ſolus proprie Filius dicitur, Verbum an-:equam mundus crearetur, quod & una cum eo ade-at, & genitum eſt, cum per illud initio omnia con-idit & creavit; hic, inquam, Filius, eo quod unctus t & per eum Deus omnia ornaverit, Chriſtus voca-ır; quo quidem & ipſo nomine res ſignificatur inde-rehenſa: quemadmodum Dei appellatio non nomen ſt, ſed rei non enarrabilis inſita naturæ hominum pinio. Jeſus autem & hominis & ſalvatoris nomen : ſignificationem habet. Nam & homo factus eſt, t antea diximus, de Dei & Patris voluntate partu ditus pro credentibus hominibus & ad dæmonum verſionem. Id profecto ex his quæ in omnium ocu-s geruntur, perſpicere poteſtis. Plurimos enim æmoniis agitatos in toto orbe & in urbe veſtra, ıulti ex noſtris Chriſtianis, cum per nomen Jeſu 'hriſti ſub Pontio Pilato crucifixi adjurarent, ab aliis djutoribus, incantatoribus & veneficis non ſanatos ınaverunt, atque etiamnum ſanant, fractis & ejectis æmonibus homines detinentibus.

7. Quapropter Deus propter Chriſtianorum ſemen, uod in cauſa eſſe novit, cur rerum natura conſerve-ır, tenet ſe ne confuſionem inducat, & diſſolutio-em totius mundi, ita ut nulli jam improbi exſtent ngeli & dæmones & homines. Nam niſi ita eſſet, on jam vobis hæc facere & a pravis dæmonibus in-itari liceret; ſed ignis judicii delapſus, nullo diſcri-ıine omnia diſſolveret, quemadmodum olim dilu-ium, quod neminem reliquum fecit, præter unum um ſuis apud nos vocatum Noe, apud vos Deuca-onem, ex quo rurſus tanta hominum multitudo pro-agata eſt, partim improborum, partim bonorum. Ic enim nos *conflagrationem* dicimus futuram, ſed on, *ut Stoici*, ſecundum omnium rerum mutuæ in ſe

τειν τους ἀνθρωπους ἢ πασχειν τα γενομενα, ἀλλα κατ
την προαιρεσιν ἑκαστον κατορθουν ἢ ἁμαρτανειν· και :
την των φαυλων δαιμονων ἐνεργειαν τους σπουδαιους
Σωκρατην και τους ὁμοιους, διωκεσθαι, και ἐν δεσμ
ναι· Σαρδαναπαλον δε, και Επικουρον, και τους ὁμ
ἐν ἀφθονια και δοξη δοκειν ευδαιμονειν. ὁ μη νοησ
οἱ Στωϊκοι, καθ' εἱμαρμενης ἀναγκην παντα γινεσθαι
φηναντο. ἀλλ' ὁτι αὐτεξουσιον το τε των ἀγγελων
και των ἀνθρωπων την ἀρχην ἐποιησεν ὁ Θεος, δι
ὑπερ ὧν ἂν πλημμελησωσι, την τιμωριαν ἐν αἰωνιῳ
κομισονται. γεννητου δε παντος ἡδε ἡ φυσις, κακια
ἀρετης δεκτικον εἶναι. οὐ γαρ ἂν ἦν ἐπαινετον οὐδεν αὐ
εἰ οὐκ ἦν ἐπ' ἀμφοτερα τρεπεσθαι, και δυναμιν εἶχε. δει
σι δε τουτο και οἱ πανταχου κατα λογον τον ὀρθον
θετησαντες και φιλοσοφησαντες ἀνθρωποι, ἐκ του ὑπ
ρευειν τοδε μεν πραττειν, τονδε δε ἀπεχεσθαι· κ
Στωϊκοι φιλοσοφοι, ἐν τῳ περι ἠθων λογῳ, τα αὐτ
μωσι καρτερως· ὡς δηλουσθαι ἐν τῳ περι ἀρχων και
ματων λογῳ οὐκ εὐοδουν αὐτους. εἴτε γαρ καθ' εἱμαρ
φησουσι τα γινομενα προς ἀνθρωπων γινεσθαι, ἢ μ
εἶναι Θεον παρατρεπομενα, και ἀλλοιουμενα, και
λυομενα εἰς τα αὐτα ἀει, φθαρτων μονων φανησοντα
ταληψιν ἐσχηκεναι, και αὐτον τον Θεον δια τε των μερ
δια του ὁλου ἐν παση κακιᾳ γινομενον. ἢ μηδεν εἶναι κα
μηδ' ἀρετην, ὁπερ και παρα πασαν σωφρονα ἐν
και λογον, και νουν ἐστι.

Και τους ἀπο των Στωϊκων δε δογματων, ἐ
κἂν τον ἠθικον λογον κοσμιοι γεγονασιν, ὡς και ἐν τι
ποιηται δια το ἐμφυτον παντι γενει ἀνθρωπων σπ
του λογου, μεμισησθαι και πεφονευσθαι οἴδαμεν·
κλειτον μεν, ὡς προεφημεν, και Μουσωνιον δε ἐν τοι
ἡμας, και ἀλλους οἴδαμεν. ὡς γαρ ἐσημαναμεν,

ſe invicem converſionis rationem; quod turpiſſimum videtur. Neque etiam fato homines agere aut ea quæ eveniunt pati, ſed libero quemque arbitrio præclare agere aut peccare: bonos autem malorum dæmonum operatione, veluti Socratem & alios ſimiles, vexari & in vinculis eſſe: contra Sardanapalum, Epicurum & alios ejuſmodi in rerum omnium copia & ſplendore beatos videri. Quod cum Stoici minus intelligerent, fati neceſſitate omnia fieri decreverunt. Quoniam autem Deus ab initio liberum angelorum & hominum genus creavit, merito eorum, quæ peccaverint, ſupplicia in æterno igne perſolvent. Creatæ autem cujuslibet rei hæc natura eſt, ut virtutis & vitii ſit capax; neque enim quidquam laudabile faceret, niſi ſeſe in utramque partem vertendi facultatem haberet. Atque id etiam declarant qui in qualibet regione apte ad rectam rationem leges tulere aut philoſophati ſunt, ex eo quod alia fieri præſcribant, alia vitari. Hæc eadem conſtanter probant Stoici cum de moribus diſputant; ut facile pareat in principiis & rebus incorporeis pertractandis non rectam eos viam inſiſtere. Nam ſi fato fieri dicent, quæ ab hominibus fiunt; vel Deum nihil aliud eſſe ſtatuent præter ea, quæ vertuntur & immutantur & in eadem ſemper reſolvuntur, ſicque nullius rei, quæ quidem corruptioni non ſit obnoxia, notionem habere, ac Deum ipſum tum per partes, tum per univerſum in omni miſeria & nequitia conſtituere videbuntur: vel nihil eſſe vitium, neque virtutem; quod ab omni ſana notione & ratione & mente alienum eſt.

8. Quia tamen Stoici in his ſaltem, quæ de moribus dixerunt, præclare ſeſe habuerunt, id quod poetis interdum contigit propter inſitum omni hominum generi rationis ſemen; eos qui ab hac diſciplina profecti ſunt, odiis flagraſſe & occiſos eſſe ſcimus. Heraclitum quidem, ut antea diximus, & Muſonium in

τους καὶ ὁπωσδηποτε κατα λογον βιουν σπουδαζοντας, και κακιαν φευγειν, μισεισθαι ἀει ἐνηργησαν οἱ δαιμονες. οὐδεν δε θαυμαστον, εἰ τους κατα σπερματικου λογου μερος, ἀλλα κατα την του παντος λογου, ὁ ἐστι Χριστου, γνωσιν και θεωριαν, πολυ μαλλον μισεισθαι οἱ δαιμονες ἐλεγχομενοι ἐνεργουσιν· οἱ την ἀξιαν κολασιν και τιμωριαν κομισονται, ἐν αἰωνιῳ πυρι ἐγκλεισθεντες. εἰ γαρ ὑπο των ἀνθρωπων ἠδη δια του ὀνοματος Ιησου Χριστου ἡττωνται, διδαγμα ἐστι της και μελλουσης αὐτοις και τοις λατρευουσιν αὐτοις ἐσομενης ἐν πυρι αἰωνιῳ κολασεως. οὑτως γαρ και οἱ προφηται παντες προεκηρυξαν γενησεσθαι, και Ιησους ὁ ἡμετερος διδασκαλος ἐδιδαξε.

Ινα δε μη τις εἰπη το λεγομενον ὑπο των νομιζομενων φιλοσοφων, ὁτι κομποι και φοβητρα ἐστι τα λεγομενα ὑφ' ἡμων, ὁτι κολαζονται ἐν αἰωνιῳ πυρι οἱ ἀδικοι, και δια φοβον, ἀλλ' οὐ δια το καλον εἰναι και ἀρεστον, ἐναρετως βιουν τους ἀνθρωπους ἀξιουμεν, βραχυεπως προς τουτο ἀποκρινουμαι, ὁτι εἰ μη τουτο ἐστιν, οὐτε ἐστι Θεος, ἠ εἰ ἐστιν, οὐ μελει αὐτῳ των ἀνθρωπων, και οὐδεν ἐστιν ἀρετη, οὐδε κακια, και ὡς προεφημεν, ἀδικως τιμωρουσιν οἱ νομοθεται τους παραβαινοντας τα διατεταγμενα καλα. ἀλλ' ἐπει οὐκ ἀδικοι ἐκεινοι, και ὁ αὐτων πατηρ τα αὐτα αὐτῳ πραττειν δια του λογου διδασκων, οἱ τουτοις συντιθεμενοι, οὐκ ἀδικοι. ἐαν δε τις τους διαφορους νομους των ἀνθρωπων προβαληται, λεγων ὁτι παρ' οἱς μεν ἀνθρωποις ταδε καλα, τα δε αἰσχρα νενομισται, παρ' ἀλλοις δε τα παρ' ἐκεινοις αἰσχρα καλα, και τα καλα αἰσχρα νομιζεται, ἀκουετω και των εἰς τουτο λεγομενων. και νομους διαταξασθαι τῃ ἑαυτων κακιᾳ ὁμοιους τους πονηρους ἀγγελους ἐπισταμεθα, οἱς χαιρουσιν οἱ ὁμοιοι γενομενοι ἀνθρωποι· και ὀρθος λογος παρελθων, οὐ πασας δοξας, οὐδε παντα δογματα καλα ἀποδεικνυσιν, ἀλλα τα μεν φαυλα, τα δε ἀγαθα· ὡστε μοι και προς τους τοιουτους τα αὐτα και τα ὁμοια εἰρη-

σε-

his qui noſtra ætate floruerunt & alios novimus. Fecere enim ſemper atque effecere dæmones, quemadmodum demonſtravimus, ut qui quovis modo ſecundum rationem vivere & vitium fugere ſtuderent, ii omnes odio haberentur. Minime autem mirum ſi, qui non ad partem aliquam rationis diſſeminatæ vitam inſtituere ſtudent, ſed ad totius Verbi, id eſt Chriſti, cognitionem & contemplationem, in eos multo majora convicti dæmones odia concitant; qui quidem debitas pœnas ac ſupplicia in æterno igne incluſi perſolvent. Nam ſi jam ab hominibus per nomen Jeſu Chriſti ſuperantur, documentum eſt futuri illis & eorum cultoribus in æterno igne ſupplicii. Ita enim & Prophetæ omnes prænuntiaverunt futurum, & magiſter noſter Jeſus edocuit.

9. Sed ne quis forte item dicat, quod ii qui exiſtimantur philoſophi, ſtrepitus inanes eſſe ac terricula, quæ de improborum in igne æterno cruciatibus dicimus, ac noſtram eo ſpectare ſententiam, ut virtutem homines metu conducti colant, non propter ipſius pulchritudinem, nec quia illis placet; paucis reſpondebo, niſi ita ſe res habeat, vel Deum non eſſe, vel, ſi ſit, nullam hominum curam gerere, nec quidquam eſſe virtutem & vitium, ac inique a legum latoribus puniri, qui præclara inſtituta tranſgrediuntur. Sed quia iniqui non ſunt, eorumque parens eadem quæ ipſe facit, facere per Verbum præcipit; iniqui ſunt, qui eis non obſequuntur. Si quis autem varias hominum leges objiciat, & apud alios quidem præclara quædam & quædam turpia cenſeri dicat; ſed quæ apud iſtos turpia, apud alios præclara, & quæ præclara, turpia exiſtimari; is audiat quid ea quoque de re dicamus. Cum leges ab improbis angelis accommodata ad eorum nequitiam inſtitutas ſcimus, quibus ſimiles eorum homines delectantur; tum vero recta Ratio adveniens, non omnes opiniones, nec

σεται, και λεχθησεται δια πλειονων ἐαν χρεια ᾖ. ταννυν δε ἐπι το προκειμενον ἀνερχομαι.

Μεγαλειοτερα μεν ουν πασης ἀνθρωπειου διδασκαλιας φαινεται τα ἡμετερα· δια τουτο λογικον το ὁλον τον φανεντα δι' ἡμας Χριστον γεγονεναι, και σωμα, και λογον, και ψυχην. ὁσα γαρ καλως ἀει ἐφθεγξαντο και ἑυρον οἱ φιλοσοφησαντες ἡ νομοθετησαντες, κατα λογου μερος ἑυρεσεως και θεωριας ἐστι πονηθεντα ἀυτοις. ἐπειδη δε ου παντα τα του λογου ἐγνωρισαν, ὁς ἐστι Χριστος, και ἐναντια ἑαυτοις πολλακις εἰπον. και οἱ προγεγραμμενοι του Χριστου κατα το ἀνθρωπινον, λογῳ πειραθεντες τα πραγματα θεωρησαι και ἐλεγξαι, ὡς ἀσεβεις και περιεργοι εἰς δικαστηρια ἠχθησαν. ὁ παντων δε ἀυτων ἐυτονωτερος προς τουτο γενομενος Σωκρατης, τα ἀυτα ἡμιν ἐνεκληθη. και γαρ ἐφασαν ἀυτον καινα δαιμονια εἰσφερειν, και οὓς ἡ πολις νομιζει θεους, μη ἡγεισθαι ἀυτον. ὁ δε δαιμονας μεν τους φαυλους, και τους πραξαντας ἁ ἐφασαν οἱ ποιηται, ἐκβαλων της πολιτειας, και Ὁμηρον και τους ἀλλους ποιητας παραιτεισθαι τους ἀνθρωπους ἐδιδαξε· προς Θεου δε του ἀγνωστου ἀυτοις, δια λογου ζητησεως, ἐπιγνωσιν προυτρεπετο εἰπων· τον δε πατερα και δημιουργον παντων ουθ' ἑυρειν ῥαδιον, ουθ' ἑυροντα εἰς παντας εἰπειν ἀσφαλες. ἁ ὁ ἡμετερος Χριστος δια της ἑαυτου δυναμεως ἐπραξε. Σωκρατει μεν γαρ ουδεις ἐπιστευθη, ὑπερ τουτου του δογματος ἀποθνησκειν. Χριστῳ δε τῳ και ὑπο Σωκρατους ἀπο μερους γνωσθεντι, (λογος γαρ ἠν και ἐστιν ὁ ἐν παντι ὠν, και δια των προφητων προειπων τα μελλοντα γινεσθαι, και δι' ἑαυτου ὁμοιοπαθους γενομενου και διδαξαντος ταυτα) ου φιλοσοφοι ουδε φιλολογοι μονον ἐπεισθησαν, ἀλλα και χειροτεχναι, και παντελως ἰδιωται, και δοξης και φοβου και θανατου καταφρονησαντες· ἐπειδη δυναμις

ἐστι

decreta omnia præclara eſſe demonſtrat, ſed quædam mala, quædam bona. Quare ejuſmodi hominibus eadem dicam & ſimilia, & uberius, ſi opus erit, diſſeram. Nunc ad propoſitum redeo.

10. Liquet ergo res noſtras eſſe omni humana doctrina ſublimiores, quia quidquid ad Verbum pertinet, id exſtitit Chriſtus qui pro nobis apparuit, nempe corpus & Verbum & anima. Quæcumque enim præclare umquam dixere aut excogitavere philoſophi aut legum latores, hæc invento & conſiderato aliqua ex parte Verbo elaborarunt. Sed quia non omnia quæ ſunt Verbi, id eſt, Chriſti cognoverunt, perſæpe ſecum ipſis pugnantia dixerunt. Et qui Chriſto ſecundum humanam naturam antiquiores unamquamque rem ratione inveſtigare aut refellere aggreſſi ſunt, ii ut impii & curioſi in judicium abducti fuere. Quorum omnium longe firmiſſimus hac in re Socrates in eadem ac nos crimina vocatus eſt. Nova enim dixerunt ab eo dæmonia induci, & quos civitas exiſtimat deos, ab eo non exiſtimari. Atque hic quidem cum malos dæmones, a quibus ea perpetrata, quæ poetæ ſcripſerunt, ejiceret civitate, hominibus auctor erat, ut Homerum ac cæteros poetas amandarent: Deum autem, quem ignorabant, ut rationis inveſtigatione cognoſcerent, his eos verbis hortabatur: *Parentem & opificem univerſorum neque invenire facile, nec, ſi inveneris, apud omnes prædicare tutum eſt.* Hæc autem Chriſtus noſter ſua ipſius poteſtate præſtitit. Socrati enim nemo tantum habuit fidei, ut pro hac ſententia mortem oppeteret. Chriſto autem, quem Socrates aliqua ex parte cognovit (erat enim & eſt Verbum illud omnia pervadens, quod & per Prophetas futura prædixit, & per ſeipſum, cum natura noſtra ſuſcepta hæc doceret) Chriſto, inquam, non philoſophi ſolum & litterati homines credidere, ſed operarii etiam & omnino imperiti, qui & gloriam

ἐςι τȣ ἀῤῥητȣ πατρος, και οὐχι ἀνθρωπειȣ λογȣ τα σκευη.

Οὐκ ἀν δ'ε οὐδ'ε ἐφονευομεθα, οὐδ'ε δυνατωτεροι ἡμων ἠσαν οἱτε ἀδικοι ἀνθρωποι και δαιμονες, εἰ μη παντως παντι γεννωμενῳ ἀνθρωπῳ και θανειν ὠφειλετο· ὁθεν και το ὀφλημα ἀποδιδοντες, ἐυχαριςȣμεν. και τοι γε και το Ξενοφωντειον ἐκεινο νυν προς τε Κρισκεντα, και τȣς ὁμοιως αὐτῳ ἀφραινοντας, καλον και ἐυκαιρον εἰπειν ἡγȣμεθα. τον Ηρακλεα ἐπι τριοδον τινα ἐφη ὁ Ξενοφων βαδιζοντα, ἐυρειν την τε ἀρετην και την κακιαν, ἐν γυναικων μορφαις φαινομενας· και την μεν κακιαν, ἁβρα ἐσθητι, και ἐρωτοπεποιημενῳ, και ἀνθουντι ἐκ των τοιȣτων προσωπῳ, θελκτικην τε ἐυθυς προς τας ὀψεις ȣσαν, εἰπειν προς τον Ηρακλεα, ὁτι ἠν αὐτη ἑπηται, ἡδομενον τε και κεκοσμημενον τῳ λαμπροτατῳ και ὁμοιῳ τῳ περι αὐτην κοσμῳ διαιτησειν ἀει ποιησει· και την ἀρετην ἐν αὐχμηρῳ μεν τῳ προσωπῳ και τῃ περιβολῃ ȣσαν εἰπειν, ἀλλ' ἠν ἐμοι πειθῃ, ȣ κοσμῳ, ȣδ'ε καλλει τῳ ῥεοντι και φθειρομενῳ ἑαυτον κοσμησεις, ἀλλα τοις ἀϊδιοις και καλοις κοσμοις. και πανθ' ὁντινȣν πεπεισμεθα φευγοντα τα δοκȣντα καλα, τα δ'ε νομιζομενα σκληρα και ἀλογα μετερχομενον, ἐυδαιμονιαν ἐκδεχεσθαι. ἡ γαρ κακια, προβλημα ἑαυτης των πραξεων τα προσοντα τῃ ἀρετῃ και ὀντως ὀντα καλα, δια μιμησεως φθαρτων περιβαλλομενη, (ἀφθαρτον γαρ ȣδ'εν ἐχει ȣδ'ε ποιησαι δυναται) δȣλαγωγει τȣς χαμαιπετεις των ἀνθρωπων, τα προσοντα αὐτῃ φαυλα τῃ ἀρετῃ περιθεισα. οἱ δ'ε νενοηκοτες τα προσοντα τῳ ὀντι καλα, και ἀφθαρτοι τῃ ἀρετῃ. ὁ και περι Χριςιανων, και των ἀπο τȣ ἀθλȣ των ἀνθρωπων, και των τοιαυτα πραξαντων, ὁποια ἐφθασαν οἱ ποιηται περι των νομιζομενων θεων, ὑπολαβειν δει παντα ȣν ἐχει, ἐκ τȣ και φευκτȣ καταφρονειν ἡμας θανατȣ, λογισμον ἑλκοντα.

Και

& metum & mortem contempſerunt: quandoquidem hæc virtus inenarrabilis Patris efficit, non humanæ rationis inſtrumenta.

11. Nec vero occideremur nec potentiores nobis eſſent iniqui homines & dæmones, niſi omnino cuilibet homini genito etiam mori conſtitutum eſſet. Hinc cum debitum perſolvimus, gratias agimus. Nunc autem in Creſcentem & eos, qui eadem ac ille inſaniunt, præclarum & opportunum eſſe arbitror Xenophontis illud proferre. Herculem enim ſcribit Xenophon in quodam trivio ambulantem incidiſſe in virtutem & vitioſitatem, quæ ei ſpecie muliebri viſæ ſunt; ac iſtam quidem molli & ad amores apto veſtitu, & floreſcenti ex his ornamentis vultu, ac oculis ad demulcendum promtis, ita eum alloquutam: ſi ſe ſequeretur, facturam ut ſplendidiſſimo cultu, qualem gerebat ipſa, lætus & decorus perpetuo degeret. Virtutem autem ſquallenti vultu ac veſte ita dixiſſe: *Si mihi obſequaris, non te caduco & perituro cultu ac decore exornabis, ſed æternis & præclaris ornamentis.* Quiſquis igitur ea fugit, quæ videntur pulchra, ea autem perſequitur, quæ dura & a ratione aliena exiſtimantur, hunc pro certo tenemus beatam vitam adepturum. Vitium enim, poſtquam actionibus ſuis, veluti quoddam integumentum, ea quæ inſunt virtuti ac vere bona ſunt, imitatione rerum incorruptibilium obtendit (nihil enim incorruptibile habere aut facere poteſt) in ſervitutem redigit homines humi affixos, mala ſibi inhærentia virtuti affingens. Qui autem vera bona ac minime fucata internoſcunt, ii virtutis beneficio incorrupti. Quod quidem & de Chriſtianis ac de athletis, iiſque qui res ejuſmodi geſſere, quales poetæ de celebratis hominum opinione diis ſcripſere, non inſulſiſſimus quiſque exiſtimare debet, hoc ductus argumento, quod mortem, quæ videtur fugienda, contemnamus.

12.

Και γαρ ἀυτος ἐγω τοις Πλατωνος χαιρων διδαγμασι, διαβαλλομενους ἀκουων Χριςιανους, ὁρων δε ἀφοβους προς θανατον και παντα τα ἀλλα νομιζομενα φοβερα, ἐνενοουν ἀδυνατον εἰναι ἐν κακιᾳ και φιληδονιᾳ ὑπαρχειν ἀυτους. τις γαρ φιληδονος, ἡ ἀκρατης, και ἀνθρωπινων σαρκων βοραν ἀγαθον ἡγουμενος, δυναιτο ἀν θανατον ἀσπαζεσθαι, ὁπως των ἀυτου ἀγαθων ςερηθῃ· ἀλλ' ἐκ ἐκ παντος ζῃν μεν ἀει την ἐνθαδε βιοτην, και λανθανειν τους αρχοντας ἐπειρατο· ουχ ὁτι γε ἑαυτον κατηγγελλε φονευθησομενον; ἠδη και τουτο ἐνηργησαν οἱ φαυλοι δαιμονες δια τινων πονηρων ἀνθρωπων πραχθηναι. φονευοντες γαρ ἀυτοι τινας ἐπι συκοφαντιᾳ τῃ εἰς ἡμας, και εἰς βασανους εἱλκυσαν οἰκετας των ἡμετερων, ἡ παιδας, ἡ γυναια, και δι αἰκισμων φοβερων ἐξαναγκαζουσι κατειπειν ταυτα τα μυθολογουμενα, ἁ ἀυτοι φανερως πραττουσιν· ὡν ἐπειδη ουδεν προσεςιν ἡμιν, ου φροντιζομεν, Θεον τον ἀγεννητον και ἀῤῥητον μαρτυρα ἐχοντες των τε λογισμων και των πραξεων. τινος γαρ χαριν ουχι και ταυτα δημοσιᾳ ὡμολογουμεν ἀγαθα, και φιλοσοφιαν θειαν ἀυτα ἀπεδεικνυμεν, φασκοντες, Κρονου μεν μυςηρια τελειν ἐν τῳ ἀνδροφονειν, και ἐν τῳ αἱματος ἐμπιπλασθαι, ὡς λεγεται, τα ἰσα τῳ παρ ὑμιν τιμωμενῳ εἰδωλῳ, ᾡ ου μονον ἀλογων ζωων αἱματα προσραινεται, ἀλλα και ἀνθρωπεια, δια του παρ ὑμιν ἐπισημοτατου και ἐυγενεςατου ἀνδρος την προσχυσιν του των φονευθεντων αἱματος ποιουμενοι· Διος δε και των ἀλλων θεων μιμηται γενομενοι ἐν τῳ ἀνδροβατειν και γυναιξιν ἀδεως μιγνυσθαι, Επικουρου μεν και τα των ποιητων συγγραμματα ἀπολογιαν φεροντες; ἐπειδη δε ταυτα τα μαθηματα, και τους ταυτα πραξαντας και μιμουμενους φευγειν πειθομεν, ὡς και νυν δια τωνδε των λογων ἠγωνισμεθα, ποικιλως πολεμουμεθα. ἀλλ' ου φροντιζομεν, ἐπει Θεον των παντων ἐποπτην δικαιον οἰδαμεν. εἰ δε και νυν τις ἠν, τραγικῃ φωνῃ ἀνεβοησεν ἐπι τι βημα ὑψηλον ἀναβας, αἰδεσθητε, αἰδεσθητε, ἁ φανερως πραττετε εἰς ἀναιτιους ἀναφεροντες, και τα προσοντα και ἑαυτοις και τοις ὑμετεροις θεοις, περι-

12. Nam & ipſe ego, cum Platonis doctrina delectarer, ac de criminibus in Chriſtianos conjectis audirem, eos autem ad mortem & ad alia omnia, quæ videntur metuenda, impavidos cernerem; fieri non poſſe intelligebam ut in nequitia & in voluptatum amore viverent. Quis enim libidinoſus & intemperans, ac humanæ carnis epulas in bonis numerans, mortem amplecti poſſit, ut bonis ſuis careat, ac non potius omnino in hac vita ſemper verſari, & magiſtratus latere conetur, nedum ſeipſum deferat morte damnandum? Ac pravorum quidem dæmonum impulſu jam nefarii quidam homines hoc facinus edidere. Cum enim nonnullos occiderent ob afficta illa nobis crimina, rapuerunt etiam ad tormenta noſtrorum ſervos, partim pueros, partim mulierculas, ac horrendis cruciatibus fabuloſa illa facinora, quæ palam & aperte ipſi perpetrant, proferre coegerunt. Quæ quidem quia a nobis aliena ſunt, parum laboramus; cum ingenitum ac non enarrabilem Deum cogitationum & actionum teſtem habeamus. Quid enim cauſæ eſt, cur non etiam publice profiteamur hæc recte fieri, ac divinam philoſophiam eſſe demonſtremus; Saturni myſteria a nobis peragi dicentes, cum hominem necamus: ac dum ſanguine, ut vulgo dicunt, implemur, cæremoniam eſſe ſimilem veſtræ in illud ſimulacrum religioni, quod non pecudum ſolum, ſed hominum etiam ſanguine proluitis, hominum occiſorum ſanguinem clariſſimo apud vos & nobiliſſimo viro libante: Jovis autem & aliorum imitatores eſſe, dum in puerorum ſtupris & promiſcuo cum mulieribus concubitu volutamur; ex Epicuri etiam & poetarum ſcriptis patrocinium petentes? Sed quia & ab his inſtitutis & ab ejuſmodi facinorum auctoribus & imitatoribus refugiendum ſuademus, id quod etiamnum hac in oratione contendimus, propterea variis modis oppugnamur. At parvi pendimus, quia Deum

ju-

περιβαλλοντες τουτοις, ὧν ὐδεν ὐδ' ἐπι ποσον μετουσια ἐςι. μεταθεσθε, σωφρονισθητε.

Και γαρ ἐγω μαθων περιβλημα πονηρον, εἰς ἀποςροφην των ἀλλων ἀνθρωπων, περιτεθειμενων ὑπο των φαυλων δαιμονων τοις Χριςιανων θειοις διδαγμασι, και ψευδολογουμενον ταυτα, και του περιβληματος κατεγελασα, και της παρα τοις πολλοις δοξης. Χριςιανος εὑρεθηναι και ἐυχομενος και παμμαχως ἀγωνιζομενος ὁμολογω· οὐχ ὁτι ἀλλοτρια ἐςι τα Πλατωνος διδαγματα του Χριςου, ἀλλ' ὁτι οὐκ ἐςι παντη ὁμοια, ὡσπερ ουδε τα των ἀλλων, Στωϊκων τε, και ποιητων, και συγγραφεων' ἑκαςος γαρ τις ἀπο μερους του σπερματικου θειου λογου το συγγενες ὁρων καλως ἐφθεγξατο· οἱ δε ταναντια ἀυτοις ἐν κυριωτεροις εἰρηκοτες, οὐκ ἐπιςημην την ἀποπτον, και γνωσιν την ἀνελεγκτον φαινονται ἐσχηκεναι. ὁσα οὐν παρα πασι καλως εἰρηται, ἡμων των Χριςιανων ἐςι. τον γαρ ἀπο ἀγεννητου και ἀῤῥητου Θεου λογον μετα τον Θεον προσκυνουμεν και ἀγαπωμεν, ἐπειδη και δι ἡμας ἀνθρωπος γεγονεν, ὁπως και των παθων των ἡμετερων συμμετοχος γενομενος, και ἰασιν ποιησηται. οἱ γαρ συγγραφεις παντες, δια της ἐνουσης ἐμφυτου του λογου σπορας, ἀμυδρως ἐδυναντο ὁραν τα ὀντα. ἑτερον γαρ ἐςι σπερμα τινος και μιμημα κατα δυναμιν δοθεν, και ἑτερον ἀυτο οὑ κατα χαριν την ἀπ' ἐκεινου ἡ μετουσια και μιμησις γινεται.

Και ὑμας οὐν ἀξιουμεν ὑπογραψαντας το ὑμιν δοκουν, προθειναι τουτο το βιβλιδιον, ὁπως και τοις ἀλλοις τα ἡμετερα γνωσθη, και δυνωνται της ψευδοδοξιας και ἀγνοιας των καλων ἀπαλλαγηναι, οἱ παρα την ἑαυτων αἰτιαν ὑπευθυνοι ταις τιμωριαις γινονται, εἰς το γνωσθηναι

juſtum eſſe omnium inſpectorem ſcimus. Utinam autem nunc aliquis voce tragica e loco ſuperiore clamaret: *Pudeat vos, pudeat, quæ palam facitis, ea in homines innocentes conferre, & quæ vobis ac diis veſtris inhærent, iſtis affingere, quos ne minima quidem ex parte contingunt. Immutamini, reſipiſcite.*

13. Nam & ego cum nefarium integumentum a pravis dæmonibus, ad deterrendos alios homines, divinæ Chriſtianorum doctrinæ injectum viderem; & ejuſmodi mendaciorum auctores, & ipſum integumentum & popularem opinionem irriſi; meque profiteor laudi ducere, ac dimicatione omni contendere, ut Chriſtianus reperiar: non quod aliena ſint a Chriſto inſtituta Platonis, ſed quod non omnino ſimilia, ut nec etiam aliorum, Stoicorum videlicet, poetarum & hiſtoricorum. Ut quiſque enim diſſeminatæ rationis divinæ partem aliquam ſibi cognatam videbat, præclare loquutus eſt. Qui autem ſecum ipſi in rebus longe graviſſimis pugnarunt, ii nec ſcientiam ſublimiorem, nec cognitionem, quæ refelli non poſſit, aſſequuti videntur. Quæcumque igitur apud alios omnes præclare dicta, ea noſtra ſunt Chriſtianorum. Natum enim ex ingenito & non enarrabili Deo Verbum ſecundum Deum adoramus & amamus; quandoquidem propter nos homo factum eſt, ut perpeſſionum noſtrarum particeps factum, medicinam illis faceret. Omnes enim ſcriptores per inſitum rationis ſemen potuere illi quidem verum videre, ſed ſubobſcure. Aliud enim eſt ſemen alicujus & imitatio pro viribus conceſſa, aliud ipſum illud, cujus communicatio & imitatio ſecundum ipſius gratiam conceditur.

14. Vos autem hac prece oramus, ut hunc libellum, ſubſcribentes quod vobis placet, promulgetis, ut cæteris noſtræ res innoteſcant, ac homines ad harum rerum cognitionem perveniant, & erroribus & optimarum rerum ignoratione levari poſſint: qui qui-

και τοις ανθρωποις ταυτα. διο εν τη φυσει τη των ανθρωπων ειναι το γνωριϛον καλυ και αισχρυ· και δια το ημων, υς υκ επιϛανται, τοιαυτα οποια λεγυσιν αισχρα καταψηφιζομενυς, και δια το χαιρειν τοιαυτα πραξασι θεοις και ετι νυν απαιτυσι παρα ανθρωπων τα ομοια, εκ τυ και ημιν, ως τοιαυτα πραττυσι, θανατον η δεσμα η αλλο τι τοιυτον προςιμον, εαυτυς κατακρινειν, ως μη δεεσθαι αλλων δικαϛων.

Και τυ εν τω εμω εθνει ασεβυς και πλανυ Σιμωνιανυ διδαγματος κατεφρονησα. εαν δε υμεις τυτο προγραψητε, ημεις τοις πασι φανερον ποιησαιμεν, ινα ει δυναιντο μεταθωνται. τυτυ γε μονυ χαριν τυσδε τυς λογυς συνεταξαμεν. υκ εϛι δε ημων τα διδαγματα κατα κρισιν σωφρονα αισχρα, αλλα πασης μεν φιλοσοφιας ανθρωπειυ υπερτερα. ει δε μη, καν Σωταδειοις και Φιλαινιδειοις και ορχηϛικοις και Επικυρειοις, και τοις αλλοις τοις τοιυτοις ποιητικοις διδαγμασιν υχ ομοια, οις εντυγχανειν πασι, και γενομενοις και γεγραμμενοις, συγκεχωρηται. και παυσομεθα λοιπον οσον εφ' ημιν ην πραξαντες, και προσεπευξαμενοι της αληθειας καταξιωθηναι τυς παντη παντας ανθρωπυς. ειη υν και υμας αξιως ευσεβειας και φιλοσοφιας τα δικαια υπερ εαυτων κριναι.

dem ſe ſuppliciis culpa ſua obnoxios præbent, quia ineſt naturæ hominum facultas cognoſcendi honeſti atque turpis; tum etiam quia dum nos, qui noti illis non ſumus, turpium illorum, quæ dictitant, criminum nomine condemnant, & tamen diis gaudent, qui ſimilia perpetrarunt & etiamnum ab hominibus repoſcunt, ex eo quod nobis, quaſi ejuſmodi facinorum rei ſimus, mortem aut vincula aut aliam ejuſmodi pœnam infligunt, ſententiam in ſeipſos dicunt, ita ut alii judices minime ſint requirendi.

15. Contemſi etiam impiam illam apud meos Samaritanos & erroris plenam Simonis doctrinam. Quod ſi & veſtra ad hunc libellum accedat auctoritas, omnium illum oculis exponemus ut, ſi fieri poſſit, immutentur; quod quidem unice nobis hanc orationem ſcribentibus propoſitum fuit. Sunt autem inſtituta noſtra recte judicanti minime turpia, ſed humana omni philoſophia ſublimiora. Sin minus: certe Sotadeis, Philænideis, ſaltatoriis, & Epicureis, & aliis ejuſmodi poeticis inſtitutionibus abſimilia, quæ tamen & in ſcenam producta ſpectare & ſcripta legere omnibus licet. Jam vero iis, quæ in nobis ſita erant, abſolutis deſinimus; illud etiam precantes, ut omnes ubique homines veritatis cognitione dignentur. Utinam & vos, ut pietatem & philoſophiam decet, æquum veſtra ipſorum cauſa judicium feratis.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

'his book is under no circumstances to be
taken from the Building

G - 2 1919		

410